

BÜNTETŐJOGI **TANULMÁNYOK** **XIV.**

MTA VESZPRÉMI TERÜLETI BIZOTTSÁGA
VESZPRÉM
2013

BÜNTETŐJOGI TANULMÁNYOK
XIV. kötet

Készült a Győri Törvényszék,
a Veszprémi Törvényszék és
a Zalaegerszegi Törvényszék
anyagi támogatásával

Kiadó: az MTA Veszprémi Területi Bizottsága
Felelős kiadó: *Bíró Péter* akadémikus, a VEAB elnöke
Szerkesztő: *Jungi Eszter*
Készítette: Valczer Z + J Kft., Várpalota
Felelős vezető: *Valczer Zita*

ISSN 1586-3077

BÜNTETŐJOGI TANULMÁNYOK
XIV. KÖTET

2013 VESZPRÉM

Előszó a szerkesztő tollából

A Büntetőjogi Tanulmányok sorozat 14. kötetét tartja kezében az olvasó, amely a Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Területi Bizottsága Büntetőjogi Munkabizottsága egyéves tevékenységének foglalata. Az elmúlt esztendőben e témakörök voltak terítéken a szakmai tanácskozások során, hogy azután dolgozat formájában írásbeli alakot öltve bekerüljenek a tanulmánykötetbe.

Van olyan anyag, amely az első bemutatás óta mit sem változott, és olyan is akad, amelynek végleges tartalma a szakmai viták során kristályosodott ki.

A kötet három nagy szerkezeti egységre tagolódik. Az **I. részben** jogtörténeti és elméleti munkák kaptak helyet. *Zinner Tibor* professzor út Rajk és az „elvtársak” című adatgazdag tényfeltáró tanulmánya nyitja a sort, amelyet *Botos Gábor* jogalkotási útkeresésről írt műve követ. *Litkei-Szabó Anita* az erkölcsi fejlődés elméleti és vizsgálati módszereit boncolta, elsősorban jogi és pszichológiai szempontok szerint.

A **II. részt** a büntető anyagi jognak szentelte a munkabizottság. *Polgár András* mindkét dolgozata ehhez a témakörhöz tartazik: az egyiket a jogos védelemről, a másikat a szabadságvesztés végrehajtási fokozatairól írta. *Károlyi Milán* az erős felindulásban elkövetett emberölésről értekezett. A következő két dolgozat eltérő forrásból táplálkozott ugyan, de közös jellemzőjük, hogy időszerű jogértelmezési kérdéseket feszegetnek. *Németh Csaba* kollégánk ugyanis a garázdaság új minősített esetével, *Rupa Melinda* bírónő pedig a család évszázados buktatóival foglalkozott.

A **III. rész** a büntető eljárásjog és a szabálysértési jog mezeje. Az előzetes letartóztatással kapcsolatban *Németi Sándor* osztja meg velünk nyomozási bíróként szerzett tapasztalatait. *Parti Mónika* érvek és ellenérvek keresztüztüezésben védelmezi a mediációt. *Novákné Lang Szabina* és *Szekeres Diána* már összeszokott szerzőpárost alkotnak. Ismét az áldozatsegítés témáját választották, de az aktuális változásoknak megfelelően, új tartalommal. *Kőhegyi Eszter Barbara* és *Pék Szabolcs* a friss szabálysértési kódex rendelkezéseit vette górcső alá.

Ezekből a tanulmányokból kerekedett ki tehát a kötet, melynek megjelenetéséhez segítséget nyújtott: *dr. Magyar Károly*, a Zalaegerszegi Törvényszék elnöke, *dr. Takács József*, a Győri Törvényszék elnöke és *dr. Némethné dr. Szent-Gály Edit Katalin*, a Veszprémi Törvényszék elnöke.

Támogatásukért munkabizottságunk ez úton mond köszönetet.

Jungi Eszter

I.

Rajk és az „elvtársak” – Rajk belügyminiszter bukása²

Rajk és az „elvtársak”

A politikai vezetés többször meglepte a közvéleményt 1948 augusztusának elején. Az ország lakossága megrökönyödéssel vehette tudomásul, hogy a köztársasági elnök „elhagyta” őrhelyét. Távozását veje, a kairói követ, az aktív kisgazda politikus ügyvéd, dr. Csornoky Viktor ellen koholt eljárással érték el.³ Kádár lett a belügyminiszter Rajk helyett augusztus 5-én. A váltás nem érte mindazokat váratlanul, akik tisztában voltak (már az MKP-n, majd) a kommunisták kierőszakolta MDP-n belül jelentkező feszültségekkel, a nemzetközi helyzetben bekövetkezett változások kihatásaival, valamint e kettő együttes következményeivel. Rákosi azt mondta a belügyminiszter bukásával összefüggő mozzanatokról utóbb, 1949. szeptember 30-án, hogy „**amikor Rajkot tavaly augusztus első napjaiban eltávolítottuk a Belügyminisztériumból, az nem valami véletlenség volt, mint a váratlanul elsült puskalövés, hanem hosszú hónapok érlelték meg**”.⁴ Így történt?

A Rákosira hivatkozó, vele számos problémát megtárgyaló G. M. Puskin, budapesti szovjet követ Rajk elmozdításáról jelentett Molotovnak augusztus 16-án. Rákosi „aláhúzta” a kormány összetételének módosulásával kapcsolatosan, hogy az MDP KV PB „**Rajkot a Szovjetunióval szemben tanúsított barátságtalan magatartása miatt távolította**

-
- 1 Dr. Zinner Tibor egyetemi tanár, a Kúria ny. főosztályvezetője, főtanácsos, az Országos Kriminológiai Intézet tudományos főmunkatársa
  - 2 „A nagy affér” – a Rajk–Brankov-ügy” 1. kötetének első három fejezetét a Büntetőjogi tanulmányok XI. kötete 2010-ben az 55–85. pp. között, a negyedik és ötödik fejezetét e sorozat XII. kötete tette közzé 2011-ben a 31–55. pp. között. Az itt közölt tanulmány a következő két fejezetet adja közre. Miként a korábbiakban, jelen feldolgozásában (beleértve a lábjegyzeteket) is név szerint jelzett magyarok teljes és külföldi személyek rövidített keresztnéve első említésükön kívül csak az idézetekben, valamint forrásközlésnél szerepel. A fontosabb személyek 1944/1945-öt követő, a legszélesebben értelmezhető igazságszolgáltatással (beleértve így a nyomozati-vizsgálati tevékenységet, irányítást is) összefüggő tényszerű közlése a nevek első említésekor történik (lábjegyzetekben aláhúzással feltüntetve). A korábbiakból ismert adatokat nem ismételjük, a jelzett helyen olvashatók. A források rövidítését első alkalommal ismét feloldjuk (bibliográfiai adataikkal együtt). A fettel írott idézetek dokumentumokból, visszaemlékezésekből származnak.
  - 3 A politikai rendőrség letartóztatta **Dr. Csornoky (Bun) Vikort** 1948. július 23-án, majd előzetes letartóztatásba helyezte november 4-én. A Budapesti Népbíróság [a továbbiakban: Bp. Nb.] halálra ítélte 1948. november 15-én, a Népbíróságok Országos Tanácsa [a továbbiakban: NOT] helybenhagyta a határozatot december 6-án, kivégezték másnap. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa [a továbbiakban: LfBET.] a népellenes büntett vádja alól bűncselekmény hiánya miatt felmentette 1992. szeptember 14-én, a terhére rótt egyéb bűncselekmények miatti elítéléséről megállapította, hogy semmisenek tekintendők.
  - 4 Szabad Nép, 1949. október 1. Rákosi Máttyás elvtárs nagy beszéde a nagy-budapesti pártaktíván a Rajk-banda megsemmisítésének tanulságairól és népi demokráciánk hatalmas sikereiről, 1949. szeptember 30. Rajk per. Budapest, 1985. Ötlet. p. 204. Válogatta és az epilogust írta: Paizs Gábor.

el, és erről szentől szembe tájékoztatták”. Puskin megjegyezte erre, hogy „**aligha járt el helyesen megmondván Rajknak, hogy ez volt a belügyminiszteri posztról történő elmozdításának fő oka**”. A szovjet követ taktikus ember volt, mert érezte, hogy emiatt az immár külügyminiszter Rajknak fenntartásai lehetnek a szovjetekkel szemben, mert benne „**láthatóan az a vélemény alakult ki, hogy a miniszteri posztról a mi követelésünkre váltották le, holott nem így van**”. Rákosi azzal mentegetőzött, hogy „**Rajknak rámutattak a munkájával kapcsolatos egyéb hibáira is, és utána hozzátette, hogy véleménye szerint Rajk most megtesz mindent, hogy bizonyítsa, hogy ő a Szovjetunió barátja**”.⁵ Rákosi, aki eddig Rajk kézi vezérlése miatt csak áttételekkel (Farkas vagy Péter közvetítésével) avatkozott/avatkozhatott bele a politikai rendőrség munkájába, ettől az időtől kezdve, Rajk bukásával még nagyobb teret kapott. Amíg a hatalomszerző magyarországi törvénytörő büntetőperes eljárásokat megalapozó politikai rendőrségi dokumentáció a belügyminiszter gondolkodását, kézjegyét viseli magán Rajk eltávolításáig, addig a későbbi kiemelkedő, főként munkásmozgalmi, valamint egyházi, katonai stb. vezetők (és gyakorta a „kisemberek”) elleni perek „vizsgálati” anyaga (is) elválaszthatatlan Rákosi tobzódó ötleteitől, feltevéseitől. A vita lezárult, a „párt”, adott esetben Rákosi hitbizománya lett a politikai rendőrség. Puskin ugyan a szovjet illetékeseket hüen kiszolgáló legfőbb ügynök, Szücs védelmében, a valós összefüggések helyett Rákosit vádolta, de azt jól érzékelte, hogy „**Rákosi szeretett volna egy kézi vezérlésű, teljes egészében neki alárendelt politikai rendőrséget**”, majd eltúlozva hozzáfűzte, azért, mert annak így „**nincs kapcsolata a Szovjetunióval vagy legalábbis a kapcsolat csak rajta keresztül bonyolódhat**”.⁶

Rajk vereséget szenvedett a vitában. Nem meglepő, hogy mindezek után miképp fejtette ki Rajk szovjetekkel szembeni „**barátságtalan magatartása**” tényeit, másképp, Puskitól eltérő módon, de Rajk letartóztatását, későbbi pere koholmányait előkészítő, azonban – mint majd kitetszik – inkább „visszaigazoló” szellemben, egy Bukarestben postázott összeállítás. Leszakov, a Kominform Titkárságának referense készítette. Vagy csupán aláírta, tudta nélkül aláírták nevét – nem adható pontos válasz, de alapos a kétely. Az 1949. április 5-ét követően készült feljegyzést az SZKP KB mellett működő Információs Titkárság irányítója, Baranov adta tovább Moszkvában. A „Szigorúan titkos” felzettel ellátott, több oldalas, hazugságoktól hemzsegő tájékoztatót – Field Budapestre hurcolása, dr. Szőnyi és társai lefogása után –, 1949. május 19-én helyezték el „**az aktába**”. Miért ezen a napon? Előtte vagy utána olvashatták-e mások? Látta-e még valaki, hallott-e erről bárki? Baranov, a beosztott vezető párttisztviselő nem hallgathatta el a tartalmát, feletteseinek referálnia kellett. Vajon melyik „aktába” helyezték el? Abba, amit netán Sztálin elé tettek? Avagy a magyar pártvezetők iratai közé, Rajk dossziéjába, netán a későbbi büntetőper előzetes anyagai közé?

5 Восточная Европа в документах российских архивов 1944–1953 гг. I. 1944–1948. I. Moskva-Novoszibirszk, 1997. Szibirszkij hronograf. Szerkesztette: Volokityina, T. V., Iszlamov, T. M., Murasko, G. P., Noszkova, A. F. és Rogovaja, I. A. [a továbbiakban: *Vostocnaja Evropa I.*] pp. 912–913.

6 Uo. II. pp. 95–96.

Arra lett jó (nem csupán a forma kedvéért), hogy egyetlen, de meghatározó ember, Belkin emlékeztessen tartalmára. „**Rajk László őrizetbe vétele előtt Rákosi M. és az Államvédelmi Hatóság kérte Rajk László személyének ellenőrzését a szovjet állambiztonsági szervektől**”.⁷ Az altábornagyot bízták meg a tájékoztatás kétes dicsőségével, aki Prágában tartózkodott 1949. május végén. Ő azért volt ott, mert az idő tájt ülésezett a csehszlovák kommunisták pártkongresszusa, feladata az azon résztvevő szovjet pártfunkcionáriusok védelmének biztosítása volt. Az altábornagy ugyan Leszakov tájékoztatóját nem említette, de arról biztosította (a magyar pártdelegációt vezető) Farkast, hogy Rajk, dr. Szőnyi által említett cselekményei igazak, az ideiglenes magyar külügyminiszter az amerikai kémszervezet rezidense. Belkin, ehhez a megállapításhoz főképp Rákositól származó, a magyarországi náciellenes küzdelmek alacsony határfokát bíráló, történelmietlen tételt használt fel. Nem közvetlenül, hanem áttételesen. Ugyanis ennek hatása érződött a tájékoztatóban lévő koholmány-együttes néhány mondatának háttérben, az altábornagy erre alapozhatott (noha sem neki, sem vezetőinek soha nem kellett jogszerűség).

Az átszervezés során, egyfajta főosztályként állították fel az SZKP KB mellett működő Külpolitikai Bizottságot 1949. április 29-én, elnöke V. Grigorjan lett (Zsdanov halála óta), a külpolitikai és ideológiai kérdésekben illetékes KB-titkár, Szuszlov felügyelete alatt. Ő, elődje életében számos részletét kidolgozta a kelet-közép-európai országok szovjet mintára történő átalakításának. Fieldet Prágából Budapestre hurcolták ez idő tájt, 1949. május 11-én. Ezen a napon tárgyalt a magyar fővárosban Zavolzsszkij Rákosival. Feljegyzést készített erről, kiemelve, hogy Rákosi szóvá tette előtte azt, hogy Baranov az „új” demokráciák között az utolsó helyre sorolta Magyarországot. A szovjet politikus részt vett a Rákosi lakásán tartott összejövetelen másnap. Ott jelen volt Farkas, Gerő, Kádár, Rajk, Szakasits, valamint több emigráns jugoszláv politikus: Ivanović, P. Popivoda, Rajković és Szavić. A jugoszláv kérdés volt terítéken, Rákosi szerint három év alatt új helyzet fog teremtődni ott. Rákosi felvetette Zavolzsszkij előtt május 13-án, hogy a „**munkánkról**” kritikus véleményt hangoztató Baranov megtekinthetné Magyarországot. Az iratok szerint, „**hivatalosan**”, a Kominformnál dolgozó szovjet politikus tárgyalt Farkassal és Gerővel is e három napban. Jelentései ott feküdtek Baranov asztalán, május 18-án. Puskindól szerzett információkra alapozta az egyik legfontosabb hírt. Gerő azt közölte a szovjet követtel (még 1948 októberében), hogy a nyugatról hazatértek 50%-a „**kétségtelenül kém**”. Puskin felhívta Rákosi figyelmét erre, de hiába sürgette Rákosit, ő nem tett semmit azokkal szemben, akik a Központi Vezetőségben vagy a (a nyugatról hazatért Rajk vezette) Külügyminisztérium appa-

7 Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez I. Budapest, 1992. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Szerk.: dr. Horváth Ibolya, dr. Solt Pál (a szerkesztőbizottság elnöke), dr. Szabó Győző, dr. Zanathy János és dr. Zinner Tibor [a továbbiakban: Iratok I.] p. 667. Tájékoztató jelentés. Eredetiben: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára [a továbbiakban: ÁSZTL] „Szovjetunió” d.

rátusában dolgoztak. Ráadásul azokban a gyárakban, ahol a nyugatról hazatértek a vezetésben szerepet játszanak, ott konfliktusok keletkeztek az oroszokkal. Mindezek jelzik, hogy nem tekinthető véletlennek, hogy miért feküdhetek a Zavolzsckij postázta információk oly gyorsan Baranov előtt.⁸ Mint ahogy az sem, hogy kézhez kaphatta a Rajkról összeállított anyagot egy nappal később.

„Rajk személyi anyagában” (aminek hollétéről nem informál a tájékoztató) **„van egy különös bejegyzés – tartalmazza a dokumentum –, miszerint „az ellenállási mozgalmat Magyarországon az angol elhárítás irányította. 1944-ben Rajkot letartóztatta a Gestapo és németországi koncentrációs táborba zárták. Németország kapitulációja után ez a koncentrációs tábor az amerikai megszállási zóna területére esett. Az amerikaiak elsőként szabadították ki Rajkot, és segítséget nyújtottak neki a hazájába történő visszajutáshoz.»**⁹

Rajk, 1945. májusban még „elsőként”, 1949. május végén már nem szabadult. Noha, ha nem is mindent, és nem is a legapróbb részletességgel írt meg, mégis pártja tudtára adta életének egyes főbb mozzanatait 1945. június 15-én. Rajk életrajz „torzója” teljességgel eltért a Leszakov-féle „személyi” anyagtól, mert befejező része szerint: **„1944. szeptember 10-én a Margit-körútról szabadultam, és kb. rá egy hétre megtaláltam a pont akkor újonnan alakult kommunista párt vezetésével a kapcsolatot. Lebukásomkor a párt politikai helyzet analizésének, fegyveres partizánharcok szükségességének stb. kiáltványszerű szövegezésén dolgoztam. Ezzel a kézirattal buktam le, és vittek be a Főkapitányságra. Ez alkalommal sem vállaltam semmiféle politikai tevékenységet, nem vallottam sem másra, sem magamra. Kihangsúlyoztam, hogy soha semmilyen pártnak tagja nem voltam, kommunista sem vagyok, és a nálam talált kézirat mint családi levelezés, amelyet nyilas bátyámnak¹⁰ írtam, hogy lefektessem neki nézeteimet, Magyarország helyzetével kapcsolatos. Ilyen jegyzőkönyvvel tettek át a Margit-körútra, majd innen szállítottak Sopronkőhidára, ahol 1945. márciusban volt meg a tárgyalásom. A tárgyaláson bizonyító erők hiányában a hűtlenségi vádat ellenem elejtették, a polgári törvényszékre tették át az ügyemet, tiltott hazatérés, hatóság elleni erőszak alkalmazása és kormányzósértés címén.¹¹ Sopronkőhidáról [1945.] március 20-án útnak indítottak az összes politikai fogollyal együtt Németországba. Innen május 13-án érkeztem haza.”**¹²

8 Восточная Европа II. pp. 95–98. Zavolzsckij jelentése Baranovhoz, 1949. május 16.

9 Uo. pp. 65–66.

10 Rajk Endrének.

11 Rajk, 1944. késő őszi letartóztatását, a sopronkőhidai eseményeket l. a későbbiekben!

12 Magyar Országos Levéltár [a továbbiakban: MOL] 276. fond [a továbbiakban: f.]. 65/187. őrzési egység [a továbbiakban: ő. e.]. Rajk László életrajzának befejező része, 1945. június 15. A teljes Rajk-önéletrajz valószínűsíthető, hogy Rákosinál volt (kérdés, hogy mikor került hozzá). Részletét a PB és Titkárság tagjainak tájékoztatásul készítettek 13 példányban, Rákosi aláírta, 1955. decemberében. Dr. Domokos legfelsőbb bírósági elnöknek az MDP KV Titkársága tagjaihoz továbbított ötoldalas jelentéséhez csatolták, amit az 1955. november 23–25. között tartott rehabilitációs tárgyalásról állított össze 1955. december 7-én. Hegedüs András kormányfő kézhez vette a Rajk életrajz-részletet december 14-én. Két példányt kivéve, az életrajzi részletet a PB tagjaitól visszavették 1956. január 3-án, kilencet megsemmisítettek, kettő maradt meg.

A Szabad Nép adta hírül ezt május 15-én „Rajk László hazaérkezett” címmel.¹³

Nem a később, az ávosok által szószátyárként jellemzett „Tanár Úr”, hanem inkább a fogait összeszorító, minden le- és le nem írt szón, mondaton morfondírozó, tépelődő ember írhatta az önéletrajzot. A bőbeszédűség helyett inkább a félelem érződik e néhány sorban, az illegalitás világa, a múltnak minden tragédiájával együtt. S egyúttal a jövő minden tragédiáját is magában hordozva.

Rajk alig ismerte környezetét. Nem tudhatta, hogy valójában kicsoda az alacsony, zömök emberke, a napokkal korábban az általa frakciósooknak nevezettekkel „testvérharc”-ot kezdeményező „Rákosi elvtárs”.¹⁴ „Matvej”, a Szovjetunióból Magyarországra érkezett politikai Rajktól eltérő alkat, nem akárki volt. A nemzetközi kommunista mozgalmon belüli életútját nagyrészt feltárta lebukása, 1925. szeptember 22-e után, nem kapott érte dicséretet utóbb, Moszkvában.¹⁵ A hiú Rákosit bosszantotta, hogy amíg Sztálin Dimitrovot egyből fogadta Moszkvába érkezésekor, addig vele erre csak később talált lehetőséget.¹⁶ Sokáig azért nem találkozott vele, mert „**tudta, hogy Rákosi, amikor visszatért Magyarországra és letartóztatták, a rendőrségen nem kommunistához méltóan tartotta magát. Ezt persze Rákosi korrigálta a perben tanúsított magatartásával.**” A Komintern Elnöksége úgy határozott erről 1941 nyarán, hogy ismerve Rákosi mindkét fórum előtti magatartását, a „**kérdés felett napirendre tér**”. Farkas póttagként értesült minderről, ő is aláírta a határozatot.¹⁷ De nem csupán Farkas, hanem Gerő is tudott róla, igaz „**csak nagyon közvetve és homályosan**”. A Szovjetunióban „**valamit a szemére vetettek neki**”. Dimitrov elmondta Gerőnek, hogy Sztálinnal is beszéltek Rákosiról, és „**Sztálin azt mondotta, hogy ez igaz ugyan, hogy többet mondott az első letartóztatásakor, kihallgatáson, mint kellett volna, de utólag olyan jól viselkedett, hogy azzal ő ezt sokszorosan jóvátette, ez a dolog el van temetve.**”¹⁸ Ennek ellenére figyeltették, Szücsöt bízták meg ezzel Moszkvában.¹⁹ Azt a Szücsöt, aki lekicsinyelte a KMP illegális tevékenységét, hangoztatva, hogy „**a párt az illegalitás alatt nem sok eredménnyel dolgozott**”, és aki válaszfalat vont a „**Szovjetunióban kint volt és a Magyarországon dolgozó kommunis-**

13 Szabad Nép, 1945. május 15. Rajk László hazaérkezett, Rajk per i. m. pp. 7–9.

14 ÁSZTL V – 150019/4. p. 145. Farkas Mihály ügye a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma előtt [a továbbiakban: FMLFBKK.], főtárgyalási jegyzőkönyv, Farkas Mihály észrevétele Péter Gábor tanúvallomására, 1957. március 15.

15 Kereskedőcsaládból a forradalomba, önéletrajzi vallomás, 1925. Rákosi Mátyás gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve, 1925. szeptember 28. História, 1992, 3. szám [a továbbiakban: sz.] pp. 3–7. Közzéteszi: Szekeres József.

16 ÁSZTL V – 150019/4. p. 124. FMLFBKK., Farkas Mihály vallomása, 1957. március 12.

17 Uo. V – 150019/1. p. 12. FMLFBKK., Farkas Mihály feljegyzése, 1957. január 29.

18 Aczél György bocsátotta a szerző rendelkezésére 1990-ben [a továbbiakban: Aczél iratok.] Aczél György és Nógrádi Sándor beszélgetése Gerő Ernővel [a továbbiakban: ANG], 1961. pp. 11–12.

19 ÁSZTL V – 150028. Péter Gábor és társai ügye a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma előtt [a továbbiakban: PGLFBKK.], Princz Gyula tanúvallomása, 1957. január 29.; uo. V – 150019/4. p. 221. FMLFBKK., Károlyi Márton tanúvallomása, 1956. december 18. Princz Gyula államvédelmis, majd bv. ezredes, amikor letartóztatták 1953. január 8-án. A Budapesti Hadbíróóság [a továbbiakban: Bp. Hb.] jogerősen 8 évi börtönbüntetésre ítélte 1953. december 24-én. A LFBKK. ugyanilyen tartamú ítélettel marasztalta el a perújítási tárgyalás végén, 1957. június 15-én, ekkor szabadult. Italtoltvezető volt 1962-ben.

ták között”. És akkor még senki sem tudta, hogy Szücs tevékenységére jellemző lesz az is, hogy „**általában a konkrét ügyekben felmerülő pártfunkcionáriusokról rendkívül könnyen, bizonyíték hiányában is kimondotta, hogy trockista és ellenség**”.²⁰ A „hazatértek” közül épp Rákosinak volt a teóriája (1948 után), hogy „**az MKP-ba a Horthy-rendőrség nagyon be van épülve**”. A frakciózás törte darabokra a pártot a KMP 1919-es bukását követő negyedszázadon át, és a rendőrség „**ki is használta**” ezt. A KMP „**politikailag megbízhatatlan lett, úgyhogy a Komintern fel is oszlatta**”.²¹ Az egységes MKP-t hiába hozták létre, Rákosi és társai lebecsülték a „hazai” mozgalom tagjait, vezetőit.²²

A KMP egykori vezetőinek múltjában sorsdöntő volt az 1943-as esztendő mások általi megítélése. A Moszkvából hazatértek „nagyon komoly” hibának tekintették az 1919-es egyesülést, és idesorolták a párt 1943-as feloszlátását²³ és a Békepárt létrejöttét²⁴ is: „**ez nagyon súlyos, opportunistá, likvidátori[sic!] hiba volt**”. A tömegekhez fordulás gondolata „**egészséges**”, de a megoldás módja „**helytelen**” volt.²⁵ Rákosi szerint „**hallatlan politikai ostobaság**” volt a „**harc közepén feloszlítani egy pártot**”, ráadásul úgy, hogy nem adtak kellő magyarázatot.²⁶ Farkas (másokhoz hasonlóan) sajátosan vélekedett: a KMP azért oszlott fel Magyarországon a Komintern utasítására 1943-ban, mert a Komintern is feloszlott. De: miután szerte a világban a többi kommunista párt megerősödött, ezért a „**Komintern feloslása nem jelentette azt, hogy a kommunista pártoknak is fel kell oszlania**”.²⁷ Később, amikor a párt feloszlátóit már meghurcolták, börtönbe vetették, mindez ekképp hangzott: „**a párt feloszlátását a Központi Vezetőségbe befurakodott provokátorok azzal indokolták, hogy arra azért van szükség, hogy a polgári-demok-**

20 Uo. V – 142673/5. Radványi Dezső vallomása, 1950. szeptember 27. Radványi (Reinitz) Dezsőt, az ÁVH ipari elhárítás vezetőjét a Szücs-üggyel összefüggésben tartóztatták le 1950. szeptember 16-án. A Budapesti Katonai Törvényszék [a továbbiakban: Bp. KT.] 1951. február 8-án 6 évi börtönbüntetésre ítélte. Kezvelemmel, 1953 szeptemberében szabadult. A Katonai Felsőbíróóság [a továbbiakban: K. F.] rehabilitálta 1954. július 30-án. Egyik vezető munkatársra volt az államvédelmi s állambiztonsági szerveknek 1945. január 18. és 1959. november 15. között (előbbi megszakítással).

21 Uo. V – 150019/4. p. 122. FMLFBKK., főtárgyalási jegyzőkönyv, Farkas Mihály vallomása, 1957. március 12.

22 Ua. pp. 119–119/a.

23 L. a KMP 1943-as feloszlátásával összefüggő, 1951. január 16.–1954. július 5. között keletkezett dokumentumokat, MOL M – KS – 276. f. 65/40. ö. e!

24 A Békepárt nem volt a KMP taktikai „jogutóda”. Nem névváltozás történt. A konjunkturális „párttörténeti” szakirodalom csinált belőle transzmissziós szervezetet a KMP feloszlátása és az 1944. szeptember 12-én újból létrehozott kommunista párt közötti ür „szerves” áthidalására, a folyamatosság érzékeltetésére. A pártfeloszlátók egyike – Szirmai István, Tonhauser Pál, Kádár János és Péter Gábor közül az utóbbi – egyértelművé tette, hogy kizárólag a feloszlátásról határoztak, az élet hozta úgy, ahogy a későbbiek alakultak. Zinner Tibor beszélgetései Péter Gáborral [a továbbiakban: Péter beszélgetés], 1982. november 5. Vö. A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai 1944–1948 [a továbbiakban: MKP és SZDP!] Budapest, 1967. Kossuth K., p. 82. Szerk.: Rákosi Sándor és Szabó Bálint. Az ÁVH letartóztatta Szirmai Istvánt, a Péter Gábor és társai elleni eljárás során 1953 elején, ősszel szabadult. Bírósági eljárás nem folyt ellene.

25 ÁSZTL V – 150019/3. pp. 106. és 110–119. FMLFBKK., Farkas Mihály: A párt. Beszéd a 6 hónapos tanfolyamon, 1949. március 23. FMLFBKK., 1957. március 21. Farkas szerint előadása szövegét látta Gerő, Kádár, Rákosi és Révai.

26 Aczél iratok. Aczél György és Nógrádi Sándor beszélgetése Rákosi Mátyással [a továbbiakban: ANR] II. k. Piszkozat, p. 44. Az erről készült jelentésben ugyanez: „... **ha megmondták volna, hogy Békepártot akartak – amit Nemes Dezső elvtárs könyvéből tudtam meg – nem tudtak magyarázatot adni, azért alakult ki az a vélemény, hogy a pártot a rendőrség és Szakasits parancsára oszlatták fel**”. 1962. augusztus 13.

27 ÁSZTL V – 150019/4. p. 124. FMLFBKK., Farkas Mihály vallomása, 1957. március 12.

ratikus erőkkal létre lehessen hozni a nemzeti függetlenségi mozgalmat”. Amiképp a korabeli röpirat rögzítette: „**hogy ezt a magyar nemzet számára létfontosságú, legszélesebb nemzeti összefogást megkönnyítsük, a Kommunisták Magyarországi Pártját feloszlattuk**”.²⁸ Ám a Szovjetunióból hazatértek nem csupán a feloszlatast minősítették árusulásnak, hanem kemény kritikával illették az 1944. szeptember 12-én közzétett felhívást is, ami a kommunista párt munkájának újrakezdését jelentette be. Azért marasztalták el, mert e röplapot írók továbbra is helyesnek, sőt szükségesnek tartották a pártfeloszlatast. A pártot újjáteremtők azt vetették papírra, hogy a Békepárt „**megteremtette az antifasiszta nemzeti egységet, és a demokratikus pártoknak a Magyar Frontba való tömörítésével történelmi szerepet töltött be**”.²⁹

Dimitrov, a Békepárt ügyét Gerőnek és társainak „**rendkívül élesen a szemükre vetette. Miféle pacifizmus ez? Folyik a háború és maguk itt Békepártot csinálnak, és feloszlatták a pártot, mi történt itt...**” Gerő is azért minősítette hibának a Békepárt létrehozását, mert „**nem voltak alapszervezetei, ez egy propagandaszervezet volt... Minekünk sem tetszett, de Dimitrov elvtárs nagyon élesen a szemünkre vetette ezt, hogy történhetett ez meg**”.³⁰

Az egyesült pártvezetés gyakorolt bírálatot a múlt felett a politikai helyzetről és a párt feladatairól elfogadott határozatban az ún. pünkösdi konferencián, 1945. május 20–21-én.³¹ Matvej és társai közelmúltról alkotott véleménye azonban nem sok jóval kecsegtetett, lebecsültek, majd utóbb „ellenség”-ként kezelték a „hazai” kommunisták közül számosat.³² A frakciós, elhajló, nacionalista jelzőkkel illetett kommunisták tömeges üldözése megindult a Kominform bukaresti határozata után.³³ A Moszkvából Magyarországra érkezettek hallgattak taktikai okokból fenntartásaikról, számos feladat elvégzését bízták rájuk kezdetben. Rákosi Háy Lászlóhoz, az MKP moszkvai képviselőjéhez több mint két hónappal Rajk Magyarországra érkezete előtt írott soraiból nem akármilyen karakterrel megáldott politikus figurája sejlik fel: „**Rendkívül hátráltatja munkánkat az, hogy bár Budapest és a nagyvárosok rendőrkapitányai párttagok, de valamennyi kivétel nélkül kezdő és amateur. Nem tudom a helyzetet jobban jellemezni – leplezte le önmagát –, mint azzal, hogy a budapesti politikai rendőrség vezetői[t] én próbáltam kioktatni a nyomozás és vallatás kezdő alapelemeinek halvány segédfogalmaira.**” Ez az 1945. eleji Rákosi olyan maradt,

28 Farkas Mihály: A marxizmus-leninizmus tanítása a proletáriátus pártjáról, előadás a Pártfőiskolán, Budapest, 1953. december 21. p. 24. idézett röpirat: Politikátörténeti Intézet Levéltára [a továbbiakban: PIL] Röpiratgyűjtemény, III – 1/1943/1745 – 2.

29 Ua. p. 25., idézett röpirat: PIL Röpiratgyűjtemény, III – 1/1944/IX/1755 – 1.

30 ANG pp. 41–42.

31 MKP és SZDP, pp. 81–82. „Az utolsó hónapok eseményei különös nyomatékkal bizonyították, hogy erős, élenjáró kommunista párt az első és legfontosabb feltétele a sikeres nemzeti összefogásnak. Ezért súlyos hiba volt két év előtti feloszlata, illetve Békepárttá történő átalakítása”.

32 ÁSZTL V – 150019/4. FMLfBKK., pp. 119–119/a. 1957. március 12. Főtárgyalási jegyzőkönyv.

33 Uo. V – 150028. PGLfBKK., Farkas Vladimir jegyzőkönyve, 1957. január 30.

mint a kezdetek „oktatója”: megszállotta a rendőri, politikai rendőri világnak. „**Rákosi megalakította a verőcsoportot, mely először 10–12 emberből állt. E csoport létszámát Rákosi Mátyás kifogásolta, és azt mondta, emeljék fel a csoport létszámát 100 főre**”.³⁴ Ezt a folyamatot jól érzékelte a politikai rendőrség főorvosa, az 1945 márciusában a hírhedt VI. ker. Andrásy út '60-ba került dr. Bálint, akinek első aktája „**a temetetlen holttestek ügye**” felzettel készült.³⁵ „**Ekkor már rendszeresen verték az embereket... Péter szobájában voltam, Rákosi telefonált, és azt mondta, hogy »jól morzsolják meg a tökétl!«... ez 1946-ban vagy 1947-ben volt**”.³⁶ Aztán amilyen volt a kezdet, olyan lett a vég is. Andropov azt írta naplójába, felidézve Gerő május 11-én elhangzott szavait, nem sokkal Rákosi bukása előtt, 1956. június 1-jén, hogy a Rajk-ügyben „**a pártaktívák egy része tudja, hogy a múltban Rákosi e[lvtárs] számos esetben támogatta azt a nézetet, hogy szükség van a kegyetlen vizsgálati eszközök alkalmazására azon az alapon, hogy Horthyék a kommunistákkal kegyetlenül bántak**”.³⁷ Rajk közelről megismerkedett ezzel 1949-ben.

Rákosi, Háyhoz írott levelében nehezményezte, hogy a szovjetek még nem bocsátották Kovács Jánost³⁸ a magyarok rendelkezésére.³⁹ Sőt, Háytól megtudhatta, hogy a politikai rendőrségnél Péter mellett hasonlóképp vezetőként tervbe vett Kovács csak akkor jöhet Magyarországra, ha Rákosi Vorosilovnál interveniál érdekében.⁴⁰ Dimitrov „**kiharcolta**” végül, és Kovács, előbb csupán tájékozódni, de Magyarországra érkezett 1945. július közepe előtt. Rákosi – amint tehetette, jelentett erről Moszkvába – „**három nap alatt a lehető legalaposabban megismerttettem vele munkánkat, hogy lehetősége nyíljon arról ítéletet mondani. Meggyőződhetett [Kovács] róla, hogy jövőbeli munkája itt lehetséges és hasznos lesz. Kérem őt, hogy amilyen gyorsan csak lehet, jöjjön vissza, hogy azonnal megkezdhesse munkáját.**” Majd lódított: „**Meg van a reményünk, hogy néhány nagyon jó elvtársat [kapunk], közöttük Rajk elvtársat, aki múlt év decembereig a pártközpont titkára volt, a győztes Vörös Hadsereg kiszabadította a soproni fegyházból. Ezzel nagyszerűen gyarapodnak kádereink.**”⁴¹

34 Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 3. Budapest, 1994. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Szerk.: dr. Horváth Ibolya, dr. Solt Pál (a szerkesztőbizottság elnöke), dr. Szabó Győző, dr. Zánathy János és dr. Zinner Tibor *[a továbbiakban: Iratok 3.]* p. 490. PGLfBKK., főtárgyalási jegyzőkönyv, 3. p. Péter Gábor vallomása, 1957. május 28. Eredetiben: Hadtörténelmi Levéltár [a továbbiakban: HL] 0076/1957.

35 Interjú dr. Bálint Istvánnal, 1983. január 25. Készítette Zinner Tibor.

36 Iratok 3. i. m. p. 502. PGLfBKK., dr. Bálint István kihallgatása 1957. május 29. Eredetiben: HL 0076/1957. Főtárgyalási jegyzőkönyv, p. 15.

37 Baráth Magdolna: Szovjet nagyköveti iratok Magyarországról 1953–1956. Kiszjelov és Andropov titkos jelentései. Budapest, 2002. Napvilág Kiadó. Összeállította és a bevezető tanulmányt készítette Baráth Magdolna, p. 297.

38 Kovács János hazatért Magyarországra később, az alezredes Péter Gábor helyettese lett. Az ún. operatív területet felügyelte a politikai rendőrségen. Amikor megbetegedett, visszautazott a Szovjetunióba, ahol meghalt. (Később meggyanúsították Rajkot azzal is, hogy szerepe volt Kovács megbetegedésében.)

39 PIL 274. f. 10/43. ó. e. p. 5. Rákosi Mátyás levelezése a párt moszkvai képviselőjével, Háy Lászlóval, 1945. március 5.

40 Uo. 274. f. 10/43. ó. e. Háy László levele Rákosi Mátyáshoz, 1945. március 20.

41 Uo. 274. f. 10/38. ó. e. pp. 48–49. Rákosi Mátyás levele Dimitrovhoz, 1945. július 16. előtt (következő levelét ezen a napon dátumozta)

Rajk nagy árat fizetett Rákosinak ezért a hazugságáért is. Ugyanis az 1949-es tájékoztató készítői szerint nem a Vörös Hadsereg, hanem az amerikaiak szabadították ki Rajkot, „elsőként”, másrészt dr. Pfeiffer írásából „tudták meg” a sopronkőhidai összefüggéseket. A volt nyilaskeresztes készletgazdálkodási kormánybiztos is vitakozott a korábban, a koalíciós időszakban a kommunistákkal hosszabb-rövidebb ideig kollaborálók, majd emigrációba kényszerültek írásaival, köztük az ellenzékivé vált egykori igazságügyi államtitkár koholmányaival testvére kivégzését követően, memoárszerű írásában 1949 novemberében. Ő, még amerikai fogságában olvashatta az első, személyével és testvéréhez, Lászlóhoz fűződő kapcsolatával „foglalkozó... magyar nyelven írt amerikai újság... **alig félhasábnyi cikk**”-ét. Ezeket a Rajk család „ellen irányított koholmányokat” növelte „évről-évre a tehetetlen düh és öniigazolás fokozódó szükségessége”. A volt nyilaskeresztes – aki nem tudhatta, hogy az 1949-es tájékoztató miként alapozott dr. Pfeiffer írására – cáfolata így hangzott: „**a háború alatt legfiatalabb öcsémén kívül két unokaöcsém és egy sógorom teljesített katonai szolgálatot; mindannyian a m. kir. honvédség kötelékében, egy sem idegen állam hadseregében, legkevésbé az SS-nél (s még kevésbé, amint azt [dr.] Pfeiffer állította: SS őrnagyként). Öcsém és egyik unokafivérem orosz fogságba esett, ahonnan öcsém tíz hónap múlva, unokaöcsém pedig három év múlva került haza. Sógorom, aki Dániában volt fogságban, jutott leghamarabb haza**”.⁴² A tájékoztató készítőit a Rajk családot sújtó írás koholmányai nem izgatták: ha ők rendelték volna, akkor sem örülhettek volna jobban ezeknek.

42 Rajk Endre: László öcsémrel beszélgetek, Szabad Európa Rádió Archívuma, géppel írott kézirat másolata, pp. 70–85. Zinner Tibor, a rádió müncheni központjának padlásán, az 1950-es évek elejétől tárolt dokumentumok között találta meg a kézirat gépellé változtatának másolatát. (A SZER egyik vezetője, a magyar származású C. E. Kovats, „Carlo” jóvoltából kutathattak a Magyar Rádió munkatársával, Vámos Györggyel együtt ott.) A kézirat részleteit l. még „A Rajk-per kéretlen tanúja”, Társadalmi Szemle, 1992. 8–9. sz. pp. 143–154., Hajdu Tibor bevezetőjével! Vö. „a szerző nyilvánvalóan vitázik Pfeiffer Zoltán és más, feltehetően kiszagdapárti emigránsok cikkeivel, de ezeket nem ismerjük; a válasz közlésének sem lenne sok értelme.” p. 143.

A Rajk–Brankov-ügy valamiképp, de érintette Lászlón kívül a testvérei közül az orvos Lajost (1892–1948), a tisztviselő Gyulát (1895–1976), banktisztviselő Endrét (1899–1960), az elektromérnök Jenőt (1906–1994) és a nyomdász Bélát (1913–1985). Duncan Shiels: A Rajk fivérek, Budapest, 2007. Vince K., pp. 24–25.

A Székelyudvarhelyen 1893. október 31-én született Rajk Gyulát – aki a Glóbusnál dolgozott –letartóztatták 1949. június 22-én, majd internálták, szabadult 1953. augusztusban. Igazgató volt korábban, segédmunkás lett a Fővárosi Kertészetnél 1954-ben.

A Székelyudvarhelyen 1899-ben született banktisztviselő Rajk Endrét kinevezték készletgazdálkodási kormánybiztosnak, a közellátási miniszter helyetteseként 1944. október 26-án. Elhagyta Budapestet, Sopronba távozott 1944. december 24-én éjjel. A bajorországi Uttingban tartóztatták le 1945. július 16-án, átszállították a Salzburg melletti táborba, Marcus Campbe 1945. október 26-án, szabadult 1947. június 16-án. A magyar hatóságok sikertelenül kísérleteztek kiadatásával.

A Székelyudvarhelyen 1906. április 21-én született Rajk Jenő német diplomával rendelkező villamosmérnök volt. A Budapesti Elektromos Műveknél, majd a Villamos Művek Iparigazgatóságán dolgozott 1936–1949 között. Eltávolították egy kis vállalathoz, majd az Országos Villamos-ipari Trösztökhöz tért vissza 1955. augusztusban. Ő beszélte rá Endrét, hogy járjon el László testvérük érdekében annak bírósági ügyében. Vö. Apró Antal. „A két világ határán” (1983). In: Tanúságtevők. Visszaemlékezések a magyarországi munkásmozgalom történetéből 1941–1944. Budapest, 1985. Kossuth K., p. 593. Válogatta és szerkesztette: Petrák Katalin.

A Székelyudvarhelyen 1913-ban született Rajk Béla 1949-ben a Glóbusztól a Forrás Nyomdához ment dolgozni 1949. májusban, majd az Athenaeum Nyomda dolgozója lett. László kivégzése után távolították el.

Rajk azt sem tudhatta, hogy kicsoda Farkas, a kommunista mozgalom Wolf elvtársa. Ő „**is ember volt, jó és rossz tulajdonságokkal. A mozgalomban töltötte el az életét, s végül is mindene a mozgalom volt. Nem Richárd volt, aki elhatározta, hogy gazember lesz, hanem Moszkvában élt és nevelkedett kommunista, ennek összes negatívumával és pozitívumával természetesen**”.⁴³ Az izgága, nagyhangú, minden lében két kanál politikus, 11 évvel később, börtönaplójába, jellegzetes, félre nem ismerhető betűivel vetette papírra – épp a jelzett, meglehetősen töredékes, Rajk-féle biográfia-részlet ürügyén –, hogy a kivégzett politikus magának köszönhet mindent. Farkas, Rajkot is okolta, hibáztatta azért, mert nem írt, elhallgatta „a [nyilas vészbíróság, „a nemzet totális mozgósításával és harcban állításával megbízott m. kir. tárca nélküli miniszter (Kovarcz Emil⁴⁴) mellé beosztott (vitéz nemes dobfeneki Syposs János) tábornok bírósága”, a VKF. III. Bírósága, a] **katonai törvényszék előtt 1945 márciusában tanúsított magatartását. Illetve azt, hogy kiszabadulásához nyilas államtitkár testvérének segítségét vette igénybe.**” A Farkas-féle „ítélet” úgy folytatódott, hogy mivel Rajk „**megtagadta kommunista múltját, semmi körülmények között nem vették volna vissza a pártba**”. Farkas ismerte elvtársait, ezért ő csak tudta, hogy mit tettek volna. A börtönbeli indoklás ekképp zárta a „rendelkező rész”-t: „**Rajk részben annak lett tragikus áldozata – merengett a múlton Farkas –, hogy mindezt elhallgatta a párt előtt.**”⁴⁵

Rajk ismerhette Gerőt Spanyolországból. Ahonnan „Pedro”, alias Gerő a trockisták elleni küzdelmek élharcosaként, míg Rajk pártbeli helyzetében megintogva, sebesülten, internálótáborba indulván távozott. Azt semmiképp sem tudhatta, hogy Gerő miképp vélekedik a nyugatról hazatért emberekről, hogy közülük minden másodikat kémnek tekintett 1949-ben. Épp ezért nem tekinthető véletlennek, hogy Gerő mindezt Puskin előtt tette szóvá.⁴⁶

S Rajk ismerhette valamiképp Kádárt is. Aki ez idő tájt, napokkal korábban cserélte fel a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága főkapitány-helyettesi székét pártállással. Alakított is azonnal: döntött Kajli József, az MKP monori titkára ügyében áprilisban.⁴⁷ Az MKP Központi Szervezési Osztálya nem szabott ki fegyelmi büntetést a letartóztatott nyilaskereszteseket verő párttitkára. Kádár azt javallotta, hogy Kajli a

43 Zinner Tibor dr. Décsi Gyulával készített interjúja [a továbbiakban: Décsi interjú], p. 222. 1984. június 13. A Pártbizottság előtt, elítéltként még „**felelőtlen hóhérnak**” titulálta. MOL M – KS – 276. f. 62/6. ó. e. Dr. Décsi Gyula vallomása, 1956. május 4. Célzás III. Richárdra.

44 A Bp. Nb. halálra ítélte Kovarcz Emilt, az 1944. október 16. és 1945. március 28. között volt minisztert 1946. május 2-án, aznap kivégezték.

45 Farkas Mihály töredékes iratai [a továbbiakban: FM töredékes.] Farkas Mihály börtönaplója, I. p. 90.

46 Восточная Европа II. pp. 95–98., Zavolzsckij levele Baranovhoz, 1949. május 16.

47 Kajli Józsefet 1933-ban másfél évi börtön-, 1941. augusztusban 8 havi fegyházbüntetésre ítélték kommunista szervezkedés büntetésével. Államvédelmis 1945–1950. december 19. között. A Határőrség és a Belső Karhatalom parancsnoka volt 1949. március 1-jétől, leszerelésekor ezredes. A Sajóbáonyi Vegyiművek csoportvezetője volt 1955. februárban. Az MDP KEB kizárta a pártból 1956. augusztus 8-án. A Fővárosi Gázszolgáltató Vállalat üzemvezetőjeként tartóztatták le 1956. október 5-én. Kádár megmentette, eljárási kegyelmet kapott. Gépészmunkás volt 1962-ben.

budapesti politikai rendőrségen dolgozzon tovább. Kádár a továbbiakban is segítette élete rögzös útjain, Kajli így lett a Határőrség és a Belső Karhatalom parancsnoka Kádár belügyminisztersége idején. A korábbiakban vélhetően méltányolt képességeit jelzi, hogy amikor őt is lefoglalták Farkas fiával és több államvédelmessel együtt 1956. október 5-én, annak egyik okát képezte, miszerint a koncepciók vizsgálatok idején **„előfordult, hogy az őrizetes a bántalmazások ellenére sem volt hajlandó jegyzőkönyve aláírására, mire ő sóval etette meg, és veréssel arra kényszerítette, hogy a WC-ből szomját oltsa”**.⁴⁸

Aztán Rajk sem lett külön elvtársainál. Utasításai érzékeltetik, hogy a kommunista elit kiméletet nem ismerő vezetőinek egyikeként cselekedett. Bírálták, pártján belül és kívül egyaránt már 1946-tól.⁴⁹ A tőle származó, valótlanságokat bőven tartalmazó parancsainak következményei kimutathatók, követhetők belügyminisztersége idején. A kis ügyekben éppúgy, mint a miskolci pogrom „feltárásánál”, vagy a köztársaság-ellenes kommunista konspiráció következményeként kifundált, kiemelkedő, korszakos kihatású koncepciók perек esetében is.

Nem tudni, hogy félt-e Rajk az életrajz „torzó”-ját fürkészőktől, a titkok után kutakodóktól. De alighogy magyar földre lépett, már azt kellett hallania, hogy pártján belül konfliktus készülődik. Erre az akkor elképzelhetetlennek tűnő, de utóbb már rémhírnek nem nevezhető mendemondára válaszolt is. Egy új, szebb világot hirdető eszme, egyik friss, jövődöbeli, helyi „gazdá”-jaként hajbókolt a „moszkvaiaik” előtt, alig egy héttel hazatérte után, az MKP „pünkösdi” konferenciáján. De egyúttal világossá tette mindenki előtt, hogy aki hallja, adja át: tévednek azok, akik abban reménykednek, hogy **„majd ha hazajön a moszkvai emigráció, akkor a kommunista pártban két szárny fog egymással szembekerülni, amelyek agyon fogják bunkózni egymást. Rosszul számítottak.”** – mondta az emberiség őskorát, és nem valós emberi kapcsolatokat felidéző mondandójában.⁵⁰ A maga igazában bízó Rajk a Moszkvából hazatértek iránti tisztelettel igyekezett ezt a hitet hallgatóságába beleszuggerni.⁵¹ Majd belügyminiszterként visszakapta mindazt a dicshimnusz Rákositól, amit ő zengett róla: **„Rajk elvtársunk a magyar szabadság és a magyar demokrácia régi, bátor, rettenthetetlen és erőskezű harcosa. Ott volt 1936-ban a spanyol szabadságharcban, itthon küzdött a német fasizmus és a nyilas bitangok garázdálkodásainak legsúlyosabb idején. Egyik megalapítója volt a nemzeti összefogásnak, a Magyar Frontnak. Amikor a Gestapo kezébe került, Bajcsy-Zsi-**

---

48 Törvénytelen szocializmus. A tényfeltáró bizottság jelentése. Budapest, 1991. Zrínyi Kiadó – Új Magyarország. Írták: Zinner Tibor, Szakács Sándor, Balogh Margit, Habuda Miklós, Markó György, Svéd László és Szomszéd Imre, p. 324.

49 Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 2. Budapest, 1993. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Szerk.: dr. Horváth Ibolya, dr. Solt Pál (a szerkesztőbizottság elnöke), dr. Szabó Győző, dr. Zánthy János és dr. Zinner Tibor [a továbbiakban: Iratok 2.] p. 465. Kádár János feljegyzése Rajk Lászlóról. Eredetiben: ÁSZTL V – 142673/4. p. 368.

50 Strassenreiter Erzsébet – Sipos Péter: Rajk László, Budapest, 1978. Akadémiai K., p. 123. 2. kiad. Rajk László beszéde az MKP konferenciáján, 1945. május 20.

51 Kádár, a Magyar Testvéri Közösség felszámolásának időszakára tette a nyugati, az MKP vezetésének megosztását célzó rádióadások kezdetét. Tévedett, ilyen kísérletek a világháború utolsó esztendejéig voltak.

linszkyvel együtt szervezkedett a kőhidai fegyházban, és csak a csoda mentette meg életét a demokrácia számára.” Majd jött Rákosi – Rajk számára optimizmust sugalló – újabb tirádája: „**Innen – Miskolcra, 1946. július 21-én – biztosíthatom Rajk elvtársat, hogy minden lépéséért, amit a demokrácia megerősítéséért tesz, vállaljuk a szolidaritást és a felelősséget. Kívánjuk – fohászodott a főtitkár –, hogy továbbra is azzal a vaskezével, melyet a választásokra a koalíciós pártok a reakció elleni közös felhívásukban követeltek, dolgozzék hazánk és a demokrácia megerősítéséért.**”⁵²

Mégis, Rajk töredékesre sikeredett írása, önéletrajz torzója éppúgy, mint dr. Szőnyiné drámai következményekkel járt. A legilletékesebb szovjet döntéshozóknak rendelkezésére állt egy valóságemekkel átszőtt, de a legfőbb, neuralgikus pontjait tekintve alapvetően koholt, Rajkot rágalmozó dokumentáció Leszakov tájékoztatójának Moszkvába érkezésével. Összeállítói (a magyarországi szovjet ügynökökkel, a szovjet állambiztonság velük cimboráló munkatársaival és a valamennyit támogató, honi és határon túli pártvezetőkkel együtt) a részükről előterjesztett dokumentumot csupán egy elemnek, de fontos láncszemnek tekintették a Rajk–Brankov-ügyhöz vezető úton. Rajk életműve egy részének olyan kritikus áttekintése volt ez, ami lehetőséget biztosított a „tárgyilagos” álláspont formálásához (valójában annak látszatához), amit fel lehetett használni, akkor, midőn a Rajkkal összefüggő, vele szembeni eljárás felmerült. Ez az írás összegezte Rajk „bünyös” tevékenységét is, a vele szembeni koholt gyanúsítás alátámaszthatóságát, visszaigazolását célozta. A kirakat részét képezte, azért készült. Fel is használhatták. És – mint minden ilyen összegzés – előzménnyel bírt.

A Moszkvából hazatért Szücs úgy vélekedett részben kinti, részben magyarországi tapasztalatai alapján már 1946. április 1-jén (Moszkvába közel sem áprilisi tréfaként íródott, hanem akár feljelentésnek is tekinthető) összegzésében, hogy a „vezetők” nézetei alapján létezik egy szerinte „**Révai–Lukács–Szántó**” által szervezett és irányított csoport. Az élharcosok nézeteivel egyetértők közé sorolta a belügyminiszterről frissen, 11 napja kinevezett Rajkot és asszonyait, a korábbi (Schillinger Ilonát) éppúgy, mint a feleségét (Földi Júliát), és Schillinger Lászlót, Rajk korábbi rokonát is. Szücsnek, a név szerint említettekkel szembeni vádjai ekképp sorjázta: szovjetellenesek, általában a szovjetrendszer ellen vannak; a Szovjetunió világháborús erőfeszítései ellen tettek, mert háborús rémhíreket terjesztettek, hivatalos dokumentumokat hamisítottak meg; kigúnyolták Sztálin személyét; felléptek a szovjet külpolitika ellen; jellemzi őket a magyar sovinizmus; rokonszenveznek az angolokkal és amerikaiakkal.⁵³ Noha Szücs Rajkról külön, részletesen nem jelentett ekkor Moszkvába, tény, hogy a belügyminiszter neve nem akármilyen szövegkörnyezettel – és nem akárkikkel együtt – a moszkvai

52 Rákosi Máttyás: A magyar demokráciáért, Budapest, 1948. Szikra, pp. 297–298. Rákosi Máttyás beszéde Miskolcon, 1946. július 21.

53 Huszár Tibor: A pokol malmai. Szücs Ernő ÁVH-s ezredes ügye és elágazásai 1946–1955. [a továbbiakban: Huszár: Pokol], Budapest, 2009. Corvina K., pp. 45–54. Szücs Ernő (Gerendás fedőnéven írt) összefoglaló jelentése az általa vélelmezett Révai József, Lukács György, Szántó Zoltán által szervezett és irányított csoportról, 1946. április 1.

illetékesek, Magyarországgal foglalkozó állambiztonsági tisztek elé jutott. Úgy használhatták később, ahogy akarták.

A szovjet ügynök, Szücs által Prágában, 1949 februárjában előkészített Field-ügy, a már parázsló gyűjtőzsinórok egyike alapján várható volt, hogy a magyarok előbb-utóbb letartóztatják a hírbe hozott dr. Szőnyit és társait annak következményeként, és ehhez maguk mögött tudhatják Moszkva budapesti képviselőinek támogatását. E koncepció kitervelői abban is biztosak lehettek, hogy a magyar politikusokban gyanú támadhat a „vizsgálat” során. (Ha nem képezte ez is a koncepció részét, de ha nem, akkor erre is fel kellett készülni.) Ekkor, Moszkvában meg tudják majd erősíteni, hogy a „vizsgálók” jó nyomon haladnak Budapesten. Már a későbbiek eredményezték azt, hogy a dr. Szőnyi-féle jegyzőkönyvben megfogalmazott, sugallt „vallomás” ellenőrzését kérhették Budapestről. Ez a jegyzőkönyv Rajkot terhelte, jövőjét visszafordíthatatlanná tette. Ekkor érkezett el az idő Leszakov tájékoztatójának felhasználására. Rákosinak kevés volt Rajk lefogásához a Magyarországon lévő szovjet állambiztonsági tisztek, a Jevdokimenkók beleegyezése, a dr. Szőnyitől származó „vallomás” moszkvai ellenőrzését kérhette, mert Field alapjaiban nem Budapesten, hanem főként előttük vált gyanússá (a '30-as évek végétől kezdődően). Az ottani főnökök támogatását igényelhetette, azért, hogy az ő kételyeit is oszlassák el.

Így is történhetett. Az ún. operatív kombináció bejött, Belkin megnyugtathatta Rákosit (Farkas közvetítésével) Prágából, nem hagyott benne kételyt döntésének helyességéről (mert Moszkvában így látták jónak, és Budapest ettől nem térhetett el).⁵⁴ De ha a fogaskerek nem ekképp kapcsolódtak egybe, és nem így történt volna, a Moszkvába küldött dokumentáció, Leszakov tájékoztatója mindenképp káros, drámai kihatással volt Rajk sorsára. A Kominform referensének írását épp akkor helyezték a moszkvai „aktába”, amikor a „meghívott” Brankov megérkezett a szovjet fővárosba. Midőn mind a Field-, mind a Brankov-szál „realizálása” kezdetét vette, mert ez utóbbi, a második gyűjtőzsinór is már régebben felparázslott. A Leszakov-féle írás készítése behatárolható majdnem napra pontosan. A kombinátorok mindent végiggondoltak, ezért nem lehetett véletlenszerű semmi. Leszakov akkor írhatta alá a vélhetően főképp Szücs-től származó „jelentés” alapján készült tájékoztatóját, amikor a megtervezett koncepció kivitelezése megindult, tehát a dr. Szőnyi és társai lefogását követő napokban, amikor a koncepciót kifundálók asztalán, lehet, hogy még nincs ott, de már tervezés alatt állt dr. Szőnyi újabb jegyzőkönyve. Mindez azonban a másik gyűjtőzsinórtól függött. A Rajk-féle kombináció kialakulása, az őt vádoló jegyzőkönyvek elkészülte erre a szálra épült.⁵⁵

---

54 Szabad Nép, 1956. március 29. p. 2. Rákosi Máttyás felszólalása a Heves megyei pártaktíva értekezleten. Rákosi a történetekről ez alkalommal is hazudott, mert Péter és munkatársai mellett személy szerint nem Berija, hanem azok a szovjet állambiztonsági tisztek voltak a bűnösök, akik másutt – ismeretlenül – a provokációt kitervelték, majd Belkin közreműködésével megvalósították Budapesten. Rákosi, a főbűnös ekkor még mások mögé húzódott, de Egerben megkezdődött a folyamat, ami elvezetett júliusi végleges távozásához a magyar politikai élet színpadáról. A Szovjetunióban ezreket érintő, valamint ismert politikusokkal szembeni gyilkosságok egyik legfőbb felelősenek kikiáltott Berija, L. P. letartóztatása bekövetkezett az SZKP KB Elnökségének ülésén, 1953. június 26-án. Halálra ítélték 1953. december 23-án, aznap kivégezték.

55 L. a későbbiekben!

Ennek előzményei évekkel korábbra nyúltak vissza. „**Már 1946-ban Szücs... informátori jelentéseket gyűjtött Kojcsa Ilonáról,⁵⁶ Vági Ferencről⁵⁷ és társairól, akik kapcsolatban álltak... Fielddel...⁵⁸ Field az őrizetbe vétele után azt vallotta [az őt kihallgató Szücs előtt], hogy a fenti személyekkel... kapcsolatban állt. Ebben az időben Szücs... egy jelentést készített Rajk Lászlóról, bár ekkor még Rajk neve nem volt összefüggésbe hozva a fenti ügygel.” Ebben „Rajk pártellenes tevékenysége volt ki-domborítva, különösen az, hogy Rajk a rendőrségi pártszervezeteket feloszlatta, és hogy akadályozta az Államvédelmi Osztály tevékenységét, valamint hogy a Belügy-minisztériumban támogatta, és magas beosztásokban hagyta az ellenséges elemeket”.**

56 Kojcsa Ilona (Nádas [Nasz] Jánosné), aki két hónapig a H. M. Katonapolitikai Osztályának is munkatársa volt, az USC magyarországi vezetője lett. Letartóztatták 1949. május 19-én, a Budapesti Büntetőtörvényszék [a továbbiakban: Bp. Bttövszk.] 1950. március 27-én 8 évi, majd a LfB. május 20-án 15 évi fegyházbüntetésre ítélte. A LfB. újabb törvénytörvénnyel 6 évi börtönbüntetésre ítélte a perújítás végén, 1955. szeptember 22-én, ekkor szabadult. A LfB. rehabilitálta 1963. szeptember 25-én.

57 Vági (Weisz) Ferenc újságíró, a „svájci csoport” tagját letartóztatták 1949. május 18-án. A Bp. Bttövszk. 1950. március 27-én majd a LfB. május 20-án halálra ítélte, kivégezték május 26-án. A LfB. rehabilitálta 1955. október 6-án. A korszak zilált viszonyait jelzi, hogy miközben Szücs figyelte Vágit, ő hasonlóképp kapcsolatot tartott fenn a politikai rendőrséggel János Marian, majd Darvas György államvédelmiek révén, bizonyíthatóan 1948 végéig. ÁSZTL V – 142675/1. p. 180. Fodor Andrásné (Lakos Éva) tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1954. augusztus 12. Lakos (Leitner) Éva a politikai rendőrségen dolgozott, végül államvédelmi főhadnagyként 1945 januárja és 1949 szeptembere között. Vággal való kapcsolata miatt a Pénzügyminisztériumba, Száberszky titkárságára helyezték át. Őrizetben volt a Péter és társai ügygel összefüggésben 1953. január 15. és november 13. között.

58 Huszár: Pokol, p. 70. Szücs így írt az ÁVH őrizetében 1950. októberi vallomásában, „**önéletrajzában**”: „**részben levélellenőrzés, részben beépülés alapján anyagokat szereztünk Noel. M.[sic!] Field és Kojcsa Ilona, az Unitárius »Segélybizottság« leple alatt működő kémszervezetről. Dossziákat fektettünk fel Szücs Miklós, Kellner György, Radó Zoltán és más angliai trockistákról, általában ugyancsak a levélellenőrzés és csak kismértékű hálózati anyag alapján. Volt két feljegyzés Lukács György filozófus és Gábor Andor író egyes kijelentéseiről 1946 tavaszán, egy feljegyzés Rajk Júliáról, egy Münnichről [... Ferenc (Flatter Ottó)]. Mindezekről Kovács alezredek tudott, hogy jelentette-e feljebb, nem tudom.” Szücs több kihúzta a „mindezek” szót. Miután Kovács alezredek halott volt, ezért az ő felelősségét vetette fel jelentéseinek továbbításával kapcsolatban. Szücs arról mélyen hallgatott, hogy ő mindezekről már tájékoztatott az 1946. április 1-jei jelentésében, de kiket! A címzettek nem budapesti felettesei, hanem a moszkvai megbízói voltak. Szücs ezeket a feljegyzéseit magával vitte a B. M-ből akkor, midőn a politikai rendőrséghez vezényelték, az angliai és külföldi magyarokra vonatkozó anyagokat átadta ott a kémelhárítás vezetőjének, Dékánának, tőle 1949 elején vette vissza, „**amikor a Field–Szönyi-kérdéssel kezdtünk foglalkozni**”. Szücs (Szüsz) Miklós, a Műszaki Főiskola igazgatója Szücs Ernő testvére volt. Először 1949. július 6–9. között volt őrizetben, majd 1949. július 12-étől folyamatosan mindaddig, amíg az államvédelmiek agyon nem verték testvérével együtt ugyanazon a napon, 1950. november 21-én. Bűncselekményt nem követett el, ártatlan volt. Kellner Györgyöt az MDP Külügyi Osztályának munkatársát a balatonföldvári pártüdülőben vették őrizetbe 1949. július 6-án. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. augusztus 15-én 5 évi, a LfB. 1952. február 16-án 8 évi börtönbüntetésre ítélte. Az LfB. rehabilitálta 1954. szeptember 2-án, aznap szabadult. Radó Zoltán minisztériumi főosztályvezetőt letartóztatták 1950. február 8-án. A Bp. Bttövszk. 1950. február 21-én, majd a LfB. május 4-én halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa [a továbbiakban: NET] egy nappal később hozzájárult ahhoz, hogy „**a törvény és az igazságszolgáltatás rendes lefolyása akadálytalanul bekövetkezett**”. Kivégezték 1950. május 8-án Az LfB. rehabilitálta 1989. november 20-án.**

Miképp keletkezhetett és miért kezelendő komoly forráskritikával Szücs 1950. októberi „**önéletrajza**”? Ismert, hogy a politikai rendőrség által lefogott személyeket – főképp azokat, akikre semmiféle terhelő adat nem volt a titkosrendőrség birtokában – kihallgatójuk arra kényszerítette először, hogy írják meg önleletrajzukat. Ezeket, elkészültük után teatrális jelenetek közepette szétépték, papírkosárba dobták, újabb és újabb önleletrajzokat irattak. Majd valamennyit – immár nem a gyanúsított jelenlétében – összeillesztették, egybevetették, az első „vizsgálati” irányokat gyakorta kizárólag a bennük található ellentmondások vagy eltérések adták meg. Így történhetett ez Szücs esetében is. Nem ismert, hogy ez az októberi „önleletrajza” hányadik volt azután, hogy 1950. szeptember 23-án letartóztatták, és miben tért el az utókor számára fenn nem maradt netán korábbiaktól vagy későbbiektől. Vö. Bartósek, Karel: Vallanak az archívumok. Prága – Párizs (1948–1968). Budapest, 2003. Hamvas Béla Kulturakutató Intézet, p. 24.! „**mi volt a helyük és szerepük... a folytonosan átjavított, átirított önleletrajzoknak**.”

A „Tanár Úr”⁵⁹ nevet viselő „Rajk Lászlóval kapcsolatos anyagokat tartalmazó”, Szücs birtokában lévő „dossziében volt egy pársoros jelentés, melyben Rajk neve ki volt pontozva, és utólag lett beírva. Ez a jelentés azt tartalmazta, hogy Rajk kapcsolatban állt az IS-sel [az angol titkosszolgálattal, az Intelligence Service-zel – Z. T]”.⁶⁰ Az információ forrását Szücs legközvetlenebb munkatársa sem ismerte, de azt tudta, hogy ezt a másik jelentést is „Szücs Ernő írta meg, mert »Gerendás« név volt aláírva, és ezt a nevet Szücs használta”.⁶¹

„Gerendás” Bukarestbe továbbított, onnan Moszkvába vitt jelentése lehetett az egyik legfőbb forrás Leszakov tájékoztatójához. Lehet, hogy az eleve Moszkvába érkezett, és félrevezető manőverként keverték bele Leszakov nevét, a Kominformot és így Bukarestet is. (Hasonlóképp már eljártak egyszer, Budapesten 1948. július 31-én).⁶² Bárhogy is történt, a lényeg, hogy a tájékoztató főképp a szovjetek ügynöke, a hithű moszkovita, sztálinista Szücs jelentésén alapulhatott, ha a referens (vagy helyette, nevében valaki) épp nem annak egy lemásolt, némileg kiegészített változatát írta alá. Nem véletlen volt benne, hogy Magyarországon az angolok irányították az ellenállást. Rajknak így lett velük „kapcsolata”, az amerikaiakkal úgy, hogy „elsőként” szabadították fel. Kár azon tűnődni, hogy Szücsöt ki készítette a (rendelt tartalmú) jelentés adott időben történt továbbítására. Szücsöt nem csupán a „trockista” Rajkkal szembeni, róla hamis és valós adatokat gyűjtő szenvedélye hajtotta, hanem „Gerendás”-t bigott, sztálinista averziók mozgatták jelentéstelelei során. Most is (mint 1942 februárjától) moszkvai ukázt teljesített. Valószínűsíthető, a történetek ismeretében, hogy örömmel vállalta. Moszkva így kapott döntő szerepet a napokon belül startoló újabb fázisokhoz, a későbbi Rajk–Brankov-per két fő vádlottja sorsának alakításában. A láncreakciót meghatározhatta a kezdetektől a végéig. Így is akarta, így is tehetette, ezért indította, ezért fejezhette be úgy, ahogy akarta. Mindenki, maga Rákosi is tudta, hogy „Rajknak nem volt külön vonala, nem volt öneki, nem volt ő olyan nagy politikai koncepció, nem volt”. Miután Sztálin határozott, ekképp hivatalból akarta a kommunista mozgalom pártjaiban megbúvó ellenség leleplezését 1948 tavaszától, a hozzá leghűség-

59 Dr. Bauer Miklós egykori államvédelmis is megerősítette a Rajkra vonatkozó adatokat tartalmazó, Szücs-féle dosszié „Tanár Úr” elnevezését 2001. január 26-án. Dr. Bauer Miklós államvédelmi őrnagyot a Péter Gábor és társai elleni eljárás során letartóztatták 1953. január 12-én, több hónapot volt őrizetben. Az eljárást megszüntették ellene. Az I. M-ben előadó 1955. februárban, majd osztályvezető jogtanácsos, végül ügyvéd lett.

60 Iratok I. i. m. p. 712. Összefoglaló a belügyi és igazságügyi szervek vezetői számára a volt államvédelmi és igazságügyi szervek szerepéről a személyi kultusz idején a munkaszolgalmi emberek ellen elkövetett törvénysértésekben [a továbbiakban: Összefoglaló jelentés], 1962. november 14. Eredetiben: ÁSZTL Jelzet nélkül. Péternek, a Rajk–Brankov-ügyről készített 152 oldalas összefoglalója szerint Rajkot „egyik hírszerző szerv a másiknak adta át (pl. az angolok a jugoszlávoknak)”.

61 ÁSZTL V – 142673/5. p. 312. Jelentés, 1955. február 17. Koós Béláné kihallgatási jegyzőkönyve (részlet), 1954. október 7. Koós Béláné (Sós [Weisz] Vera) a politikai rendőrségen dolgozott 1945–1952 között, végül államvédelmi főhadnagy. Tömpe, Kovács, majd Szücs volt a főnöke. A Külügyminisztériumban dolgozott, amikor letartóztatták 1953. január 17-én. A Bp. Hb. 11 havi börtönbüntetésre ítélte 1954. február 8-án, szabadult. A NET kegyelmi mentesítéséről határozott 1956. július 30-án. A Ferunion tisztviselője volt 1962-ben. A LfB. rehabilitálta 1962. augusztus 4-én. Öngyilkos lett 1968. október 3-án.

62 L. a későbbiekben! ÁSZTL V – 54381/1a. p. 297. Boarov nevében készített vallomás kiegészítés, 1948. július 31. A budapesti ÁVO olyan jegyzőkönyvet készített, aminek végére Boarov nevét aláépezték. Boarov minderről semmit sem tudott.

sebb, birodalmi lakájoknak meg kapóra jött, hogy a Gazdának kirakatpercek kellettek, kihasználták alantas módon azt, hogy **„volt egy bizonyos, ilyen lappangó elégedetlenség a moszkvaiak, ahogy mondták, a moszkoviták és itthoniak közt”**.⁶³

A szovjet fővárosban dönthettek mindkét ember letartóztatásáról. Brankov, alias a „jövöbeli” Tito, valójában már a moszkvai titkosrendőrség „házi” őrizetében volt. Rajk sorsáról elég volt csupán telefonon intézkednie Abakumovnak. Jevdokimenko alezredes, a budapesti elhárító osztály vezetője útján, aki dr. Szőnyi kihallgatásában vett részt, illetve a Moszkvával **„külön-vonalat kiépítő”** Szücs révén, aki a Field-féle „vallomás”-ok jegyzőkönyvezését vezette.⁶⁴ Ezután meg azok léphettek, akiknek a fogaskerekek olajozott működését biztosítaniuk kellett.

Rajk belügyminiszter bukása

Leszakov a tájékoztatóját **„személyi anyag és specinformáció alapján”** állította össze, szemben a Puskin naplójában fennmaradt, Rákosival folytatott beszélgetést megőrkítő feljegyzéssel. Több hónappal azt követően készült, hogy Rajk 1948 nyarán miniszteri székét „cserélt”. A Kominform referense Rajk megkérdezése, ellenvéleménye nélkül találja a történeteket majd egy esztendő távlatából, írása legfőképp az 1948. június 25-étől július 2-áig készült, Rajkot támadó jelentésekre alapoz, miközben felvillantja egyaránt Szücs szemléletét és koncepciógyártó képességét.⁶⁵ Elemzése lehetőséget kínál arra, hogy rekonstruálni lehessen az összegzett hírforrásokat „a specinformáció”: az államvédelmi, illetve más elhárító szervektől származó adatok, összefüggések, következtetések, továbbá különböző állami és pártvezetőkkel folytatott beszélgetéseken elhangzottak révén, valamint a már jelzett koholmányokat tartalmazó, Rajkra vonatkozó személyi anyag mellett. E kör Rajkhoz való korabeli viszonya adalékokat adhat ahhoz, hogy miért lett ő a tervezett kirakatper fővádlottja, kiknek állhatott, állt ő útjában, és ezért (paradox módon, egyúttal) érdekében az immár nem bel-, hanem ideiglenes külügyminiszter meghurcolása. E tájékoztatóban a „belügyminiszter” Rajk (egyéb, későbbiekben tárgyalandó „bűnei” mellett) szovjetekkel szembeni **„barátságtalan magatartása”**-nak tényei egymást követve ekképp sorjáztak.

„Belügyministersége alatt Rajk igyekezett eltávolítani a politikai rendőrség vezető tisztségeiből azokat a kommunistákat, akik korábban a Szovjetunióban tartózkodtak, részt vettek a szovjet partizán-csapatokban stb. Rajk tervei nem valósultak meg a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezetőjének beavatkozása miatt, aki ragaszkot-

---

63 ANR, II. k. Piszkozat, p. 17.

64 ÁSZTL V – 142673/5. Jelentés a Szücs-ügyről, 1950. szeptember 24. Sós Vera feljegyzése, 1950. szeptember 22.

65 MOL M – KS – 276. f. 67/124. ó. e. Jelentések 1948. június 25.–július 2. között.

dott ahhoz, hogy ezek a dolgozók megmaradjanak a politikai rendőrség apparátusában.” Mindez, nem kétséges, az egyrészt Szücsöt támogató Kovácsra, Péter helyetteseinek egyikére vonatkozott. Az információ egyaránt származhatott a Moszkvába jelentő Kovácsról, Szücsről (azaz „Gerendás”-ról), a kémelhárításnál dolgozó Jevdokimenkótól vagy bárki másról, szovjetekkel beszélgetést folytató magyar államvédelmi vezetőről, Pétertől stb. Másrészt részben vonatkozott Szücsre is, aki nehezen viselte Rajk beavatkozásait. Tőle, a „partizán”-ról az információt közvetlenül kapták az érintettek. Majd így folytatódott a tájékoztató:

„Miután meggyőződött törekvései eredménytelenségéről, Rajk új taktikát kezdett el alkalmazni, amely jelentős mértékben dezorganizálta a politikai rendőrség teljes munkáját. Ez a taktika abban nyilvánult meg, hogy Rajk saját jelöltjeit nevezte ki vezető munkatársak helyetteseinek, hogy velük dolgozva kikerülhesse feletteseiket. A Rajk és a politikai rendőrség vezetői között kialakult abnormális kapcsolat kiváltotta az utóbbiak bizalmatlanságát Rajk iránt és azt a törekvést, hogy ne tegyenek jelentést neki a legfontosabb és titkos kérdésekről.” Itt a tájékoztató ismételen alapozott az 1948-as bukaresti Kominform értekezlet után keletkezett, Rajk államvédelmisékkel kapcsolatos – az érintettek szerint „ÁVO elleni” – vezetői lépéseit felhánytorogató dokumentumokra.⁶⁶ Az általa szükségesnek tartott kinevezései vezettek az előre nem látható, súlyos következményekhez, nem várt viharokat kavartak. Utóbb a perkomplexum ún. belügyes csoportjának tagjai szenvedték meg. **„Rajk, belügyminisztersége alatt arra törekedett – folytatódott a Leszakov jegyezte dokumentum – , hogy a politikai rendőrség egészét irányítása alá vonja, minek következtében nézetkülönbségek alakultak ki közte és a párt vezetősége között, mivel az MDP KV PB-ának döntése alapján a politikai rendőrség felügyeletét Rákosi és Farkasra ruházták.”**⁶⁷ **Ez a nézetkülönbség Rákosi szavai szerint az egyik kiváló oka volt Rajk belügyminiszteri leváltásának.”**

Leszakov megnevezi a hírforrást: (a történekről Puskint tájékoztató) Rákosit, továbbá felhasználhatta a hozzá így eljuttatott információk kívül, az 1948. június 25-e után keletkezett, Rajk-ellenes, a B. M. ÁVH létrejöttét megelőző bármelyik dokumentumot.⁶⁸ Kaphatott információt egyes jugoszlávoktól, hisz az 1947. decemberi, kelebiai, belügyminiszterek közötti tanácskozáson elhangzottak megvalósíthatóságának kérdése merült fel 1948 tavaszán. Leszakov tudhatott Rajk törekvéséről Szücsről is, aki 1948. június 24-én, négy órán keresztül hallgatta meg Rajk elképzeléseit.⁶⁹ Korotkevic és több társa gyakran megfordult Budapesten, és itt volt Zavolzsckij is 1949. május 11-étől. Ők is adhattak támpontokat, hisz Péter gyakorta tájékoztathatta őket. Súlyos, fővesztéssel járó megállapítások következtek a tájékoztatóban ezután. **„Rajk a maga idejében határozottan elzárkózott**

66 L. a későbbiekben!

67 Farkas Mihály: Egy el nem mondott beszéd, 1956. július 14. Századvég, 1989. 1–2. sz. p. 61. „Az ÁVH munkájának pártellenőrzése kezdetben, 1948 augusztusáig... hozzám tartozott.”

68 A belügyminiszter 288.009/48/IX/6. sz. rendelete a B. M. ÁVH megalakításáról, 1948. szeptember 6.

69 MOL M – KS – 276. f. 67/124. ó. e. Jelentések 1948. június 25.–július 2. között.

a szovjet tanácsadóktól a Belügyminisztérium mellett. Miközben felszámolták a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, és a mi különleges szerveinket Magyarországon, Rajk követelte, hogy adják át a Belügyminisztériumnak a Magyarországon lévő ügynökhálózatot. A visszautasítást követően Rajk több esetben kérte az ügynökök listáját.⁷⁰

Miképp következhetett be mindez? Hogyan nyílt lehetőség arra, hogy ennyire kiteljesedjen az 1948. augusztusi, Rajkot Puskin előtt támadó, tömör, Rákosi-féle álláspont? A szovjetek követelték-e menesztését 1948 augusztusában, és Puskin a mundér becsületét védte akkor, midőn Rákosira háritotta Rajk „félretájékoztatásáért” a felelősséget? Honnan szemezgettek morzsákat a Rajkot megbüntetni kívánók? Miért tette ezt Szücs megbízói nevében? Ugyanis azt el lehet vetni, hogy egyedül cselekedett, nem volt, nem lehetett magányos farkas.

A legfelsőbb magyar pártvezetés előtt ismertek voltak a magyar és jugoszláv, legmagasabb szintű államvédelmi és belügyi együttműködés tényei, várható következményei ebben a torz, félelemmel teli világban. Ezek érintették Rajkot számos vonatkozásban. Bünné vált (később), hogy három hetet töltött Abbáziában, 1947-ben. „**Magyar ismerőseink közül ott senkivel sem találkoztunk. A jugoszlávok részéről egy főhadnagy volt kirendelve mellénk** – emlékezett ezekre a napokra özvegye, Júlia –. **Májusban érkezünk Belgrádba, ahol Szántó Zoltán követnél beszélünk a JUKP Politikai Bizottsága egy tagjával, akit nem ismerek. Ezzel csupán arról beszélünk, hogy hol fogjuk tölteni a szabadságunkat. Az úton egy miniszterrel utaztunk együtt, akinek a nevére szintén nem emlékszem. Zágrábban a horvát miniszterelnök fogadott bennünket, majd tovább utaztunk Abbáziába, ahol a helyi pártbizottság titkárával és az UDB helyi vezetőjével érintkeztünk. Ezek a beszélgetések csupán udvariassági beszélgetések voltak. Az egész időt együtt töltöttük, és csupán egyetlen esetre emlékszem, amikor Rajk László kb. két óra hosszat távol volt tőlem**”⁷¹ (A törvénysértő ítélet szerint itt, és ekkor pecsételte meg együttműködését a jugoszláv belügyminiszterrel.⁷²)

Rákosi, Farkas és Rajk egyaránt helyeselte, hogy a magyar–jugoszláv belügyi, ezen belül az államvédelmi kapcsolat intenzívebbé vált ősztől (november 4-étől). Péter tájékoztatta Brankovot a pártvezetéség támogatásáról. Sőt, átadott iratokat is, amelyek pl. arról szóltak, hogy milyen visszhangja volt a magyar kormánydelegáció belgrádi útjának, milyen benyomásokkal tértek haza a küldöttség tagjai, majd átnyújtotta a Tito által vezetett jugoszláv delegáció budapesti látogatásáról készült jelentést is.⁷³ Brankov és Péter hetente, konspiratív formában találkozott (illetve a korábban megkezdett megbeszéléseit folytat-

70 Восточная Европа II. pp. 66–67.

71 ÁSZTL I – 13. pp. 67–68. Bírósági jegyzetek, Rajk Lászlóné a jugoszláviai nyaralásról, 1955. július 26.

72 Iratok 2. i. m. pp. 428–429. Rajk László és hét társa ítélete, 1949. szeptember 24. Eredetiben: LfB. TÚK 2377/1949.

73 Uo. p. 509. Dr. Domokos jelentése a Rajk–Brankov-ügyben tartott perújítási tárgyalásról az MDP KV Titkárságának, 1955. december 7. Eredetiben: ÁSZTL V – 143415. p. 453.

ta) a magyar „rendörküldöttség” belgrádi látogatását követően (annak ellenére, hogy ott nem jött létre dr. Szebenyi és az UDB illetékese közötti találkozó hírszerzési kérdésekről).⁷⁴ Péter úgy vélekedett a délszláv diplomata előtt, hogy Rákosi, Farkas, valamint Rajk gondolkodása között eltérés van. Brankov szerint (Péter szavai alapján) „**Rajk egy kissé »magyar« szemmel néz a dolgokra**”, a felfogása is hasonló. Ugyanakkor a belgrádi vis maior ellenére dr. Szebenyi „**az alárendelt szervezeteknek köriratot küldött, hogy a jugoszlávokat kivételes bánásmódban részesítsék... kérvényeiket (ügyeiket), kéréseiket soron kívül és baráti módon intézzék**”. Könnyű lett volna Rajkot csupán emiatt bírálni. Hát még azért, hogy szorgalmazta felsőbb kérésre magyar ügynök Jugoszláviába telepítését, akinek az lett volna a feladata, hogy a szociáldemokrata Bán (Rozmayer) Antal után nyomozhasson Újvidéken.⁷⁵

A budapesti jugoszláv „szem”, Brankov sok mindent jól látott. Érzékelte, hogy Péter mind a jugoszlávok, mind az oroszok irányába „**a dolgokat melegen, barátián, szélesen, gyakran szélesebben viszi, mint ahogy egy informátornak kellene**”. „**Péter olyan ember – vetette papírra Brankov –, aki a Párt Központi Bizottságának és személyesen Rákosinak a bizalmát bírja.**” Az ÁVO vezetőjének megnyilatkozásaiból leszűrte, hogy „**nem szereti Rajkot és kevesebbre értékeli, mint a Politikai Bizottság többi tagjait... megkerüli őt... szívesebben referál Rákosinak, Farkasnak vagy éppen Gerőnek**”. Brankov találgatott: sem Péter, sem Rajk nem volt [moszkvai] emigrációban, „**hosszú ideig az országban voltak, együtt dolgozva az illegalitásban. Nincs kizárva – vélte Brankov –, hogy már abból az időből van valami, ami megbontotta személyes viszonyukat.**”

Brankov érezte, hogy Jugoszlávia számára a Péter és Rajk közötti ellentét nem hasznos, mi több, árt. Ezért kihasználva az 1947. november 7-ei ünnepséget, a szovjet követségben tartott fogadáson Brankov hosszasan tárgyalt Rajkkal. A belügyminiszter egy hármast – Brankov, Péter és Rajk között tartandó – találkozó mellett voksolt, aláhúzva, hogy ennek a magyar–jugoszláv együttműködés technikai végrehajtását kell szolgálnia.⁷⁶

A belgrádi tárgyalások ügye kimaradt az ítéletből később: érintette volna Pétert, Dékánt, Farkas fiát, a delegáció tagjait, ezért a koncepciógyártók kihagyták őket.⁷⁷ A Rajk „bűn”-eivel összefüggő eseménysort azonban folytatniuk kellett, így jutottak el Tito budapesti látogatásának mozzanataihoz, majd az ún. kelebiai, a kirakatper egyik legnagyobb

74 Farkas Vladimír: Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam. Budapest, 1990. Interart, pp. 140–141.

75 Bán (Rozmayer) Antal iparügyi miniszter volt 1945. június 1-jétől, a szociáldemokrata politikus Svájcbba menekült 1948. február 26-án.

76 Iratok I. i. m. pp. 240–245. Lazar Brankov (Dózsa) jelentése Péter Gáborról és Bán Antalról Milic tábornokhoz (Mirkó elvtársához), a jugoszláv Államvédelmi Hatóság (Uprava Državne Bezbednosti), az UDB vezetőjéhez, 1947. november 8. Eredetiben: ÁSZTL I – 109. pp. 214–219. Milic altábornagy, az UDB külföldi szolgálatának vezetője volt. „**A felmutatott jelentés-fogalmazványokat én írtam**” – vallotta tanúként Brankov. ÁSZTL V – 143415. p. 42. Rajk László és két társa perújítási ügye, fő tárgyalási jegyzőkönyv, 1955. november 24. MOL M – KS – 276. f. 62/6. ö. e. Jelentés, 1956. május 24. „**Mellékelten felterjesztem... Brankov Lázár kézírásos jelentését, melyet az UDB központnak küldött, valamint jelentések hivatalos másolatát.**” L. a későbbiekben!

77 Farkas Vladimír i. m. pp. 140–141.

koholmányát, a „paksi találkozót” megelőző, Rajk és Ranković közötti eszmecsereéhez.⁷⁸ Itt ismerkedett meg Rajk a „Tito-terv”-vel (az ún. Dimitrov-terv immár jugoszláv változatával), és kapta meg a feladatokat.⁷⁹ Mindez azonban a jövő zenéje volt, a naptár még csupán 1947 decemberét mutatta.

Ekkor azonban más, sokkal komolyabb problémák biztosítottak lehetőséget arra, hogy ösztüzet zúdítsanak Rajkra. A jugoszlávok részére végzett „ügynök”-i munka koholmánya még nem volt napirenden. Ugyanis Rajk belügyminiszternek a politikai vezetéssel számos kérdésben volt ütközése. Kifogások merültek fel magatartása miatt már 1948 márciusában.⁸⁰ 1948 májusában egyrészt tanulmányutat tett, másrészt a Szovjetunióban nyaralt feleségével, Rákosi utasítására Kádár is velük tartott „»(enyhén szólva)« **nem nyaralás céljából**”.⁸¹ Rákosi alaposan előkészítette útjukat, mind Moszkvában, mind Budapesten. Arra kérte a párt moszkvai képviselőjét, hogy „**maximálisan álljon rendelkezésükre, mert az oroszban bizony gyöngék**”.⁸² Kádár révén azt ellenőriztette, hogy „**a Szovjetunióban Rajk milyen kijelentéseket tesz**”.⁸³ Rajk és útítársa eljuttatták a párttal összefüggő kérdéseiket az SZKP illetékeséhez május 10-én. Korotkevicz gondoskodott róluk kint létük idején Moszkvában, Leningrádban és 13 napon át Grúziában, teljes megelégedésükre.⁸⁴ Kioktatták őket a kulákokkal szemben alkalmazott terror szovjetunióbeli gyakorlatáról. Szovjet partnereik tájékoztatták a látogatók benyomásáról Szuszlovot is.⁸⁵

Az államvédelem vezetője írásba is foglalta a Rajk „tettei”-vel összefüggő tételeket (részben titokban, mint Szücs, részben nem rejtve véka alá azokat). A Kominform bukaresti értekezlete után írta jelentéseit.⁸⁶ (Ezek június 25-étől, az ún. Actio Catholica-ügy fővádlottjának, Mihailovits Zsigmondnak az ítélet kihirdetését megelőző menekülését követő időszakig, július 2-ig készültek).⁸⁷ Farkas, a KV titkára kapta kézhez, ő foglalkozott

78 Iratok 1. i. m. p. 261. Lazar Brankov kihallgatási jegyzőkönyve, 1955. január 29. Eredetiben: ÁSZTL I – 109. pp. 149–153. A kelebiai találkozon Rajk és Ranković, a két belügyminiszter között „történet” koholmány vonatkozásai az 1949. július 8-ai, moszkvai jegyzőkönyvben olvashatók: „**Beszélgetésük a jugoszláv hírszerzőszervek és a magyar rendőrség közötti együttműködés megtárgyalásával kezdődött, mindketten az együttműködés mellett nyilatkoztak... A hosszú és szívélyes beszélgetés alkalmával rosszindulatúan rágalmazták Rákosit és a MDP Központi Vezetőségét, majd megbeszéltek, hogy közös erővel igyekezni fognak Rákosi befolyását gyengíteni és Rajkot előtérbe helyezni.**”

79 Iratok 2. i. m. pp. 431–433. Rajk László és hét társa ítélete, 1949. szeptember 24. LfB. TÜK 2377/1949.

80 Uo. p. 473. Perújítási tárgyalási jegyzőkönyv Kádár János és társai ügyében, 1954. július 22. „**1948 tavaszán... komoly kifogások merültek fel Rajk magatartása miatt**” – vallotta Kádár.

81 El nem égetett dokumentumok I. Budapest, 1990. Szabad Tér Kiadó. Szerk.: Koltay Gábor, Bródy Péter. Mi az igazság? Péter Gábor beadványa a börtönben, 1956. július 10. p. 24.

82 PIL 274. f. 10/43. ó. e. Rákosi levele Weiss Nándorhoz, 1948. április 26.

83 ÁSZTL V – 150019/1. p. 16. FMLfBKK., Péter Gábor tanúvallomása, 1956. október 18.

84 PIL 274. f. 10/43. ó. e. Weiss Nándornak, az MKP moszkvai képviselőjének levele Rákosihoz, 1948. május 20.

85 Moszkvának jelentjük. Titkos dokumentumok 1944–1948. Budapest, 1994. Századvég Kiadó. Szerk.: Izsák Lajos és Kun Miklós [a továbbiakban: Moszkvának jelentjük], pp. 262–266.

86 MOL M – KS – 276. f. 67/124. ó. e. Egyes jelentéseken lévő feljegyzések, pl. „Szigorúan bizalmas”, Farkas Mihálytól származnak.

87 Budapest Főváros Levéltára Budapesti Néppülység Bűntetőperes iratai 80259/1949. A Bp. Nb. 10 évi börtönbüntetésre ítélte Mihailovits Zsigmond pápai prelatust távollétében, 1948. július 23-án.

az MDP részéről az államvédelemmel az idő tájt, ő közvetítette Rákosi utasításait pártvezetőként az államvédelem apparátusához. Törvényszerű volt, hogy Farkas tájékoztatta Rákosit mindezekről. Mit tartalmaztak Péter jelentései? Melyek voltak azok a „kírívó” esetek, amelyek akadályozták az ÁVO munkáját? Mit tudhatott meg Pétertől, Farkas közvetítésével Rákosi?

Azt mindenképp, hogy kik Rajk társai. Akik a B. M.-ben kommunistaként másképp gondolkodnak, mi több, tesznek, tenni akarnak, főleg a párizsi békekötés, de ami Rákosi és csoportja számára iránytűt jelentett, a Szklarska Porebában, a Wroclawtól délnyugatra lévő hegyvidéki üdülőhelyen tartott tanácskozás „eredménye”, a Kominform létrejötte, és immár Bukarest után. A polgári demokrácia erőinek felszámolása során most sem a célok elérésében, eszközök alkalmazásában, hanem a vezetési szintek érvényesíthetőségéről (és annak fokáról) folyt a vita a kommunista egyeduralomért tevékenykedő politikai akarnokok között. Rajk és társai úgy vélekedtek a B. M.-ről, hogy az egységes, a miniszter és közvetlen hivatali apparátusa által irányított szervezet. Ők nem a társadalom, állam felett álló, privilégiumokkal rendelkező, csupán nevében a B. M-be koncentrált, de attól független, kizárólag pártvezetés irányította államvédelmet, hanem ellenkezőleg, ebben a struktúrában elhelyezkedő apparátust óhajtottak. Ennek az élén álló személyt nem Rákosi instruálja közvetlenül, hanem a belügyminiszter irányítja a szervezetet Péteren keresztül. Rajkot efelé tolták a Magyar Testvéri Közösség-ügyében történtek is. Akik hozzá hasonlóképp, így gondolkodtak (mert a jelentések nem fukarkodtak a nevekkkel), azok később Rajk „büntársaivá” váltak. Név szerint (az 1949 tavaszát követően, a Rajk–Brankov-ügyben elítéltek): dr. Szebenyi, Oszkó, dr. Villányi, Pálffy, Korondi, Ráth (Leichter) Károly,⁸⁸ Csatári (Kálcics) József,⁸⁹ Kovács Ferenc⁹⁰ és Saly Judit⁹¹.

Mik voltak még a további, régebbi vádak? Rajk kiszolgáltatta a legbizalmasabb anyagokat a különböző társszerveknek. A „B” egyénékről (a beszervezett személyekről) készült kimutatásokat kiereszkolta, magánál tartotta napokig, veszélyeztette „**két és fél év nehéz**” munkájának eredményét. Idő előtte lelepleztette az operatív szakban lévő ügyeket, a lefogottakkal szemben fizikai kényszert alkalmaztatott. Az ÁVO „**konzpiratív ügyeibe**

---

88 Ráth (Leichter) Károly a Vörös Hadsereg századosaként szerelt le 1948-ban. Májustól szeptemberig rendőrezredes, majd 1949 januárjától lefogásáig a Magyar Távirati Iroda osztályvezetője volt. Az idegen nyelvű adások vezetője, amikor letartóztatták 1949. szeptember 12-én. A Bp. Bttóvtvsk. 1950. március 20-án, majd a LfB. május 20-án egyaránt 8 évi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. szeptember 1-jén, a LfB. rehabilitálta 1955. április 25-én.

89 Csatári (Kálcics) József rendőrezredes, lefogásakor már a H. M-ben teljesített szolgálatot. Letartóztatták 1949. július 6-án. A Bp. KT. 1949. november 8-án 10 évi fegyházbüntetésre, a Katonai Főtörvényszék 1949. december 19-én 13 évi kényszer munkára ítélte. Szabadult 1954. június 24-én, KF. rehabilitálta október 15-én.

90 Kovács Ferenc nyugatról tért haza Magyarországra 1947 májusában. Rendőr alezredes az ÁVO-n 1948 májusától szeptemberig. A lefogásakor az OSH főosztályvezetője, letartóztatták 1949. szeptember 12-én. A Bp. Bttóvtvsk. 1950. március 20-án, majd a LfB. május 20-án egyaránt 7 évi fegyházbüntetésre ítélte. 1954. szeptember 4-én szabadult, a LfB. rehabilitálta 1955. április 25-én.

91 Saly Judit gépirónó 1945 tavaszától a B. M-ben, a rendőri, majd a közigazgatási osztályon dolgozott 1948-ban történt elbocsátásáig. Letartóztatták 1949. július 7-én. A Bp. Bttóvtvsk. 1950. március 20-án, majd a LfB. május 20-án egyaránt 3 évi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1953. augusztus 8-án, a LfB. rehabilitálta 1955. augusztus 1-jén.

a B. M. illetéktelenül beleavatkozik”. Dr. Szebenyi továbbította a bizalmas jelentéseket illetéktelenekhez. Rajk Korondira bízta Tito budapesti látogatásának biztonsági szervezését, **„aki csendőr volt és Románia, mint háborús bűnöst tartja nyilván**”. Dr. Szebenyi államtitkár – Péter szerint – **„külön hírszerző hálózatot tart fenn**”, miközben **„igyekszik az ÁVO bizalmas munkájába behatolni**”. A B. M.-ben **„általában ellenséges hangulat uralkodik az ÁVO beosztottaival szemben**”.

Rajk új irányt kívánt szabni az ÁVO munkájának 1948. június 22-én. Két nap múlva magához kérte Szücsöt, többórás megbeszélést tartottak. Ennek lényege: a belügyminiszter elgondolásait megvalósító vezérkar vezesse az ÁVO-t, Szücs maradna a helyén. Péter opponálta az elképzelést, az ÁVO-val szembeni **„indokolatlan bizalmatlanság**” jeleként értékelte. Példákkal illusztrálta a tárca által elkövetett hibákat, provokatív akciókat, a karhatalmi csapatok túlkapasait, rémhírterjesztésre alkalmas tetteit. A Rajk-féle átszervezést a tervszerűség jellemzi – ismerte el Péter a helyzet ránézve veszélyes voltát –, de ez a politika széthúzáshoz vezet. A jelentés szerint az ÁVO-val szemben folytatott személyi politika **„semmiképp nem egyezik az MDP programjában lefektetett alapelvekkel**”, majd mindehhez Péter hozzáfűzte, hogy abban a párt célul tűzte ki **„az államvédelmi szervek megerősítését is**”. Mindezek ismeretében a B. M. **„kinevezési politikája a legnagyobb mértékben káros**”. A **„megerősítés**”-be Rajk hatalmának megtörése éppúgy beletartozott, mint az új munkatársak felvétele, a **„hálózatok**” felfejlesztése.

Péter, mindenképp jobban tudta, hogy írása kiknek készül, és azok mit szeretnek olvasni-hallani. Nem véletlenül áskálódott a többi nyomozó szerv ellen, célzott a pártfeloszlatásnál a „jugoszláv” példára. Ekképp zárta mondandóját június 25-én: az ÁVO **„feladatát akkor tudja teljesíteni, ha biztosítva van az, hogy a Párt vezeti. E célból szükséges a Párttal való szoros kapcsolat, minél több jó párttagnak az ÁVO-ra való helyezése és annak biztosítása, hogy az ÁVO fölé ne legyen rendelve semmiféle közbeiktatott szerv**,” azaz a B. M. annak élén Rajkkal. Mindez történt pár órával a bukaresti határozat után. A politikai rendőrség vezetői ügyes trükköt alkalmaztak Rajk elleni fellépésük döntő stádiumában. Azt adták a pártvezetés tudtára, hogy nem Rajk, hanem dr. Szebenyi irányítja a belügyi tárca munkatársait, ő felelős az államvédelmi munka hatékonyságának csökkenéséért, őt terheli a felelősség az ÁVO és a B. M. között **„már eddig is rossz viszony még nagyobb mértékben**” való megromlásáért, **„ő az uralkodó erő**”. Értetlenségüknek adtak hangot, hogy miképp kerülhetett ebbe a helyzetbe az ÁVO, amelyik a **„párt utasításait követi**”. Mindezek után zuhatagként zúdult a bíráló dr. Szebenyire, aki **„polgári beállítottsága és egyéni karrierizmusa**” alapján olyan szervvé kívánja alakítani a B. M.-et, ami a **„párttól független államapparátusként engedelmes**” eszközzé válik a kezében. A párttól elszakadt káderpolitikája segíti őt abban, hogy az államvédelemnek az egész országban – siránkoztak az ávosok – összesen 2000 hivatásos munkatársa lehet.

Mindezek a jelentések nem maradhattak hatás nélkül. Azoknak készültek, akik a politikai rendőrséget az első pillanatoktól kezdve nem állam-, hanem pártvédelemként kezelték. Annak tagjai viszont épp nem védtek pártjukat, hanem vezetőik utasításai alapján más, koalíción belüli és kívüli pártok támadásában, szétverésében vettek részt (miközben a kommunista pártot ajnározó hírlapírók az agresszív magatartás ellentámadás jellegét igyekeztek sulykolni). A törvénytelen likvidálási sorozat elkezdődött az MKP-n belül és kívül az idő tájt frakciósoknak minősítettekkel, a (moszkvai) „vonal”-tól eltérők meghurcolásával, és törvénytelenül torkollott abba a hömpölygő áradatba, ami magával sodorta a többi párt vezetésének, tagságának, szimpatizánsainak „másként gondolkodás”-t megtestesítő képviselőit (és sokszor környezetüket is), majd az egyeduralgokodóvá vált párt sorait ritkította.

Péter szerint az ÁVO alapfeladata: **„mindent előre megtudjunk, s tájékoztassuk erről vezetőinket”**.⁹² Ezt csak helyeselhették Moszkvában, 1947 áprilisában, hát még később. Akkor, midőn a helyzet alapjaiban változott 1946-hoz képest 1947-re, és felértékelődött a geopolitikailag korábban kevésbé fontos Magyarország helyzete is. Szemben az 1946-os propagandaszólamokkal, amikor azt hirdették a szovjetek, hogy a Kominformot a munkáspártok közötti együttműködés szükségelteti, 1947 őszén e szervezetet már a sztálini praxis szolgálatába állították. A nemzetközi helyzet moszkvai értékelése következményeképp, a kommunista hatalmi pozíciók országokénti megteremtésének felgyorsításához szükségessé vált, hogy a helyi pártvezetés alkalmas legyen a sürgetett folyamatok, a sztálini program maradéktalan végrehajtására. Kanonizálták a szovjet út kizárólagosságát, elvetették az ettől eltérő alternatívákat. Zsdanov, Sztálinhoz küldött feljegyzése rögzítette a magyarországi, hatalomszerző kommunista összeesküvés további forgatókönyvének lényegét. Ő így látta 1947. szeptember 24-én: a magyarországi koalíció **„nem biztosítja a népi demokrácia győzelmét az országban... a közeljövőben új erőcsoporttal kell felcserélni... A fő... irányvonalat a Szovjetunióval... való szilárd szövetség kell, [hogy] képezze, mely megakadályozhatja, hogy Magyarország angolszász ék legyen a Balkánon”**.⁹³

A második világhégés óta hatványozottan érvényesült ez a logika a sztálini vezetés döntéseinél Jugoszlávia esetében is. Elég utalni csupán egyfelől a világháború idején, a második front megnyitásának színhelye körüli, szövetségesek közötti vitára, a normadiai megoldást előtérbe állító, azt az adriai partraszállással szemben erőltető szovjet tárgyalási magatartásra. Másfelől a törökországi tengerszorosok Moszkvának mindig fejfájást és félelmet okoztak (a hatályos nemzetközi szerződések ellenére). A Churchill és Sztálin közötti moszkvai, 1944. októberi érdekszféra megállapodástól eltérő görögországi polgár-

---

⁹² Moszkvának jelentjük, p. 170.

⁹³ Szakács Sándor – Zinner Tibor: A háború „megváltozott természete” – Adatok és adalékok, tények és összefüggések – 1944–1948. Budapest, 1997. Génius Gold [a továbbiakban: Szakács – Zinner: A háború], p. 123.

háborús viszonyok miatt a Földközi-tengerre történő szovjet kijutás veszélyeztetetté vált. Ám Moszkvában nyíltan nem beszéltek erről a stratégiai, azaz több mint hadászati kérdéstről, viszont ezt leplezve, Titót minden mással vádolták. Nem véletlen, hogy a moszkvai aggodalmak testet öltöttek a Magyarországon kiagyalt összeesküvés és kémügyekben is. A vád az volt ezekben az ügyekben, hogy a meggyanúsítottak az angolszászok adriai partraszállásának előkészítésén fáradoztak, abban tevékeny részt vállaltak. Ugyanis a védekezési reflexek szülte koholmányokban ott kísértett (szinte minden alkalommal) az angolszászok ún. laibachi⁹⁴ kapun keresztül történő támadása.⁹⁵

A zsdanovi tételek megvalósítása az ÁVO-ra várt Magyarországon. A szervezet ennek jegyében lépett át (létrejöttétől, 1945 elejétől folyamatosan) minden törvény és egyéb jogszabály szabta gátat, most, 1947-től még inkább. Nem véletlen, hogy 1948. július 6-án, az MDP Belügyi Bizottság ülésének napján Péter elővehette (persze formálisan: elkészítette) a hozott határozatra tekintettel „**az ÁVO munkájának és problémáinak ismertetése**” címet tartalmazó, 25%-os létszámemelést (és egyéb bővülést) szorgalmazó jelentését. Mindez feltételezte egy más szervezeti formában működő szerv létrehozását. A tennivalók első pontja így kezdődött: „**az ÁVO-nak középfokú hatósággá való átalakítása**”. Kérdés: a korábbi jelentésekkel Péter (és a mögötte állók) nem csupán Rajkot, hanem a Belügyi Bizottságot is kész tények elé akarták-e állítani? A válasz megadható a Belügyi Bizottság vitája alapján. A jegyzőkönyv szerint „**az ÁVO-nak bizonyos autonómiát kell biztosítani**”, és mindebből főleg Rajk bírálata fakadt. „**A Bizottság nem helyesli Rajk elvtársnak az új munkaszerv felállítására vonatkozó javaslatát, mert... konfliktusokat idézhet elő a Belügyminisztérium és az ÁVO között**”. A Bizottság azt is Rajk „**tudtára adta**”, hogy „**az ÁVO politikai és adminisztratív dolgai szorosan összefüggnek**”. Ez annak burkolt jelzése volt, hogy a pártvezetés irányító szerepe megkérdőjelezhetetlen. Ebből következett, hogy Pétert felruházták azzal a hatalommal, hogy az ő hozzájárulásával „**indokolt esetben – ami Rákosi utasítását jelentette – a Belügyminiszter előzetes engedélye nélkül is lehet letartóztatást foganatosítani**”.⁹⁶ Megfogalmazódott Rajk büntetésének első stációja is: őt bízták meg „**az új munkaszervvel**” összefüggő javaslat előterjesztésével.

A második stáció bekövetkezett egy héttel később, a Belügyi Bizottság újabb ülésén, június 24-én. Rajk soha nem javasolta – mert nem egyezett az ott ismertetett terveivel, ellentétes volt azokkal –, hogy „**az Államvédelmi Osztály másodfokú hatóság legyen**”.⁹⁷ Ráadásul úgy fogadták el ezt az előterjesztést most, mint ha ő javasolta volna, nem tehetett mást, vállalni kényszerült. Rákosi, Kádár szignálásai jelezték, amiről korábban szóban,

94 Laibach = Ljubljana

95 *L. az ÁSZTL-ben őrzött, különböző, 1947-től koholt, főként kémpereket, a dr. Lenk János (Szombathely, 1922. január 8. hadapród őrmester, jogi doktor, zalaszentiváni lakos – ÁSZTL OD 2825. p. 284.) nevével fémjelzett ügyet stb.!*

96 Gyarmati György: Kádár János és Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága. Fordulat és folyamatosság a kommunista párt politikájában, 1948-ban. In: Trezor, az ÁSZTL Évkönyve, 1999. Budapest., 1999. ÁSZTL kiad. pp. 129–130.

97 Uo. p. 131.

most írásban is tájékozódhattak július 12-én. Rajknak már egy hónapot sem kellett várnia a harmadik stációra. A belügyminiszteri tisztsége alól felmentették Rajkot (Kádár szerint) Péterrel dúló személyi ellentétei miatt az MDP KV PB ülésén, de „**már feltételezve volt az is, hogy Rajk ellenséges elem**”. Kádár ezt arra alapozta, hogy ő is részt vett 1948 januárjában, a Rákosi lakásán tartott nem hivatalos megbeszélésen. Ott a belügyminiszter Rajkon kívül a jelen voltak, a Titkárság többi tagja hallhatta Farkas felvetését. Itt ő arról beszélt, hogy „**Rajknak igen hideg a viszonya az elvtársakhoz**”, Rajk „**nagyon elkülönül**”, Rajk „**bénítja az ÁVH munkáját**” stb., és ezekből vonta le azt a következtetést, hogy Rajkkal valaminek lennie kell. A résztvevők mérsékelt hangot ütöttek meg, az az álláspont kerekedett felül, miszerint mindent el kell követni annak érdekében, hogy ezek a problémák Rajknál megszűnjenek.⁹⁸ Akkor, azonnal Rákosi sem lépett Rajkkal szemben, így még maradhatott a belügyi tárca élén.⁹⁹ Révai hiába vetette fel az MDP KV PB augusztusi ülésén, „**hogy ha Rajk ellenség, akkor nem helyes, hogy külügyminiszter legyen, ha pedig nem ellenség, akkor nem ért egyet leváltásával**”.¹⁰⁰

Álljunk meg! Miért tartották ezt az összejövetelt 1948 januárjában, mi váltotta ki – ha igaz – Farkas Rajkot támadó monológját, van-e háttére annak a kádári állításnak, miszerint „**már feltételezve volt az is, hogy Rajk ellenséges elem**”? Ez a pont az, ahol számos összefüggés egyértelművé válik. Az Amerikai Magyar Népszavában 1947. december 17-én közzétett cikk képezi alapját, háttérét. Az írás ismertté vált a politikai vezetés előtt a

98 MOL M – KS – 276. f. 62/4. ó. e. A Párt „ötös” bizottságának iratai, Kádár János nyilatkozata [a továbbiakban: Kádár feljegyzés], 1956. április 23.

99 Kádár, 1956. áprilisi nyilatkozatának tartalma utóbb többször módosult a MSZMP KB 1962. augusztusi ülésének előkészítése előtt, majd a KB ülése után: „**Pl. 1948 januárjában Rákosi Mátyás lakásán volt egy megbeszélés. Ezen a megbeszélésen Farkas Mihály felvetette elméletét, hogy Rajk ellenségesen viszonylik az Államvédelmi Hatósághoz, az pedig, aki az ÁVH-hoz ellenségesen viszonylik, ellenséges a pártnak és az államnak is. Kategorikusan ellenséges beállítottságúnak nevezte Rajk László elvtársat. Akkor még azzal a nézetével szemben[sic!] egyedül maradt.**” Farkas Mihály szerepe és tevékenysége a koncepciósi ügyekben, 1962. március 27., p. 2., 1962. március 27. Az MSZMP KB 1962. augusztusi ülése után, a belügyi és igazságügyi szervek vezetői részére készített dokumentum még ennél is továbblépett, „fejlesztette” a B. M. 1962 tavaszán készült jelentését, ami Kádár 1956. áprilisi nyilatkozatán alapult, és már akkor történelem-hamisítást eredményezett. A hatalmon lévő Kádár igényének megfelelően. Így: „**1948 januárjában Rákosi megbeszélésre hívta össze lakására a Titkárság tagjait, kivéve Rajk elvtársat. A megbeszélésen Farkas Mihály úgy foglalt állást, hogy Rajk ellenség. Péter és Farkas vádaskodását a Titkárság ugyan visszautasította, maga Rákosi viszont úgy foglalt állást, hogy »nem lehet tudni«, és ezért azt ajánlotta, hogy Rajkot helyezték el a Belügyminisztériumból. Ennek alapján lett Rajk elvtárs 1948 nyarán külügyminiszter.**” Összefoglaló jelentés, p. 6., 1962. november 14. E két dokumentum jelzi, hogy utóbb is(!) miként (és miért) igyekeztek alátámasztani a Pártbizottság, 1956. július 19-ei jelentésének alábbi mondatait: „**1948 elejétől kezdve Farkas Mihály aknamunkába kezdett Rajk László elvtárs ellen, hogy politikailag kompromittálja őt... Farkas Mihály ezekkel az intrikákkal lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy Rajk elvtársat mint belügyminisztert a párt 1948 nyarán leváltotta, és a Külügyminisztérium vezetésével bízta meg.**” Jelentés 1956-ból Farkas Mihály büneiről, Társadalmi Szemle, 1990. 6. sz. p. 78. Közli: Sipos Levente és T. Varga György.

A magyar dokumentumok tartalmi változásai, a felelősség körének egy személyre, a szinte mindenért bűnbakká tett Farkasra szűkítést hasonlóságot mutatnak a Szovjetunióból ismert gyakorlattal. Csak épp más formában. Ott, azt követően, hogy Sztálin meggyilkoltatta egykori harcostársait, a kivégzetteket, a főként hadbírák által bűnössé tett ártatlanokat eltüntették azokról a képekről, amelyeken a generalisszimusszal együtt voltak láthatók a korábbiakban. Magyarországon viszont azokról a személyekről, akik a bűnökhöz vezető úton, majd azok elkövetésében Farkas tettestársai voltak, tényleges szerepükről tudatosan nem írtak, hanem épp ellenkezőleg, elhallgatták részvételüket ártatlanok bűnössé tételében. Így vált lehetővé a történelem meghamisítása, aminek kanonizálása érdekében az iratok zömét bezúrták, a megmaradt töredékeket kutathatatlanná tették.

100 Kádár feljegyzés. Eredetiben: MOL M – KS – 276. f. 62/14. ó. e. pp. 2–10.

Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának sajtófigyelő szolgálata révén.¹⁰¹ Szerzője dr. Pfeiffer, a tartóztatás elől az USA-ba menekült, maga és pártja Rajknál feketelistára kerülését ekképp magyarázó politikus.¹⁰² Így írt: „**azok között, akikkel 1944. március 19-én föld alá mentünk, volt a Szociáldemokrata Párt jelenlegi vezére, Szakasits Árpád és a kommunisták nem moszkvai szárnya, Rajk László, a jelenlegi belügyminiszter vezetésével. Utóbbinak családja sok bűnét kellett megváltania, mert kilenc testvéréből mind a kilenc nyilas volt, s akadt közöttük olyan is, aki Szálasi Ferenc,¹⁰³ Hitler magyarországi helytartójának kormányában helyettes miniszterként működött. Egy másik testvére a nyilas magyar Gestapónak volt a vezetője, ugyanabban az Andrassy út 60. alatti épületében, amelyben most a kommunista titkos politikai rendőrség székel, ezúttal Rajk László vezetése alatt. Rajk Lászlót is annak idején itt fogták el, amikor nyilas testvéreit felkereste. Persze a nyilas Rajk kiszabadította fivérét, s viszonzásképpen a kommunista Rajk minden nyilas fivérét – akik között SS tisztek is voltak – mentesítette a felelősségre vonás alól**”.¹⁰⁴ Rajk Endre (már ismertett) cáfolata László kivégzése után készült, későn.

Dr. Pfeiffer, valótlanságokkal teli írása fokozhatta Rákosi és köre gyanúját, a rendőrségi pártszervezetek feloszlatása után Rajkkal kapcsolatos, felerősödött ellenérzését. Mindez adhatta okát az 1948. január eleji, Rákosi lakásán lezajlott beszélgetésnek, ahol – az eseményről megemlékezők ugyan nem említik – hallhattak tartalmáról, de az újságcikk tartalmát nem olvasták nyíltan Rajk fejére. A jelenvoltak ugyanis ismerték Rajk és népes rokonsága élettörténetét, tudták, hogy dr. Pfeiffer írásából mi lehet valós, és mi az, ami nem felelhet meg a tényeknek. Rákositól Puskin, tőle Leszakov útján Moszkva értesült az újságcikk tartalmáról. Okkal teendő fel a kérdés: miért nem azonnal, vagy hamarabb, hanem miért csupán másfél évvel később, ez idő tájt tértek vissza a cikkekre? Mindez megválaszolható. Azért, mert most látták szükségesnek erről tájékoztatni a központot, hogy a Rajkkal szembeni gyanút fokozhassák, a szprafka¹⁰⁵ ezért nem említi, mi több tudatosan hallgat dr. Pfeiffer írásának időpontjáról, a megjelenés helyéről, az orgánumról. Nehéz lett volna magyarázatot találni arra, hogy miért maradt Rajk egyfelől belügyminiszter, majd miért állították a külügyi tárca élére. És az is nyilvánvaló, hogy mindez, az újságcikkről – és annak koholt tartalmáról – évek, 1947–1948 fordulója óta tudó magyar pártvezetés tudtával történt! Mindez nem kevés adalék a történetekben társ-tettes elvtársak: egyfelől Rákosi koncpolitikájához, Péter és bandája alapügyének lezajlásához, másfelől Kádár igazmondásához és a főképp általa bűnbakká tett Farkas tényleges szerepének eltűzéséhez.

101 MOL Külügyminisztérium iratai XIX – J1k. Általános iratok. USA. 26. d. Az Amerikai Magyar Népszava korábbi és későbbi időpontból származó írásait tartalmazza a gyűjtemény. Ez a szám nem véletlen hiányzik!

102 Bakhmeteff Archive, Zoltan Pfeiffer Collection, box 27, file 21. A dokumentum felkutatásában dr. Pók Attila volt segítségemre, ezúton is köszönöm.

103 A Bp. Nb. halálra ítélte Szálasi (Szaloszján) Ferenc nemzetvezetőt 1946. március 1-jén, kivégezték 12-én

104 Amerikai Magyar Népszava, 1947. december 17. p. 3. Országos Széchényi Könyvtár. Mikrofilm másolat. Az NKVD, az orosz titkos rendőrség Magyarország ura (folytatás az első oldalról). NKVD = Narodnij Komisszariat Vnutrennyih Gyel [Belügyi Népbiztosság (1934–1943 között)]

105 szprafka (orosz) = tájékoztató, felvilágosító rövid összefoglalás

A hónapok óta, valójában 1947 tavaszától folyó polémia lényege ezért nem Rajk és Péter, a két hatalomvágyó, „nemzeti” és „feltétlen Moszkva-hű” kommunista és a mellettük, illetve mögöttük állók torzszalkodása. Nem a (különben valós) személyi motívumok, és hatalmi villongások okozzák a csetepatét. Mindez csupán a felszín a belügyminisztert brutálisan támadó Sztálin- és Rákosi-hű ávós (a mögötte meghúzódó szervezettel, benne Szücs feltétlen szovjetbarát csapatával) és Rajk (és társai) jogosan felvetett problémákkal és általában rágalmakkal átszőtt vitájában.¹⁰⁶ A tényleges ok: miképp történjen az új helyzetben az államvédelem, és azon belül (a szovjet misztifikálás következményeként) az ún. operatív ügyek irányítása. Ennek lényege sűrűsödött az ÁVO fővárosi és vidéki vezetőinek a múltat elemző és a jövő feladatait megszabó kétnapos értekezleten, 1947. április 11–12-én. Kovács rendőr alezredes, az operatív ügyek legfőbb vezetője, Szücs elődje ekkor jelentette ki: **„a harc most a társadalmon belül folyik, ebben a harcban az államvédelmi osztály az első helyen harcol. Ez a harc osztályharc.”** Majd kiegészítésként hozzátette: a korábbi módszerek már nem alkalmasak a megváltozott feladatok végrehajtására, biztosítani kell az operatív munka feltételeit, különösen a felderítő és bizalmi hálózatok felállításával.¹⁰⁷ Kovács, Péter operatív helyettese élen járt az új módszerek meghonosításában: 1946 végétől vették kezdetüket a külön juttatások, az ún. borítékpéNZ meghonosításával.¹⁰⁸ Kovács alezredes tudott arról is, hogy Szücs hálózati ellenőrző tevékenységet folytat.¹⁰⁹ Erőteljes ún. hálózati ellenőrzéseket indított mind a B. M-en, mind azon kívül. Ezek eredményeképp figyeltette, pl. Cseresnyést, a B. M. Sajtóosztályának vezetőjét, és szerzett adatokat angol és jugoszláv kapcsolatairól. Az ezekből összeállított bizalmas jelentést Péter Rákosihoz és Farkashoz küldte tovább.¹¹⁰ Ő viszont Péter több munkatársától közvetlenül is adatokhoz jutott a sajtófőnökről.¹¹¹ Az MKP illetékese tudott Cseresnyés életének korábbi eseményeiről, az (1943-ban létrehozott) OZNA¹¹² (a Magyarországon 30 ügynökkel operáló UDB elődszervezete¹¹³) részére végzett tevékenységéről. A Rajknál munkát kereső Cseresnyés tájékoztatta mindezekről a belügyminisztert is.¹¹⁴ A gyanú azonban feltámadt, dossziézva lett. Cseresnyés nem volt egyedül.

Mindez jelezte, hogy az MKP végrehajtja a moszkvai „ukáz”-t 1946-os kongresszusát követően. Ahol gondjai támadtak előzőleg (mint a volt kisgazdapárti főtitkár, Kovács

106 Bartošek, Karel i. m. p. 43. A csehszlovák titkosrendőrség is jelentett erről egy évvel később, az 1948. március végi budapesti látogatásról készített beszámolójában. Arról, hogy az MKP azon fáradozik, hogy Rajkot miképp „távolíthatná el diszkrétén”, és a Péterrel folytatott gyakori vitájáról: „ilyenkor dühében egyre többször szegezi neki ezt a kérdést: »Ki vagy te? A szovjet állambiztonság vagy a magyar?»” Mindezek forrása Péter lehetett...

107 Szakács – Zinner: A háború, pp. 120–121.

108 Iratok 3. i. m. p. 493. PGLFBKK, főtárgyalási jegyzőkönyv, 6. o. Péter Gábor vallomása, 1957. május 28. Eredetiben: HL 0076/1957.

109 ÁSZTL V – 150030/1.

110 Uo. V – 150019/1. p. 333. FMLFBKK., Péter Gábor tanúvallomása, 1957. február 1.

111 FM töredékes, Farkas Mihály feljegyzései a tanúvallomásokról.

112 OZNA (Odsek-Odjeljenje Zaštite Naroda) = Népi Védelmi Bizottság, a jugoszláv politikai rendőrség, az UDB elődje (1944–1947 között)

113 ÁSZTL V – 142734/1. pp. 217–218. Rex József és társai ügye, Lazar Brankov tanúvallomása.

114 Uo. V – 150019/4. p. 145/a. FMLFBKK, főtárgyalási jegyzőkönyv, dr. Décsi Gyula tanúvallomása, 1957. március 15.; ua. p. 140. Cseresnyés Sándor tanúvallomása, 1957. március 14.

esetében), ott kíségtették a szovjetek. Már csak négy nap volt hátra, hogy Budapesti Népbíróság ítéletet hirdessen dr. Donáth és társai perében, 1947. április 16-án. A voksolásig komoly feladatok vártak az ÁVO-ra: a kisgazdapárt további kormányzati szerepének meggátálása, a polgári nézetek híveinek ellehetetlenítése, az előkészített kommunista hatalomátvétel még gyorsabb folytatása. Ez Magyarországon (és másutt is) Szklarska Poreba következmény-jellegét támasztja alá.

A vita fő mozzanata: a kommunista párt közvetlenül egyaránt lépjen-e a színre az államvédelemmel szorosan összefüggő stratégiai és taktikai, hatalmi kérdésekben, új szervezeti kereteket is adva törekvéseinek (amire mindkét fél tett is különböző irányokat felvető szervezeti javaslatot). Avagy hallgasson továbbra is céljairól az új feltételek között, ezért megvalósításukat áttélesen folytassa (ami a békekötésig kénytelen-kelletlen, de feltétlen szükségszerű volt) a B. M. szervezeti keretei között (titokban, mint eddig). Azaz: miképp történjek a Kominform áttételével érkezett, avagy inkább megerősített (hónapokkal korábbi) utasítás véghezvitele az eddig volt magyar–jugoszláv, bensőséges belügyi és államvédelmi kapcsolatok váratlan, kényszer szülte újra- és átértékelésével együtt? Ha a jugoszláv „nemzeti út” bíráló tárgyat képezte Bukarestben, akkor ennek volt belügyi–államvédelmi vonatkozása is. Mindaz nem vállalható tovább, ami eddig történt, különösképp az nem, hogy jugoszláv mintára történő átszervezés valósuljon meg a belügyi szerveknél. Mi több, minden eddig volt együttműködés átértékelendő azonnal és Moszkva szájíze szerint. Olyan új viszonylatokra, feltétlen Moszkva-barátra cserélendő, ami nem kacsint Belgrád (vagy más) felé, hanem kizárólag a Kreml és a Lubjanka szempontjait veszi számításba. Ennek rendelődött alá múlt, jelen és jövő, a résztvevő felek ekképp magyarázták a múltat, küzdöttek egymással a jelenben, és tervezték a jövőt. Ebben a felfogásban benne volt az is, hogy ami a jelen eseményei közepette a múlttal összefüggésben kisarkítható, vita (mint utóbb történt, törvénysértő per) tárgyává tehető, az a polémia során felhasználható. A konfliktusban érintettek a kommunista párt hatalomszerző és -védő szervéről vitatkoztak. Ez bizonyított már eddigi működése során, a nemzetközi helyzet szülte mozgástér MKP számára kényszerű elviselésekor, azon belül titokban, lépésről-lépésre történő, törvénytelen eszközökkel kivitelezett átalakításakor, a politikai paletta fokozatos egyszínűvé tételekor. Lényegi kérdésről volt szó, a titkosrendőrség szerepéről, a jövőbeli, terrorra alapozott „legitimitás” biztosításáról, a rendszert életben tartó alapintézményről. Péter és Rajk vitája során ezért volt érzékeltethető minden támadott mozzanat egyúttal a másik fél „**pártellenes**”, adott esetben egyúttal ez „szovjetellenes”-t is jelentő magatartásaként (kezdetben is, később kizárólag csak úgy). Végül, aljas vádak következményeként végrehajtott ítéletekben is.

Péter egyértelműen fogalmazott, elutasítva Rajk és társai elképzelését: **„pártunk politikai bizottságának feltétlenül kézben kell tartania az államvédelem politikai veze-**

tését, munkája irányítását. Ezt csak helyeselni tudom – így Péter –, mert mindig is ez volt a véleményem”. Rajknak a „véleménye szerint az operatív jellegű anyagoknak a párthoz való felterjesztése szükségtelen. Az ÁVO mindig a párt szempontjait tartotta szem előtt, és ezért súlyt helyezett arra, hogy minden kérdésben a párt szempontjai szerint járjon el. Ezért tartottam és tartom szükségesnek – vitatkozott Rajkkal Péter – minden anyagnak a párthoz való felterjesztését is, amit természetesen a Belügyminiszter elvtársnak a Pártban kellene megbeszélni.” Ez volt vitájuk legdöntőbb mozzanata: a párt, értsd: Rákosi és csoportja, és ne a tárca vezetője döntsön az operatív ügyekben!¹¹⁵

Rajknak és társainak meg kellett halniuk, a szükséges (befelé és határon túlra egyaránt jelzésértékű) döntések megszülettek, midőn az MDP KV PB szigorúan titkos határozata rögzítette: „az ÁVH a proletárdiktatúra védelmének és megszilárdításának egyik legfontosabb szerve. Az ÁVH a proletárdiktatúra rendszerében betöltött fontos szerepe miatt a MDP Központi Vezetőségének az állam gépezetében működő szerve. Feladata, hogy a párt Politikai Bizottságának utasítása szerint harcoljon.”¹¹⁶ Ennyi és nem több.

Ezért sorjázta a belügyminisztert és körét vádoló tények egymást követve. Rajk, a régi csekista Kovácsnak – aki „nagy feladatkört kapott” az ÁVO-hoz helyezését követően – jelentős mértékben csökkentette befolyását, „az operatív osztályok vezetéséből kizszorítják”. Elterjesztették róla, hogy a szovjet titkosszolgálatot képviseli. Rajk „állandóan érdeklődik, ki informálja az oroszokat” – vetette fel Péter, aki „vakon hitt abban, amit a Szovjetunióban mondtak”.¹¹⁷ Ő mindig arra nevelte az ávosokat, „hogy ha a szovjet csekisták azt mondják: fekete, az akkor fekete”. A volt NKVD egyik ezredesét, aki Magyarországra visszatért, a B. M-ben alhadnagyként alkalmazták, ahol „szovjetellenes a hangulat, és Rajk elvtárs rendeletére hivatkozva tagadják meg a vidéki szervek orosz katonai hatóságoknak a segítséget”. A belügyi tárca ugyanis utasítást adott ki a békekötés után, hogy „a rendőrség nem állhat automatikusan a Magyarországon tartózkodó szovjet katonai szervek rendelkezésére, mivel azok »egy idegen hatalom képviselői«”. A támadott Rajk mellett dr. Szebenyiről azt jelezték, hogy „nem becsüli a Szovjetuniót”. Vizsgálatokat folytattak az ÁVO ellen, mert „háborús bűnösöket adott át a szovjet hatóságoknak”, holott ezt nem csupán a „kommunista meggyőződés” miatt tette, hanem erre a fegyverszünet kötelezte. S utólag Rajkra vallották koholmányként,

---

115 Szakács – Zinner: A háború, p. 127.

116 Uo. p. 130. o.

117 MOL M – KS – 276. f. 62/9. ó. e. A Pártbizottság iratai, dr. Janikovszky Béla meghallgatásának jegyzőkönyve, 1956. Dr. Janikovszky Béla előbb mint orvos, később nyomozóként, majd egyéb beosztásokban szolgált a politikai rendőrségnél a kezdetektől 1952 nyaráig, végül a Katonai Elhárító Főosztály vezető-helyettese, államvédelmi ezredes volt. Az Egészségügyi Minisztérium osztályvezetőjeként tartóztatták le 1953. február 6-án. A Bp. Hb. 2 évi börtönbüntetésre ítélte 1953. december 24-én, ekkor szabadult. Az Onkológiai Intézet orvosa volt 1955. februárban. A LfB. rehabilitálta 1957. október 12-én.

szovjetellenes beállítottságával magyarázva azt is, hogy „**Rajk szigorúan megtiltotta**”, hogy az ávosok „**a szovjet szervekkel kapcsolatot**” tartsanak.¹¹⁸

Rajk nem tehetett semmit ezekkel a rágalmakkal, „vádak”-kal szemben Ő „**részben talán spanyolországi tapasztalatai alapján**”, meg „**mert jobban ismerte**” az ávosoknál a nemzetközi kommunista mozgalom történetét, „**valószínűleg nagyon hamar rájött annak veszélyére, amit egy MGB-nek a magyarországi kialakulása jelenthet.**”¹¹⁹ **Ő nagyon határozottan igyekezett fellépni az ellen, hogy az ő utasítása alatt és az ő felügyelete alatt működő ÁVO ilyen MGB-vé nőjön ki.**” Ezzel szemben az ÁVO-n dolgozók – amint azt dr. Décsi belülről, és utólag is érezte – „**a párt közvetlen szervének tekintették magukat, és azokat az embereket, akik Rajk körül voltak, úgy ítélték meg, hogy Rajk körül van véve polgári elemekkel, és az ÁVH-n dolgozó proletárokat és a párt harcosait hátrányosan kezeli a rendőrségi polgári elemekkel szemben.**” Mindezek a mindennapos súrlódások akkor történtek 1946–1947-ben, amikor az ÁVO „**már a párt megbízható szerveként a proletárdiktatúra kivívásért harcolt, a párt testületének tartotta és vélte magát.**” A Rajkot támadó ávosok fő képviselője Szücs volt, „**aki Rajk környezetéből került oda. Ő viszont a Szovjetunió iránti hűségében és mindig a Szovjetunió oldaláról tekintve a dolgokat nagyon hamar szembekerült az általa nemzeti kommunista felfogásának minősített Rajkkal.**”

Ez a dr. Décsi-féle magyarázat világít arra rá, hogy amikor Rajkot letartóztatták, akkor a kérdés nem úgy merült fel az ÁVH-n, hogy lefogták a kommunista Rajkot, hanem úgy, hogy „**itt a párt most a szovjet-hú vonalat... az egységet a táboron belül erősíteni kívánván tartotta szükségesnek, hogy ezt a nemzeti vagy kilógni vágyó vonalat megfossa fejétől.**” Az ÁVH-n dolgozók a letartóztatottakban nem ártatlan kommunistákat láttak, „**Rajkban pedig a pártellenes lépéseiről előttük is ismert belügyminisztert, és a párt utasításait végrehajtva tisztázni kívánták, mi van e mögött.**” Amikor aztán megjött Belkin (és csapata, a magyar államvédelemnél dolgozó elvtársaknak „testvéri segítségét” nyújtó szovjet állambiztonsági tisztek), „**az egész ügy eltorzult valami egészen mássá.**”¹²⁰ Ehhez mindössze annyit: a magyar államvédelem működése már Belkin és társai jövelele előtt is torz volt, és nem mellelleg visszatükrözte a munkásgöggel átitatott értelmiségellenesség, a polgári elemekkel szembeni munkásmozgalmi averziók elemeit.

118 ÁSZTL V – 150019/4. p. 156/a. FMLfBKK., főtárgyalási jegyzőkönyv, Faludi Ervin tanúvallomása, 1957. március 16. A tanú Jevdokimenkótól hallotta, hogy „1947. év elején, amikor Kovács Béla szerepe kiderült, akkor majdnem polgárháború állott elő. Ez a szovjet alezredes 9 órakor felment Rajkhoz, hogy mint szovjetellenes kémet, Kovács Bélát le akarja tartóztatni. Rajk ekkor azt mondta, hogy amíg ő lesz a belügyminiszter, addig a szovjet szervek magyar embert nem fognak letartóztatni.” Az elképzelhető, hogy a vizsgálatot irányító Rajknak másfajta elképzelése volt a Magyar Testvéri Közösség felszámolása, valamint ennek ürügye alatt folyt és a koalíciós kormányzásban résztvevő kiszagda erők szétzúzását célzó koncepciók eljárás megoldásáról, Kovács hatalomból történő kiiktatásáról. Mindaz azonban, amit Faludi mondott – akár tényleg hallotta Jevdokimenkótól, akár mint oly sok mást az évek folyamán, ezt is kitalálta –, több mint abszurd. Rajk ekkora hibát nem vétetett. Az is tény, hogy Faludi hasonlóképp vallott a forradalom előtt is, amikor gyanúsítottként hallgatták ki. Uo. 002734/1956. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve (a Legfőbb Ügyészség ügyésze előtt), 1956. október 10.

119 Minyisiztyersztvo Goszudarsztvennoj Bezopasznosztjy [a továbbiakban: MGB] = Állambiztonsági Minisztérium [1946–1953 között].

120 Décsi interjú, pp. 19–21., 1984. április 24.

Útkeresés a jogalkotás időtállóságának megteremtése céljából változó világunkban, eleget téve a társadalmi és gazdasági elvárásoknak

Ezen témakör tömör, de részletes elemzése során le kell szögezmem kiindulási alapként, hogy eredményes jogalkotásról a jogszabályok időtállóságáról és hatékony alkalmazásáról csak szilárd állami és társadalmi berendezkedés esetén beszélhetünk. Vagyis a jogalkotás és jogalkalmazás csak akkor válhat hatékonná, ha szilárd alapokra épül fel. Ezalatt azt kell érteni, hogy a morális és etikai alapokat helyre kell állítani, mert ha ezek hiányoznak az emberekből, akkor működésképtelenné válik mind az igazgatási rendszer mind az igazságszolgáltatás. Ezeknek a morális alapoknak az emberi tudatban való elhelyezését nem lehet elég korán kezdeni, tehát már kisgyermek kortól kezdődően bele kell azokat építeni az emberi tudatba. Ehhez igen nagy szükség van a történelmi egyházak és felekezetek hatékony közreműködésére mert a morális emberi közösség egymást segítő együttműködése nem csupán emberi érdek, hanem hit kérdése is, mert amiben nem hisz az ember, azt nem is képes megvalósítani.

Ha a morális alapelveken felépülő hatékony jogrendszert fel tudjuk építeni, akkor már könnyebben tudunk alkalmazkodni szomszédainkhoz az Unión belül, körültekintően vigyázva azonban arra, hogy nemzeti identitásunkat, jogos érdekeinkhez való ragaszkodásunkat soha ne adjuk fel. Magyarország már példát mutatott a történelem folyamán arra, hogy miként kell hazai jogrendszerünket a római jogi alapokon nyugvó francia, germán jogrendszert követő módon felépíteni. Ez már azt is jelenti egyúttal, hogy Magyarország a közelmúlt történelme folyamán már megtette a szükséges lépéseket a kontinentális jogharmonizáció érdekében. Mit is jelent ez a fogalom, hogy jogharmonizáció? Nem kevesebbet, mint különböző országok jogának egymáshoz való közelítésére irányuló tevékenységet. Megvalósítása során az érintett országok teljes jogrendszerében vagy annak egyes részeiben a hatályos jogi szabályozás kisebb vagy nagyobb mértékű módosításával az idegen jogi szabályozásokkal harmonizáló, azokkal hasonló megoldásokat alakítva ki. Az úgynevezett totális jogharmonizáció részletesen meghatározott, szigorú útmutatások, direktívák alapján történik. Ezzel szemben az opcionális jogharmonizáció nagyobb mozgási szabadságot biztosít az érintett országok jogalkotása számára. Ebben az esetben a jogharmonizáció eredményeként nem az országok bizonyos körére

---

¹ dr. Botos Gábor nyugalmazott egyetemi docens

vonatkozó hatályos közös jog jön létre, hanem csupán ezeknek az országoknak a saját belső joga változik meg. A 20. sz. végén ez következett be, többek között az európai közösség létrehozásával. A jogharmonizáció teljes jogegységesítést jelent, melynek eredménye gyanánt megépülhet az egységes világjog előkészítésének az egyik elképzelhető útja. Az egységes jogalkotás és jogalkalmazás érdekében már a 19. sz. második felében megtettük a szükséges lépéseket, azonban ezt a termékeny, pozitív és tervszerű építkezési folyamatot megakasztotta a két világháború, majd a kommunizmus éveinek romboló tevékenysége, amely az egész jogalkotást és jogalkalmazást pártos érdekeknek vetette alá, nemzet ellenes módon primitivizálta. Az évtizedekig az úgynevezett szocializmus béklyóiban sínylődő országoknak finoman szólva is romhalmazok között kellett kutatnia, majd azokat eltakarítva részben rekonstruálták hagyományos jogrendszerüket és a modern világhoz igazodó hatékony jogrendszer megalkotásához kellett hozzákezdeniük. Ezen országok közé tartozik hazánk, Magyarország is.

Most tehát nekünk, veterán és fiatal jogászoknak egyaránt az a feladatunk, hogy az európai jogrendhez igazodó jogrendszerünket úgy építsük fel, hogy nemzeti önérdekeink eközben ne sérüljenek. Ez az építkezési folyamat kiterjed mind az államigazgatást, mind az igazságszolgáltatást érintő jogi szabályozásra. Mivel a jogbiztonság alappillére az igazságszolgáltatás, ezért itt kell minél gyorsabban rendet teremteni.

Jogbiztonság csak ott létezik, ahol az igazságszolgáltatás gyors és hatékony és az állampolgárok bizalmát is élvezi. Gyors és hatékony igazságszolgáltatás csak akkor képzelhető el, ha polgári ügyekben a perek előkészítése szakszerűen, a tudományos alapokat nem nélkülözve működik, ahol a felderítés a büntető ügyekben hatékonyan és gyorsan történik. A vád előkészítése alapos és szakszerű munkával történik, azt követően pedig a büntető és polgári ügyek tárgyalását gyorsan és gördülékenyen tudják lebonyolítani.

Az általánosságtól most térjünk rá a konkrétumokra, vagyis arra, hogy mikor tud működni jól és eredményesen az igazságszolgáltatás. A törvényhozásnak alkalmazható és jó törvényeket szükséges meghoznia. A törvény előkészítő munka tehát szakszerű, jó felkészültségű szakjogászoknak a közreműködését kívánja meg, akik igen körültekintő munkával a kívánalmakat felmérve és a jogharmonizáció érdekeit figyelembe véve szövegezik meg a jogszabályokat. A jogszabályoknak tehát a jogalkalmazó számára könnyen áttekinthetőnek és jól értelmezhetőnek kell lennie, nehogy a jogalkalmazó a Wisinszkij által dédelgetett analógia ördögi csapdájába essen.

Ha a törvények megfelelőek, a polgári perek előkészítése, továbbá a büntető ügyek gondos felderítése, majd a tárgyaláshoz való előkészítése szakszerűen történik meg, akkor ez az igazságszolgáltatás munkáját rendkívüli módon felgyorsítja és megkönnyíti. A polgári perek előkészítése során tehát korrekt keresetlevelek megalkotására van szükség, az ellenkérelmek és észrevételek ugyancsak gondos előkészítésére, büntető ügyekben pedig részletes, szakszerű és alapos nyomozati munkára, a tárgyalásra kerülő anyag áttekinthető és szakszerű felsorakoztatására, jól elkészített, áttekinthető vádiratokra és felkészült, jól működő bírói szervezetre és munkára.

Szakterületem a büntetőjog volt, ezért tudom, hogy jó nyomozati munka nélkül eredményes vádemelésre és bírósági eljárásra nem lehet számítani. A nyomozást tehát ügykategoróriáknak megfelelően szakavatott nyomozóknak kell végezniük, akiknek lehetősége legyen arra nézve is, hogy már a nyomozati munka során megfelelő felkészültségű, korrekt szakértőket vehessenek igénybe, már csak azért is mert modern világunkban az egyre rafináltabb módon elkövetett bűncselekmények felderítése megfelelő szakértői munka nélkül nem képzelhető el.

Azon célból, hogy milyen jellegű bűncselekmények elkövetésére kell felkészülnünk, néhány példára kívánok csak hivatkozni: ilyen a terrorizmus, a korrupció, a drog, a szerves fegyver csempészet és kereskedelem, a zsarolás, a fenyegetéssel történő lelki terror előidézése, az emberkereskedelem, a prostitúcióra való kényszerítés, a modern rabszolgatartás különböző alakzatai, a rémhír-terjesztés, félelemkeltés, a természeti katasztrófák bekövetkezésének szándékos vagy gondatlan előidézése, az elhárítás megszervezésének szándékos vagy gondatlan elmulasztása által, a zavarkeltés, forradalmak szítása, a lakosság félrevezetése hamis információk áramlásával a sajtó és egyéb információs csatornák útján, idegen hatalmú és idegen üzleti érdekek kiszolgálása, a politikai vagy gazdasági hatalom család útton való megszerzése, az állami vezetés erőszak útján vagy egyéb csalárd módon való megszerzése.

A modern bűnözéshez hozzátartozik az úgynevezett adatbázisok feltörése, hackerek alkalmazásával pénzmosás, tudatos környezetszennyezés. Természetesen ezen fogalmak részletes elemzése is fontos, de a dolgozat szűkre szabott keretei miatt most nem lehetséges.

Példaként mégis kiragadok egyet: a pénzmosást, amely olyan gazdasági jellegű bűncselekmény, amelyet azok követnek el, akik szabadságvesztés büntetéssel büntetendő cselekmény folytán keletkezett anyagi javak eredetét, illetve valódi természetét eltitkolják, elleplezik vagy arról a hatóságnak hamis adatokat szolgáltatnak, továbbá azok is, akik az ilyen anyagi javakat megszerzik, használják, kezelik, megőrzik, értékesítik, azokkal vagy ellenértékükkel pénzügyi bankműveleteket végeznek, azon vagy ellenértékén más anyagi javakat szereznek, amennyiben eredetüket az elkövetés időpontjában ismerték. A cselekmény súlyosabbnak minősül, ha bűnszervezet tagjaként, pénzintézet vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztviselőjeként vagy alkalmazottjaként, hivatalos személyként, ügyvédként követik el.

Ezen cselekmény gondatlan elkövetése, de a feljelentés elmulasztása is büntetendő. Mentessül viszont a felelősségre vonás alól, aki a hatóságnál a tudomására jutott pénzmosásról, vagy annak egyes részletére vonatkozóan feljelentést tesz. A súlyos, kontinenseket átívelő, új jellegű bűncselekmények tényállási elemeinek feldolgozása a jogalkotók feladatává vált, mind hazai, mind nemzetközi szinten egyaránt.

A fogalmi elemek pontos és hiteles meghatározása égetően fontos feladattá vált az uniós tagállamok számára. Azonban nem csak jó törvényekre van szükség, mind a bünte-

tőjog, büntető eljárásjog területén, hanem hatékony és gyors igazságszolgáltatás kialakítására is, a generális és speciális prevenció megvalósulása érdekében.

Felvázolok néhány kívánalmat a hatékony igazságszolgáltatás megszervezése érdekében, legalábbis a büntetőeljárási jog területén.

1. Összehangolt nyomozási munka a nyomozati szervek egységes irányítása mellett.
2. A vizsgáló bírói rendszer haladéktalan visszaállítása. A vizsgálóbíró feladatává válna a nyomozati munkák figyelemmel kísérése és irányítása, az egyes nyomozati cselekmények összhangba hozatala és olyan nyomozati anyagnak a felépítése, amely áttekinthetővé válik mind a vádemelés, mind az igazságszolgáltatás számára.
3. A vizsgálóbíró feladatává válna továbbá az elkövetők beazonosítása, gyanúsítottá nyilvánítása és vizsgálati fogságba való helyezése, amennyiben az szükségessé válik. Azért nem beszélek előzetes letartóztatásról, mert amennyiben a gyanúsított vagy gyanúsítottak ellen nem lehet elegendő bizonyítékot felsorakoztatni és ezáltal szabadlábra helyezésükre kerül sor, abban az esetben miféle büntetés előzetes letartóztatottai lettek volna.
4. Bonyolult ügyek felderítésében 2 vagy 3 vizsgálóbíró is közreműködne. Amennyiben a nyomozás eredményesnek bizonyul és a fogvatartott gyanúsítottak ellen elegendő terhelő bizonyíték merül fel, úgy 3 vizsgálóbíróból álló ügynevezett vádtanács alakuljon, amely dönt a gyanúsított, illetve gyanúsítottak vád alá helyezéséről, valamint az előzetes letartóztatások elrendeléséről. Természetesen mind a vizsgálati fogság, mind az előzetes letartóztatás ellen fellebezési jog illetné meg a gyanúsítottat vagy gyanúsítottakat, a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.
5. A vád alá helyezés vonatkozásában véleményem szerint külön fellebezési jog nem illetné meg a gyanúsítottakat. A vád alá helyezés megtörténte után a vádtanács a nyomozati iratokat a vád alá helyezési határozattal egyetemben a hatáskörrel és illetékességgel bíró ügyészséghez nyújtaná be vádemelés céljából. Természetesen, amennyiben a vádtanács a vádemeléshez szükséges bizonyítékokat nem találná elegendőnek, úgy további bizonyítást rendelhetne el, vagy az eljárást megszüntethetné. A vizsgáló bírák az ügyészség szervezetébe tartoznának, de külön státuszt élveznének.
6. A vizsgáló bírák munkáját a járási vezető ügyész, vagy a törvényszéki főügyész felügyelné. Ezt követően a vizsgáló bírói és a vádtanácsi tevékenység befejeztével a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészség feladatává válna a vádemelés munkája. A vád emelés megtörténte után a nyomozati iratokat a vádirattal együtt meg kell küldeni a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságnak. Itt szeretném kiemelten megjegyezni, hogy a fegyveres és rendvédelmi testületek tagjai által

elkövetett valamennyi bűncselekményt a katonai vizsgálati szervek bonyolítsák le, a vádat a katonai ügyészség emelje, és az arra kijelölt bíróságok katonai tanácsai járjanak el az ügyben. Mellőzhetetlen feladat a bírák és ügyészek személyi kiválasztása, csak arra rátermett emberek nyerjenek el ügyészi, bírói státuszt, akikben ég a hivatástudat, fizikailag és pszichikailag egyaránt alkalmasak a tiszt betöltésére, szakmailag felkészültek, félelmet és megalkuvást nem ismerő határozott egyéniségek, és áthatja őket a törvények tisztelete. Kiemeltebb súlyú bűncselekményekben esküdt bíróságok járjanak el, az esküdteket kamarák és szakmai szervezetek delegálják, őket az országos bírói tanács válassza meg meghatározott időre.

Az esküdtek csak büntető eljárásban működhetnének. Szerteágazó több, vagy nagyobb szakértelmet igénylő ügyekben a szakmailag kiválasztott esküdtek járjanak el a 3 tagú bírói tanács mellett. Az esküdtek száma 5 fő legyen. Az esküdtek a tény és jog kérdésben külön-külön és titkosan szavazzanak. A büntetés mértéke vonatkozásában a szakbírákkal együtt szavazzanak.

Az eljárás folyamán a további bizonyítást elrendelő vagy azt megtagadó végzések ellen az érintett személyek részére a felfolyamodás lehetőségét meg kell adni azért, hogy a másodfokú bíróság dönthessen abban, miszerint indokolt volt-e a további bizonyítás elrendelése vagy annak megtagadása.

Ez eleve elkerülhetővé tenné a megalapozatlan határozatok meghozatalát.

A bírói testület határozata ellen csupán a büntetés neme és mértéke vonatkozásában lehessen fellebbezniük az érintetteknek.

Erre azért is van szükség, mert a napjainkban hozott első és másodfokú bírói határozatok egy része ellentmondásokat tartalmaz, amely a bírósági határozatok hitelességét mind a hazai, mind az uniós vonatkozásban megkérdőjelezi.

Megalapozatlan és törvénysértő jogerőre emelkedett határozatok ellen, az érdekelt feleknek semmisségi panaszt lehessen benyújtani, amelyet helyi járásbíróságok és törvényszékek határozatai esetében a táblabíróság hármassal, illetve a Curia ötös szakbírói tanácsa bírálna el.

A kisebb jelentőségű ügyekben, a perorvoslatok jelenlegi formái megmaradnának. Az ügyforgalomnak megfelelően szükséges az ügyészségek és bíróságok számát, illetve a tisztségviselők létszámát bővíteni.

A büntetés végrehajtásról annyit kívánok csupán megjegyezni, hogy annak minden formájában meg kell valósítani a kellő átnevelést, az elítéltek fizikai és szellemi visszatérésének a lehetőségét a civil közösségekbe. A jogalkotásnak és jogalkalmazásnak a fenti célok megvalósítása érdekében kell határozottan irányt váltaniuk, ez hazánk és az Unió érdeke egyaránt.

Mindezekhez kívánok a jogalkotóknak és jogalkalmazóknak erőt és egészséget!

Az erkölcsi fejlődés elméleti és vizsgálati módszerei

Az egyén a megszületésének pillanatától a külvilággal állandó és szoros kölcsönhatásban van, az ember nem önmagában, hanem kapcsolataiban létezik, az embertársaival kölcsönösen hatva egymásra.²

Az emberek közötti interakció alapja az a képesség, hogy el tudják fogadni azoknak a csoportoknak a tetszőleges konvencióit, amelyhez tartoznak, fel tudják adni egyedi vágyaik és szokásaik egy részét, hogy csoportosulásokban részt vehessenek. Minden emberi csoport kifejleszti a saját viselkedési szabályait, és elvárja, hogy ezeket tagjai betartsák, hiszen ez a csoport, a közösség fennmaradásának elengedhetetlen feltétele. A konformitás legalapvetőbb mozzanata, hogy az emberek csoportjai a tagjaik által jóváhagyott viselkedésmódokat és világszemléletet alakítanak ki.³

A konformitás irányába ható nyomások két csoportba sorolhatók. Az információs befolyás abban jelenik meg, hogy „az egyének a másoktól kapott információkat valósnak és hitelesnek észlelik”, ezért annak megfelelően cselekszenek, míg a normatív befolyás a társas környezet elvárását fejezi ki az egyén kívánt magatartására vonatkozóan.⁴

A normatív befolyásolás nyomán kialakult szabályok közül az erkölcsi normák olyan értéktartalmú ítéletekben jelennek meg, amelyek a jó és a rossz megkülönböztetésével segítenek az egyének a helyes magatartás kiválasztásában.⁵

Azonban mégis vannak olyanok, akik amorálisan cselekszenek, pedig ismerik a közösség által helyesnek ítélt magatartási szabályokat. A bűnözés okainak keresése során a vizsgálatok kiterjedtek mind a bűnöző személyében rejlő okok, mind a társadalom, illetőleg az egyén szűkebb környezete hatásainak vizsgálatára.

A kriminálintropológiai iskola a személyt állította kutatásainak középpontjába. Képviselőinek álláspontja szerint az egyén bűnözői viselkedését elsősorban az öröklött tulajdonságai határozzák meg, ezért nincs is lehetősége választani és az adott életviszonyától függetlenül javíthatatlan bűnözővé válik. A szociológiai irányzat képviselői viszont a környezet szerepét hangsúlyozták, mivel álláspontjuk szerint a bűnözés társadalmi jelenség, amely utánzással terjed. Ezen két elmélet között feszülő konfliktus próbálta feloldani

1 dr. Litkei-Szabó Anita bírósági titkár, Veszprémi Törvényszék

2 Pap Zsuzsanna: Kapcsolatban a világgal, kapcsolatban önmagunkkal. In Zseni Annamária: A pszichodráma és korunk tükröződései, Medicina Könyvkiadó Budapest 2007, 33-50. o.

3 Forgács József: A társas érintkezés pszichológiája. Kairosz Könyvkiadó Kft. Budapest 2003, 301-305.o.

4 Deutsch, Morton and Gerard, Harold B.: A study of normative and informational social influences upon individual judgment. In: The Journal of Abnormal and Social Psychology, 1955/51(3), 629-636. o.

5 Demeter Katalin: A kisiskolások erkölcsi neveléséről. In Iskolakultúra, 2000/1., 55-62.o.

Franz von Liszt által képviselt úgynevezett közvetítő iskola, mely iskola képviselői szerint a bűnözés a tettes személyiségének és őt körülvevő világnak az együttes eredménye. Liszt az elkövetőket három csoportba osztotta. Az első csoportba tartozók a javítható és a javítandó személyek, akiknél a büntetés nevelő hatására kell építeni. A második csoport tagja-ira a nevelésnek nincs hatása, őket el kell rettentetni a további bűnelkövetéstől, míg az utolsó csoportba soroltak megjavítására és elrettentésére nincs esély.⁶

A XX. századtól kezdődően a kutatók figyelme egyre inkább a társas fejlődés – mely magába foglalja a személyiség kialakulásának és a szocializációnak a jelenségét - vizsgálata felé irányult. A személyiség fejlődése során kialakul a személy egyéni érzésvilága és viselkedése, amellyel a különböző körülményekre reagál, míg a szocializáció során a gyermek a társadalmuk normáit és ismereteit sajátítja el.⁷

A személyiség szerveződésével foglalkozó kutatások nyomán megfogalmazott alaptétel szerint az emberek személyiségének állandósága van, tulajdonságaik pedig különböző időben és körülmények közt egyaránt megnyilvánulnak. Eysenck a személyiségvonások biológiai mechanizmusát vizsgálta és kiterjedt empirikus adatgyűjtés nyomán írta le saját személyiségtéóriáját. Szerinte a hétköznapi életben a viselkedést vonásokkal magyarázzuk, így az adott magatartás az extraverzió / introverzió, valamint a stabilitás / neuroticizmus típusok idegrendszeri felépítése által meghatározott. E két dimenzió minden személy elhelyezhető a rá jellemző értékek szerint. A tipikusan introvertált ember csendes és visszahúzódó, szereti a beszabályozott életmódot, nagy súlyt helyez az erkölcsi normákra, míg a tipikusan extrovertált ember szereti az izgalmakat, szeret kockáztatni, impulzív és a pillanat hevében cselekszik. A személyiségfaktorok nem közvetlenül öröklődnek, hanem az ember egy bizonyos idegrendszert örököl, ami arra hajlamosítja, hogy egy meghatározott irányba fejlődjen.⁸ Eysenck alapelve, hogy a deviáns magatartás lényegében a sikertelen kondicionálás következménye, tehát az ember úgy tudja elsajátítani a kívánatos magatartásmódot, ha megfelelő ingerek érik. A kondicionálás azonban nem mindenkinél azonos módon megy végbe, az eredmény függ az adott személy lelki beállítódásától. Vizsgálati eredményei szerint például míg az extrovertált személyek nehezebben kondicionálhatók, mivel nem jellemző rájuk a szorongás, kevésbé félnek a büntetéstől, addig az introvertált emberek számára fontos a szabályok betartása.⁹

Ez a leegyszerűsített tanuláseméleti értelmezés azonban nem tud magyarázatot adni az olyan cselekedetekre, amit az ember akár a biológiai meghatározottságú reflexei ellenében is képes végrehajtani. Sutherland is osztja azt a véleményt, hogy a bűnözés tanult viselkedés, de felhívja a figyelmet arra, hogy a személyiségfejlődés valójában értékválasztások folyamata és az egyén akkor választja a törvényszegő életmódot, ha az őt körülvevő csoportban túlsúlyban vannak a normasértő viselkedési minták.¹⁰

6 Korinek László: Bűnözési elméletek. Duna Palota és Kiadó, Budapest 2006, 49-50.o.

7 Cole, M. és Cole, S. R.: Fejlődéslélektan. Osiris Kiadó, Budapest 2006, 380.o.

8 Mirnics Zsuzsanna: A személyiség építőkövei. 46-47.o. www.webcreator.hu/mirnics

9 Korinek László: Bűnözési elméletek. Duna Palota és Kiadó, Budapest 2006, 97-98.o.

10 U.o.98-99.o.

Azonban a normasértő viselkedést sem mindenki veszi át, jelentős egyéni eltérések tapasztalhatóak. A szociális szabályok megítélését kutató fejlődépszichológusok álláspontja szerint az egyéni eltérések mögött a személyek gondolkodásmódjának különböző fejlettségi színvonala áll.¹¹

Piaget a gyermekek társas szabályokról való gondolkodása kapcsán egy kétszintes fejlődési sorrendet feltételezett. Kezdetben a gyermekek a szabályaikat a tekintély egyoldalú figyelembevételével határozzák meg, gondolkodásukat a heteronóm moralitás jellemzi. Az iskolába kerülést követően a gyermekek egyre több interakcióban vesznek részt a felnőttek irányítása nélkül, és elkezdődik annak megértése, hogy a szabályok önkényes egyezségek, amelyek megkérdőjelezhetőek és megváltoztathatóak, ha az általuk igazgatott emberek abban megegyeznek.¹²

Piaget csupán gyermekek körében végzett vizsgálatokat, míg Kohlberg a személyiség erkölcsi fejlődését a felnőtt személyek bevonásával kutatta. A morális fejlődést a megismerés tükrében vizsgálta, álláspontja szerint az erkölcsi ítélőképesség fejlődése függ az intellektuális fejlődés színvonalától, ezért ahhoz hasonlóan hierarchikusan egymásra épülő szakaszokból áll. Az egyén és környezete között lévő interaktív viszonyt az erkölcsi ítéletalkotás vizsgálata során abból a szempontból értékelte, hogy a személy miként viszonyul a már létező erkölcsi szabályokhoz. Vizsgálatai során a résztvevőket problematikus társas helyzettel, erkölcsi konfliktushelyzettel szembesítette megkérdezve a véleményüket az adott szituációról, majd a kapott válaszok alapján értékelte a válaszadó morális ítélőképességének fejlettségi szintjét. Kutatási hipotézisei a következők voltak: az erkölcsi ítéletalkotás fejlettségi szintje megnyilvánul abban, ahogyan az egyén a környezetéhez viszonyul, az erkölcsi ítélőképesség fejlődése a heteronóm gondolkodásmódtól az autonóm erkölcsi gondolkodásig vezet, valamint az emberiség rendelkezik univerzális erkölcsi vonatkoztatási struktúrákkal és elvekkel, melyek közül elsődleges fontosságú az igaz és az igazságosság megítélése.¹³

Kohlberg a morális fejlődési modelljét hat erkölcsi gondolkodási szakaszra osztotta, mely szakaszokat három hierarchikus szintbe helyezte el. A kialakított szakaszok nem köthetőek egyértelműen életkorhoz, emellett nagy egyéni eltérés mutatkozik abban is, hogy adott személy mikor jut el az adott szakaszba. A kísérletben résztvevő személyeknek hipotetikus helyzetekben kellett erkölcsi kérdésekről gondolkodniuk és dönteniük. Kohlberg az ítéletek indokolását tartotta lényegesnek, nem pedig a döntés helyességét, illetőleg helytelenségét. A kategorizálásnál releváns szempont volt a normákhoz való viszonyulás és a normák céljának értelmezése, a méltányosság és szempontátvétel hiánya, illetőleg megléte. A fejlődési modell első szintje a *prekonvencionális szint*, mely a heteronóm erkölcsi szakaszra és az individualisztikus, instrumentális erkölcsi szakaszra

---

11 Cole, M. és Cole, S. R.: Fejlődéslélektan. Osiris Kiadó, Budapest 2006, 397.o.

12 Uo. 596.o.

13 Váriné Szilágyi Ibolya: Amit Lawrence Kohlbergről tudni érdemes: Kohlberg hozzájárulása az erkölcs pszichológiájához. In Váriné Szilágyi Ibolya: Az erkölcs a néző és a cselekvő szemszögéből. Scientia Humana Budapest 1994, 11-41. o.

bontható. Ezen a szinten lévő személy önző módon működik, csak a rövid távú saját érdekét veszi figyelembe. A döntése nem a társadalmi konvenciókon és szabályokon alapul, hanem a közvetlen fizikai következményeken. Az egyén nem a belülről fakadó erkölcsiséghez ragaszkodik, hanem a kívülről fenntartott szabályokhoz, és azt tartja helyesnek, amivel elkerüli a büntetés vagy amivel másoktól jutalmat és elismerést kap. A következő szint a *konvencionális szint*, ami a kölcsönös interperszonális elvárások és egyezségek szakaszára, valamint a társadalmi rend és lelkiismeret szakaszára osztható. Ekkor már a személy felismeri a csoport tagjai által elismert közös normák létét, fontos számára a mások véleménye, hiszen álláspontja szerint akkor cselekszik valaki helyesen, ha azt a csoport helyesnek tartja. Az utolsó szint a *posztkonvencionális szint*, ami a társadalmi szerződések szakaszából és az egyetemes erkölcsi princípiumok szakaszából áll. A morális gondolkodás itt már túllép a társadalmi konvenciókon, és az egyén tudatában van az értékek és álláspontok viszonylagosságával. A modell kidolgozójának vizsgálatai azt mutatták, hogy az egyetemes erkölcsi princípiumok szakaszába az emberek csupán 20-30%-a lép, amikor is az egyén az önvád elkerülés érdekében saját választású etikai elvek által vezérelve cselekszik, úgy gondolván, hogy az erkölcs kell hogy diktálja a törvényt. A jog és az igazságosság meghatározása önmagunk tudatosan kikerült etikai meggyőződése szerint történik, túlmutat a partikuláris érdekeken és a közvetlen következményeken, ezért ha a törvény szembekerül az elvekkel, akkor az utóbbinak van elsőbbsége. Szem előtt tartja – összhangban az indítékok megértésével – az egyenlőséget, a méltóságot és igazságosságot.¹⁴

Vajon milyen körülmény jósolja meg az adott erkölcsi gondolkodás típusát? Kutatások eredményei szerint azok az emberek, akik kicsi, személyes érintkezést biztosító, alacsony technikai fejlettségű közösségekben élnek, és nem vettek részt magas szintű iskolai oktatásban - amely kiemeli őket a hagyományos életmódból - ritkán kerülnek feljebb a *konvencionális szint* kölcsönös interperszonális elvárások és egyezségek szakaszánál.¹⁵ Az emberek az iskolázottság növekedésével az erkölcsi gondolkodás egyre kifinomultabb formáit alkalmazzák.¹⁶

A hipotetikus problémafelvetés nyomán kategorizált erkölcsi gondolkodás és az erkölcsi viselkedés közötti kapcsolat vizsgálatai igazolták, hogy azok a serdülők, akik magasabb színvonalon teljesítették az erkölcsi gondolkodást illetően, kisebb eséllyel csálnak az iskolában vagy kerülnek összeütközésbe a törvénnyel.¹⁷

14 Lawrence Kohlberg: Az igazságosságra vonatkozó ítéletek hat szakasza. In Bernáth László és Solymosi Katalin: Fejődéslelektan olvasókönyv. Tertia Kiadó Budapest 1997, 199-218. o.

15 Cole, M. és Cole, S. R.: Fejődéslelektan. Osiris Kiadó, Budapest 2006, 663.o.

16 Rest, J. R. és Thoma, S. J.: Relation of moral judgment development to formal education. In: Developmental Psychology, 1985/21(4), 709-714. o.

17 Cole, M. és Cole, S. R.: Fejődéslelektan. Osiris Kiadó, Budapest 2006, 665.o.

Összegzés

Az erkölcsi gondolkodás megismerése alapvető jelentőséggel bír. A viselkedési szabályok betartása a közösség fennmaradásának elengedhetetlen feltétele, segít a társas környezet mind megfelelőbbé tételében.

Empirikus kutatások támasztják alá az erkölcsi gondolkodás fejlődésének szakaszosságát, mely fokozatosságból adódóan meghatározott környezeti hatások különböző módon befolyásolják az embereket. A szakaszok jellemzőinek pontos ismerete segíthet abban, hogy adott személyek magatartása bejósolható, esetleg megváltoztatható legyen, hiszen az erkölcsi gondolkodás fejleszthető, bár a módszer megválasztásakor mindenképpen figyelembe kell venni az adott egyénnek a kognitív fejlettségi szintjét.

II.

Az indulati cselekmények büntetőjogi megítélése, különös tekintettel az erős felindulásban elkövetett emberölésre

A megfontolt és indulatos emberölés között Hadrianus óta tesznek különbséget.²

A római jog sajátos felfogását tükrözi, hogy rabszolga megölése nem számított emberölésnek, egyszerűen a dologi kár fogalma alá tartozott.

A cselekmények büntetésében mutatkozott meg a differenciálás, hiszen a rablógyilkosságot, mérgezést, gyújtogatást, bíró vagy tanú megölését kiközösítéssel, rokonölést (parricidium) állatokkal való széttépetéssel büntették.

A germán jogokban megkülönböztették az alattomos emberöléstől (*Murdritum*) a nyílt harcban való elkövetési módot. A különbség itt is a büntetésben nyilvánul meg: az alattomos ölés súlyosabb, erre szigorú kivégzési módokat, így karóbahúzást, míg az utóbbira csupán pallost írnak elő.³

A magyar királyi dekrétumokat szemügyre véve tűnik fel igazán, hogy nagyon ősi bűncselekményről van szó, szabályozása megtalálható Szent István első dekrétumában, amely 1001. körül keletkezett: „Ha valaki haragra gyulladva vagy dőlyfösségtől kevélyen szándékos emberölést követ el...” száztíz aranypénzt tartozott megfizetni. Rabszolga megölése ebben a korban is a dologi kár alá tartozik, de az elkövető már köteles vezekelni az egyházi törvények szerint.

Önálló bűncselekményként szabályozza a dekrétum a kardrántást (*evaginato gladii*), büntetése rendkívül súlyos: „öljék meg ugyanazon karddal”. Később enyhül a szigor, ha sebzés nem történik, az emberölés esetén fizetendő elégtétel felét tartozott megfizetni a kardot rántó, Szent István második dekrétuma szerint.⁴

A *Constitutio Criminalis Carolina*, de Mátyás alatt az 1486. évi 51. tc. is különböztet alanyi ismérvek szerint, súlyosabban bünteti a megfontolt (*ex praeconcepta malitia*) és az indulatos ölést (*ex animo deliberato*), mint az akaratnélküli, vagy vigyázatlanságból történő halálokozást: „Ha pedig az emberölés nem előre eltökélt gonosz szándékkal és nem előre elhatározott akarattal, hanem véletlenül vagy másképpen váratlanul történt, az emberölőnek legyen joga a megölt rokonaival szabadon egyezkedni.”⁵

Jóval későbbi az 1813. évi bajor Btk., amely az előre megfontolt szándékkal elkövetett emberölés mellett (*Mord*), szabályozza az egyszerű szándékos emberölést (*einfacher Todschlag*), ez utóbbi a meggondolás nélküli, a harag fellobbanó hevében történő emberölést jelentette.⁶ Érdekes büntetlen-

1 dr. Károlyi Milán, bírósági titkár, Nagykanizsai Járásbíróság

2 Finkey Ferenc: A Magyar büntetőjog tankönyve, Budapest, 1914. 528. old.

3 Finkey, i.m. 528. old.

4 A magyar jogtörténet forrásai, szemelvénygyűjtemény, szerk.: Mezey Barna, Osiris kiadó, Budapest, 2000. 170. old.

5 A magyar jogtörténet forrásai, 172. old.

6 Finkey, i.m. 528. old.

ségi szabályozás található történeti jogunkban a házasságtörő nő megölésével kapcsolatban, amely eset ugyan az alaptényálláshoz képest speciális, de mindenképpen összefüggésben áll a felindulás fogalmával, a büntetlenséghez ugyanis szükséges volt, hogy a cselekményt az első felhevülés alatt kövessék el.⁷

Pozsony és Buda városok XV. századi jogkönyvei is különbséget tettek az emberölések között, attól függően, hogy a tett régi ellenségeskedés folyamánya-e, vagy pusztán perlekedés és verekedés közben történt. Az előbbi esetet súlyosított halálbüntetéssel, míg az utóbbit egyszerű lefejezéssel büntették. A történeti jogokban nem egységes a felindulásos ölési cselekmények megítélése, hiszen a felindulást egyes korszakokban enyhítő, máskor súlyosító körülményként értékelték.

A büntetési elméletek fejlődésével a korábbi elrettentés helyett megjelenik az egyéniítés elve, vagyis a büntetés kiszabásakor az elkövetett cselekmény mellett értékelésre kerül az elkövetői cél, motívum, vagy a szándék intenzitása.

A büntető törvénykönyvek különbséget tesznek az emberölés alap-, minősített, illetve privilegizált esetei között, mint például az 1843. évi büntetőjogi javaslatban.

Az 1878. évi V. tc, másnéven Csemegi kódex is a szándék intenzitása alapján különböztetett előre megfontolt szándék (*dolus praemeditatus*), és indultatos vagy rögtönös szándék (*dolus repentinus*) között, illetve ismeretes volt a kettő közé elhelyezhető megfontolt szándék fogalma.

A 269. § szerint: „*Ha a szándék a tettesnek erős felindulásában keletkezett, s rögtön végre is hajtattott; az emberölés 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.*

Ha pedig az erős felindulást az okozta, hogy a megölt, a tettest vagy hozzátartozóit jogtalanul, súlyosan bántalmazta vagy megsértette, s az emberölés ezen felindulásban rögtön végre is hajtattott: a büntetés 5 évig terjedhető börtön leendő.

*Felmenő vagy lemenő ágbeli rokonnak vagy házastársnak erős felindulásban elkövetett megölése: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.”*⁸

A tényállás megvalósulásához megkívánt volt, hogy a szándék a tettesnek „rögtön felindulásába gerjedett, és az – még a szándék lecsillapulta előtt – végre is hajtattott.”

Az előre megfontolt szándék (*dolus praemeditatus*) és az indultatos emberölés (*dolus repentinus*) közötti különbség, mint azt Csemegi Károly is említi, tisztán pszichológiai. Már ekkor felismerték, hogy nagyobb társadalomra veszélyességet hordoz az az elkövetés, amely esetében a tettes józan megfontolás után is fenntartja szándékát, a cselekmény megvalósításának motívuma, „az akarat perseverantiája” erősebb, mint az a motívum, melynek vissza kellene tartania az elkövetéstől.⁹

Régebbi jogunk azon az állásponton volt, hogy az affectus állapotában történt elhatározás, amennyiben azt rögtön végrehajtás követi, indultatos emberölést eredményez, ha

7 Angyal Pál: Az ember élete elleni bűncselekmények, Budapest, 1914

8 Az 1878. évi V. tv. indokolása, forrás: Corpus Juris

9 Finkey, i. m. 532. old.

viszont a szándék józan megfontolás eredménye, a minősítésre nincs hatással a végrehajtás közben jelentkező kisebb fokú indulat.

Az indulatos emberölés jellemzője, hogy az elkövető olyan állapotba kerül, amely tudatát nem szünteti meg ugyan, de azt elhomályosítja. A praemeditált ölésnél veti fel a kérdést az indokolás, de az indulatos ölésnél is lényeges kérdés, hogy mennyi idő telhet el az elhatározás és a végrehajtás között. Egy pápai rendelet ezt az intervallumot praemeditatio-nál hat órában maximálta, míg mások az éjnek, „a csendesülés és a nyugodt megfontolás szelíd anyjának” közbenjöttét kívánták meg.

A jelenlegi Btk. szakított azzal a felfogással, hogy az emberölés egyes alakzatait a szándék intenzitása alapján különböztesse meg, ugyanakkor az emberölés alapesetéhez képest önálló tényállásban szabályozza az erős felindulásban elkövetett emberölést. Ezen koncepció háttérében az a felismerés áll, mely szerint az emberölés alakzatai jelentősen különböznek egymástól az elkövetés pszichikai sajátosságai miatt, ennek a ténynek pedig a modern büntetőjogban érdemi kihatása van a bűnösség fokára és a cselekmény társadalmi-erkölcsi megítélésére, amelyet a büntetőjogi szabályozás is követ, vagyis a cselekmény enyhébb büntetőjogi megítélésének alapját a szándék kialakulásának méltányolható voltában látja, hiszen az emberölés társadalomra veszélyessége minden esetben azonos.

Ehhez a törvényhozó egy etikai momentumot kapcsol, amikor úgy rendelkezik, hogy nem minden esetben minősül a cselekmény a privilegizált tényállás szerint, csupán akkor, ha a felindulás méltányolható okból keletkezett.

167. § Aki mást méltányolható okból származó erős felindulásban megöl, büntetést követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az erős felindulás fogalma, pszichológiai megközelítése

Általános tapasztalat szerint az indulat az ember érzelmi világához tartozó jelenség, az intenzitásában megnövekedett érzelmet nevezünk indulatnak. A különböző érzelmi állapotok áttekintése majdnem lehetetlen, olyan sokféle érzelem létezik. Az érzelmek megnyilvánulhatnak olyan formában, amikor közvetlenül vagy közvetve hatnak a cselekvésre: a cselekvést irányítják, befolyásolják, erősítik vagy gyengítik.¹⁰

Az indulatok olyan érzelmi átélések, amelyek viszonylag gyorsan, viharosan folynak le, hirtelen, kitörésszerűen jelentkeznek és nagy hevességgel fokozódnak. Jelentkezhetnek düh, rémület, kétségbeesés formájában.¹¹ (Ezek mindegyike megfeleltethető egy normál lelkiállapotnak, amely indulattól mentes, így a harag indulati formája a düh, a félelemé a rémület, a bánkódásé a kétségbeesés.) Fiziológiai szempontból az indulat egy meghatározott serkentési góc irradációja. Az indulatokat, lévén azok heves érzelmkitörések, min-

---

¹⁰ Dr.Kardos Lajos:Általános pszichológia,Tankönyvkiadó,Budapest,1964.217.old

¹¹ Pszichológiai alapfogalmak kis enciklopédiája,Tankönyvkiadó,Budapest,1978.50.old.

dig intenzív fiziológiai reakciók kísérik.¹² Ezek a fiziológiai reakciók külsőre is nyilvánvalóak, az indulati állapotban lévő ember arca kivörösödik, vagy elsápad, a „tajtékzik a düh-től” kifejezés az izzadság és nyálmirigyek fokozott működését jelzi. A cselekmény büntetőjogi megítélését befolyásolja az a tény, hogy indulati állapotban történő elkövetésnél a tudat ellenőrzése gyengül a cselekedetek felett. A testi kifejeződésekén túl az indulatok tehát meghatározott cselekvésformákat, ún. indulati cselekvéseket is előhívnak. Ezen cselekvések jellemzője, hogy nem átgondoltak, legtöbbször koordinálatlan, nagy erő kifejtéssel végzett mozgások.

A meg gondolatlanság fogalma azonban nem jelenti azt, hogy az indulati cselekvések büntetőjogi szempontból ne lennének szándékosak, csupán arról van szó, hogy indulati állapotban az egyén nem gondolja át magatartása következményeit. Az indulati cselekvések léte szükségszerűen adódik az ember biológiai meghatározottságából, indulati reakciókat állatok esetében is megfigyelhetünk. Kísérletileg bizonyították, hogy az indulati reakciók embernél és állatnál egyaránt az alacsonyabb, kéreg alatti régiók irányítása alatt állnak. A jelenséget többen úgy értelmezték, hogy erős érzelmi hatás alatt a cselekvés egy korábbi fejlődési szintre esik vissza, olyan „ősi cselekvésformák jelennek meg, amelyek a létért való küzdelem primitívebb fokán alakultak ki.”¹³

Mások ezt a megállapítást általánosságban kiterjesztették az érzelem cselekvésirányító szerepére, ezen elmélet szerint az érzelem a cselekvést mindig dezorganizálja, annak magasabb rendű igazodását veszélyezteti a környező valóságához, annál nagyobb mértékben, minél erősebb az érzelmi reakció.¹⁴

Az érzelmi hatásban egy bizonyos intenzitáson felül valóban minőségi változás áll be: rendezettsége felbomlik, a cselekedtető impulzusok szétáradnak a motorikus pályákra, ez a specifikus cselekvést megzavarja, dezorganizálja, elsősorban a kérgi irányítást sérti a folyamat, akár annak kikapcsolásához is vezethet. Az indulati reakciókkal szoros összefüggésben áll a frusztrációs tolerancia fogalma, amely a bosszúsággal, lemondásra kényszerüléssel szembeni ellenállóképességet jelenti.

Emberölés esetén az enyhébb büntetőjogi megítélés alapját az a felismerés képezi, hogy az érzelmeknek tudatszükítő hatásuk lehet. A felindulás állapotában történő cselekvést nem előzi meg megfontoláson alapuló elhatározás, a tudat ellenőrző szerepe a magatartás felett gyengül. Az erős felindulás ebből a szempontból tudatszükületnek tekinthető, amely azonban nem olyan fokú, hogy elérje a Btk. 24. §-ában szereplő tudatzavar erősségét. Adott esetben a felindulás a tudatot teljesen kitöltheti, de ez már a patológiás affektus fogalmához tartozik.

A pszichológia tudománya az indulatra az affektus kifejezést használja, ezen belül pedig különböztet fiziológiás és patológiás affektusok között. A fiziológiás affektus a normális élettani jelenségek része, mivel az érzelem és az indulat között csak fokozati különb-

---

12 Kardos,i.m.

13 Kardos,i.m.

14 Kardos,i.m.

ség van. Patológiás az az affektus, amely jellegében, intenzitásban nem felel meg a kiváltó oknak, vagyis kóros jellegű.¹⁵ Az erős felindulásban elkövetett emberölés szempontjából a fiziológiás affektusnak van jelentősége, mivel a kóros indulat büntetőjogi értékelése a 24. § körébe tartozik, adott esetben ennek megállapítása orvosszakértői feladat. Az indulat mindkét fajtája befolyást gyakorol az ilyen állapotban magatartást tanúsító ember tudatára, innen ered a tudatszűkítő hatás.

A fiziológiás affektus (normális élettani reakciókon alapuló felindulás) nem tölti ki teljesen a tudatot, vagyis az egészséges ember a felindulás alatt sem kerülhet tudaton kívüli állapotba. Ezzel kapcsolatban hozható fel ismét, hogy az erős felindulásban elkövetett emberölés is szándékos bűncselekmény.

A továbbiakban vizsgáljuk meg, hogyan alakul a szándék a motívumok tanában, majd a pszichológiai megközelítésben.

A motívumok tana szerint az ember biológiai meghatározottságából következően szükségletei kielégítésére törekszik, az egyén és a külvilág pedig korrelatív viszonyban állnak, mivel az egyénre ható környezet a szükséglet-kielégítési helyzet alakját ölti magára, az alany pedig a szükségleti helyzetnek megfelelően megváltozik. Az egyes, inger által kiváltott motívumok érzelmileg is színeződnek, ezeket az érzelmi faktorok megszűrrik és értékelik. Az erős felindulás hatása alatt deformálódik a motívumok harca, az inger hatására az érzelmek rövid idő alatt eluralkodnak az emberen, a folyamat robbanásszerűen zajlik le, az akaratelhatározási folyamat jelentősen lerövidül. Az erős felindulás állapota a motívumok küzdelmének terén a társadalomkonform magatartásmintával szemben létrehoz egy személyenként különböző erősségű ellenmotívumot. A társadalomra veszélyesség tudata, (vagy a büntetéstől való félelem, ami visszatartaná az elkövetőt) az impulzív magatartásra szubjektív akadályként hat. Nyugalmi állapotban a motívumok harcából valószínűleg az kerülne ki, amely visszatartja az elkövetőt a cselekvéstől. Felindulás állapotában viszont ez a motívum nem tud kellőképpen érvényesülni, bár az elkövető tudatában van annak, amit tesz, mégis hiányzik a következmények meggondolása.¹⁶

Pszichológiai szempontból az erős felindulás nem kóros cselekvés, de mindenképpen atipikus lefolyása az idegkapcsolatoknak. A pszichopatológiában megkülönböztetik az akaratlagos és az impulzív magatartást.

Akaratlagos cselekmények esetében a büntetőjogi felelősség kérdése nem vet fel problémát. Más a helyzet az impulzív magatartás esetében, amely kategóriába soroljuk az indulati cselekményeket is.¹⁷ Vizsgálni kell, hogy a büntetőjogi szabályozás nem vont-e tárgykörébe olyan magatartást, amely már nem tekinthető akaratlagosnak.

Az ember személyisége egyedileg kialakult rendszer, minden emberben más érzelmi tényezők a dominánsak, ezért az indulat intenzitása, és az egyén képessége ezek megfékezésére személyenként különböző. A 167. § alkalmazásához nem elegendő az egyszerű in-

---

15 Horváth, i.m.

16 Horváth Tibor: Az élet, testi épség, egészség büntetőjogi védelme, Budapest, 1965, 243. old

17 Savgulidze, idézett cikke

dulati elkövetés, a LB. 15. számú irányelve szerint „az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapításához az indulat olyan magas foka szükséges, amelynek következtében az elkövető belső egyensúlya megbomlik, tudata elhomályosul, és ennek folytán a megfontolás szokásos mértékének megtartása lehetetlenné válik.” Ezt azonban nem értékelhetjük a beszámítási képességet korlátozó tényezőként, mivel az indulat tudatszűkítő hatását már értékeltük azzal, hogy az emberölés alapesete helyett privilegizált tényállást alkalmazunk.

Ezt megerősíti a Btk. indokolása, de a bírói gyakorlat is: Erős felindulásban elkövetett emberölés esetén nincs helye korlátlan enyhítésnek akkor sem, ha a felindultság a beszámítási képességet korlátozta, ha viszont az indulat kóros, akkor a 24. § szerint kell eljárni.

Felmerülhet a kérdés, hogy miért büntetjük az egyént, ha nem volt abban a helyzetben, hogy magatartása következményeit meggondolja.

Ebben a vonatkozásban azt mondhatjuk, hogy az impulzív magatartás mégsem azonos a reflexcselekményekkel, tehát nem kerül ki teljesen a tudat ellenőrzése alól. Impulzív magatartás esetében csupán a cselekvés tudatosságának foka kisebb, de egészséges ember az indulattól nem kerülhet tudaton kívüli állapotba, így nincs lehetőség a Btk. 24. § (2) bek. alkalmazására, kivéve ha a beszámítási képesség korlátozottsága a terhelt felindultsága és alkati eredetű elmebetegsége összehatásaként állt elő. (BH1975.341, BH2011.215)

Az indulati cselekvések körében érdemes vizsgálni a beszámítási képességet olyan erős érzelmi átélések esetén, mint a dühkitörés.¹⁸

A dühkitörést rendkívül erős konfliktusos helyzetek váltják ki, a magatartás gyakran más személy elleni támadásban ölt testet, az elkövető vonatkozásában pedig az érzések olyan erős kirobbanását eredményezi, amely a disszonanciának nevezett pszichikai állapotban ölt testet.¹⁹ A beszámítási képesség meglétéhez azt kell bizonyítani, hogy az ilyen állapotban cselekvő ember magatartása is tudatos, tehát nem kerül ki a tudat ellenőrzése alól. Erős felindulás hatása alatt az akaratelhatározási folyamat lerövidül, de az egyén nem veszíti el az indulat leküzdésének képességét, magatartását képes úgy alakítani, hogy az megfeleljen a társadalmi elvárásoknak. Az orvostudomány szerint a konfliktus annál élesebb indulati állapotot vált ki, minél közelebb esik a kibontakozása a motorikus szférához. Leginkább ekkor kerül sor a magasabb rendű automatizmusok megsértésére, az elkövető elveszti az általánosított cselekvési sémákat.²⁰

Nem szűnik meg viszont az a képessége, hogy alakítsa magatartását az elvárásokhoz, képes uralkodni az indulatain. A pszichológia nyelvén kifejezve: a konfliktus átkerül az intellektuális szférába, patogén hatása gyengül, és le lehet küzdeni.

Az egyén nem veszíti el azon képességét, hogy a magatartását átvigye a motivációs szférába, tehát nem veszíti el az indulat leküzdésének képességét sem. Az indulat megne-

18 Savgulidze Tamaz, idézett cikke

19 Savgulidze, idézett cikke, 359.old.

20 Savgulidze, 359.old.

hezíti ugyan a motivációs folyamatot, de nem zárja ki, a motívumok kiválasztása nem véletlenszerűen megy végbe.

Indulati cselekvések esetén is megvan az elkövetőnél a társadalomra veszélyesség tudata, „a véres gondolat küzdelme az ésszel és a lelkiismerettel”²¹ az erős felindulás állapotában zajlik, de az elkövető nemcsak magatartása ténybeli oldalával van tisztában, hanem képes azt értékelni is. Ez utóbbi megállapítás után azt mondhatjuk, hogy a szándékosság összes fogalmi eleme megvan az erős felindulás állapotában is.

A fiziológiás és a patológiás indulat viszonya

Az erős felindulás az indulat olyan magas foka, amely a tudatos tevékenység gátoltságában fejeződik ki. „A figyelem nagy feszültséggel irányul az érzelmi állapotra, aminek következtében a tudat más ingerek felfogására, régi benyomások reprodukálására alkalmatlan, egyetlen lelki elemről kitöltött, szűkült.”²²

Ez az állapot lényegében tudatszűkületnek, a tudatzavar sajátos fajának tekinthető. A patológiás affektus jellemzője, hogy jellegében, vagy intenzitásában nem felel meg a kiváltó oknak. Kóros pszichikai állapotról van szó, amely heves, viharos mozgásingerrel, automatikus, céltalan cselekvéssel jár együtt, a cselekvés automatikus jelleget ölt. Az elkövető rendszerint nem, vagy hiányosan emlékszik vissza a történetekre.²³

A patológiás indulat általában olyan tudatzavart eredményez, amely kizárja a cselekmény következményeinek felismerését vagy azt, hogy az elkövető e felismerésnek megfelelően cselekedjék, ezért a Btk. 24.§-a értelmében büntethetősége kizárt. Ha pedig az indulat ennek felismerésében korlátozta, a büntetés korlátlanul enyhíthető. A kóros elmeállapotúak megbüntetésétől bizonyos esetekben azért kell eltekinteni, mert a beszámítási képesség hiánya miatt személyiségük társadalmi elvárásoknak megfelelő megváltoztatására nem a büntetés a legalkalmasabb. Jogdogmatikai szempontból sem indokolt a büntetés kiszabása, mert a beszámíthatóság a bűncselekmény fogalmi eleme, hiánya esetén nem valósul meg bűncselekmény.

A tényállás megállapításánál döntő jelentősége van annak is, hogy az erős felindulásnak méltányolható okból kell származnia, vagyis a törvényhozó nem egyszerűen az erős felindulás alatt történt elkövetést értékeli enyhébben, hanem annak meglétéhez egy etikai követelményt kapcsol.

A méltányolható ok általános értelmezés szerint azt jelenti, hogy az erős felindulás kiváltója nem lehet az elkövető személyében rejlő ok, illetve erkölcsileg menthetőnek kell

---

21 1878. évi V. tv. indokolása

22 Nyíró Gyula: *Psychiátria*, Budapest, 1962, 98. old.

23 Horváth, i. m.

lennie. Az erkölcsi menthetőség megállapítása minden esetben bírói feladat, erre vonatkozóan általános rendelkezés nincs, de a korábbi döntések útmutatásul szolgálhatnak. Korábbi bírói döntés szerint nem menthető erkölcsileg, ha valaki garázda magatartásával mást megbotránkoztat, majd annak megjegyzésétől felindulva követ el emberölést.²⁴ Ebben az esetben a felindulás kiváltó oka az elkövető magatartásában gyökerezik, de erkölcsileg sem menthető. Szintén nem menthető erkölcsileg, ha a felindulás létrejöttében az elkövető – önhibából eredő – ittas állapotának valamilyen szerepe volt, ebben a vonatkozásban viszont bonyolultabb a helyzet. A sértett személyében rejlő ok klasszikus esete az önhibából eredő ittas állapot, ilyenkor erős felindulásban elkövetett emberölés megállapításának nincs helye. (BH1983/3-105, BH 1996.577)

Ugyanakkor az erős felindulásban elkövetettkénti minősítést nem zárja ki egymagában az ittas állapot.²⁵

Az erős felindulás fennállását és annak intenzitását, az elkövetés konkrét körülményeit, az azt megelőző eseményeket folyamatosságában elemezve, az elkövető pszichikai tulajdonságaival összefüggésben kell megítélni. „Az elkövető testszerte sérüléseket szenvedett, a benne keletkező ijedtség, fájdalomérzet összességében objektíve is alkalmas volt az öntudatát elhomályosító, belső egyensúlyát megbontó indulat kiváltására.” (BH1988./10-339)

A bíróság szerint az adott körülmények mellett az erős felindultság kialakulásában a vádlott ittasságának nem volt meghatározó szerepe.

Az erős felindulás állapotában való végrehajtás

A bírói gyakorlat szerint: kizárja az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapítását, „ha az elkövető az őt ért sérelem és az ölési cselekményt megvalósító véghezvitel közötti időben olyan célszerű és logikus magatartást tanúsított, amelynek folytán nem vonható le olyan következtetés, hogy az indulata olyan mértékű volt, mely a tudatát elhomályosította.” (BH.1998/4-160.)

Ez az eset már átvezet az erős felindulás időbeliségének problematikájába körébe. A 167. § megállapításának harmadik feltétele (magán az erős felindulás meglétén, ill. annak méltányolhatóságán kívül), hogy az elkövetőnek cselekményét ebben az állapotban végre is kell hajtania. Erre vonatkozóan sincsen törvényi rendelkezés, illetve általánosan pontos időbeli korlát, ezeket a bírói gyakorlat alakította ki. Fogalmilag elképzelhető, hogy az ölési szándék nyugodt állapotban alakul ki, majd annak megvalósítása történik erős felindulásban, de ezt a gyakorlat – az ok méltányolhatóságának hiányában – nem minősíti erős felindulásban elkövetett emberölésnek, sőt az előre kiterveltség akár minősítő körülmény is lehet a 166. § szerinti minősítés körében.

---

²⁴ BJD 1051.

²⁵ BH. 1988/10-339.

A szándék kialakulása és a cselekmény megvalósítása között nem telhet el viszonylag hosszabb idő.

Adott esetben megállapította a bíróság az erős felindulásban történt elkövetést, amikor az elkövető a használni kívánt eszközért hazaszaladt. Egyes vélemények szerint az eszközök közötti válogatás viszont már olyan tudatos tevékenységet feltételez, amely nem összeegyeztethető a felindultsággal.

Arra vonatkozóan, hogy mennyi idő telhet el a felindulás kialakulása és a végrehajtás között, nincs minden helyzetre érvényes szabály, mindenesetre nem beszélhetünk rögtöni végrehajtásról, ha az ölési szándék az elkövetőben erkölcsileg menthető felindulásban alakul ki ugyan, de a végrehajtás előtt napok telnek el, mivel az elkövetőtől elvárható, hogy ezen idő alatt a szándéka lecsillapodjon, a társadalmi elvárásoknak megfelelően alakuljon. Következzék egy eset, amely egyaránt például szolgálhat a jogos védelem, a kiváltó ok méltányolhatósága, és a rögtöni végrehajtás megítélése kérdésében, de a céltévesztés és a személyben való tévedés elhatárolása kapcsán is:

A cselekmény előzményeként szóváltás támadt a kissé ittas vádlott, és nővére között, aki erősen ittas állapotban volt. A vádlott nővére a szóváltásra durván reagált, ezért őt arculütötte. Ezt kifogásolta a vádlott unokaöccse, köztük is verekedés történt. Ezt követően a nővér egy kisbaltát használva többször a vádlott nyakára és derekára ütve vérző sérüléseket okozott. Ettől a vádlott erősen felindult állapotba került, a saját szobájából előhozta törkését, majd nővére szobájába betörve felé szúrta, de nem őt, hanem nővére élettársát találta el, aki percekben belül meghalt. A Legfelsőbb Bíróság megállapítása szerint a megyei bíróság által megállapított tényállás ellentétes az iratok tartalmával, ezt a vádlott vallomása is alátámasztja: azért ment a szobába a késért, mert azzal nővérét meg akarta ölni, ill. több perc telt el a kés felvétele és a szúrás leadása között. A bíróság szerint a vádlott igen erős indulati állapotban volt, de ez nem tekinthető kórosnak, amit az elmeorvos szakértő megállapítása is alátámaszt. Ezután el kell dönteni, hogy a fiziológiás okból származó indulat méltányolható okból származott-e. A vádlott nővére nem volt jogos védelmi helyzetben, mivel a vádlott már befejezte fiának bántalmazását, amikor rátámadt. Magatartása ezért jogtalan volt, ami megalapozza a felindulást kiváltó ok méltányolhatóságát. A felindulást kiváltó ok súlyossága, és a vádlott magatartása objektíve is arányban állt. A kés felvétele és a szúrás között több perc eltelt ugyan, de a vádlott végig felindult állapotban volt, a cselekvéssorozat nem szakadt meg, az elhatározást lényegében rögtön követte az elkövetés. A vádlott más személyt ölt meg, mint akit szándékozott, de ez nem személyben való tévedés, hanem-mindkét személy jelenléte folytán- elvétés (*aberratio ictus*).

A bíróság szerint a cselekmény minősítése: gondatlanságból elkövetett emberölés vétsége, és erős felindulásban elkövetett emberölés büntette, amelyek bűnhalmazatban állnak. (BH1992.618)

A nyilvános rendezvény fogalmának értelmezése a garázdaság törvényi tényállásában

A tisztelt olvasóban joggal merülhet fel a kérdés, milyen nehézséget okozhat a jogalkalmazónak a nyilvános rendezvény fogalmának konkrét jogesetre vetítése. Első ránézésre nekem sem okozott problémát, azonban a különböző jogesetekre adott azonos – a Btk. 271. §. (1) bekezdésbe ütköző és a (3) bekezdés b) pont szerint minősülő nyilvános rendezvényen elkövetett garázdaság büntette – vádirati minősítés gondolkodásra, majd cselekvésre készítetett.

Az ügyészség a fenti minősítéssel emelt vádat olyan szórakozóhelyen történt garázdaságok miatt, melyen zenét szolgáltattak, esetleg biztonsági őr felügyelt a rendre, heti egy-két napot üzemelt jellemzően diszkóként. Az elsőfokú bíróság kifejtette, azért nem minősül nyilvános rendezvénynek, mert a szórakozóhelyen tartott esemény ráillik bármely más szórakozóhelyre, étteremre, kocsmára, büfére, ahol akár élő-, akár gépi zene mellett lehet táncolni. Mivel ezen szórakozóhelyeknek ez a tevékenység a rendes profilja, a szórakozóhely szempontjából ez egy rutin jellegű nyitvatartás, mely nem tekinthető a Btk. 271. § és a Btk. 271/A. § szempontjából rendezvénynek. Amennyiben rendezvény lenne, annak lenne rendezője, szervezője, az eseményt nyilvánosan hirdetnék. A vádiratokban írt szórakozóhelyek nem rendezvényt tartottak, hanem nyitvatartási időben fogadták a szórakozni vágyókat. A jogalkotó, amikor a nyilvános rendezvény keretén belül történt garázdaságot két fokozattal az alapeset fölé emelte a büntetési keret szempontjából, nem azon céllal tette, hogy a kocsmái szórakozások során elkövetett garázdaságot így szigorúan büntesse, hanem elsősorban a futball-huliganizmus, illetve a gyülekezési jog hatálya alá tartozó rendezvények kapcsán látta szükségesnek ezt a szabályozást. A másodfokú bíróság osztotta a városi bíróság fenti álláspontját, véleménye szerint a nyilvános rendezvényen történő elkövetés megvalósításához olyan többlet elemek szükségesek, melyek a konkrét ügyekben nem valósultak meg. A minősítés megállapításához rendezvény szükséges, mely több, mint egy program, ahhoz viszonyítva egyedibb, a szervezettség magasabb fokát elérő esemény kell, hogy legyen. /Pl. a Mosonmagyaróvári Városi Bíróság B.558/2010/7.sz., a Győri Törvényszék 3.Bf.59/2011/6.sz., a Mosonmagyaróvári Városi Bíróság B.524/2010/3.sz., a Győri Törvényszék 3.Bf.17/2011/5.sz. határozatai. Az ügyészség álláspontja ezzel szemben az, hogy ha a diszkó élőzenét

---

¹ dr. Németh Csaba címzetes törvényszéki bíró, a Mosonmagyaróvári Járásbíróság elnöke

szolgáltat, biztonsági őr felügyeli, hetente két alkalommal üzemel, mely zökkenőmentes működéshez szükséges feltételeket biztosítani kell, ez mindenképpen szervezést igényel. Az ügyészség szerint a bíróság gondolatmenete alapján egy színházi, koncerttermi előadás nem minősülne rendezvénynek.

Más hasonló ügyekben a városi bíróság nyilvános rendezvényen elkövetett minősítést alkalmazott, ekkor szintén kocsmai zeneszolgáltatás alatt követték el a garázdaságot. A súlyosabb minősítés alkalmazásának alapja az volt, hogy falunapi rendezvény keretén belül volt a kocsmában az esemény. A bíróság figyelme kiterjedt arra, hogy a falunapi rendezvény egyik helyszíne volt-e a kocsmá, illetve a falunapi rendezvény meghirdetett, vagy tényleges időtartama alatt követték el a cselekményt. A súlyosabb minősítést a másodfokú bíróság helybenhagyta. (Pl. a Mosonmagyaróvári Városi Bíróság B.49/2011/3.sz., a Győri Törvényszék 2.Bf.146/2011/3.sz., a Mosonmagyaróvári Városi Bíróság B.625/2010/4.sz., a Győri Törvényszék 3.Bf.104/2011/3.sz. határozatai).

A fenti határozatokra és az ügyészség kitartó álláspontjára figyelemmel szükségesnek tartom alaposan megvizsgálni a nyilvános rendezvény fogalmát a garázdaság szemszögéből azon remény által hajtva, hogy egységes nézőpontra helyezkedik e kérdésben minden jogalkalmazó. Fel kell tenni a kérdést, milyen források állnak a rendelkezésre a kérdés tisztázásához? (A nyilvánosság fogalma kérdést nem vet fel, így csak a rendezvény fogalmának tisztázását kísérem meg.) A joggyakorlat még nem forrott ki, nem állnak rendelkezésre kúriai döntések. A Btk. kommentárok idevágó magyarázatai elégtelenek. A HVG ORAC gondozásában megjelent „kapcsos” kommentár szerint feltétlenül nyilvános rendezvény, mely a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. tv. hatálya alá esik, valamint a választási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gyűlések, a törvényesen elismert egyházak és vallásfelekezetek területén szervezett vallási szertartások és a kulturális és sportrendezvények, nem nyilvános rendezvény azonban a családi összejövetel. Ezen rövid értelmezés nem nyújt segítséget, tömörsége miatt nem kívánom belemagyarázni az álláspontomat.

A jogalkotó szándéka jó esetben kiderül a törvényhez fűzött indokolásból. A jelenleg hatályos Btk. 271. § (3) bekezdés b./ pontját a 2009. február 1-jétől hatályos 2008. évi LXXIX. törvény 11. § vezette be. Az indokolás általános része szerint a „garázdaságnál és a rendbontásnál irányadó értelmező rendelkezés /nyilvános rendezvény fogalma/ módosításával a választási gyűlésen elkövetett jogellenes magatartásokat is büntetni rendeli”. A 11. §-hoz fűzött indokolás szerint „...nemcsak a Gytv. hatálya alá tartozó, hanem bármely más nyilvános, azaz mindenki számára azonos feltételek mellett nyitva álló rendezvényen elkövetett garázda jellegű magatartásokra is vonatkozik”. A 13. §-hoz kapcsolódó indokolás: „Az új rendelkezés mindamelllett elhagyja a fogalom-meghatározásból a kulturális és sportrendezvény szövegrészt, de ezzel nem szűkíteni kívánja a fogalmat, hanem azt a rendezvény jellegére tekintet nélkül minden olyan rendezvényre

ki kívánja terjeszteni, amely azonos feltételek mellett mindenki számára nyitva áll, függetlenül attól, hogy az adott rendezvény sport, kulturális, vallási, hagyományörző vagy állami ünnephez kapcsolódó esemény, vagy választási gyűlés”. A jogalkotó felsorolta, konkrétan milyen rendezvényekre gondolt. A jogalkalmazás nem mehet el e felsorolás mellett, azonban nyilvánvalóan ez csak irányt jelenthet az értelmezésben. A jogalkotó szándéka nyilvánvalóan nem a kocsmai „rendezvényeken” történt garázdaság súlyos büntetésére irányult, hanem nemesebb, értékesebb, valódi szervezést, rendezést igénylő megmozdulásokat védelmez kiemelt büntetési tétellel.

Milyen további források nyújthatnak segítséget? Mivel a jogtudomány forrásai kimerültek, más tudomány területén kell néhány bátorítalan lépést tenni. A gazdaságtudomány területén többen vizsgálták és meghatározták a rendezvény fogalmát, számos tanulmány, dolgozat látott napvilágot erről a témáról. Közülük az alábbiakat emelem ki:

A Veszprémi Egyetem Turizmus Tanszékén 2005-ben Raffai Csilla Rendezvényszervezés címmel adott közre egy tanulmányt, melyben idézte a Magyar Értelmező Kéziszótár (Akadémiai Kiadó, 1987) meghatározását: „a rendezvény szervezett közösség keretén belül rendezett /szórakoztató jellegű/ összejövetel”. Megadta a szerző a rendezvény másik értelmezését is: „Rendezvény: egy meghatározott térben, időszakban és körben, nem üzemszerű ismétlődéssel szervezett eseménysorozat, továbbá folyamatos üzemelés keretében szervezett egyedi esemény, amelynek során emberek csoportja közös cselekvést hajt végre alkalmi, kitüntetett jelleggel.”

Meghatározta a rendezvényszervezés fogalmát is: „Előre meghatározott – társadalmi, tudományos, szakmai, kulturális, sport és egyéb – célból adott helyen és időben tartott összejövetellel kapcsolatos teljes körű előkészítő, szervező, összehangoló munka, mely magában foglalja az esemény megvalósításával kapcsolatos infrastruktúra /helyszín, technika, tolmácsolás, kiszolgáló egységek, stb./ biztosítását, valamint a résztvevőkről való gondoskodást (szállás, étkezés, programok stb.).”

A szerző megfogalmazása szerint a rendezvénysorozat több, önállóan megrendezésre kerülő eseményből, rendezvényből áll, melyek valamilyen azonos téma köré szerveződnek, de az egyes részei önálló szervezést, menedzselést igényelnek. Lehet: egy komplex téma köré rendeződő sorozat vagy egy kistérség, régió érdekeit szolgáló rendezvénysorozat.

Érdemes szót ejteni a rendezvényhez kapcsolódó alábbi csoportosításokról is: A rendezvény szakjellege szerint: művészeti, sport, politikai, kulturális, stb. A rendezvény célja lehet: hagyományteremtés, hagyományörzés, igény kiszolgálása, imázs teremtés illetve megerősítés, szórakoztatás, közösség erősítés, építés, oktatás, ismeret közvetítés, profitszerzés stb.

A rendezvény típusai: ankét, audio – és videokonferencia, bál, bankett, bemutató, bérkonferencia, börze, előadás, estély, fesztivál, fogadás, fórum, gála, hangverseny, karnevál, kerekasztal beszélgetés, kiállítás, kollokvium, koncert, konferencia, kongresszus,

közgyűlés, mulatság, műhelymegbeszélés, parádé, parti, sajtótájékoztató, szakvásár, szeminárium, találkozó, tanulmányi csoport, termékbemutató, ünnepség, megemlékezés, vándorgyűlés, vásár, vigalom, vitacsoport, stb.

A gazdaságtudomány még számos fogalmát hozta létre a rendezvénynek, közülük néhányat kiemelek a MaReSz Hírlevél 2011. júniusi számából:

„A rendezvény emberek meghatározott térben, időben történő alkalmi találkozója, ahol az emberek száma a csoport mennyiségét eléri.”

„A rendezvény előre tervezett cselekmény vagy események sorozata, mely azonos érdekű vagy érdeklődésű embercsoport(ok) részére meghatározott cél vagy eredmény elérése céljából valósul meg.”

„A rendezvény tervezett és rendszerezett jövőbeni történés (sorainak, sorozatainak) megvalósulása.”

„A rendezvény : alkalmi, széles körű gyűlés, időszakos összejövetel, előre szervezett formában.”

„A rendezvény azonos érdeklődésű emberek, előre meghatározott célból, adott helyen és időben megtartott, szervezett összejövele.”

„Rendezvény: minden olyan esemény, amely megszervezéséhez és lebonyolításához a rendezvény szervezője harmadik személyt /rendezvényszervezőt/ vesz igénybe.”

A fenti hosszas idézetekkel és fogalom meghatározásokkal a Tisztelt Olvasót olyan helyzetbe kívánom hozni, hogy saját maga eldönthesse, mely fogalom-meghatározással ért egyet, esetleg újabbat alkot. A döntést megkönnyíti az adott területen meghatározó műnek számító Rendezvényszervezők Kézikönyve (Szilvássy István, Compexpo Kft. kiadása, 1996).

A szerző kritizálja a Magyar Értelmező Kéziszótár fentiekben idézett rendezvény fogalmát. Álláspontja szerint az a definíció nem felel meg a modern kor követelményeinek. A „szórakoztató jellegű” minősítés irreálisan szűkre szabja az értelmezést, míg a „szervezett közösség” meghatározás túl széles, parttalan. Nyilvánvaló, hogy szervezett közösség egy iskolai osztály is, de azt miért tekintenénk rendezvénynek? A szerző szerint a meghatározás követelménye, hogy választ adjunk legalább a ki – mikor – mit kérdésre, azaz a meghatározás általánosítva foglalja magában mindazt, ami rendezvény lehet, de kizárja mindazt, ami nem rendezvény. A fenti gondolatok után jutott az alábbi, a fentiekben más szerzőnél is megjelenő rendezvényfogalom meghatározására: „Rendezvény: egy meghatározott térben, időszakban és körben, nem üzemszerű ismétlődéssel szervezett eseményso-

rozat, továbbá folyamatos üzemelés keretében szervezett egyedi esemény, amelynek során emberek csoportja közös cselekvést hajt végre alkalmi, kitüntetett jelleggel”.

A szerző kiemeli, hogy szükséges a rendezvényt megkülönböztetni a folyamatos, üzemszerű szolgáltatásoktól, mert az erőforrások, a szervezés iránti igények, a társadalom értékelése, sokszor a gazdasági elvárás, stb. más a rendezvény, és megint más az üzemviteli szolgáltatások esetén. A szerző megállapítja, hogy egy évad színházi előadásai rendszeres kulturális szolgáltatás keretében végzett előadó-művészeti produkciók, nem rendezvények, míg egy színpadi mű első bemutatása vagy például a 100. előadása azonban már rendezvénynek tekintendő, mert maga az előadás „kitüntetett jellegű” és események kapcsolódnak hozzá (például sajtótájékoztató, kitüntetési aktus, fogadás stb.). Nem rendezvény funkcionális, gazdasági értelemben egy állandó művészeti, kulturális vagy kereskedelmi kiállítás, rendezvény viszont az időszaki és az állandó kiállítás megnyitója.

A MaReSz Hírlevél 2011. júniusi száma saját rendezvény fogalmat alkotott figyelembe véve Szilvásy István kézikönyvét is: „A rendezvény azonos érdekű, vagy érdeklődésű emberek előre meghatározott cél vagy eredmény elérése érdekében szervezett, a logisztika módszereivel, továbbá a kommunikáció és a kreativitás eszközeivel megvalósított, adott helyen és időben megtartott, alkalmi, nem üzemszerűen ismétlődő, kitüntetett jellegű összejövetele.”

A fenti gondolatokat követve a rendezvény fenti fogalom meghatározását tartom követendőnek, logikus érvelés mentén kidolgozott meghatározás. A büntetőjog területére visszatérve e fogalmat össze kell vetni a jogalkotó fentiekben leírt szándékával és alkalmazni a konkrét jogesetekre. A fentiekben idézett konkrét büntető ügyekben a nyilvános rendezvény minősítő körülmény alkalmazása, vagy annak mellőzése a fenti gondolatmenet alapján helyesen, jogszerűen történt, az üzemszerűen működő zenés kocsmá, vagy diszkó nem minősül rendezvénynek, míg a falunap keretén belül, annak programjának részét képező zenés, táncos mulatság rendezvénynek minősül. A jogalkotó a nyilvánvalóan nem kimerítőnek szánt, példálózó felsorolása is arra mutat rá, különleges, alkalmi eseményt lát el kiemelt büntetőjogi védelemmel, míg egy diszkóként, vagy zenés kocsmaként működő szórakozóhely – amennyiben nem kapcsolódik hozzá egyéb különleges esemény, alkalom - nem kaphat kiemelt büntetőjogi védelmet.

Az ügyészség végül elfogadta a bíróság álláspontját a nyilvános rendezvény értelmezése tekintetében. Egy konkrét ügyben az ügyészség felülvizsgálati indítványt nyújtott be, melyet a Legfőbb Ügyészség azzal vont vissza, hogy a rendezvény általában egy meghatározott alkalomhoz kapcsolódó és bővebb műsort biztosító esemény.

E fogalom-meghatározással sem értek azonban egyet, túlságosan leszűkíti a rendezvény fogalmát.

A család évszázados buktatói

A minapi sajtóhír – miszerint az adóhatóság ellenőrei magukat álcázva felkeresték a szolgáltatásait interneten hirdető jósnőt és súlyos számlaadási hiányosságot feltárva – a bírságolás mellett – adócsalás miatt is eljárást indítottak ellene – alkalmat ad arra, hogy elgondolkodjunk a csalás és a belőle kivált számos önálló deliktumként megfogalmazott csalási elemeket magába rejtő bűncselekmények kapcsolatán. Az a hír, hogy adócsalás – és nem csalás – miatt indított az adóhatóság eljárást, mindjárt a csalás sértetti oldalának a fontosságára és a megtévesztő magatartás minőségére irányítja a figyelmet, mely több évszázados jogfejlődés útján nyerte el a mai – viszonylag egyértelműnek tekinthető – értelmezését. Sértett hiszékenysége, körültekintésének hiánya, gondatlan eljárása, illetőleg a tévedésbe ejtő magatartás ravaszsága, fondorlatossága, átlátható vagy átláthatatlansága, elhárítható vagy elháríthatatlansága mindig is a jogértelmezés középpontjában állt.

Az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi Kódex) 379. §-a – amely a mai hatályos Btk.-val **lényegileg** megegyező szabályozást tartalmaz – a tévedésbe ejtést vagy a tévedésben tartást „ravasz fondorlattal” elkövetésként határozta meg. Ezen elkövetési mód részletes körülírásával a miniszteri indoklás is szűkszavúan bánik, miszerint „fondorlatnak nevezhető az ürügy, a cselszövény, az ármánykodás, a kápráztatás, alattomos mesterkélés is”. Miután a fondorlat kifejezés a köznapi értelemben is – a károkozási célzatot szem előtt tartva – rosszindulatú csalárdságot tételez fel, ezért a *ravasz* jelző plusz használata azt az azóta is töretlen jogelvet reprezentálja, hogy csak a súlyosabb esetekben „ultima ratio”-ként kerüljön sor bűncselekmény megállapítására. A ravasz fondorlattal történő elkövetési mód vonatkozásában a különböző bírói fórumok már akkor is több ellentétes tartamú döntést hoztak. Kérdés, hogy esetünkben a jósnő azon *fondorlatos* tényállítása, miszerint „ő megmondja a jövőndőt” és „leveszi a rontást”, ravasz fondorlatnak, azaz csalásnak minősülhetett volna. Ennek megítélésénél már akkor és jelenleg is döntő jelentősége volt a sértett személyiségének, képzettségének, tapasztalat és ismeret hiányának. Bár ebben a körben mind a jogtudósok véleménye mind pedig a bírói gyakorlat ingadozó volt. Az alsóbb bíróságok szigorúbb jogértelmezésével szemben a Kúria általában a sértettek oldalára helyezkedett. Az akkori ellentétes bírói döntéseket szemlélteti az alábbi jogeset:

„A vádlott azzal csapta be a sértettet, hogy először 90 krajcárt kért azt ígérve, hogy abból 6-7 forintot varázsol, majd azt állította, hogyha megbabonázza a sértett tyúkjait,

---

1 dr. Rupa Melinda bíró, a Zalaegerszegi Törvényszék tanácselnöke

azok ezüstöt tojnak, végül ruhanemüket és használati tárgyakat kért, s azt állította, hogy azok számát megháromszorozza. A vádlott beismerte, hogy kapott 90 krajcárt a sértettől azért, hogy a tyúkjai aranyat és ezüstöt tojjanak, beismerte továbbá azt is, hogy a ruhanemüket átvette a sértettől azért, hogy a sértett férjét megbabonázza, hogy a sértettet el ne hagyja. Azt viszont tagadta, hogy azért vette volna át a 90 krajcárt, hogy abból 6-7 forintot, a ruhanemüket pedig azért, hogy mindegyikből hármat csináljon. Az első fokon eljáró bíróság felmentette a csalás vádja alól a vádlottat, bár megállapította felelősségét közrend elleni kihágásban. A másodfokon ítélező Debreceni Ítéletábla egyetértett az első fokú döntéssel, mert „a vádlott természetfeletti állításaiban ravasz fondorlat e helyütt sem ismertethetett fel, ezért mert beszámítható elmeállapotban lévő emberre nézve ezüstöt tojó tyúknak ígérete ravasz fondorlatnak egyáltalán nem tekinthető”. A Kúria a vádlottat csalás miatt marasztalta el. Álláspontja szerint a vádlott kihasználta a sértett műveltségi és életviszonyait, amikor ígéreteinek csábító hatását a fent előadott tényállás szerint eléggé ravaszul eszelte ki, ezzel a Kúria megállapította, hogy jelen esetben a csalás valamennyi tényállási eleme fennforog²¹.

A jelenleg hatályos Btk. a „ravasz fondorlattal” elkövetési módot nem vette át, sőt az időközben kikristályosodott bírói gyakorlatot tükröző Legfelsőbb Bíróság (Kúria) bírái által szerkesztett Btk. Kommentár leszögezi, hogy a tévedésbe ejtésnek nem kell fondorlatosnak, átláthatatlan, elháríthatatlannak lenni. Arra kell alkalmas legyen, hogy a sértett személyéhez kapcsolódóan előidézzék a károkozást. Az egyszerű, könnyen felismerhető, primitív magatartás is lehet, ennél fogva közömbös a sértett hiszékenysége, körülmétezésének hiánya, vagy gondatlan eljárása is².

Példánknál maradván tehát a jövőbe látás képességével kecsegtető jósnő elvileg elkövetheti a csalást akkor is, ha tévedésbe ejtő magatartása nem ravasz fondorlatos, viszont jelentősége van a passzív alany hiszékenységének és tudásszintjének. A komoly pénzért a halott hozzátartozóval való kapcsolatteremtés ígéretét téve a kétségbeesett gyászoló hozzátartozók felé, majd a kapcsolat megtörténtét különféle trükkökkel demonstráló elkövető az adócsaláson túl vagyon elleni bűncselekményért, csalásért is felelősséggel tartozhat, viszont a „jóstehetséget” tréfából akár eljövendő célkitűzéseink megerősítéseként vagy időűzéseként annak komolytalanságával tisztában lévő alanyok esetében tényállási elem – a tévedés – hiánya miatt vagyon elleni bűncselekmény nem állhat fenn. Helyt foghat viszont az adócsalás miatti felelősségre vonás.

További problematikus kérdés volt a csalás tényállásánál a tévedésbe ejtett vagy tartott, illetőleg a károsult személy azonossága vagy különbözősége. A Csemegi Kódexet követően három évtizedig tartó jogvitát végül is az 1908. évi I. Büntető Novella rendezte, amely rögzítette a Btk.-ban, hogy a károkozás, mind a tévedésbe ejtett vagy abban tartott személynél, de **másnál is** bekövetkezhet. Ez a szabályozást felel meg a jelenleg

hatályos Btk.-nak is, mely gyakorlatot az 1988. évi 176. BH. is rögzítette. A hatályos Btk. szövegében azonban – ellentétben az 1908. évi módosítással – nem szerepel az „annak vagy másnak” fordulat, de a bírói gyakorlat idevonatkozóan letisztultnak tekinthető.

Fenti példánk is mutatja, hogy a csalás dogmatikai helyzete a jogrendünkben mindig is bizonytalan volt, és bár valamilyen formában minden államhatalom büntette, egészen napjainkig változó formát mutat, újabb és újabb kihívások elé állítva a jogtudomány képviselőit és a jogalkotókat. A csalás, mint önálló büntetőjogi fogalom a Csemegi Kódex előtt lényegében nem tudott elkülönülni a **hamisítás** jogi fogalmától, a direkt hamisítás mellett az „igazság meghamisítása”-ként büntették.

Már a római jogban a város rendfenntartásáért felelős aedilis curulis-ok is felléptek a hamis súlyokat használó kereskedők ellen.

I. Mátyás király 1. dekrétum II. cikkelye **hűtlenségi** vétkeként rendelte büntetni az alábbi hamisításokat:

2. § Ki hamis okiratot készít és azt bíróság előtt nyíltan használja

3. § továbbá, aki hamis pecsétet metsz és használ

4. § továbbá, akik hamis pénzt vernek, vagy akik azt kereskedést üzven tudva és nyilván nagy mennyiségben használják. Büntetésül a király birtokukat és fekvő jószágaitak másnak adhatja és adományozhatja.

A korszak jellegzetes csalási cselekménye a pénzhamisítás volt, amely hamis pénz verésével, vagy pedig a valódi arany vagy ezüst pénz **körülvágásával** követtek el, melyet kivédeni csak a XVII. század második felétől tudtak a recés szélű pénzek gyártásával³.

Az 1514-ben lezárt, de királyi pecsét hiányában törvényi erőre sosem emelkedett Tripartitum – mely azonban a joggyakorlatban széles körűen alkalmazásra került – átvette a fenti hamisítási tényállásokat, de kibővítette azokat a királyi adományok megszerzése, illetve megtartása érdekében elkövetett hamisításokkal az alábbiak szerint:

„36. CZIM

A királyi új adományról általában is honnan veszi az eredetet?

Továbbá, némelyek fekvő jószágaitak és birtokjogaikat új adományozásuk czime alatt, gyakran az ezekben lappangó minden királyi joggal, szokták a királyi felségtől maguk és örökösök számára felkérni, azt állítván, hogy eleik régtől fogva, vagy ők maguk is, legalább megnyerésük és megszerzésük ideje óta, az ilyen jószágoknak békés birtokában voltak.

1. § És habár sokan jogszerűen és jóhiszeműleg élnek ilyen új adománynyal, viszont mégis mások, üdvösségükéről megfeledkezve, e részben nagyon sok **csalást** követnek el.

2. § Mert némelyek nemzetségök nőágát igyekeznek ezáltal azokból a birtokjogokból kizárni, a midőn az eredeti leveleket, melyekből tudniillik kitetszenék, hogy a birtokjogok vásárlottak, vagy hogy egyéb czímen a leány- és fiagat egyaránt illetik, elrejtik, tűzre hányják, vagy másként széjjel tépik; mások pedig, az atyafiúi szeretet megtagadva és feleségeiknek meg leányaiknak kedvezve, főkép midőn látják, hogy saját személyükben magvuk szakad, és attól félnek, hogy birtokjogaik az osztályos atyafiakra szállanak, feleségeik és leányaik **neveit az új adománylevélbe iratják** és ekként nemzetségi atyafiaikat mellőzik s azokból a fekvő jószágokból vagy birtokjogokból kitudni vagy inkább kirabolni törekednek.”

Werbőczy Hármaskönyve és Mátyás fenti dekrétumai felvették a Corpus Juris Hungaricibe, azaz a magyarországi 1848. előtti törvényeket zárt alakban összefoglaló gyűjteménybe, melyet először Nagyszombatban adtak ki 1584-ben, majd Bécsben bővített kiadásban 1628-ban. Bővítése nehézkes és nem teljes körű volt, viszont a törvénytárba fel nem vett törvények alkalmazhatóságát illetően az a jogtudományi nézet alakult ki, hogy az új törvények csak az abban az esetben alkalmazhatók, ha a Corpus Jurisba felvett törvényekkel nem ellenkeznek⁴.

A XVIII. század végétől azonban a család csalási cselekményeket több jogszabálytervezet próbálja elkülöníteni a hamisítástól és a magántulajdont károsító cselekmények közé emelni, mely végül is a Csemegi Kódexben öltött testet. A már hivatkozott I. Büntető Novella változtatásán túl – mely a Csemegi Kódexszel ellentétben **a család vétségének kísérletét is** büntetni rendelte már – lényegi változás a család alapesetének megfogalmazásában napjainkig nem volt, esetenként a büntetési tételek és a minősített esetek köre változott.

Érdeemes párhuzamot vonnunk a Csemegi Kódexben megfogalmazott család speciális esetei és a jelenleg hatályos Btk. megtévesztést tartalmazó – részben gazdasági és vagyon elleni, valamint pénzügyi – bűncselekményei között.

A Csemegi Kódex 384. §-a csalásnak **tekinti** és egy évig terjedő fogházzal rendeli büntetni, ha valaki „habár **csalási célzat nélkül** ravasz fondorlattal mást tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart avégett, hogy attól magának **hitelezést** vagy hitelhosszabbítást eszközölgjön ki. A tényállás megfelel a jelenleg hatályos Btk. 297/A. §-ában foglalt hitelezési csalás büntettének (amennyiben mint a gazdasági tevékenység gyakorlásához folyósítandó hitel nyújtása érdekében valótlan tartalmú okirat felhasználása történik). A csalási célzat hiánya miatt (valójában a károkozási szándék hiánya miatt) a Csemegi Kódex a hitel megszerzése érdekében kifejtett megtévesztő magatartásokat **quasi csalásnak** tekintette és egy évig terjedő fogházzal, azaz lényegesen alacsonyabb büntetéssel fenyegette – értékhatarra tekintet nélkül – az elkövetőket. A klasszikus és hitelezési csalás között a mai napig igen szoros és átjárható határvonal létezik. Az elhatárolás a joggyakorlatba komoly

problémákat okozott, míg nem a 3/2009-es BJE kimerítő és rendkívül részletes jogtörténeti levezetést is tartalmazó határozatában egyértelműen irányt mutatott a vonatkozásban, hogy nem állapítható meg a csalás (Btk. 318.§) bűncselekményében a bűnössége annak a terheltnek, akinek a kölcsön felvételekor szándékában áll a kölcsön visszafizetése és ennek a reális lehetősége is adott, de a hitel megszerzése érdekében a piaci alapok, kölcsönök folyósításának feltételei tekintetében a hitelintézetet tévedésbe ejti és a pénzügyi intézmény e megtévesztése folytán folyósítja részére az igényelt kölcsönt. Az ilyen cselekmény a Btk. 297/A. §-ában foglalt feltételek (úgy, mint a gazdasági tevékenység gyakorlásához folyósítandó hitel nyújtása érdekében valótlán tartalmú okirat felhasználása) esetén hitelezési csalás büntetendő minősülhet. A jogegységi határozat 2. pontjában rögzíti, hogy a hitelintézet megtévesztésével megszerzett pénzkölcsön rendszeres törlesztése, illetve visszafizetése általában a visszafizetési szándék komolyságára és a károkozási szándék hiányára utal.

Megtévesztő magatartás kifejtésekor a jogtalan haszonszerzési célzat megléte esetén is az egyidejűleg fennálló, legalábbis eshetőleges károkozási szándékot rendkívül nehéz bizonyítani. A valótlán okirat felhasználásával, azaz a hitelintézet megtévesztésével megszerzett pénzkölcsön esetében a jogtalan haszonszerzési célzat minden esetben megállapítható. Ha azonban a fizetési készség és képesség fennáll, akkor a károkozási szándék hiánya miatt (a Csemegi Kódex ezt csalási célzat nélküliségnek nevezi) volt és van lehetőség a privilegizált eset megállapítására.

A jogegységi határozattal szinte mindenben egyetértek, csupán az indokolás azon részével nem (III/1/a.), hogy az I. Büntető Novella (1908. évi I. törvény) emelte be a Csemegi Kódexbe a 384. §-t, azaz hitelezési csalást, mivel a Csemegi Kódex azt már előtte is tartalmazta. Az I. Novella a csalást csak amennyiben érintette az 50. §-ával, hogy a megtévesztetten kívüli személynél is bekövetkezhetett a kár, és a csalás vétségének kísérletét is büntetni rendelte, mivel korábban csak a büntett kísérlete volt büntetendő.

A Csemegi Btk. csalási tényállása felvállalta a hitelezők védelmét is a 386.§-ban, melyben az értékhatártól függően vétségnek, illetőleg büntettnak tekintette, és ehhez képest egy évig terjedő fogházzal és 500,- Ft-ig terjedő pénzbüntetéssel, vagy 5 évig terjedő börtönnel és 2.000,-Ft-ig terjedő pénzbüntetéssel rendelte büntetni azt „aki azon célból, hogy hitelezőit megkárosítsa, a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt vagyonához tartozó értéktárgyakat elrejt, eltitkol, elidegenít, megrongál, adósságokat, vagy jogügyleteket kohol. Ezen tényállás mai utódja részben a vagyon elleni bűncselekmények közé tartozó Btk. 330. §-ában szabályzott hitelsértés vétsége, illetőleg a gazdasági bűncselekmények közé tartozó Btk. 297. §-ában szabályzott tartozás fedezetének elvonásának büntette (lekötött fedezet esetén).

A hitelezők védelmét tartja szem előtt a Csemegi Btk. 387.§-a is, amely a 414. §-ban szabályozott csalárd és vétkes bukás azon speciális esetét rendeli **csalásként** büntetni, ahol „Azon adós, aki fizetéseképtelenségbe jutván, azon célból, hogy hitelezőit megkárosítsa, a 414.§-ban meghatározott cselekmények valamelyikét követi el, ha ellene a csőd, akár azért, mert csak egy hitelezője van, akár azért, mert vagyona a csőd költségeinek fedezése elégtelen, – ki sem mondatott: az okozott kár összegéhez képest a 383. §-a szerint büntetendő.” (Azaz vétség esetén egy évig terjedő fogházzal és 500,- Ft-ig terjedő pénzbüntetéssel, büntett esetén 5 évig terjedő börtönnel és 2.000,- Ft-ig terjedő pénzbüntetéssel. 50,- Ft-ig a cselekmény vétség, ezen túlmenően pedig büntett volt.) Ezen tényállás tehát a csődeljárás megindulása nélküli hitelezőket károsító magatartásokat bünteti, mely tényállást lefedő jelenleg hatályos büntető szabály nem létezik, miután a 290.§-ban szabályzott csődbűncselekmény csak a csőd- vagy felszámolási eljárás megindítása esetén rendeli büntetni a hitelezőket károsító csalárd magatartásokat.

Csalás esetében a Csemegi Btk. szerint hivatalvesztés és a politikai jog gyakorlásának felfüggesztése is megállapítható volt, mely megfelel a mai foglalkozástól eltiltás büntetésnek, illetőleg a közügyektől eltiltás mellékbüntetésnek.

Szintén nem kevésbé problémás tényállási elem – napjainkig – a **kár** megítélése. A Csemegi Kódex szóhasználata szerint a bűncselekmény megállapításához vagyoni károkozás volt szükséges. A vagyoni kár értelmezése során azonban nem a jelenleg hatályos Btk. tényleges kár (damnum emergens) jöhetett csak számításba, hanem az elmaradt haszon (lucrum cessans) is a vagyoni kár fogalma alatt volt értendő⁵.

A jelenleg hatályos Btk. 137. § 5. pontja a kár fogalmát a következőképpen határozza meg: a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés. A vagyoni hátrány fogalmát pedig a vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni előnyként rögzíti.

A BH. 1995. évi 200. számában rögzítettek szerint az eredeti állapot helyreállításának költsége ugyancsak része a bűncselekménnyel okozott kárnak.

A kár fogalmának büntetőjogi meghatározása még jelenleg is problémákat vet fel, bár ide vonatkozóan több iránymutató határozat született. A forgalmi adó kapcsán adott iránymutatást a 2001. évi 355. BH., mely szerint a vagyon elleni bűncselekmények esetében az elkövetési érték az okozott kár és a vagyoni hátrány összegébe az általános forgalmi adó (áfa) is beletartozik, amelyet a cselekmény érték szerinti jogi minősítése szempontjából abban az esetben is figyelembe kell venni, ha az elkövető erre nézve az adózás során a befizetési kötelezettségét teljesítette.

A fiktív számlákkal történt áfavisszatérítés kapcsán mondta ki az egyébként időközben idejét múlt 1/2006. BJE többek között, hogy amennyiben a fiktív bizonylatok

felhasználásában történő adó elszámolása a törvény szerint fizetendő általános forgalmi adó összegének csökkentésén túlmenően jogszerűtlen adó visszatérítést is eredményez, az adócsalás mellett a visszatérítés összegére nézve (az adócsalással halmazatban) a csalást is meg kell állapítani. A 2012. január 1-jétől hatályos Btk. 310.§-ában szabályzott költségvetési csalás azonban az összes költségvetést károsító megtévesztő magatartásokat egy bűncselekményként szabályozza, így fenti BJE meghaladottá vált.

Az elmúlt évtizedekben felmerülő jogértelmezési probléma leginkább – akárcsak a XVIII. század végén és a XIX. század elején tett büntető kodifikációs javaslatoknál – a szerződéses kötelek kapcsán fellépő feleket terhelő igazmondási kötelezettség büntetőjogi vetületével kapcsolatos. Napjainkban, különösen a szolgáltatások csalárd, ellenszolgáltatás nélküli igénybevétele kapcsán volt szükséges a kár fogalmának tisztázása. Ennek kapcsán két jelentősebb BH született:

1. A szolgáltatások esetén használható iránymutatást adott a BH. 2011. évi 58. száma, amely kimondja, hogy csalást követ el a fővállalkozó, amennyiben fizetéseképtelensége tudatában köt szerződést az alvállalkozóval, s részére az elvégzett munkáért járó díjat nem fizeti ki.

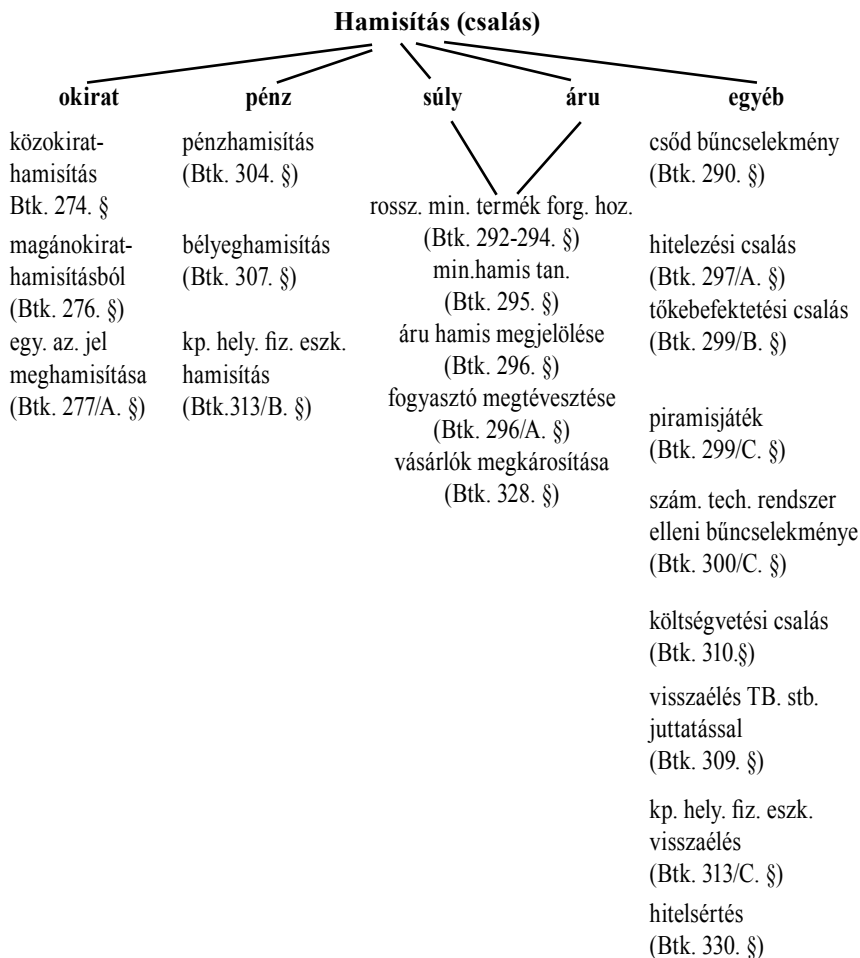
2. A BH. 2011. évi 127-es jogesete ennél vitatottabb jogértelmezést taglal. Kimondja, hogy csalás az is, ha az elkövető fizetési szándék nélkül vesz igénybe szállodai szolgáltatást. Ebben az esetben a meg nem térített ellenérték kár, és nem elmaradt vagyoni előny. A vádlottat másodfokon a csalás alól felmentő megyei bíróság álláspontja az volt, hogy önmagában a szállodai szoba fizetés nélküli igénybevétele a sértett szálloda vagyonában kimutatható értékcsökkenéssel nem járt. A szolgáltatás igénybevételekor ugyan a sértett szolgáltatást nyújtott (víz, villany, lift-, uszodahasználat stb.), azonban a szállodai ár ezek tényleges értékét nagyságrendileg meghaladó hasznot tartalmaz, melyen belül a vagyonban okozott tényleges értékcsökkenés nem bizonyítható (és azt az ügyész nem is bizonyította). A szálloda haszna pedig vagyoni előnynek tekintendő, amely a kárfogalomba nem fér bele. Az ítélőtábla, mint III. fokú bíróság megváltoztatta a megyei bíróság ítéletét és bűnösnek mondta ki a vádlottat csalásban, mely határozatot a fenti BH. tartalmazza. A szűkszavú BH. szerint a vagyonban okozott értékcsökkenés, mind az aktív vagyonban bekövetkezett értékcsökkenésben, mind pedig a passzív vagyon növekedésében megmutatkozhat. A sértett vagyona a tényleges teljesítéssel megterhelésre került, ennek meg nem térített ellenértéke pedig kár, és nem elmaradt vagyoni előny. Részletesebb indokolásba a BH. sem bocsátkozott, miután a szolgáltatások esetében a tényleges anyagszükségleten (dologi kár) túl a hozzáadott érték és az arra rátett nyereség számszerűsítése szinte lehetetlen feladat elé állítana egy esetleges kárszakértőt, viszont nehéz lenne tagadni, hogy a szolgáltatások ellenértékébe szükségszerűen vagyoni előnynek tekintendő elemek rakódnak, viszont büntetőjogilag tarthatatlan helyzetet eredményezne, ha a szolgáltatásokat csalárd módon fizetési szándék nélkül igénybe vevők büntetlenek maradnának. A megyei bíróság álláspontját osztotta egyébként a Közigazgatási és

Igazságügyi Minisztérium Államtitkára 2012. április 5-i interpellációra adott válaszában, ahol ugyan az energialopásokra utalva, de kifejtette, hogy a csalás bűncselekményének megállapítása esetenként nem lehetséges, mivel a büntetőjogi értelemben vett kár fogalma a jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyv szerint nem terjed ki **a meg nem fizetett szolgáltatás ellenértékére**. Az új Btk. azonban a fogalmat immár erre is kiterjeszti.

Nevezetesen a 2013. július 1. napjától hatályba lépő IV. Btk. ugyan a csalás alaptényállását az I. Büntető Novella óta változatlanul hagyta, de az évtizedek óta hatályos kár fogalmat nem, amikor is az értelmező rendelkezéseket tartalmazó 428. § (3) bekezdésében rögzítette, hogy a 417. § (csalás) alkalmazása szempontjából **kárnak kell tekinteni az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetett ellenértékét is**. A törvényhozó tehát azon ulpianusi vagyonszolgalmat tekinti irányadónak, miszerint a vagyonszolgalmat – a dologi javakon kívül – a minket megillető pénzben kifejezhető jogosultságban, perelhetőségben nyilvánulnak meg. Ha más személlyel szemben – akár kötetmi jogviszony alapján – fennálló jogosultság (a szolgáltatás ellenértéke) az aktív vagyonszolgalmat része, így levezethető – kis jóindulattal –, hogy a szolgáltatás ki nem egyenlítése annak csökkenésével jár. Újabb kori jogfejlődésünk tehát visszamutat a római jog felé, ami önmagában nem nagy baj, ha nem hagyjuk figyelmen kívül azt a felvilágosodást követően kialakult jogelvet, hogy a szerződéses kötetmeknél a büntetőjog „ultima ratio” és a büntetőjog nem lehet a polgárjogi követelések behajtásának az eszköze. A bírói gyakorlatra vár a határok finomítása.

Mindenesetre értékhatártól függően innentől vita nélkül vonhatók büntetőjogi felelősségre a bliccelők, sőt a cikk elején felemlített jósnő szolgáltatását ki nem egyenlítő „elkövetők” is.

Végezetül – a teljesség igénye nélkül – az alábbi táblázat szemlélteti, hogy a hamisításból az idők folyamán önálló életre kelt csalás tényállásából időközben hány speciális – megtévesztést tartalmazó – büntető tényállás született napjainkig, mely bűncselekmények száma minden bizonnyal növekedni fog a kor kihívásainak függvényében.

Irodalomjegyzék

1. Madai Sándor A csalás tényállása a Csemegi Kódex és a I. Büntető Novella tükrében Jogtörténeti szemle 2008. évi 4. szám
2. Btk. Kommentár 41. pótlás 747. oldal 2. bekezdés
3. Derzsi Júlia A pénzhamisítás bűncselekménye az erdélyi százok jogkönyvében (1583)
4. Pallas Nagy Lexikon
5. Madai Sándor Jogtörténeti Szemle 2008. évi 4. szám

III.

NÉMETI SÁNDOR¹

Az előzetes letartóztatás néhány kérdése

*„... a börtönök olyan átalakítását kívánom,
hogy a letartóztatottak érezzék, oda
mintegy őrizet céljából kerültek, míg el
nem ítélik, vagy fel nem mentik őket”*

(Hajnóczy József, 1792.)²

*„Aki pedig a jogi kultúrát rombolja, az
általános emberi kultúrának ugyan nem
a csúcsát tördeli, de az emberi művelődés
égbenyúló boltozatának alapjait roncsolja.”*

Horváth Barna³

Bevezető

Az előzetes letartóztatás alkalmazásának gyakorlatát nem lehet önmagában a bírói döntések alapján vizsgálni. A büntető igazságszolgáltatás rendszerként működik, ami kölcsönhatásban van a társadalmi, gazdasági, kulturális, jogi, politikai környezettel.⁴

Nincs olyan használható adatbázis, amelyben a bírói döntések hozzáférhetőek, megismerhetőek lennének, így az előzetes letartóztatással kapcsolatos vélemények ezaként módon nem igazolhatók vagy cáfolhatók. Legutóbb országos figyelmet keltve a 2010-es választások után a 2006. őszi események kapcsán került napirendre az előzetes letartóztatás kérdése⁵. A parlamentben és azon kívül lezajlott vita során gyakorlatilag figyelmen kívül hagyták azt a tényt, hogy a fővárosban megfelelő alap nélkül elrendelt előzetes letartóztatásokról szóló végzéseket a másodfokú bíróság jelentős részben megváltoztatta, azaz a bírósági jogorvoslati rendszer alkalmasnak mutatkozott arra, hogy az elsőfokú bírósági döntéseket korrigálja.

1 dr. Németi Sándor bíró, Mosonmagyaróvári Járásbíróság

2 Idézi Tóth Mihály, A magyar büntetőeljárás az Alkotmánybíróság és az emberi jogi ítélkezés tükrében, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001. 193. oldal

3 Handó Tünde: A jog mint garanciarendszer a bírói jogalkalmazásban, Hazugság nélkül, A Bibó István Szakkollégium Kollégiumtörténeti Kiadványa, Budapest, 1991. szerk. Csapody Tamás, 106. oldal

4 Farkas Ákos: A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai, Osiris Kiadó, 2002.

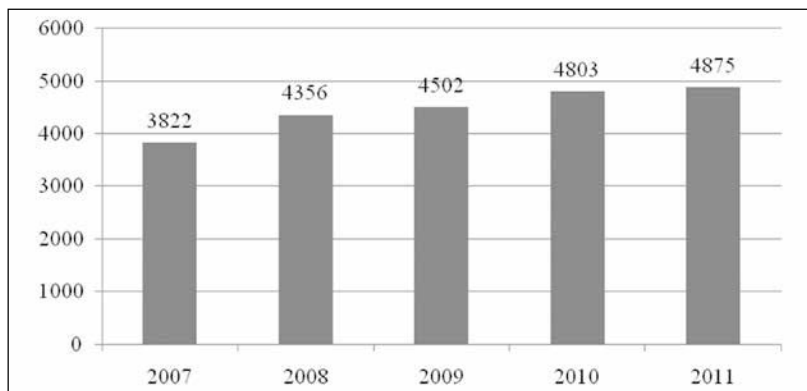
5 33/2010. (VI. 11.) OGY határozat az állami vezetői mulasztások, illetve az állam nevében elkövetett jogsértések áldozatait megillető kártérítésről

Az előzetes letartóztatás témáját feldolgozó, átfogó mű 2002-ben jelent meg.⁶ Azóta lényeges változások történtek a jogszabályi és az intézményi környezetben. Magyarország 2004-ben tagja lett az Európai Uniónak. Az uniós jogot közvetlenül kell alkalmazni Magyarországon, ami az emberi jogok érvényesítése területén is éreztetheti hatását. Az előzetes letartóztatás szabadságelvönással járó kényszerintézkedés, emiatt szükségszerűen emberi jogi kérdésként is jelentkezik. A gyanúsítottak, vádlottak a hazai jogorvoslati fórumok kimerítése után az Emberi Jogok Európai Bíróságához /EJEB/ fordulhatnak. 2011-ben új Alaptörvényt fogadott el a parlament jelentősen módosítva, szűkítve az Alkotmánybíróság jogkörét. 2011-ben 15 tagúra bővítette a törvényhozás az Alkotmánybíróság létszámát az ügyek mielőbbi feldolgozása érdekében. A kibővült létszámmal, új összetételben működő Alkotmánybíróság 2011. végén foglalkozott első ízben az előzetes letartóztatás szabályozásával. A valódi alkotmányjogi panasz intézményének bevezetésével az Alkotmánybíróság hatáskört kapott az egyedi bírói döntések alkotmányossági felülvizsgálatára.

Adatok

Statisztikai adatokból tudjuk, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben a fogvatartottak száma az utóbbi években folyamatosan emelkedett. 2007. és 2011. között ötödével nőtt, ezen belül az elmúlt egy évben 5,4%-kal. A fogvatartottak száma 2011-ben 17200 fő volt, azonos a 10 évvel korábbival. Az intézetekben lévők héttizede elítélt, 28%-a előzetesen letartóztatott volt.⁷

Az előzetesen fogvatartottak létszáma

forrás: BVOP⁸

⁶ Herke Csongor: Az előzetes letartóztatás, Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2002.

⁷ Központi Statisztikai Hivatal, 2012.

⁸ www.bvop.hu, Számok, tények 2011.

Az előzetesen letartóztatottak számának emelkedéséből nem lehet egyértelmű következtetést levonni az előzetes letartóztatások gyakorlatára. 2008-as nemzetközi statisztika alapján Magyarország a középmezőnyben van a 100 ezer lakosra jutó fogvatartottak arányát tekintve⁹. Ez az arány a börtönök zsúfoltságáról nem mond adatot. Az biztos, hogy az elmúlt években a hazai börtönök telítettsége tovább nőtt, s a közismert börtönártalmak alighanem jobban jelentkeznek a fogvatartottaknál. Nem ismerek olyan tanulmányt, ami valamilyen módszerrel vizsgálta volna, hogy mennyiben eredményesebbek azok a büntetőeljárások, amelyben egy vagy több személy előzetes letartóztatásban van. Nem tudjuk, hogy a hasonló típusú, terjedelmű, nehézségű ügyek gyorsabban befejeződnek-e, ha előzetes letartóztatásban van(nak) a gyanúsított(ak), jobb vagy rosszabb a váderedményesség, esetleg gyakoribbak-e az utóbb tévesnek bizonyult ítéletek.

A nyomozási bíró

Írásomban elsősorban a nyomozási bíró által alkalmazható előzetes letartóztatással fogok foglalkozni. Tapasztalatom szerint a nyomozási bíró az idő rövidege és más – később tárgyalandó – okokra visszavezethetően időnként nincs abban a helyzetben, hogy megalapozott döntést hozzon.

A nyomozási bíró eljárását nem lehet elválasztani a büntetőeljárás rendszerétől és a büntetőeljárás működő gyakorlatától. Nem lehet figyelmen kívül hagyni a kirendelt védői rendszer működésének problémáit, a rendőrség, ügyészség, bíróság működési költségeinek alakulását vagy a fogvatartottak helyzetét. A tisztességes eljáráshoz hozzátartozik, hogy a kirendelt védő megjelenik védence kihallgatásain, tartja vele a kapcsolatot a börtönben, kifizetik számára a védői díjat, nem rendelnek ki az eljárás során olyan védőt, akiről tudható, hogy nem fog megjelenni a kihallgatásokon, így „nem fogja akadályozni” az eljárást. Elvárható lenne, hogy a nyomozó hatóság olyan időben értesítse a védőt fogvatartott védence kihallgatásáról, hogy reális lehetősége legyen megjelenni. Elvárható lenne továbbá, hogy azon esetekben, amikor utólag kiderül az eljárás alá vont személy ártatlansága, az állam méltányosan járjon el a kártalanítás során, ne kelljen újabb évekig pereskedni, amikor az állam szervei hibáztak. Van rá lehetőség, hogy az állam az általa nem vitatott összeget kifizesse, ne várja meg a jogerős ítéletet.

A nyomozási bíró viszonylag új szereplője a magyar büntetőeljárásnak. Legfontosabb feladata a vádirat benyújtását megelőzően a kényszerintézkedésekre vonatkozó indítványok elbírálása. Emellett döntenie kell például a titkos információgyűjtés eredményének felhasználhatóságáról. A nyomozási bíró eljárását a büntetőeljárás törvény (1998. XIX.

---

9 Kőszeg Ferenc: Bűnözés, börtönnépesség, előzetes letartóztatás, Belügyi Szemle, 2011/4., 11. oldal

tv., Be.) szabályozza a 207-215. §-ban. A döntéseket gyorsan kell meghoznia 3 napon illetve 72 órán belül.

A fővárosban működő nyomozási bírók 2003. július 1–2003. december 31. közötti tevékenységét vizsgáló tanulmány megfogalmazta, hogy a „hatályos jogszabályi rendelkezések alapján a legsúlyosabb kényszerintézkedés alkalmazása során szemléletváltásra van szükség a jogalkalmazó részéről is.¹⁰

A törvény szabályain kívül azonban több más, ha úgy tetszik jogen kívüli körülmény befolyásolja a nyomozási bíró munkáját. A nagyobb horderejű ügyekben a közvélemény és a mindenkori kormányzat gyors eredményt vár el, s ez nem minden esetben szolgálja a megalapozott döntést. A magyar társadalomban az emberi jogok tisztelete, az emberi szabadság értéke nem érvényesül kellőképpen. A bírák is emberek, s ma még nem mindig kap olyan hangsúlyt az emberi jogok védelme a hazai bírászkodásban, mint ami például a Strasbourg-i Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában megfigyelhető. Az elmúlt években többször került reflektorfénybe konkrét esetek nyomán az előzetes letartóztatás elrendelése vagy mellőzésének kérdése. A nyomozási bíró több rossz döntést is hozhat, és az eljárás szereplői (ügyész, nyomozó hatóság, gyanúsított, védő) és mások, hol elégedettek, hol nem a meghozott döntésekkel. Le lehet tartóztatni olyan embereket, akiknél ez nem feltétlenül indokolt, és előfordulhat, hogy nem tartóztat le valakit a bíró, akiről utóbb kiderül, hogy célszerű lett volna. A Be. indokolása (129. §) tartalmazza, hogy a szökés veszélyét a gyakorlatban mechanikusan állapítják meg a bíróságok, emiatt igyekeztek úgy megfogalmazni az előzetes letartóztatás különös feltételeit, hogy több garanciát nyújtson a terhelt szabaddal való védekezéséhez. A nyomozási bíró fokozottan ki van szolgáltatva a rendelkezésére bocsátott nyomozási iratoknak, bizonyítást nem vehet fel, a bizonyítékokat csak annyiban értékelheti, hogy a bűncselekmény alapos gyanúja fennáll-e (pl. BH.2008.9.394.). A bíróságok gyakorlata nem ismert az előzetes letartóztatásokkal kapcsolatban, de az érintettek nagyjából ismerhetik egy-egy bíró gyakorlatát. E körben nagy szerepe lenne annak, hogy a bíróságok mennyire szigorúan érvényesítik a szükségesség, arányosság elvét. Mennyire tolerálják, ha a nyomozás hónapokig nem halad előre. A leglényegesebb mégis az lenne, hogy valóban tényekre alapozva hozzon döntést az eljáró bíró. A végzések indokolásából persze egyértelműen kiderül, hogy tényekre alapozva hozta-e meg a nyomozási bíró a döntést vagy sem. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a bíróság fokozottan ki van szolgáltatva a nyomozó hatóság és az ügyészség által átadott iratoknak, s az sem lehet mellékes, hogy mennyi idő jut egy-egy döntés meghozatalára. Józan ésszel belátható, hogy 100 oldal irat alapos áttanulmányozásához kevesebb idő is elegendő mint ezer oldal elolvasásához. Kevesebb idő elegendő a döntéshez, ha egy sze-

10 Máziné Szepesi Erzsébet, Horváth Zsolt: A nyomozási bíró eljárásának vizsgálata a másodfokú határozatokra is figyelemmel, 2004. április 24., 2004. El. IV. C. 1. szám, Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiuma, 7. oldal www.fovarositorvenyszek.hu/szellemi-muhelyunk/nyomozasi-biro-eljarasanak-vizsgálata-masodfoku-hatarozatokra-figyelemmel, letöltés: 2012. szeptember 17.

mély szabadságelvonását kezdeményezik, mint ha egy ügyben 5 személyről kell határozni. Bíróságonként, megyénként eltérő, hogy valaki csak nyomozási bírói feladatokat lát el, vagy a tárgyalási munkája mellett foglalkozik a nyomozási bírói teendőkkal, amikor ilyen indítvány érkezik. Nem nehéz belátni, hogy a vegyes feladatokat ellátó bírónak másként alakul a munkaterhe a kizárólag tárgyaló bírákéhoz képest.

A 2006. őszi események és majd a 2002. és 2010. közötti jogsértéseket vizsgáló albizottság felállítására kapcsán az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elrendelte a 2009-es évre vonatkozó előzetes letartóztatások vizsgálatát. A vizsgálatot megyénként a büntető kollégiumvezetők végezték el, s e munka eredményeként született meg a BKv.93. számú vélemény 2011. május 4-én.

Kritikák

„Az előzetes letartóztatás gyakorlatáról kritikusan kell szólni, mert meggyőződésem szerint rossz úton járunk, amikor az ártatlannak vélelmezett személy szabadságának elvonását elrendelő határozatok – az ügyészi indítvány kritika nélküli egyoldalú elfogadásával, a védői érvelés teljes figyelmen kívül hagyásával - legtöbbször sablonokra épülnek meg.”¹¹

Nem tartom valószínűnek, hogy általában sablonos indokolások születnek a letartóztatások kapcsán, de pontos ismereteim nincsenek. 2011-ben az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságának Ellenőrző albizottsága foglalkozott „az előzetes letartóztatás elrendelésével és végrehajtásával kapcsolatos jogi szabályozás módosításához szükséges kormányzati intézkedésekkel (továbbiakban albizottság)”¹². Az albizottság ülésein minden releváns probléma napirendre került kezdve a kirendelt védői rendszer problematikájától, a letartóztatások meghosszabbítása indokoltságának gyakoribb felülvizsgálatától a börtönök zsúfoltságáig. Az albizottság e tárgyban utolsó ülése 2011. október 17-én tartotta. Érdemi javaslat nem született, ilyen előterjesztésre az albizottság nem jogosult. Időközben az Országgyűlés elfogadta a 2011. július 13-án hatályba lépett 2011. LXXXIX. törvényt, ami többek között érintette a nyomozási bíró eljárására vonatkozó szabályokat. A törvény 2011. július 12-én jelent meg a Magyar Közlönyben. Az ún. kiemelt ügyekben 120 óras őrizetet lehetővé tevő új szabályt állapított meg a jogalkotó. A szabályozás szembe menve az EJEB gyakorlatával, indokolatlanul korlátozta a terhelti, védői jogokat. A Be. módosítás „üzenete” nem az előzetes letartóztatások indokoltságának alaposabb vizsgálata, esetleg azok számának csökkentése volt, inkább azok általánossá tétele bizonyos ügyekben. A 2011. LXXXIX. törvény nem állta ki az alkotmányosság próbáját, ezért az

---

11 Bánáti János: Az előzetes letartóztatás: szabadságjogok versus bírói munkaterhek, Büntető eljárásjogi olvasókönyv, szerk. Tóth Mihály, Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 265. oldal

12 Az Albizottság üléseinek jegyzőkönyvei elérhetők a parlament honlapján, www.parlament.hu

Alkotmánybíróság 166/2011. (XII. 20.) számú határozatával a Be. vizsgált 11 rendelkezése közül hatot megsemmisített. A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma előzetesen jelezte alkotmányos aggályait az érintett T/3522. számú törvényjavaslattal kapcsolatban¹³, azonban az észrevételeket a jogalkotó figyelmen kívül hagyta.

Előzmények

A rendszerváltást követő több mint két évtizedben nem először fordult elő, hogy az Alkotmánybíróság megsemmisítette az éppen hatályos büntetőeljárás törvény valamelyik rendelkezését. Olykor a garanciális elemek dominálnak az új szabályok megfogalmazásakor, máskor viszont a nyomozás érdekeire hivatkozva érdemben korlátozzák a terhelti jogokat. A törvényhozás fekteti le azokat a szabályokat, amelyek értelmezése, alkalmazása a nyomozási bíróra (is) hárul.

„Magyarországon az 1989. XXVI. törvény utalta az előzetes letartóztatás elrendelését bírói hatáskörbe. Az azóta eltelt idő alatt az előzetes letartóztatásban lévők száma lényegében nem csökkent. Ez jelentheti azt is, hogy korábban az ügyész által, illetve jóváhagyásával elrendelt előzetes letartóztatások megfeleltek a törvényesség követelményének, de a bíróságok bizonytalanságát, illetve az előterjesztő ügyész információinak való kiszolgáltatottságot is.”¹⁴ A Büntetőeljárásról szóló 1973. I. törvényt (régii Be.) módosító 1987. IV. törvény hatályba lépéséig a rendőrség volt jogosult az előzetes letartóztatás elrendelésére, ami már akkor is ellentétes volt az 1976. évi 8. tvr.-rel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 9. cikk 3. pontjában írtakkal.¹⁵

A parlament az elmúlt több mint két évtizedben számos alkalommal alkotott olyan, az előzetes letartóztatást érintő szabályt, ami utóbb nem állta ki az alkotmányosság próbáját. A 26/1999. (IX.8.) AB határozat megsemmisítette a régi Be. 92. § (1) bekezdés c, pontjából azt a szövegrészt, mely szerint le lehet tartóztatni azt a gyanúsítottat, akiről feltehető, hogy szabadlábra kerülése esetén „újabb bűncselekményt követne el”. A törvényhozó által megszabott különös ok ugyanis „szükségtelenül és aránytalanul korlátozza a szabadsághoz való jogot”. A törvény pontatlanul bármely bűncselekmény jövőbeni elkövetését letartóztatási okként kezelte.¹⁶ A szükségesség és arányosság követelményét a hatályos Be. 60. § (2) bekezdése megfogalmazza.

---

13 Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleménye a T/3522. számú, az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló törvényjavaslatról, www.vaskuti.hu

14 Farkas Ákos im., 211. lábjegyzet, 160. oldal

15 Azt, akit bűncselekmény vádjával vettek őrizetbe, vagy tartóztattak le, a legrövidebb időn belül bíró, vagy a törvény értelmében bírói hatáskört gyakorló más hatósági személy elé kell állítani; az ilyen személynek joga van arra, hogy ügyében ésszerű határidőn belül tárgyalást tartsanak, vagy szabadlábra helyezték őt. - az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 9. cikk 3. pont, a kihirdetés napja: 1976. április 22.

16 Tóth Mihály (2001) 196. oldal

A bírói hatáskör megteremtésétől azt várták, hogy a független bíróság csak kivételesen, a legszükségesebb esetben fogja alkalmazni a legszigorúbb kényszerintézkedést. Az 1998. XIX. törvény előkészítésekor is megfogalmazódott az igény az indokolatlan előzetes letartóztatások számának visszaszorítására. A nyomozási bíró eljárásához fűzött indokolás szerint „a nyomozás során is biztosítani kell az egyén jogainak bírói védelmét”.¹⁷ A büntetőeljárás törvény koncepciójáról szóló 2002/1994. (I. 17.) Korm. határozat is az alapjogok védelme érdekében határozta meg a bírói közreműködést a tárgyalást megelőző szakaszban.¹⁸

Az Alkotmánybíróság 19/1999. (VI. 25.) határozata a régi Be. 223. § és az új Be. 327. § (2) bekezdésében foglalt szabályt semmisítette meg. A hivatkozott rendelkezés szerint „Amennyiben a vádlottat az első fokú bíróság szándékos bűncselekmény elkövetése miatt legalább háromévi végrehajtható szabadságvesztésre ítéli, az ügyész indítványára az előzetes letartóztatást fenn kell tartani, illetve el kell rendelni, kivéve, ha a már kitöltött előzetes letartóztatás időtartama eléri, vagy meghaladja az első fokú bíróság ítéletében kiszabott szabadságvesztést.” Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az előzetes letartóztatás kötelező elrendelése ellentétes az Alkotmánnyal. Ez a megállapítás – a kötelező elrendelés esete – értelemszerűen a nyomozási bíró eljárására is irányadó. Az Alkotmánybíróság követelményként fogalmazta meg, hogy a személyi szabadságtól megfosztásban megnyilvánuló eljárási kényszercselekmény elrendelése kizárólag a bíróság - mérlegelésen alapuló - döntési jogkörébe tartozzon. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (80) 11. számú ajánlása az ítélethozatalt megelőző fogvatartásról hasonló szellemben fogalmaz: Az ítéletet megelőző őrizet (...) kivételes intézkedésnek tekintendő, sohasem lehet kötelező, és nem alkalmazható büntető célokból.

A problémák

A nyomozó hatóság és az ügyészség időnként presztízaveszteségként éli meg, ha az előzetes letartóztatásra irányuló indítványt elutasítja a bíróság. A média sem mindig törekszik a tárgyilagos tájékoztatásra, általában nem ismerik az előzetes letartóztatás mellett és ellene szóló érveket. A médiafelületeken megjelenő bírósági sajtószóvivők sem adnak konkrét tájékoztatást, csak közlik magát a döntést és annak a Be.-ben nevesített okát. Nem lehet nem észrevenni, hogy a mindenkori kormányzat is időnként azt látja vagy láttatja eredmények, ha valakit előzetes letartóztatásba helyez a bíróság.

A mindennapok gyakorlatában az előzetes letartóztatást általában elrendeli a bíróság, s ki merem jelteni, hogy könnyebb ma valakit letartóztatni, mint az erre vonatkozó

---

¹⁷ Igazságügyi Közlöny, 1998. 7. szám, 1140. oldal

¹⁸ Korm. határozat 4. pont

ügyeszi indítványt elutasítani. Kicsit hasonlóan működik ez mint a váderedményesség. Minden adatot a bíróság rendelkezésére bocsát az ügyészség és a nyomozó hatóság, ami alátámasztani látszik az előzetes letartóztatás indokoltságát, az ezt gyengítő körülmények elsikkadnak. A legkritikusabb helyzet azokban az esetekben áll elő, amikor az ügyben titkos nyomozás folyt. Nem fordult még elő a gyakorlatomban olyan, hogy az előzetes letartóztatásra vonatkozó indítvánnyal egyidejűleg megkaptam volna a titkos nyomozás addigi eredményét. Általában hónapokkal később, ez fél év is lehet, mire indítványozzák a titkos információgyűjtés /tigy/ eredményének felhasználását. Mi is a helyzet ilyenkor? Pl. áprilisban kezdeményezik az előzetes letartóztatás elrendelését, és augusztusban vagy szeptemberben indítványozzák a tigy eredményének felhasználását. Néhány éves bírói gyakorlat után az ember nagy valószínűséggel tudhatja, hogy volt titkos információgyűjtés. A nyomozási bíró elolvassa az aktát, s az indítványtól függően megfontolás tárgyává teszi, hogy a Be. 129. § b, és/vagy c, pontokban írt előzetes letartóztatási ok fennáll-e. Olykor nem könnyű *utólag* is igazolható megalapozott döntést hozni. Lehet természetesen azt mondani, és ez a helyes, a követendő gyakorlat, hogy el kell utasítani az indítványt, vagy a rendelkezésre álló adatok alapján kell a döntést meghozni. Kérdésként azonban többször felmerült bennem, hogy rendben van-e az, hogy ilyen esetben a bíró nem kap meg minden szükséges és lehetséges információt, ami a gyanúsított (egy ember) szabadságáról való döntéshez szükséges. Miért van az, hogy a büntetőeljárás célból keletkezett információk egy része (államtitok/minősített adat) nagyobb védelmet élvez mint a gyanúsított szabadsága? Mi az oka a minősítés megszüntetése elhúzódásának. Lehet, hogy csak véletlen, de a törvény (régii Bjt.) a bíró esküjében korábban szerepeltette a „minősített adatot megőrző” kitélt (1997. LXVII. törvény 13. §). Az emberi jogok védelme az esküben nem kapott ilyen kiemelt figyelmet. Az új Bjt.-ben (2011. CLXII.) az eskü szövegében már nem szerepel a minősített adat megőrzésére vonatkozó kitélt, ettől függetlenül biztosan kijelenthető, hogy azzal a bírák hivatásukból adódóan is felelősen bánnak, megőrzik a minősített adatokat.

Külön tanulmányt érdemelne a titkos nyomozások eredményének felhasználása és fel nem használása a büntetőeljárásban, itt csak egy rövid kitérőt teszek. Nem vitás, hogy fontos a minősített adat védelme, és a tigy alkalmazása a büntetőeljárás megindítása előtt bizonyos ügyekben. Olykor perdöntő bizonyítékhoz juttathatja a titkos nyomozást folytató szervet. Mégis elgondolkodtató, hogy mennyire formális azaz felesleges a tigy felhasználásának engedélyezése a nyomozási bíró részéről. A Be. 206/A. § (4) bekezdésben nevesített jogosítvány nem tesz lehetővé érdemi vizsgálatot. A Be. 201. §-ban felsorolt bűncselekmények esetén, ha csatolják a törvényszék elnökének igazolását, akkor a nyomozási bíró helyt ad az ügyeszi indítványnak. A nyomozási bíró végzése nem köti sem az ügyészséget, sem a tárgyaló bírót. Kérdésként felmerülhet, ha az ügyész nem indítványozza a felhasználást, de a tárgyaláson kiderül, hogy volt tigy (találkoztam már ilyen esettel), akkor vajon felhasználható-e bizonyítékként. Én nem zárnám ki ezt a lehetőséget, ha

maga a tigy törvényes volt. Csak azért érintettem ezt a témát, mert időnként azért tart hosszabb ideig a nyomozás s az ahhoz kapcsoló előzetes letartóztatás, mert a kelleténél hosszabb ideig tart a minősítés feloldása.

A hatályos szabályok

Be. 129. § (2) bekezdés: A terhelt előzetes letartóztatásának szabadságvesztéssel büntendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban, és akkor van helye, ha

a) pont: megszökött, a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság elől elrejtőzött, vagy szökést kísérelt meg, illetőleg az eljárás során ellene újabb, szabadságvesztéssel büntendő szándékos bűncselekmény miatt eljárás indult.

A szökés ténye vagy annak kísérlete illetve az újabb büntetőeljárás megindítása a terhelttel szemben nem okoz értelmezési problémát a gyakorlatban. Ha valakit nem találnak a hatóságok és hosszabb idő után elfogatóparancs alapján fogják el, meglapozottan lehet elrendelni az előzetes letartóztatását. Természetesen ilyenkor is érvényesülnie kell a Be. 60. § (2) bekezdésben írt szabálynak: „Ha e törvény a kényszerintézkedések alkalmazása esetén az érintett személy alkotmányos jogainak korlátozását megengedi, az ilyen cselekmény elrendelésének az egyéb feltételek megléte mellett is csak akkor van helye, ha az eljárás célja kisebb korlátozással járó más cselekménnyel nem biztosítható.” Ilyenkor is vizsgálni kell a házi őrizet vagy a lakhelyelhagyási tilalom alkalmazhatóságát, a gyanúsított által tanúsított magatartást, a személyi körülményeket.

Érdekességként megemlítem, hogy a terhelt mozgását nyomonkövető technikai eszköz mint lehetőség már az 1973. I. törvény 99/B. § (3) bekezdésben is szerepelt. Az alkalmazás technikai feltételeit a magyar állam több mint 10 év alatt nem teremtette meg, pedig ezáltal az alternatív kényszerintézkedések száma jelentősen nőhetne, csökkenhetne a börtönök zsúfoltsága. A késlekedés azt a benyomást erősítheti, hogy az elmúlt 10 évben az állam a gyanúsítottak tényleges fogva tartását preferálta az alternatív lehetőségekkel szemben. Jelenleg folyamatban van a Belügyminisztériumban egy közbeszerzés, amivel megoldható lesz az elektronikus házi őrizet.¹⁹

A szökés vagy elrejtőzés veszélye a gyakorlatban nehezebben megítélhető. Leggyakrabban a bűncselekmény tárgyi súlya mellett kell megjelennie valamilyen körülménynek, ami alapján megalapozott következtetést lehet levonni a szökés veszélyére. A

---

¹⁹ Az erről szóló 1040/2011. (III. 9.) Korm. határozat 5. pontja eredetileg 2011. március 30-i határidőt jelölt meg, melyet utóbb 2012. június 30-ra módosítottak. A tanulmány lezárásának időpontjában (2013. március 3.) még nem működik a rendszer.

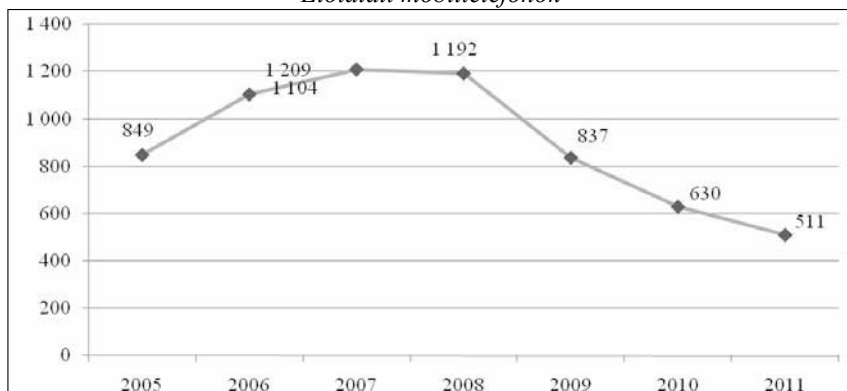
külföldi állampolgárok esetében nagyobb a valószínűsége, hogy önként nem fognak megjelenni a magyar hatóságok előtt, de ezt általános érvennyel nem lehet kijelenteni. Az őrizetre vonatkozó uniós büntető igazságszolgáltatási jogszabályok alkalmazásáról szóló Zöld Könyv hivatkozik az igazságügyi felügyeletet elrendelő európai határozatra (ESO), amely a jövőben csökkenthetné az adott tagállamban lakóhellyel nem rendelkező, előzetes letartóztatásban tartott uniós polgárok számát.

A bizonyítási eljárás megnehezítése mint előzetes letartóztatási ok:

129. § (2) bekezdés c) pont: megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén, különösen a tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási eszköz, okirat megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást.

Ellentmondásos az összebeszélés veszélye. Van olyan megye, ahol nem ismerik el letartóztatási okként az összebeszélés veszélyét (Fejér Megyei Bíróság Bnyf.170/2004.). Ezt a nézetet alátámasztja a Legfőbb Ügyészségnek az új büntetőeljárási törvényt követően megjelent Emlékeztetője 148. pont²⁰. Ennek ellenére saját tapasztalatom szerint viszonylag gyakran előforduló hivatkozás az összebeszélés veszélye. Az EJEB gyakorlata alapján néhány hónapig a konkrét ügy sajátosságaira tekintettel bizonyos ügyekben el szoktam fogadni letartóztatási okként az összebeszélés veszélyét. Ugyanakkor volt már példa arra, hogy azért szüntették meg egy gyanúsított előzetes letartóztatását, mert a büntetés-végrehajtási intézetben próbálták meg „befolyásolni”. Annak ismeretében, hogy mennyi mobiltelefont foglalnak le évente a börtönökben, nem látszik kellően megalapozottnak az a feltevés, hogy megakadályozható lenne az összebeszélés az esetleges büntársakkal az előzetes letartóztatás által.

Előtalált mobiltelefonok

²⁰ Ügyészségi Közlöny 2004/1.

A bűnismétlés veszélye:

129. § (2) bekezdés d) pont: megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el.

A bűnismétlés veszélyét nem könnyű megítélni, azt pedig nem lehet egzakt módon eldönteni, hogy ezen letartóztatási ok miatt mennyi ideig kell/lehet a gyanúsítottat ténylegesen megfósztani a szabadságától. Az elektronikus házi őrizet bevezetése sok esetben tökéletesen alkalmas lenne ezen letartóztatási ok kiküszöbölésére.

Kérdőjelek az előzetes letartóztatás körül

Az előzetes letartóztatás megszüntetése a nyomozási bíró részéről komoly mérlegelő tevékenységet igényel. Részletes és meggyőző indokolást kell készíteni egy ilyen döntéshez. Az ügyészségnek ugyanezen döntése²¹ – az előzetes letartóztatás megszüntetése – ténylegesen érdemi indokolást nem tartalmaz. A leggyakrabban olvasott sablonszerű indokolás: megszűntek azok az okok, amelyek az előzetes letartóztatást szükségessé tették. Az előzetes letartóztatás eredeti indokolatlansága különösen akkor szembetűnő, amikor a nyomozási bíró első fokon elutasítja az ügyészi indítványt, fellebbezés folytán a törvényszék elrendeli a letartóztatást, majd fogamatba vétel után napokkal megszületik az ügyészi döntés a szabadlábra helyezésről.

Az is sajátos helyzet, amikor az ügyészség több okból kezdeményezi a letartóztatást, a nyomozási bíró ezek közül egyiket, másikat mellőzi, amit az ügyész tudomásul vesz (nem fellebbez annak érdekében, hogy a többi letartóztatási okot is állapítsa meg a másodfokú bíróság), majd a védelmi fellebbezés folytán eljáró törvényszék a mellőzött letartóztatási okot is felhívja.

Be. 136. § (1) bekezdés: A bíróságnak, az ügyésznek, illetőleg a nyomozó hatóságnak arra kell törekednie, hogy az előzetes letartóztatás a lehető legrövidebb ideig tartson. Ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, az eljárást soron kívül kell lefolytatni. A soron kívüli eljárást a bíróság nem tudja sem ellenőrizni, sem kikényszeríteni. A gyakorlatban csak azt teheti meg, hogy enyhébb kényszerintézkedést rendel el vagy megszünteti a letartóztatást. Másodfokú döntésben olvastam, hogy a bíróság nem alkalmazhatja „büntetésként” a nyomozó hatósággal szemben az előzetes letartóztatás megszüntetését. Ezzel egyet tudok érteni. Ugyanakkor a Be. értelmében a nyomozási bírónak az eset körülményei és a nyomozás adatai alapján mégis mérlegelnie kell, hogy meddig nézi el a nyomozó hatóság téltlenségét. A bírósági eljárások elhúzódása a leggyakrabban hallható kritika. A

---

21 Be. 136. § (4) bekezdés: Az előzetes letartóztatást a vádirat benyújtásáig az ügyész is megszüntetheti.

Be. 132. § (3) bekezdésben írt abszolút határidők elteltével megszűnik az előzetes letartóztatás. Amennyiben a nyomozó hatóság az előzetes letartóztatás maximális időtartamát felhasználja a vádemelésig, akkor bírói szakban kell megszüntetni az előzetes letartóztatást. Ilyen nem gyakran fordul elő, azonban tisztában kell lenni azzal, hogy az EJEB az elé került ügyekben szigorúan ellenőrzi, hogy a hatóságok mindent elkövettek-e az eljárás mielőbbi lezárása érdekében. Ezért erre a nyomozási bíróknak is figyelniük kell.

A nyomozási bíró a bizonyítékokat nem értékelheti, mérlegelheti, csak a megalapozott gyanú meglétét vizsgálhatja. Erre több eseti döntés felhívja a nyomozási bírók figyelmét. Ez a jogértelmezés növeli annak valószínűségét, hogy utóbb kiderül, megalapozatlan volt a letartóztatás. A 2006. őszi letartóztatások során általában rendőri jelentések alapján születtek meg a nyomozási bírói döntések. A helyzetet rontotta, hogy rövid idő alatt nagyon sok ember ügyében kellett eljárni. A rendőri jelentések közokiratnak minősülnek, azok tartalmát a nyomozási bíró nem vonhatta kétségbe. A másodfokon eljáró bíróságok – helyesen – észlelték, hogy ellentmondások fedezhetők fel az ügyészi indítványokban és a csatolt iratokban, amelyek ésszerű kételyt támasztottak az előzetes letartóztatások indokoltsága iránt.²²

Konkrét esetben fordult elő, hogy az előzetes letartóztatás 6 hónapon túli meghosszabbítása előtt a gyanúsítottakat bünszervezetben elkövetett embercsempészéssel gyanúsították meg a korábbi üzletszerű elkövetés helyett. Az előzetes letartóztatás meghosszabbítása mellett az indokolásban jeleztem, hogy hiányzik a ténybeli alapja a bünszervezetben elkövetett minősítésnek. A másodfokú bíróság a helybenhagyó végzésben leírta, hogy nem jogosult a nyomozási bíró a bizonyítékok értékelésére. Sem a nyomozó hatóság, sem az ügyészség semmilyen módon nem írta le, hogy kik a tagjai a bünszervezetnek, hányan vannak, van-e munkamegosztás a tagok között, van-e irányítója a bünszervezetnek, azaz mi utal ténylegesen a bünszervezet működésére. Erre próbáltam felhívni a társhatóságok figyelmét. Emlékezetem szerint a gyakorlatomban ez volt az egyetlen olyan „bünszervezetes ügy”, amelyben kirendelt védője volt a gyanúsítottnak.

Összefoglalás

A nyomozási bíró az esetek egy részében el van zárva lényeges információktól, nem vizsgálhatja, hogy mennyire zajlott szabályszerűen a nyomozó hatóság előtti eljárás, mi volt a valódi oka az előzetes letartóztatás indítványozásának.²³

---

22 ún. Balsai jelentés, 2011. március 15., 88-102. oldal

23 Bencze Máttyás, Fundamentum, 2005/2. szám, Fórum, 63. oldal

A nyomozási bírónak nincs mindig elég ideje az iratok alapos áttanulmányozására, a nagyobb munkateher azt eredményezheti, hogy mechanikusan, a szokásnak megfelelően dönt az ügyészi indítványról. A statisztikák szerint volt olyan megye 2011-ben, ahol minden előzetes letartóztatásra vonatkozó indítványnak helyt adott a bíróság (100%), míg más megyében ez az arány 80% volt²⁴. Ebből az adatból sem lehet azonban messzemenő következtetést levonni, hiszen ha az ügyészség a nyomozó hatóság előterjesztéseit jobban megszüri, akkor értelemszerűen megalapozottabb indítványok kerülhetnek a bíróság elé.

Az előzetes letartóztatás alkalmazhatósága mellett az alternatív kényszerintézkedések (pl. óvadék, elektronikus nyomkövető rendszer) nem nyertek kellő teret, ami részben az állam mulasztására vezethető vissza.

Az előzetes letartóztatás nem lehet előrehozott büntetés, azonban a statisztikai adatok nem mindenben támasztják alá e kijelentést. 2008-ban jogerősen 8502 főt ítélték végrehajtható szabadságvesztésre. Közülük az elsőfokú ítélet kihirdetésekor 2162 (25%) vádlott volt előzetes letartóztatásban, s a bíróság 1279-et (59%) az ítélethirdetés után szabadlábra helyezett.²⁵

A fogvatartottak jogainak érvényesülése érdekében szükséges lenne az európai mérceknél is megfelelő új büntetés-végrehajtási törvény elfogadása. Az új bv. törvény tervezete huzamosabb ideje készül, a magyar kormány a Kínzás és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére létrejött Európai Bizottság (CPT) küldöttségének 2009. március-áprilisi látogatásáról készített jelentésére adott 2010. március 25-én kelt válaszában hivatkozik a törvénytervezetre (35. oldal). Azóta már majdnem három év eltelt.

Végszó

Az előzetes letartóztatás gyakorlatahoz tartozik, hogy a bíró nem fogja megtudni vagy csak kivételes esetben (véletlenül), hogy az előzetes letartóztatás elrendelése után később a vádlottat felmentették. Nem lenne akadálya annak, hogy a későbbi kártalanítási ügyeket feldolgozzuk olyan szempontból, hogy vajon mi okozta a tévedést. Én két kártalanítási ügyemről tudok, és kíváncsi lennék rá, hogy nagyobb odafigyeléssel elkerülhető lett volna-e a gyanúsítottak előzetes letartóztatása.

2010 óta az Országos Igazságszolgáltatási Tanács felkérésére az igazságügyért felelős minisztérium évente tájékoztatást nyújt az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt folyamat-

---

24 www.mklu.hu közérdekű információk, elektronikus információszabadság 14. pont

25 Bócz Endre: A szökés veszélye és a büntető jogalkalmazási gyakorlat, Élet és Irodalom, 2010. október 22. 9. oldal

ban lévő a magyar bíróságok eljárásával kapcsolatos ügyekről. A 2010. február 10-én kelt első tájékoztató²⁶ konkrét ügy kapcsán kitér arra, hogy az ésszerű időtartam követelményére az előzetes letartóztatásnál is figyelemmel kell lenni. Amíg az előzetes letartóztatás elrendelésekor az EJEB indokként még elfogadja azt, hogy a terhelt súlyos bűncselekményt követett el, amely miatt több évi szabadságvesztéssel büntethető, addig a fogvatartás meghosszabbításakor már ennél többet kíván, vagyis azoknak a konkrét körülményeknek, tényeknek, információknak a bemutatását, amelyek a fogvatartás meghosszabbítását indokolják. (Szepesi Tibor kontra Magyarország, 5. oldal) A minisztériumi tájékoztató szerint ez típusügynek tekinthető.

Az Európai Bizottság ún. Zöld Könyvben foglalkozott az őrizetre vonatkozó uniós büntető igazságszolgáltatási jogszabályok alkalmazásával²⁷. A Zöld Könyv hivatkozik a Tanács állásfoglalására, ami szerint „tagállamonként rendkívül eltérő az az időtartam, amelyet valamilyen személy az ügyének bírósági tárgyalása előtt és a bírósági eljárás folyamán előzetes letartóztatásban tölthet. A tárgyalást megelőzően túlságosan hosszú letartóztatási idő káros az egyénre nézve, kedvezőtlenül érintheti a tagállamok közötti együttműködést, és nem képviseli az Európai Unió által vallott értékeket. (HL C 295. 2009.12.4. 1. o.)”

Az a véleményem, hogy az ember szabadsága a bíróságok által védendő érték. A hazai jogszabályok és a nemzetközi egyezmények nem véletlenül utalták bírói jogkörbe az ember szabadságát érintő döntések meghozatalát. Élni kell ezen jogosítványunkkal.

---

26 IRM/NEFO/986-1/2010.

27 Brüsszel, 2011. június 14. COM (2011) 327

Kérdések a mediáció körül

„*A szemet szemért vakítja meg az egész világot.*”
(Mahatma Gandhi)

Miért ne! ...vagy ... miért ne?

A témában véleményem szerint nincs önmagában üdvözítő megoldás, bűnözés azóta létezik, amióta társadalmak vannak, s definiáljuk az emberek közösség számára elfogadhatatlan, helytelen cselekedetét, és bűnözés lesz, hacsak nem vagyunk a végletekig naivak és idealisták. A kérdés tehát nem úgy merül fel, mivel lehet megszüntetni, hanem úgy, mivel lehet minél inkább visszaszorítani azt.

Leszögezhetjük, hogy minden cselekmény egyedi, a motívumok lehetnek eltérőek, bár a bűncselekmény ugyanúgy megvalósul, lehetséges, hogy azonos tényállásnál mégsem ugyanazt a büntetést érdemlik az elkövetők, figyelemmel az egyéb körülményekre.

Előjáróban néhány gondolat a mediációról:

A megtorló (retributív) és megelőző (preventív) igazságszolgáltatás mellett egy harmadik, régóta létező, Európában mégis viszonylag új irányzat a kárhelyreállító resztoratív igazságszolgáltatás.

A *megtorló*, klasszikus igazságszolgáltatás lényege a tett mértékéhez igazodó arányos és igazságos büntetés.

A *megelőző* igazságszolgáltatás szerint a bűncselekmények megtorlása helyett azok megelőzése a cél, itt – ellentétben az előzőekkel, ahol az elkövető szabad akaratából követi el a cselekményt – az elkövető személyisége, az őt ért hatások is vizsgálандóak, a büntetést pedig személyre szabottan és nem elsősorban tetterányosan kell kiszabni.

A *resztoratív* igazságszolgáltatás a terhelt és a cselekmény mellett a sértettet helyezi a középpontba, valamint a cselekménnyel okozott kár helyreállítását.

Szerepet kap az elkövető rehabilitálása és a közösség bevonása is az igazságszolgáltatásba.²

1 dr. Parti Mónika bírő, Szombathelyi Járásbíróság

2 Forrás: Dr. Vigh József: A helyreállító igazságszolgáltatás eszközei a büntető igazságszolgáltatás rendszerében, Jogelméleti Szemle 2003/2.szám

Definíciója a jelenleg hatályos Bktv.³ 2. § (1) bekezdése alapján: A mediációs eljárás a bűncselekmény elkövetésével kiváltott olyan *konfliktuskezelő eljárás*, melynek lényege a *kommunikáció lehetősége*, a bűncselekmény terheltje és sértettje között.

Célja: a bűncselekmény következményeinek *jóvátétele*, a gyanúsított jövőbeni *jogkövető magatartásának* elősegítése, *megállapodás* az áldozat és az elkövető között.

Számos előnye van melyeket a jogirodalomban mindenhol megtalálhatunk:

- a *kár helyreállítása*, vagy más módon történő jóvátétel,
- az elkövető és az áldozat *megbékélése*,
- az elégtétel által a *közösségi béke* helyreállítása,
- a bűncselekmények *megelőzésének elősegítése*,
- bűncselekmények *számának csökkenése*,
- a *börtönnépesség csökkenésének elősegítése*,
- az elkövetők és áldozatok *visszailleszkedésének elősegítése a társadalomba*, elősegíti az elkövetők *reszocializációját*,
- a kisebb súlyú bűncselekmények, valamint a fiatalokú elkövetők elterelése a bírósági eljárásból,
- a mediációba bevont esetek többsége megegyezéssel zárul,
- a mediációban részt vett elkövetők *kevesebb*, és kevésbé súlyos *bűncselekményeket* követnek el a *későbbiekben*,
- a mediációban részt vett elkövetők nagyobb valószínűséggel *teljesítik a jóvátételt*, mint a mediációban részt nem vett egyéb társaik,
- *költséghatékonyabb*, mint a bírósági eljárás.

Jelen írásban néhány olyan kérdéssel szeretnék foglalkozni, amellyel a mediációt ellenzők részéről naponta találkozhatunk.

A kérdéseket a teljesség igénye nélkül tüntetem fel, és ugyanígy az arra adott válasznál is elfogadom azt, hogy ezen kívül még sok-sok érvet lehet felhozni mind az ellenvetésekkel szemben, mind azok mellett.

1. A bűnös nem nyeri el a büntetését

Ez az első számú érv, amivel leggyakrabban találkozunk a mediációt ellenzők körében. Ennek kapcsán rögtön meg kell válaszolnunk három kérdést:

Ki minősül bűnösnek? Mi mi minősül bűnnek? Mít nevezhetünk büntetésnek?

---

3 2006. évi CXXIII. törvény: A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, Bktv.

Tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja. (Btk 20. § (1) bek.)⁴

Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha a törvény a gondatlan elkövetést is bünteti – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli. (Btk.10. § (1) bek.)

A büntetés a bűncselekmény elkövetése miatt a törvényben meghatározott joghátrány. A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el. (Btk. 37. §)

A mediációs eljárást valamely büntetendő, törvényi tényállásba ütköző **bűncselekmény** indítja el, az elkövetőnek vállalnia kell tettéért a felelősséget, hiszen ez az az alap, ahonnan a mediátor indulhat a békéltetés és jóvátételben való megegyezés útján.

Van tehát egy quasi **bűnös**, aki elismeri és bánja, amit tett, szeretné azt jóvá tenni, van egy cselekmény, aminek adott esetben, bár nem a törvénykönyvben meghatározott, de mindenképp **hátrány** a következménye. Lehet-e tehát azt mondani, hogy „megmenekül” a büntetéstől?

Semmiképpen sem, csupán egy más jellegű, más előjelű, büntetés helyett jóvátételnek nevezett következményért köteles helytállni.

Ez a jóvátétel azonban nem kikényszeríthető, ám az önkéntes teljesítés elmaradása esetén az eljárás már vissza is terelődik az igazságszolgáltatás gépezetébe.

Nem szabad arról sem elfeledkezni, hogy a törvényi tényállások, a büntetendővé nyilvánítás egy flexibilis fogalom, hisz néhány éve például a zaklatás csupán egy veszélyes fenyegetés szabálysértést hordozott magával, ma már szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény. Aki ma ebben bűnös, nemrég még nem minősült annak, s ugyanígy ki is kerülhet ebből a körből egy-egy magatartás.

A bűnös tehát nem elkerüli a következményeket, csupán más jellegű következményekkel, hátrányokkal szembesül, melyek adott esetben akár súlyosabbak is lehetnek anyagilag, mint amelyet egy jogerős határozat megállapított volna.

2. A mediáció alkalmazása kapcsán az állam büntetőjogi igénye nem érvényesül megfelelően.

A római jogban elkülönült már a magánüldözés alá eső bűncselekmény, a delictum és a közüldözés alá eső cselekmény, a crimen⁵.

---

4 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV.törvény, a továbbiakban Btk.

5 Melyek közül a köztársasági korig a második csoportba csupán 2 cselekmény tartozott.

Az olyan magatartásokat, melyek nem csak egyes emberekre, hanem az egész közösségre, a társadalmi rendre veszélyt jelentettek, már a korai államhatalom is üldözte.⁶

A *ius puniendi* az állam büntetéshez való jogosultságát jelenti.

A sértett kizárólagos vádjoga – mondja Dr. Kardos Sándor – a büntető eljárás közjogiasodása során folyamatosan háttérbe szorult, a büntető igény érvényesítése lényegében állami monopóliummá vált.⁷

Végig kell gondolnunk, hogy pontosan milyen igényeknek szeretnénk érvényt szerezni?

A büntetőjog szempontjából négy szereplő vizsgálendő ennek kapcsán álláspontom szerint: a terhelt, a sértett, az igazságszolgáltatás, és ezt a hármaszt körülvevő társadalmi környezet, társadalmi érdek, és igény.

A mediációs eljárásban mind a négy felsorolt résztvevő érdekei megfelelő kielégítésre kerülhetnek!

Amennyiben a négy résztvevő szükségletei kiesnek az általános definícióból, az állam büntetőjogi igényével a valóságos igény, realitás már nincs összhangban, ugyanis ellentétbe kerül a jogelv és a gyakorlat által megfogalmazott igény.

3. Ha a pénzbeli jóvátételt a szülő fizeti meg, a fiatalkorú elkövető mit tesz az ügy rendezése érdekében?

Ez egy valós probléma, valóban előfordul ilyen eset, azonban ez a hiányosság nem a mediáció alkalmazhatóságát kérdőjelezi meg, hanem a mediációs jogszabályok hiányosságaira hívja fel a figyelmet.

Álláspontom szerint elképzelhető egy olyan szabályozás, melyben az anyagi jóvátételben részt nem vett fiatalkorú valamilyen személyes közreműködésre kötelezett akár a sértett, akár a sértett quasi engedményezése folytán a közösség javára. Például: Levegő-munkacsoport, vagy egyéb társadalmi szervezet tevékenységében való részvétel.

A németországi példa szerint egy államilag működtetett alapítvány fizeti ki a kárt az elkövető helyett, aki szerződésben vállaltak alapján meghatározott időn belül visszafizeti azt az alapítvány részére, illetőleg a visszafizetés helyett az alapítvány javára az elkövető közhasznú munkát is végezhet.⁸

---

6 Brósz –Pólay Római jog 455-456.

7 Dr. Habil Kardos Sándor: Prologus Dr. Fázsi László doktori dolgozatához /A pótmagánvád a magyar eljárásjogban és gyakorlatban/

8 Barabás Andrea Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában, Bp. KJK-Kerszöv. 2004.186.o.)

4. A mediációs eljárás minőségében „gyengébb” eljárás, mint a hagyományos bírói út, jóval kevesebb garanciával.

A keleti társadalmak, Kína és Japán is több mint egy évezrede használja a jogviták megoldására ezt a módszert.

A nyugati társadalmakban szintén létjogosultsággal bír az élet több területén, a gazdaságtól kezdődően a munkajogon át, a szellemi alkotások védelméig.

Mondhatjuk tehát, hogy kipróbált út.

Le kell szögeznünk azt is, hogy a mediáció igénybevétele **nem azonos értékű a bírói útról való lemondással**⁹, hiszen annak sikertelensége esetén az ügy az igazságszolgáltatásba tér vissza. Garanciális szabály pedig annyi lesz az eljárásban, amennyit a jogalkotó beleépít.

A helyreállító igazságszolgáltatás nem a hagyományos büntető igazságszolgáltatás alternatívája, amint azt Nils Christie norvég kriminológus írja, ugyanis ha a helyreállító eljárás intézményét a bűncselekmények elkövetőivel szemben alkalmazzák, akkor az továbbra is az állami büntető igény érvényesítését jelenti.¹⁰

Vannak, akik a hagyományos büntető-igazságszolgáltatás garanciarendszerét féltik ettől a szemlélettől, azonban nem a meglévő rendszer meggyengítéséről, hanem annak megerősítéséről van szó.

Általa ugyanis növekedhet a büntetőpolitika és az igazságszolgáltatás társadalmi támogatottsága.¹¹

5. Nem minden típusú bűncselekménynél működik a mediáció.

Ez valóban így van, ezért szelektál már maga a jogszabály is, bizonyos típusú elkövetői kör, és típusú cselekmények eleve nem vehetnek részt mediációban.

Ám ez nem állhatja útját az eljárásnak azon típusoknál, ahol létjogosultsága van.

6. Mediáció helyett inkább dekriminalizáció legyen.

Ezzel a felvetéssel azért nem értek egyet, mert amennyiben eleve nem büntetendővé nyilvánítunk cselekményeket, az még nem oldja meg sem a sértettek problémáját, sem az

---

9 Nils Christie:1977 Conflicts as property, British Journal of Criminology

10 Henczi Attila:Hitvallás Kézirat

11 Henczi Attila: Hitvallás Kézirat- Nils Christie norvég kriminológus nyomán

ebből adódó társadalmi feszültséget. A kívánatos, úgynevezett társadalmi béke állapotát semmiképpen nem segíti elő.

A mediáció egy lehetőség, emellett a mediálható eseteknél is, például a sértett bele nem egyezése esetén is ott marad a bírósági út.

Az elkövetőnek álláspontom szerint mindenképpen szembesülni kell a törvénybe ütköző cselekedete következményeivel. Azonban az, hogy ezért a cselekedetért egyes bűncselekmény-típusoknál a quasi „elégítélt” az állam, vagy mediációs eljárás keretén belül a sértett kapja meg, ez legyen a mediációs szabályozás tárgya.

7. Jelenleg a sértett alig-alig jut anyagi kompenzációhoz, és ezért ez döntésében befolyásolja, amikor a mediációt választja.

A cselekménnyel legnagyobb iniuria a sértettet éri. Véleményem szerint annyira felnőttnek kell őt tekinteni, hogy felelősen el tudja dönteni, megelégszik a számára való jóvátétellel, vagy kifejezetten kívánja az elkövető megbüntetését.

A büntetőeljárás sértettjére a jogszabály egyéb kötelezettségeket is ró, ne vonjuk kétségbe a belátási képességét a körben, hogy érdekét megfelelően, a számára megfelelő fórumon érvényesíteni tudja.

8. Aláássa a büntetőjogi fenyegetettség visszatartó erejét.

Személy szerint ebben nem hiszek, a mediációs eljárásra utalható elkövetők jó része első büntényes, illetőleg kifejezett cél a fiataloké vonatkozásában a mediációs ügyszám emelése.

A büntetési tételek emelése, úgy is mint a „három csapás” elve **(2010. évi LVI. törvény)**, valamint a középérték alkalmazása nem hozott áttörést a bűncselekmények számának csökkenésében, sőt további emelkedés volt tapasztalható.

2009. évben 394 034, 2010. évben 447 186 felderített közbűncselekmény történt, a növekedés 13,5% volt, mely a 2011-es évben is folytatódott. A Legfőbb Ügyészség által közzétett, és az Országos Kriminológiai Intézet által készített statisztika szerint 2011. évben 451 371 bűncselekményt regisztráltak, ami majdnem 4200-zal több, mint 2010-ben.

A BVOP statisztikája szerint a fogvatartotti létszám 2008. évben 14 702 fő, 2009. évben 15 360 fő, 2010. évben 16 328 fő volt¹².

---

¹² A létszám magába foglalta az előzetesen letartóztatott, elítélt, kényszergyógykezelt és elzárásra beutalt elkövetőket is (forrás: Barabás Tünde: Megbékélés és helyreállítás a börtönben 33.o.)

A hatástanulmányok alapján a mediációs eljárásban részt vett elkövetők, különösen a személy és vagyon elleni bűncselekményeknél kisebb eséllyel válnak újra bűnismétlővé.

Dr. Raduly Zsuzsa által Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2007-2010. évekre kiterjedően végzett felmérés szerint a közvetítői eljárásban a személy elleni cselekményeknél 82,3%, a vagyon elleni bűncselekményeknél 89,7%, míg a közlekedési cselekményeknél 87% -ra tehető a létrejött megállapodások aránya.

A megállapodásokat közlekedési ügyeknél 97%, személy elleni cselekményeknél 93,1%, míg vagyon elleni cselekményeknél 75%-ban tartották be¹³

Álláspontom szerint semmiképp sem inspirálja az elkövetőket a bűnelkövetésben azon lehetőség, hogy a későbbiekben megegyezéssel „letudja” a büntetést, hiszen nem lehet előre biztos a sértett bejegyzésében a majdani eljárásban.

9. A mediáció a büntetések pénzbeli megválthatóságát jelenti.

Ennek az ellenérvnek kapcsán szeretnék rámutatni, hogy nem csak pénzbeli, hanem természetbeli jóvátétel is felajánlható, s ennek is van ma már gyakorlata, sőt akár elegendő lehet a sértett számára egy bocsánatkérés.

A pénzbeli jóvátétel kapcsán megjegyzendő: a Btk.-ban meghatározott büntetési forma a pénzbüntetés.

A különbség, hogy szankcióként szabjuk ki, vagy jóvátételként önkéntes kifizetés történik.

Különbség, hogy a pénzbüntetés az állam kasszájába folyik-e be, vagy oda, ahol a valóságos sérelem történt.

A felmérések azt bizonyítják, hogy sokkal nagyobb a teljesítési hajlandóság a sértett részére történő jóvátétel esetében.

Természetesen jelentős különbséget jelent az, hogy amíg büntetőeljárásban szabjuk ki a pénzbüntetést, addig az elkövető büntetett előéletűvé válik, míg a mediációs eljárást követően nincs semmilyen büntetett előélethez fűződő joghátrány.

***

Véleményem szerint önmagában ez a jogintézmény sem jó, vagy rossz, mellette és ellene is hozhatóak fel érvek és ellenérvek (hiszen jogászok vagyunk), s valószínűleg még

---

13 dr. Raduly Zsuzsa :A mediáció elmélete és gyakorlata Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2007 és 2010 között

a mediációt elvakultan pártolók és terjeszteni szándékozók is kénytelenek elismerni, hogy az azt ellenzőknek is lehet némi igazuk.

Maga az intézmény azonban túlélte már sok száz évet, és működőképes!

Ideje tehát itthon is szembenéznünk azzal, hogy ha nem is százszázalékos megoldás, de ez is egy út, melynek vitathatatlanul helye van, bár rangja igazából még nincs a büntető-igazságszolgáltatáson belül.

Áldozatsegítést érintő változások kapujában Az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv³ értelmezése és az ahhoz vezető út kihívásai

Mottó:

*„Szabadság nem létezik biztonságérzet nélkül,
ezért a bűnmegelőzésnek a politikai feladatok
élcsoportjában kell helyet kapnia.”⁴*

I. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepéről

A **resztoratív igazságszolgáltatás** modellje olyan eljárás, amely összefogja a saját jogsértésben érdekeltet, a sérelmek, a szükségletek és a kötelezettségek felismerését rendeli közös célként a helyreállítás szükséges és lehetséges mértékben történő megvalósulása érdekében.⁵

A **Leuweni Deklaráció**⁶ elsődlegesen a bűncselekményt az áldozatoknak okozott sérelem vonatkozásában kezeli úgy, hogy a közösségben, a társadalomban béke és biztonság jöjjön létre, valamint a közrend érvényesülhessen. A társadalmi reakciók fő feladata a közreműködés abban, hogy az elkövetés okozta sérelem helyreállítható és orvosolható legyen, azaz nem a szabályszegés az elsődleges. A modell maga kettős jelleget mutat: a **resztoratív vagy helyreállítható igazságszolgáltatás modellje**, azzal a céllal, hogy a társadalom biztonsága érvényesülhessen, a sérelem jóvátehetővé válhasson és helyreállhasson a közösség békéje. A hatóságok feladata a feltételrendszer megteremtése olyan korrekt eljárási rend kialakításával, amely az egyéni jogok tiszteletben tartásán alapul és biztosítja azt, amennyiben az önkéntes módszerek oldanak meg a helyzetet, akkor a joghatás kiváltása bírói kényszerrel legyen biztosítható. **A helyreállítási dimenziók köréhez tartozik** kompenzációként az anyagi veszteség, a sérülés helyreállítása, a biztonsá-

1 Novákné dr. Lang Szabina, a Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálatának vezetője, IV. rész

2 Dr. Szekeres Diána, Budapesti Gazdasági Főiskola Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg, adjunktus, PTE-ÁJK Doktori Iskola doktorjelölt I-III. rész

3 2012/29/EU Irányelv a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

4 Forrás: <http://www.bunmegelozes.eu/kiadvanyok/bunmegism.html> letöltés dátuma: 2012. december 31.

5 Howard Sehr, *The Little Book of Restorative Justice*. Intercourse, Pennsylvania, Good Books, 2002. 37. o.

6 Forrás: <http://www.sonoma.edu/ccjs/info/leuwen.html> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

gérzet, a méltóság, az igazságszolgáltatásba vetett hit által biztosított harmónia, valamint a szociális támogatás lehetővé tétele.⁷

A **resztoratív igazságszolgáltatás legfontosabb tényezője**, hogy az érintett áldozatok ténylegesen bekerülhessenek és részt vehessenek az eljárásban, ténylegesen döntést hozhassanak és elégedettek lehessenek az eljárás lezárulásakor. Transzformatívabb igazságszolgáltatás megteremtése tényleges feltétellé válik, el kell érni továbbá, hogy feltárható legyen az elkövető célja, az elkövetéshez kapcsolódó indítéka, indíttatása, annak a tényleges megértése, hogy felmérje az áldozatra ténylegesen milyen hatást gyakorol tette. Az elkövető eljárásban való részvétele, kvázi gyógyító jelleggel funkcionáljon, tetteért pedig felelősséget is vállalhasson.

II. Áldozatsegítés globális értelemben, Európában és Magyarországon

Az ENSZ 1985. évi deklarációját szeretnénk kiemelni, amely a „*bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságszolgáltatás alapelveiről*” szól.⁸ Az áldozatok számára tényleges értelemben orvosi, pszichológiai és szociális segítségnyújtás biztosítható, melyhez állami, önkéntes, valamint közösségi, egyéni eszközök is igénybe vehetőek. Biztosítani kell számukra az információhoz való hozzáférést, valamint a szükséges jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférés lehetőségének megteremtését. Az áldozati körbe tartozik a hatalommal való visszaélés áldozatainak köre is, tehát nem csak bűncselekmény áldozataira terjed ki az ENSZ deklaráció.

Az Európai Tanács „*Az áldozatoknak nyújtandó segítségről és az áldozattá válás megelőzéséről*” szóló 1987. évi 21. számú ajánlásában megfogalmazottak alapján az áldozat számára biztosítható segítségnyújtást a következőkben kell meghatározni: ide tartozik az elsősegély jelleggel biztosított sürgős segítségnyújtás, folyamatos egészségügyi, pszichológiai, szociális és anyagi támogatás biztosítása. Az ismételt áldozattá válás elkerülése érdekében, tájékoztatás, tanácsadás biztosítása, a kárenyhítés igénybevételéhez szükséges segítségnyújtás lehetővé tétele, valamint a vagyoni kár megtérítéséhez szükséges jogi tanácsok biztosítása is.

Az Európai Áldozatvédő Fórum megalkotta 1996-ban „*Az áldozatok jogai a büntetőeljárásban*”, valamint 1998-ban „*A bűncselekmények áldozatainak szociális jogai*” című nyilatkozatokat. 1999-ben „*Az áldozatok jogai a megfelelő színvonalú szolgáltatáshoz*” című deklarációt. 1999 októberében az Európai Tanács Tampere-i ülésén kötelező érvényű minimumszabályok kidolgozásának szükségességére tett javaslatot azért, hogy az igazságszolgáltatáshoz hozzáférhessenek az áldozatok, és biztosíthatóvá váljon számukra a kárenyhítéshez fűződő joggyakorlás is.⁹

---

7 John Braithwaite, *Restorative justice and Responsive Regulation*, Oxford University Press, 2002. 12. o.

8 <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

9 Jenei Károly: VIII. Az Áldozatvédelem, <http://www.bunmegelozes.eu/pdf/kodex8.pdf> In: Bűnmegelőzési ismeretek, Szakmai kiadvány, Miskolc, 2003., forrás: <http://www.bunmegelozes.eu/kiadvanyokbunmegism.html>, letöltés dátuma: 2012. december 31.

Az Európai Áldozatvédő Fórum (*Európai Áldozatvédő Szervezet – Victim Support Europe, VSE*) 1990-ben Svájcban alakult meg, székhelye jelenleg Brüsszelben található, többszörös székhelyhasználat változtatást követően. Célkitűzése az információ és a tapasztalatcsere biztosítása, a bűncselekmények sértettei számára a hatékonyabb szolgáltatásfejlesztés, tényleges és valóságos büntetőeljárást érintő reformok biztosítása, más szervezeti formák igénybevétele estén is, nemcsak a bírósági ügyszakban, továbbá a fair és egyenlő kompenzáció biztosítása a sértett számára.¹⁰ Az Európai Áldozatvédő Fórum áldozat fogalmi meghatározása értelmében áldozatnak minősül az, akinek jogsértő magatartással vagy cselekedettel testi, lelki sérülést vagy anyagi kárt okoztak.¹¹

Az Európai Áldozatvédő Fórum 1997-ben Budapesten megrendezett konferenciáján dolgozta ki és fogadta el „*A bűncselekmények áldozatainak szociális jogai*” című dokumentumot, amelyet egy évvel később publikáltak, valamint amely leszögezi, hogy minden demokratikus társadalom kötelessége a bűncselekmény negatív következményeinek csökkentése, a sértettek támogatása. Különösen fontos az áldozatokat támogató rendszer kialakítása, hiszen az áldozati státusz által elismert áldozatok, akiknek az emberi méltósága nem sérült, reális és megfontolt értékítélet kialakítására válnak képessé a bűncselekménnyel kapcsolatos tapasztalataik értelmezésekor, megértik az elkövetés mögött álló tényezőket és részeseivé válnak a közösségi szolidaritásnak. Így elkerülhetővé válhat esetükben a másodlagos áldozattá válás.¹² Az áldozatok igényei közé tartozik: az információ biztosítása, a jogi támogatás lehetővé tétele, a gyakorlati segítségnyújtás lehetővé tétele, valamint lehetőség szerint anyagi támogatás rendelkezésre bocsátása, bizonyos alapszintű szükségletek biztosítása, továbbá érzelmi támogatás lehetőség szerinti nyújtása. Elsősorban az elszenvedett bűncselekmény határozza meg az áldozatok speciális igényét, de az áldozatokra közös jellemző azon igény, hogy meghallgassák őket, meghallgattassék a bűncselekmény következtében kialakult érzésvilág, amellyel meg kell küzdeniük.¹³

Az Európai Unió Tanácsa „*A sértett jogállásról a büntető eljárásban*” címmel a 2001/220/IB kerethatározatot¹⁴ fogadta el, melynek következtében kártérítést követelhet az áldozat az elkövetőtől és biztosítható számára a joghoz való hozzáférés lehetősége a következő területeken: a tisztelet, az elismertséghez való jog, a meghallgatáshoz, a bizonyítékok szabad szolgáltatásához való jog, a tájékoztatáshoz való hozzáférés vagy jogosultság, a kommunikációs biztosítékok rendelkezésre állása, a büntető eljárások kiadása-inak megtérítéséhez való jogosultság, a védelem, a kártérítés és a büntetőjogi mediációhoz való hozzáférés a büntető eljárás során.

---

10 <http://www.fehergyuru.eu/?oldal=magunkrol>; http://www.fehergyuru.eu/images/feher_gyuru_hun.pdf letöltés dátuma: 2012. december 31.

11 www.victimssupporteurope.eu, letöltés dátuma: 2012. december 31.

12 www.victimssupporteurope.eu, www.fehergyuru.eu, letöltés dátuma: 2012. december 31.

13 <http://victimssupporteurope.eu/im-a-victim-of-a-crime/victims-rights/>, letöltés dátuma: 2012. december 31.

14 <http://eur-lex.europa.eu/hu/index.htm>, letöltés dátuma: 2011. december 10.

II.1. 2001/220/IB számú kerethatározat szerepéről

Az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i, az áldozatok büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/J1 számú kerethatározatára kiemelt figyelmet kellett fordítani, hiszen a jogi segítségnyújtás területén kiemelten az állami szerepvállalást helyezte előtérbe a kerethatározat. A tagállamok feladatává tette, hogy a bűncselekmények sértettjei számára lehetőséget biztosítsanak a büntetőeljárás keretein belül és ésszerű határidőt tegyenek lehetővé arra, hogy határozat születhessen meg számukra, valamint biztosítható legyen a kártérítés szükség szerint. Az elkövetőt arra kellett ösztönözni, hogy ezt biztosítani akarja és képessé váljon nyújtani az áldozat számára, valamint előmozdítsa a szolgálatoknak az áldozatsegítési eljárásban az együttműködését. A kerethatározat értelmében tehát az unió országaiban az áldozatvédelem elsősorban állami feladatot jelentett. **Összefoglalta az áldozatok védelmével kapcsolatos állami feladatokat, kitért mind a büntetőeljárásbeli részvételre, mind pedig a peren kívül nyújtható segítségnyújtási formák körére. Célja volt, hogy olyan intézkedések kerüljenek alkalmazásra, melyek az áldozatot a büntetőeljárás előtt és után támogató intézkedést is tartalmaznak, és amelyekkel csökkenthetők a bűncselekmény következményei.** A kerethatározat az áldozat fogalma alatt „*olyan természetes személyt jelöl, aki valamely tagállam büntetőjogának megsértésével végrehajtott cselekmények vagy mulasztások közvetlen következményeként kárt szenvedett, különös tekintettel a testi vagy szellemi épségére, lelki bántalmakra vagy gazdasági veszteségre.*”¹⁵ Az információhoz jutás joga elsődrendű az áldozat számára, mivel az áldozatot tájékoztatni kell büntetőeljárásbeli jogaival kapcsolatosan, tájékoztatást kell nyújtani számára arról, mennyiben és milyen feltételekkel kaphat jogi tanácsadást, jogi segítséget, illetve minden egyéb tanácsadást, amennyiben igényt tart e szolgáltatásokra.¹⁶ Az áldozat speciális támogatása azt jelenti, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell azt a jogosultságot, hogy az áldozatok szükség esetén ellenszolgáltatás nélkül megkapják a segítséget, jogosultak legyenek minden egyéb tanácsadásra az eljárásban való szerepükkel kapcsolatosan, valamint amennyiben a büntetőeljárásban sértettként léphetnek fel, akkor meghatározott jogi támogatást igényelhessenek.¹⁷

Az **2001/220/IB kerethatározat**, az áldozatsegítési irányelv tartalmazta tehát az érzelmi és pszichológiai támogatást (9. cikk), az áldozatok védelmének jelentőségét a nyomozás során (20. cikk), valamint az egyéni értékelés és ennek megfelelő specifikus védelem (22-23. cikk) szükségességét. Ide tartozott a kiskorúak specifikus védelme.

A **Tanács 2004/80/EK (2004. április 29.) irányelve** (a továbbiakban: 2004/80/EK irányelv) a **bűncselekmények áldozatainak kárenyhítéséről** szól, valamint az **emberkereskedelmet érintő irányelv** is ide sorolható, amely kiemelten a büntetőeljárás előtti, alatti és utáni támogatást, az azonosítási mechanizmus szükségességét, valamint a különleges szükségletek figyelembe vételét emeli ki.

¹⁵ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 1. cikk, a) pontja

¹⁶ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 4. cikk (1) bekezdés f) pontja

¹⁷ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 6. cikk

III. A magyar áldozatsegítési modell

Az Áldozatsegítő Szolgálat Missziója

„A jogállam feladata biztosítani a bűncselekmények felderítését és üldözését, a bűnösség kérdésének tisztességes eljárásban történő eldöntését, és a társadalom érdekeit szolgáló büntetés végrehajtását.

Az áldozat érdeke, hogy a bűncselekménnyel okozott fizikai, lelki, érzelmi, anyagi vesztesége a lehető legteljesebb mértékben csökkenjen.

A szolidaritás és a méltányosság eszméinek megfelelni kívánó jogállam felelőssége az is, hogy a bűncselekmények elkövetése következtében sérelmet szenvedők ne legyenek védtelenek és kiszolgáltatottak.

Az Áldozatsegítő Szolgálat e cél megvalósításán dolgozik, szem előtt tartva, hogy munkája csak széles társadalmi összefogásra építve lehet eredményes.”

III. 1. Áldozat fogalom meghatározása a magyar jogban

A sértett fogalom-meghatározása a **büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény** értelmében az áldozatot olyan sérelmet elszenvedőnek tekinti: „*akinek jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette*”. A sértetti kör, az anyagi-jogi passzív alany fogalmával nem esik egybe minden esetben, hiszen a sértetti kör nem olyan széles, mint az áldozati fogalom-meghatározás. Az áldozat kifejezés a közvetett sértettek-re is vonatkozik, definíció szerint, valamint a jogi személyekre is vonatkozik a fogalmi meghatározás. A **Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény** 685. § (b) pontjának értelmében a sértett közeli hozzátartozói is idetartoznak az áldozat-fogalomhoz.

„Ha a társadalom nem tudja megvédeni egyes állampolgárait attól, hogy bűncselekmények áldozataivá váljanak, akkor legalább, ha bajba kerültek, próbáljunk meg rajtuk segíteni.”

(Az Európai Áldozatvédő Fórum alap gondolata)¹⁸

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény (továbbiakban: Ást.) értelmében áldozatnak minősül:

– a **bűncselekmény**, vagy **tulajdon elleni szabálysértés** természetes személy sértettje
– az a természetes személy, „*aki a Magyarország területén elkövetett bűncselekmény vagy tulajdon elleni szabálysértés*” közvetlen következményeként sérelmet szenvedett el, amennyiben a személyi hatályra vonatkozó rendelkezésnek megfelel.¹⁹

---

¹⁸ <http://www.police.hu/megelozes/bunmegelozes/aldozatvedelem/aldvedelem2010.html>, letöltés dátuma: 2012. december 31.

¹⁹ Ást. I. §

Ez az elszenvedett sérelem lehet: testi vagy lelki sérülés, érzelmi megrázkódtatás, illetve vagyoni kár.²⁰

A vonatkozó jogszabály személyi hatálya alá tartoznak: magyar állampolgárok és a külföldi természetes személyek, az Európai Unió bármely államának állampolgára, az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó Unión kívüli tagállam Magyarországon jogszerűen tartózkodó polgára, Magyarország területén jogszerűen tartózkodó hontalan személyek, az emberkereskedelem áldozataként azonosított személyek, valamint az állampolgársága szerinti államnak Magyarországgal kötött nemzetközi megállapodása, illetve a viszonyosság alapján az erre jogosult személy.²¹

Ezek formailag tényállásszerű, materiálisan jogellenes, de nem büntethető cselekmények esetén is alkalmazhatóak, azzal a feltétellel, hogy a büntetőeljárás terheltje, illetve a szabálysértési eljárás alá vont személy nem tartozik az Ást. szerint meghatározott áldozatfoglalmi körbe.

Továbbá áldozatsegítő szolgáltatás igénybevételére az a Magyarországon életvitelszerűen élő magyar állampolgár is jogosult, aki szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatává vált jogszerű külföldi tartózkodása alatt, és ezt megfelelő módon igazolni képes.²²

Az áldozatok igényei többértékűek lehetnek, amelyet a Ást. lehetőség szerint biztosítani is próbál. A teljesség igénye nélkül ide tartozik az igény az információra, ezt a jogszabály a tájékoztatással biztosítja (meg kell jegyezni azonban, hogy a rendőrségi szak esetén kérdések merülhetnek fel) míg a jogi támogatás rendelkezésre bocsátását a jogi segítségnyújtás teszi lehetővé, a gyakorlati, azaz tényleges segítségnyújtás elősegítésére az érdekérvényesítés elősegítése szolgáltatás szolgálhat, melynek fejlesztése és továbbgondolása szükségszerű. Az áldozat igényét az anyagi támogatására az azonnali pénzügyi segély, valamint az állami kárenyhítés intézménye biztosítja. Mindemellett felmerülhet ún. alapszintű szükségletek biztosításának az igénye, melyre szintén azonnali pénzügyi segély, illetve egyes esetekben az érdekérvényesítés elősegítése szolgálhat. Az érzelmi támogatás igénye a leginkább kérdéses Ást. alapján hiányzó kategória, amelynek megoldására mindeképpen hangsúlyt kell fektetni.

III.2. Állami feladatvállalás az áldozatsegítés területén²³

Az áldozatsegítés intézményesített állami modelljének megjelenése előtt Magyarországon a civil szféra dominanciája volt jellemző. A Fehér Gyűrű Közhasznú

---

20 Ást. 1. § (1)

21 Ást. 1. § (1) a)-f)

22 Ást. 2. § (1)

23 Forrás: KIM Igazságügyi Szolgálat AZ ÁLDOZATSEGÍTŐ SZOLGÁLAT TEVÉKENYSÉGE 2010. Forrás:http://www.kimisiz.gov.hu/alaptev/aldozatsegito/beszamolo/besz_2010.html?query=besz%C3%A1mol%C3%B3%202010, http://www.kimisiz.gov.hu/data/cms30169/2010_beszamolo_Aldozatsegito_Szolgalat.pdf, letöltés dátuma: 2012. 12.31.

Egyesület²⁴ munkája 1989-től napjainkig kiemelkedő a fenti területen, ide tartoznak továbbá az 1998-tól kialakult belügyminisztériumi és rendőrségi segítségnyújtási intézkedések, valamint az Országos Bűnmegelőzési Bizottság pályázatai is. Az állami szerepvállalás megerősödése vált érzékelhetővé az Ást. megszületésével.

2006. január 1-jén lépett hatályba az Ást., amellyel a jogalkotói cél: a méltányosság és a társadalmi szolidaritás alkotmányos kötelezettségére is figyelemmel az állam felelősség vállalása volt a bűncselekmények áldozataiért, valamint az, hogy az áldozatsegítő támogatásokon keresztül a bűncselekmény előtti állapot, legalább részleges helyreállítását elősegítse. Napjaink büntetőpolitikai célkitűzése: az állam kiemelt feladata a bűnözés okozta káros hatások csökkentése, valamint a bűncselekményeket elszenvető személyek társadalmi, erkölcsi és anyagi sérelmeinek enyhítése. A széles értelemben vett bűncselekmény-következmények feldolgozása a magyar állami büntetőpolitika része. Az áldozatsegítő politika alakítását és központi koordinációját 2010. május 29. napjától a Belügyminisztérium látja el, ezt megelőzően a feladatot az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium látta el.

A „Jó állam” koncepcióval az erőforrásokkal és a hatékony szolgáltatásokkal az állam ésszerűen gazdálkodik. A magyar közigazgatási rendszer megújításának egyik fő állomása 2011. január 1-jéhez kötődik, amikor is a fővárosi és megyei kormányhivatalok működése elkezdődött. Az Igazságügyi Hivatal általános jogutódja 2011. január 1-jétől a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat (a továbbiakban: KIMISZ) lett, az Igazságügyi Hivatal megyei igazságügyi hivatalai, mint területi szervek, pedig beintegrálódtak a kormányhivatalokba szakigazgatási szervként, Igazságügyi Szolgálat névvel. Az Igazságügyi Szolgálatok szervezetiileg tehát a kormányhivatal részévé váltak, a szakmai irányítást és a felügyeletet a KIMISZ látta el a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtási, áldozatsegítési és kárpótlási feladatokat ellátó szervekről szóló 322/2010. (XII. 27.) Kormányrendelet felhatalmazása alapján.

2006 és 2010 év között tehát az Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat (a továbbiakban: ÁH) látta el a feladatot, amelyet 2010-től a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat (a továbbiakban: KIMISZ) látott el 2012. augusztus 16-áig, amikor is megalakult a **Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal (a továbbiakban: KIH)**, valamint a kormányhivatalok szakigazgatási szervének keretén belül működő áldozatsegítő szolgálatok látják el 2011-től az áldozatsegítés állami feladatrendszerét.

Összegezve a szervezet átalakulást érintő kérdéseket, tehát: 2012. augusztus 15-vel beolvadás következett be a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat (a továbbiakban: KIMISZ) és a Wekerle Sándor Alapkezelő²⁵ között a **Közigazgatási és Igazságügyi**

---

24 <http://www.fehergyuru.eu/>, letöltés dátuma: 2012. december 31.

25 A Wekerle Sándor Alapkezelő 2012. augusztus 16-tól Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal néven működik tovább, amelybe a következő intézmények olvadtak bele: a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat, az ECOSTAT Kormányzati Hatásvizsgáló Központ, valamint a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Vagyonkezelő Központja valamint a Nemzeti Közigazgatási Intézet is.

Hivatalról szóló 177/2012. (VII.26.) számú kormányrendelet értelmében. A Hivatal székhelye is megváltozott: 1088 Budapest, Múzeum utca 17. A jogelőd korábbi tevékenységét a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal igazságügyi elnökhelyettese által irányított szervezeti egységek végzik. A szakmai tevékenységet pedig az Áldozatsegítési és Jogi Segítségnyújtási Főosztály, valamint a Pártfogó felügyelői és Kárpótlási Főosztály irányítja. A gazdasági igazgató a pénzügyi tartalmú, valamint a fejezeti kezelésű cél előirányzattal kapcsolatos feladatokat látja el.²⁶

III.2.1. Az áldozatsegítést érintő magyar jogszabályi keretrendszer

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény (a továbbiakban: Ást.) mellett a rendőrség és a határőrség áldozatsegítő feladatairól szóló 17/2007. (III. 13.) IRM rendelet, a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról szóló 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet, továbbá a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.), valamint az áldozatsegítő támogatások részletes szabályairól szóló 1/2006. (I. 6.) IM rendelet, a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatalról szóló 177/2012. (VII. 26.) Korm. rendelet tartalmaz alapvető áldozatsegítésre vonatkozó rendelkezéseket.

Az áldozatsegítést érintő jogszabályi keretrendszer részét képezi továbbá:

- A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.)
- A büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet
- A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Sztv.)
- A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rt.)
- A Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló 329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet
- A rendőrség és a határőrség áldozatsegítő feladatairól szóló 17/2007. (III. 13.) IRM rendelet
- A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Jst.)

---

26 http://old.wekerle.gov.hu/?oldal_id=126, letöltés dátuma: 2012. december 30.

III.2.2. A hazai áldozatsegítés uniós jogalapját képező aktusok

Az áldozatok büntetőeljárásbeli helyzetéről a 2001. március 15-i 2001/220/IB kerethatározat (a továbbiakban: 2001/220/IB kerethatározat) egészen az **Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló aktus** 2012. november 15-én történő hatályba lépéséig állt fenn. A Tanács 2001/220/IB számú kerethatározata szövege a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról, amelyet az áldozatsegítésre vonatkozó, az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv²⁷ váltott fel 30 cikkében azzal a feltétellel, hogy az elfogadásban részt vevő tagállamok esetében a felváltás kötelező, a nemzeti jogba történő átültetéssel kapcsolatosan ezen rendelkezés a tagállamok határidővel kapcsolatos kötelezettségét nem érinti.

Ide tartozik továbbá a Tanács a bűncselekmények áldozatainak kompenzációjáról szóló 2004/80/EK irányelve, az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

III.2.3. Az új áldozatsegítési irányelv megszületéséhez hozzájáruló stratégiai szintű módszertani munka²⁸

A 2001/220/IB kerethatározat által elért szinttől való továbblépés érdekében a magyar EU-elnökség időtartama alatt kidolgozásra került az úgynevezett **Budapest Ütemterv**, amelyet 2011. június 10-i ülésén fogadott el az Európai Unió Bel- és Igazságügyi Tanácsa. A dokumentum hatékony és magas színvonalú áldozatsegítő rendszer felépítéséhez nyújt útmutatást és szab irányvonalat az Európai Unió Tanácsa részére. Az ütemterv elkészítése során az áldozatvédelmi rendszer hazai és európai szintű problémáit, hiányosságait feltárták, valamint az Európai Unió intézményeinek, a hazai és nemzetközi civil szervezeteknek a megoldásuk szolgáló javaslatát is figyelembe vették.

Az általános elvek mellett konkrét intézkedési javaslatok kidolgozására is sor került. A Budapest Ütemterv a 2001/220/IB kerethatározat felváltására a bűncselekmények sértettjeinek támogatására, védelmére és jogaira vonatkozó, kibővített tartalmú, minimumszabályok megállapításáról szóló irányelv tervezet megalkotását kezdeményezte.

---

27 2012/29/EU Irányelv a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

28 A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat 2011. évi beszámolója Forrás: <http://kih.gov.hu/documents/10179/16078/K%C3%B6zigazgat%C3%A1si%20%C3%A9s%20Igazs%C3%A1g%C3%BCgyi%20Miniszt%C3%A9rium%20Igazs%C3%A1g%C3%BCgyi%20Szolg%C3%A1lata%202011.%C3%A9vi%20besz%C3%A1mol%C3%B3ja>, Letöltés dátuma: 2012. december 31.

A tervezet jelentősen bővítette az áldozatok büntetőeljárásbeli jogait, az áldozatnak nyújtott szolgáltatásokat pedig kiterjeszteni kívánja az érzelmi és pszichológiai támogató-sokra is. Kiemelt szempontként kezeli az ún. speciális áldozati csoportok – a gyermekek, a fogyatékkal élő személyek, a szexuális erőszak és az emberkereskedelem áldozatai – szükségleteinek meghatározását, az elszennvedett bűncselekmény típusát, továbbá a személyhez kötődő jellemzők alapján rendeli minősíteni. Feladatként tűzte ki az áldozatokkal kapcsolatba kerülő szakemberek képzési követelményeire vonatkozó feltételrendszer megteremtését is. Az új irányelv implementálására történő felkészülés a közeljövő egyik fontos szakmai kihívása.

IV. Az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv elemző bemutatása²⁹

IV.1. Az új áldozatsegítési irányelv felépítése:³⁰

Az új áldozatsegítési irányelv a preambulummal, a jogalkotói szándék meghatározásával kezdődik 72 bekezdés során, melyet az általános rendelkezések, azaz a célok, valamint a fogalom-meghatározások követnek, az áldozatsegítési jogokat a 3-9. cikkek tartalmazzák, melyeket a büntetőeljárásbeli jogok követnek a 10-17. cikkekben, az áldozatvédelmi jogokat a 18-24-ig terjedő cikkek tartalmazzák, végül az egyéb rendelkezések a képzésekre és az együttműködésre vonatkozó szabályokat jelölik ki. Végül a záró rendelkezések az implementálási határidőt, adatszolgáltatás kötelezettségét, valamint a hatályba lépés időpontját töltik ki tartalommal.

Az irányelv célja annak tudatosítása, hogy a bűncselekmény egyszerre a közösség, a társadalom ellen elkövetett rossz, valamint az áldozatok egyéni jogainak megsértése is, ezért mindenkiben, így a rendőrökben is tudatosulnia kell annak, hogy egyformán fontos a társadalmi és az egyéni cél is. Az áldozatok személyes helyzetét, szükségleteiket figyelembe kell venni, a másodlagos viktimizációtól történő védelmet biztosítani kell, továbbá, szakértő módon kell őket támogatni.³¹

---

29 Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012.11.14. , L 315/57- L 315/73, forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:HU:PDF> letöltés dátuma: 2012. 12. 31.

30 Dr. Novákné dr. Lang Szabina munkájának alapját képezi a vonatkozó hivatkozások mellett a KIH Országos vezetői értekezletén, Budapesten, 2012. december 10-én dr. Veisz Gábor Áldozatsegítési Osztály Osztályvezetőjének előadása az új áldozatsegítési irányelvről

31 A viktimizáció fogalmi meghatározása elsőként a 76/207/EKG irányelv 7. cikkében jelent meg: „*a tagállamok meghozzák a szükséges intézkedéseket azon alkalmazottak elbocsátása ellen, akiket az egyenlő bánásmód elvének betartása érdekében a vállalkozáson belül panaszt tettek vagy egyéb jogi eszközzel éltek.*” A 2000/43/EK irányelv 9. cikkének értelmében: „*a tagállamok a nemzeti jogrendszerükbe olyan intézkedéseket vezetnek be, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az egyéneket megvédjék a panaszra vagy egyenlő bánásmód elvének betartására indított eljárásra válaszként alkalmazott hátrányos bánásmódtól vagy a hátrányos következményektől.*”

Az új 2012/29/EU áldozatsegítési irányelv felépítése	
Preambulum	72 bekezdés
Általános rendelkezések	cél, fogalom-meghatározás
Áldozatsegítési jogok	3-9. cikk
Büntetőeljárásbeli jogok	10-17. cikk
Áldozatvédelmi jogok	18-24. cikk
Egyéb rendelkezések	képzés együttműködés
Záró rendelkezések	implementálási határidő adatszolgáltatás hatályba lépés

IV.1.1. Az áldozatsegítési jogok

Ide tartozik a megértéshez és megértetéshez való jog, azaz az első pillanattól kezdve meg kell, hogy illesse az áldozatot a jelnyelvének használata, valamint az, hogy anyanyelvén írásban és szóban, közérthetően és egyszerűen kommunikáljanak vele, abban az esetben pedig, ha veszélybe kerülne, hogy mindent megértsen, kísérőt (vagy támogató személyt) vehessen igénybe.

További áldozatsegítési jognak tekinthető az első kapcsolatfelvételkor történő minimális kötelező tájékoztatás, azzal, hogy a részletes tájékoztatás később is megadható, de ide tartoznak az igénybe vehető támogatásokra vonatkozó alapvető információk. Ide tartozik a feljelentés megtételéhez szükséges lépések megtételének lehetősége, a védelemben részesülés módja, a feltételek megteremtésének, a jogi tanácsadás biztosításának módja, valamint annak feltételei, a kárenyhítés módja, feltétele; továbbá a tolmácsolási/fordítási jog módja, feltételei, a más országban lakók lehetőségeinek érzékelése, a panasztétel módjának, feltételeinek a megteremtése, a rendőrség elérhetőségének biztosítása, és végezetül a helyreállító igazságszolgáltatás módja, feltételei, a költségtérítés módjának, feltételeinek megteremtése.

A feljelentés megtételkor biztosítani kell az áldozatsegítés során a bűncselekmény alapvető elemeiről az azonnali igazolás kiadását (a feljelentést a büntetőeljárás részének kell tekinteni), a térítésmentes tolmácsolást és az igazolás fordítását.

Áldozatsegítéshez kapcsolódik a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog az eljárás egésze folyamán, térítésmentes módon biztosítva az áldozat számára.

³² Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012.11.14. , L 315/57- L 315/73, forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:HU:PDF> letöltés dátuma: 2012. 12. 31.

Üggyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog az áldozat választása szerint – ha nem jelzi külön, hogy nem kíván vele élni –, szóban, írásban, elektronikus úton is kiterjed az eljárás megindulását elutasító, vagy azt megszüntető döntés közlésére, a tárgyalás helyének, idejének, a vád tartalmának, a bírósági ítéletnek, valamint a büntetőeljárás pillanatnyi állásának közlésére, amennyiben az eljárási érdeket nem sért. Kiterjed továbbá azon külön értesítésre, amely a terhelt szabadulásáról vagy megszökéséről szól, kivéve, ha az éppen a terheltre jelentene kockázatot.

Az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga kiterjed az áldozatsegítő szolgálatok által nyújtott támogatásokra, a jogokkal kapcsolatos információkra, a szakszolgálatokhoz irányításra, az érzelmi és pszichológiai segítségnyújtásra, a pénzügyi és gyakorlati tanácsadásra, a másodlagos és ismételt áldozattá válást megelőző tanácsadásra is. Ez vonatkozik a büntetőeljárás előtti, alatti és azt követő szakra is, mind civil, mind pedig állami alapon történő szerveződéssel. Az áldozatsegítő szakszolgálatok által nyújtott támogatások kiterjednek a menedékközhelyek biztosítására, a sajátos szükségletű áldozatok számára integrált segítség biztosítására.

IV.1.2. Büntetőeljárás jogok

A büntető eljáráshoz fűződő jogokhoz tartozik a meghallgatáshoz való jog, azaz annak a biztosítása, hogy az áldozat bizonyítékot szolgáltatthasson, valamint idetartozik az eljárás megszüntetése esetén a jogorvoslati jog, illetve a helyreállító igazságszolgáltatáshoz fűződő jog.

A megközelítés sajátos módszerei lehetnek: a mediáció,³³ azaz a közvetítés, a családi csoportkonferencia³⁴, valamint az ítélkező körök.³⁵ Ezekre az eljárásokra kizárólag az áldozat érdekében, az ő beleegyezésével kerülhet sor, kizárólag a következő feltételrendszer teljesülése esetén: teljes körű, pártatlan tájékoztatást követően, az elkövető beismerése esetén, önkéntes megállapodással, a megbeszélések titkosságának garantálásával.

A büntetőeljáráshoz fűződő jogok továbbá: a jogi segítségnyújtáshoz, a költségtérítéshez, a vagyontárgyak visszaszolgáltatásához fűződő jog, továbbá a polgári jogi igény elbírálásához való jog.

Más országban élők jogait tekintve a büntetőeljárás során biztosítani kell a tanúvallo-
más haladéktalan felvételét az elkövetés országában, valamint bünygi jogsegély kereté-

---

33 „Olyan eljárás, amely alkalmas a vitás feleket hatékonyan segíteni a közöttük felmerült problémák megoldásában, ennek eredményeként a felek közötti kapcsolatok rendezésében, gyakran a felek közötti együttműködés helyreállításában, megújításában.” Az Országos Mediációs Egyesület fogalom-meghatározása.

34 Resztoratív technika, olyan konfliktusmegoldó, döntéshozó módszer, ahol maga a család és annak közvetlen környezete játssza a központi szerepet a problémamegoldás legjobb útjának kidolgozásában, a döntések meghozatalában, és a végrehajtás felelőssége is a családot illeti.

35 „Az ítélő kör olyan közösségi eljárás, amely a büntető igazságszolgáltatási rendszerhez társulva konszenzust hoz létre egy adott ítélkezési tervről, minden érdekelt fél panaszát figyelembe véve.” Pranis 2000; forrás. http://www.conversio.org.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=29&Itemid=28 letöltés dátuma: 2012. december 10.

ben telefon- vagy videokonferencia indítását, továbbá a lakóhelyen történő feljelentéshez való jogot, illetve a feljelentés továbbításának jogát is.

IV.1.3. Áldozatvédelmi jogok

Az áldozatvédelmi jogok részét képezi a védelemhez való jog, amely védelmet nyújthat az ún. másodlagos, valamint az ismételt áldozattá válástól, és részét képezi a tanúvédelem programja. Az áldozat jelentős jogi érdeke az elkövetővel való kapcsolat elkerülésének joga. Fontos kritérium továbbá az egyéni értékeléshez fűződő jog, azaz annak a szükségessége, hogy valamennyi áldozatot egyénileg kell értékelni aszerint, hogy specifikus védelmi szükséglete fennáll-e, a kiskorú áldozatoknál pedig vélelmezni kell a specifikus védelmi szükségleteket. Az egyéni értékelést alátámasztó szempontrendszer a következőket foglalja magában: figyelembe veszi az áldozat személyes jellemzőit, például annak életkorát, eshetőleges fogyatékoságát, az elkövetőhöz fűződő viszonyát. Függ továbbá a bűncselekmény típusától, természetétől, az elkövetés körülményeitől. Előfeltétel azonban az eljárás során az aktualizálás szükségessége.

A nyomozati eljárás során biztosítani kell, hogy a feljelentést követően késedelem nélkül meghallgassák az áldozatot, lehetőség szerint videóra felvett kihallgatással, a kihallgatások számának minimalizálása érdekében, továbbá joga van az áldozatnak a jogi képviselő és az általa megjelölt támogató személy jelenlétéhez, a szükséges orvosi vizsgálatok minimalizálásához.

Az áldozat magánélet védelméhez fűződő joga kiterjed az áldozatok és családtagjaik magánéletének és képmásának védelmére is. Speciális eset e tekintetben a gyermekáldozatok beazonosítása, hiszen azt teljesen meg kell akadályozni, kivéve amennyiben azt éppen a gyermek érdeke teszi szükségessé. A média szerepe az önszabályozás ösztönzésével válhat elfogadhatóvá.

A specifikus védelmi szükséglettel bíró áldozatok jogai kettős értelemben értelmezhetők, egyrészt a nyomozási szakban, másrészt pedig a bírósági szakban, azzal, hogy az eljárás érdeke „felülírhatja” a jogokat. Egyrészt tehát a nyomozati eljárás során a kihallgatás megfelelően átalakított helyiségben, erre kiképzett, egyazon szakember által történjen; nemi elleni bűncselekménynél pedig azonos nemű kihallgató járjon el. Másrészt a büntetőeljárás folyamán kerülni kell az áldozat és az elkövető közti vizuális kapcsolatot, személyes jelenlét nélkül kell biztosítani az áldozat meghallgatását, alkalmazva az áldozat magánéletére vonatkozó felesleges kérdések tilalmát, valamint az áldozat érdekében a nyilvánosság kizárását a tárgyalásról.

A gyermek, kiskorú áldozatokra vonatkozó további jogok közé tartozik a bizonyítéként felhasználható meghallgatások audiovizuális rögzítése, a kísérő, szülő, azaz törvényes képviselő nélküli kiskorú áldozat részére a speciális képviselő kijelölése, valamint vonatkozik ez az eset arra a körülményre is, amennyiben érdekellentét áll fenn a szülők-

kel. Ezen esetkörök kapcsán a kiskorú áldozat ügyvéd igénybevételére és jogi tanácsadásra is jogosult, azzal, amennyiben az életkorának megítélése bizonytalan, a gyermekkorúságát vélelmezni kell ellenkező bizonyítékok fennállásáig.

IV.1.4. Szakemberek képzése

Szakemberek képzése két főbb csoportra osztható, egyrészt jelenti a kötelező általános- és szakképzést, amely a rendőrök, bírósági alkalmazottak, áldozatsegítők, helyreállító igazságszolgáltatásban közreműködők képzését jelenti, azzal a kitételrel, hogy a civilek esetén ösztönző finanszírozást kell biztosítani. Másrészt jelenti a függetlenséget tiszteletben tartó érzékenyítő képzéseket, amely a bírákra, az ügyészekre, és az ügyvédekre vonatkozik.

Az új áldozatsegítési irányelv a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések implementálási határidejeként 2015. november 16-át szabta meg,³⁶ az adatszolgáltatás tekintetében a tagállamok legkésőbb 2017. november 16-ig, majd azt követően háromévente kötelesek a Bizottsággal közölni azon rendelkezésre álló adatokat, amelyek az áldozatok ezen irányelvben meghatározott jogok igénybevételének módját és tartalmát rögzítik.³⁷ 2017. november 16-ig a Bizottság jelentést nyújt be a szükségszerű jogalkotási javaslatokkal egyetemben az Európai Parlament és a Tanács számára, amelyben értékelésre kerül, hogy a tagállamok milyen mértékben biztosították a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az irányelvnek megfeleljenek.³⁸

---

36 Átültetés a nemzeti jogba: 27. cikk

37 Adatok és statisztikák szolgáltatása: 28. cikk

38 Jelentés: 29. cikk

2012/29/EU Irányelv		
ÁLDOZATSEGÍTÉSI JOGOK 3-9. cikk	BÜNTETŐELJÁRÁSI JOGOK 10-17. cikk	ÁLDOZATVÉDELMI JOGOK 18-24. cikk
Megértéshez és megértetéshez való jog	Meghallgatáshoz való jog	Védelemhez való jog
Minimális kötelező tájékoztatás az első kapcsolatfelvételkor	Jogorvoslati jog az eljárás megszüntetése esetén	Az elkövetővel való kapcsolat elkerülésének joga
Jogok a feljelentés megtételekor	Helyreállító igazságszolgáltatáshoz való jog	Nyomozás során biztosítandó jogok
Tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog az eljárás egésze folyamán	Jogi segítségnyújtáshoz való jog	Magánélet védelméhez való jog
Üggyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog	Költségtérítéshez való jog	Az áldozatok egyéni értékelése
Áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga	Vagyontárgyak visszaszolgáltatásához való jog	Specifikus védelmi szükséglettel bíró áldozatok jogai
	Polgári jogi igény elbírálásához való jog	Jogok a <u>nyomozási szakban</u> : kihallgatás megfelelően átalakított helyiségben, kihallgatás erre kiképzett szakember által / segítségével, valamennyi kihallgatást egyazon személy végezze, nemi erkölcs elleni cselekménynél azonos nemű kihallgató
	Más országban élők jogai	Jogok a <u>bírósági szakban</u> : az áldozat és az elkövető közti vizuális kapcsolat elkerülése, áldozat meghallgatása személyes jelenlét nélkül, áldozat magánéletére vonatkozó felesleges kérdések tilalma, nyilvánosság kizárása a tárgyalásról
		Gyermekáldozatokra vonatkozó további jogok

A 2012. évi II. törvény „újításai”, valamint az új szabálysértési törvény gyakorlati és értelmezési problémái a bírósági eljárás tükrében

Bevezetés

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény – továbbiakban Szabs. tv. – megalkotásának célja egy hatékonyabb, gyorsabb és költséghatékonyabb szabálysértési eljárás kialakítása volt, azonban ezen – önmagában – nemes gondolat és célkitűzés számos problémát és hiányosságot hordoz, ha úgy tetszik rejteget a „megújult törvény soraiban”. A Szabs. tv. álláspontom szerint a régi – 1999. évi LXIX. törvény, továbbiakban Sztv. – szabálysértési törvény, a Btk. és a Be. „elegyből” született meg, számos ponton az előzőekben említett két törvény szövegével megegyezően.

Publikációmmal céloom az új törvény – teljesség igénye nélküli – „újításainak” bemutatása, továbbá a Szabs. tv. számos gyakorlati és értelmezési problémájára is szeretnék rávilágítani, merítve abból, ami bírósági titkárként a munkám során felmerült és nekem is gondot okozott

„Újítások”

A Szabs. tv. 1. § (1) bekezdése – számozása szerint az Sztv.-vel megegyezően, azonban tartalmában újítást hozva – definiálja a *szabálysértést*, vagyis „az a törvény által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra”, ezáltal a törvény kimondja azt is, hogy a jövőben – szemben az Sztv.-vel – önkormányzati rendelet nem állapíthat meg szabálysértési tényállást, hanem már csak a Szabs. tv. hivatott erre a szerepre. Majd a (2) bekezdés a) és b) pontja megmagyarázza, hogy mely tevékenység vagy mulasztás veszélyes a társadalomra. A (2) bekezdés a) pontja szinte teljesen megegyezik a Btk. 10. § (2) bekezdésében írtakkal, vagyis „amely a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükségesnél kisebb fokban sérti vagy veszélyeztetí Magyarországon állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, a természetes és jogi szemé-

---

¹ Dr. Köhegyi Eszter Barbara bíró, Győri Járásbíróság

lyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait”, ehhez képest a b) pont alapján a törvényalkotó mintha azt sugallná, hogy csak az a cselekmény lenne szabálysértés, amelyre a törvény szabálysértési elzárás büntetés kiszabását vagy járművezetéstől eltiltás intézkedés alkalmazását kötelezően elrendeli. A Szabs. tv. 2. § (4) bekezdése kimondja, hogy nem állapítható meg szabálysértés „ha a tevékenység vagy mulasztás bűncselekményt valósít meg, úgyszintén, ha a tevékenységre vagy mulasztásra törvény vagy kormányrendelet közigazgatási bírság alkalmazását rendeli el”. Eme meghatározással a törvény elejét vette annak, hogy *kettős szankcionálás* vagy párhuzamos eljárás ne intézményesülhessen, tehát egy adott jogsértő magatartás vagy szabálysértési vagy közigazgatási eljárást, bírságolást vonhat csak maga után.

Az új törvény a 2. §-t illetően lerövidítette a szövegezést, szemben a régi szabályozással. Amíg az Sztv. a 8-10. §-ban taglalta a felelősséget kizáró okokat, addig a Szabs. tv. a 2. § (7) bekezdésében egyetlen mondatral előírta, hogy szabálysértés miatt nem vonható felelősségre, akivel szemben *büntethetőséget kizáró ok* áll fenn. Megegyezően a régi törvénnyel az első rész végén a 29. §-ban található az értelmező rendelkezéseket, ahol a törvény – a 29. § (1) bekezdésben – visszautal a Btk-ra, vagyis a „szándékosság és a gondatlanság, a kísérlet, a felbujtó, a bűnsegéd, a hozzátartozó, a csoportos elkövetés, a nagy nyilvánosság fogalmára, valamint a büntethetőséget kizáró okokra a Btk. által meghatározottakat a szabálysértésekre is alkalmazni kell”.

A Szabs. tv. – egyezően a régi törvénnyel és a Btk.-val – a területi és a személyi hatályra vonatkozóan főszabályként az ún. *területiség elvét* fogadja el, vagyis „a szabálysértést meghatározó jogszabályt a belföldön elkövetett szabálysértésekre kell alkalmazni”. A 3. § (2) bekezdésében megjelenik az ún. *honossági elv*: „ha nemzetközi szerződés vagy törvény előírja, e törvényt kell alkalmazni a magyar állampolgár által külföldön elkövetett olyan cselekményre, amely a szabálysértést meghatározó jogszabály szerint szabálysértés”. Ezen nívum alapján a magyar állam büntetőhatalma kiterjed a magyar állampolgárok által külföldön elkövetett szabálysértéseire is, „ha nemzetközi szerződés vagy törvény előírja”.

A *szabálysértés büntethetőségének elévülésére* vonatkozó törvényi előírások nem változtak az Sztv.-hez képest, azaz főszabály szerint az elévülési időt a cselekmény elkövetésének napjától kell számítani, valamint a szabálysértési cselekmény elévülésének általános határideje hat hónap – 6. § (1) bekezdés –, míg az elévülés abszolút határideje kettő év – 6. § (6) bekezdés –.

A Szabs. tv. szerintem leginkább figyelemre méltó újítása a szabálysértés miatt kiszabható *jogkövetkezményekre* vonatkozóan jelenik meg, jelesen a korábban hatályos szankciórendszerbe most már a szabálysértési elzárás – korábbi nevén elzárás – és pénzbírság mellé bekerült a közérdekű munka, mint *büntetés*. A jogalkotó meghatározta azt is a 7. § (2)-(3) bekezdésében, hogy a büntetések önállóan és egymás mellett is kiszabhatóak egy kivétellel, mégpedig szabálysértési elzárás mellett nem szabható ki közérdekű munka.

A következőkben néhány mondat erejéig kitérek a *szabálysértési elzárás* és a *pénzbírság* körében felmerülő – a régi szabálysértési törvényhez képest jelentkező – változásokra.

A Szabs. tv. 9. § (1) bekezdése értelmében „szabálysértési elzárást csak bíróság szabhat ki” – szemben a korábbi „szabálysértés miatt elzárást törvény állapíthat meg” megfogalmazással –, vagyis a szabálysértések miatt kiszabható jogkorlátozó szankciók legsúlyosabb formáját csak a bíróság szabhatja ki érdemi végzésében.

Az új törvény a *pénzbírság* generális minimumát 3000 forintról 5000 forintra emelte, továbbá a generális maximumot a szabálysértési elzárással nem sújtható szabálysértések elkövetése esetén 150 000 forintban, míg a legsúlyosabb joghátránnyal fenyegetett szabálysértések esetén 300 000 forintban határozta meg. „A törvényjavaslat indokolása mindössze annyival magyarázta a szigorítást, hogy „Magyarországon a jelenleg kiszabható pénzbírság visszatartó hatása nem elégséges”²

Fontos mérföldkönek mondható, hogy az új törvény a szabálysértési elzárás analógiáját alkalmazva a pénzbírság összegébe beszámítani rendelte „a pénzbírság alapjául szolgáló szabálysértéssel összefüggésben elrendelt szabálysértési őrizet teljes idejét, valamint a pénzbírság alapjául szolgáló szabálysértéssel összefüggésben elrendelt, négy órát meghaladó tartamú előállítás tartamát”.

A Szabs. tv. 12. §-a szerint a pénzbírságot meg nem fizetése esetén a bíróság szabálysértési elzárásra változtatja át, vagyis az új törvényben itt jelenik meg először a korábbi szabályozással ellentétesen, hogy a végrehajtás lépései közül kimarad a jegyző általi adók módjára történő behajtás, valamint a pénzbírság meg nem fizetése esetén a közérdekű munkával történő megváltás az eljárás alá vont személy általi önkéntes jelentkezéssel lép elő. A Szabs. tv. 13. § (1) bekezdésében megfogalmazottak kötelezettséget rónak a szabálysértési hatóságra, illetve a bíróságra azzal, hogy az eljárás alá vont személyre vonatkozó, a meg nem fizetett pénzbírság közérdekű munkával történő megváltásával kapcsolatos tájékoztatásnak a hatóság által meghozott határozatban „ki kell terjednie arra, hogy ha az eljárás alá vont személy a pénzbírságot nem fizeti meg, helyébe milyen tartamú közérdekű munka lép, valamint arra is, hogy a közérdekű munka végrehajtása céljából az állami foglalkoztatási szervnél kell jelentkeznie”.

A jogalkotó további újításaként jelenik meg a régi törvényhez képest, miszerint kibővíti a meg nem fizetett pénzbírság helyébe lépő szabálysértési elzárás kizártságának körét, vagyis a 12. § (2) bekezdésének b) pontja alapján „nem lép a meg nem fizetett pénzbírság helyébe szabálysértési elzárás, ha az eljárás alá vont személy azt a 13. §-ban meghatározottak szerint közérdekű munkával megváltotta”.

A *közérdekű munka* önálló büntetési nemként való beemelése a törvényszövegbe novum a korábban hatályos törvényhez képest. A jogalkotó a Szabs. tv. 14. § (1) bekezdé-

2 Bisztricki László – Kántás Péter: Az új szabálysértési törvény magyarázata, HVGorac Lap- és Könyvkiadó Kft (2012), 54. oldal, T/4863. számú törvényjavaslat a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, Általános indokolás

sét a Btk. 49. § (1) bekezdésének megfelelően, szinte teljesen azonos szövegezéssel alkotta meg, vagyis „közérdekű munka kiszabása esetén az eljárás alá vont személy köteles a számára meghatározott munkát elvégezni, személyi szabadsága egyébként nem korlátozható”. A közérdekű munkát bármely szabálysértési hatóság kiszabhatja – szemben a szabálysértési elzárással –, továbbá a törvény e büntetési nem tartamát órákban határozza meg, legkisebb mértéke hat, legmagasabb mértéke száznyolcvan óra. A szabálysértési elzáráshoz hasonlóan viszont, nem szabható ki közérdekű munka a 10. § a) és b) pontjában foglalt feltételek teljesülése esetén. A jogalkotó ekörben rendelkezett arról is, hogy „ha az eljárás alá vont személy a munkakötelezettségének nem tesz eleget, a bíróság a közérdekű munkát, illetve annak hátralévő részét hat óránként számítva egy nap szabálysértési elzárásra változtatja át, továbbá nem változtatható át a közérdekű munka hátralévő része szabálysértési elzárássá, ha az nem éri el a hat órát”.

Kiemelendő, hogy a Btk.-hoz hasonlóan dualista rendszerű szabálysértési szakciórendszerben a jogalkotó a súlyosabb joghátrányokat jelentő büntetéseken is változtatott a fentebb hivatkozottak alapján, míg az enyhébb szankcióként megjelenő *intézkedések* körét érintetlenül hagyta azzal az újként megjelenő kiegészítéssel, hogy „figyelmeztetés mellett csak elkobzás alkalmazható, az intézkedések egyéb esetekben önállóan, egymás vagy büntetés mellett is alkalmazhatók” – 8. § (2) bekezdés -. Ekörben, azonban több ponton változott a törvény az Sztv.-hez képest.

Elsőként a *járművezetéstől eltiltásra* vonatkozóan említettem meg, hogy a törvényhozó a 17. §-ban a járművezetéstől eltiltás hatályával kapcsolatosan kibővítette a korábbiakat, vagyis kimondta, hogy amennyiben az eljárás alá vont személy a szabálysértés elkövetésekor vezetői engedéllyel (igazolvánnyal) rendelkezett, az eltiltás tartama a vezetői engedélyének (igazolványának) a leadása napján veszi kezdetét.

Másodsorban az *elkobzás* intézkedéssel kapcsolatosan kibővítette az elkobzásra alkalmas dolgok körét – 18. § (1) bekezdés d) pont –, azaz „el kell kobozni azt a dolgot, amelyre a szabálysértést elkövették, vagy amelyet a szabálysértés befejezését követően e dolog elszállítása céljából használtak”, valamint újtásként jelenik meg a 18. § (3) bekezdés a) pontjában az, hogy „az elkobzást nem lehet elrendelni, ha a dolog nem az eljárás alá vont személy tulajdona, kivéve, ha a tulajdonos az elkövetésről előzetesen tudott”.

Harmadsorban rámutatok arra, hogy az Sztv.-hez képest a jogalkotó a *kitiltás* intézménynek az alkalmazási körét kiterjesztette a kereskedelmi tevékenységgel összefüggő szabálysértésekre is. A hatályos törvény alapján tehát a hivatkozott „tevékenység folytatásának megakadályozása érdekében az eljárás alá vont személy kitiltható a kereskedelmi létesítményből vagy kereskedelmi tevékenység helyéül szolgáló egyéb helyszínről” – 19. § (2) bekezdés.

Végül, a szabálysértési szankciórendszerben, az intézkedések között szabályozott legenyhébb jogkövetkezmény a *figyelmeztetés* intézkedés emelendő ki, hiszen az új törvény megalkotása során a jogalkotó teljes egészében átvette a Btk. 71. § (2) bekezdésének szövegezését és a megrováshoz hasonlóan fogalmazta meg a nevelő célzatú intézkedés

mibenlétét, mely szerint „a figyelmeztetéssel a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság a rosszállását fejezi ki és felhívja az eljárás alá vont személyt arra, hogy a jövőben tartózkodjon szabálysértés elkövetésétől”.

A büntetés kiszabására, illetve intézkedés alkalmazására vonatkozóan a Szabs. tv. 21. § (2) bekezdése – kiegészítve a korábban hatályos törvényt – tartalmazza, hogy „*enyhítő körülményként* kell figyelembe venni az eljárás alá vont személy hatóságokkal való együttműködését”, azonban a törvény azt nem fejt ki, hogy mit kell a jogalkalmazás során együttműködésnek tekinteni. Álláspontom szerint a beismerő vallomás, a szabálysértési hatóság felhívásának eleget tevés pl. együttműködésnek számít.

Az új törvény *halmazati büntetés* esetén ketté bontja a kiszabható büntetésekre – a szabálysértési elzárásra és a pénzbírságra – vonatkozó jogszabály által előírt mértéket a szabálysértési elzárással büntethetőség, illetve nem büntethetőség szempontjából, vagyis ha az eljárás alá vont személyt több szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés miatt vonják felelősségre ugyanabban az eljárásban, akkor a szabálysértési elzárás leg-hosszabb tartama kilencven nap és a pénzbírság felső határa a kiszabható pénzbírság felével emelkedik – 450 000 forint -, ugyanakkor, ha szabálysértési elzárással nem büntethető szabálysértés miatt indul az eljárás, akkor a pénzbírság felső határa a kiszabható legmagasabb pénzbírság felével emelkedik – 225 000 forint -.

Véleményem szerint a Szabs. tv. rendkívül szigorú szabályozást vezetett be az *ismételt elkövetésre* vonatkozóan. Szigorúsága abban is megmutatkozik, hogy az újabb, eredetileg szabálysértési elzárással nem sújtható szabálysértés miatt a bíróság akkor is kiszabhatja a súlyosabb, szabadság elvonásával járó szankciót, ha a törvény a tényálláshoz kapcsolódóan nem teszi lehetővé. Az ismételt elkövetés a hat hónapon belül történő harmadik szabálysértés – kivéve a helyszíni bírságolást és a közlekedés körében elkövetett egyéb szabálysértéseket – elkövetése esetén állapítható meg, azaz a szabálysértési hatóságnak, illetve a bíróságnak a 23. § alkalmazása esetén kiemelt figyelmet kell fordítania az eljárás alá vont személy szabálysértési priuszára. Az új törvény a 23. § (1) bekezdés a-d pontjaiban, taxatív felsorolja az ismételt elkövetés esetén kiszabható büntetések mértéket akként súlyozva, hogy a jogerős felelősségre vonások szabálysértési elzárással, vagy pénzbírsággal sújtható szabálysértések miatt történtek, valamint, hogy az újabb szabálysértés, mely büntetéssel szankcionálható. A hivatkozott jogszabályhely (4) bekezdése súlyos fizetési terhet ró a „közlekedés körében szabálytalankodókra”, mert ha a fix bírsággal sújtandó, a közlekedés körében elkövetett szabálysértések – Szabs. tv. XXVII. és XXVIII. Fejezet – miatt eljárás alá vont személyt az elkövetés időpontját megelőző hat hónapon belül a 63/2012. (IV. 2.) Kormányrendeletben meghatározott mértékű pénzbírsággal sújtandó szabálysértés miatt felelősségre vonták, akkor második esetben a kötelező mértékű pénzbírság *kétszeresét* kell kiszabni, harmadik alkalommal pedig legalább a kötelező mértékű pénzbírság *háromszorosát* kell kiszabni, de a kiszabott pénzbírság nem lehet magasabb 150 000 forintnál.

Jelentős változás az Sztv.-hez – és a Btk.-hoz – képest, hogy a szabálysértési tényállásoknál a különös részben nem került meghatározásra a kiszabható büntetési nem és annak

mértéke. A Szabs. tv. ugyanakkor egy egész – XXIII. – fejezetet szánt a szabálysértések miatt kiszabható jogkorlátozó szankciók legsúlyosabb formájával, a szabálysértési eljárással is büntethető szabálysértéseknek³, darabszám szerint tizenháromnak.

A jogalkotó a szabálysértési eljárás gyorsabb, hatékonyabb és költségtakarékosabb lefolytatása érdekében jelentősen lecsökkentette a *szabálysértési hatóságok* számát. A korábban hatályos törvény alapján 13 hatóság járhatott el szabálysértési eljárásban, ezzel szemben 2012. április 15. napját követően csak négy hatóság – a bíróság, a fővárosi, megyei kormányhivatal, a rendőrkapitányság és a NAV vámszerve – hivatott eme feladatra.

Az új törvény a *bíróságok illetékességére* vonatkozó szabályokat kibővítette az Sztv.-hez képest, hiszen a főszabály mellett megjelenítette a „kisegítő” szabályt – 41. § (2) bekezdés –, vagyis ha a szabálysértési eljárás gyorsabb és eredményesebb lefolytatása indokolja, az eljárás alá vont személy lakóhelye, tartózkodási helye, munkahelye, továbbá a szabálysértés felderítésének helye szerint illetékes bíróság is eljárhat.

További újítást hozott a *megelőzés* szabályának bevezetése, a törvény ezzel kapcsolatosan kimondja, hogy „ha több eljárás alá vont személy van, vagy ha az eljárás alá vont személy, illetve az eljárás alá vont személyek több cselekményét egy szabálysértési eljárásban bírálják el és különböző bíróságok illetékessége állapítható meg, az a bíróság jár el, amelyik az ügyben korábban intézkedett”.

Az új törvényben a *kizárás általános szabályaira* vonatkozó részt is kiegészítette a jogalkotó. Kimondta, hogy a kizárás elbírálásáról határozatot kell hozni, továbbá meghatározta azt is, hogy a kizárást kimondó határozat ellen nincs helye jogorvoslatnak, a kizárás megtagadását az ügydöntő határozat elleni jogorvoslatban lehet sérelmezni – 47. § (3) – (4) bekezdés.

A Szabs. tv. újításként a Be. mintájára beemelte a *szakértő kizárására* vonatkozó törvényi szöveget, valamint bővítette a *szabálysértési hatóság tagjának kizárásával* kapcsolatos résszel, továbbá e körben az ügyésszel kapcsolatosan meghatározta (a bíró kizárásának analógiájára), hogy „ha az ügyész a kizárási okot nem maga jelentette be, a bejelentés elintézéséig eljárhat az ügyben”, valamint előírta a döntési jogosultságot is e vonatkozásban – 50. § (3) bekezdés.

A Szabs. tv. 51. § (4)-(6) bekezdései is újdonságként hatnak az új törvényben, mely bekezdések a *bíró kizárásával* kapcsolatosan tartalmazzák, hogy ha a bíró a kizárási okot nem maga jelentette be, akkor a bejelentés elintézéséig eljárhat az ügyben és a 46. § (1) bek. c) pontjára alapított kizárási ok esetében érdemi döntést is hozhat. Az (5) bekezdés kifejti a kizárásra vonatkozóan a döntési jogosultságot, továbbá a (6) bekezdés arra ad iránymutatást, ha a kizárási ok a bíróság elnökével szemben merül fel.

Az új törvény a *szabálysértési eljárásban részt vevő személyek* körét részben átnevezte, részben pedig kiegészítette az alábbiak szerint. A Szabs. tv. nem rendelkezik az eljárás

3 Bisztricki László – Kántás Péter: Az új szabálysértési törvény magyarázata, HVGorac Lap- és Könyvkiadó Kft (2012), 51. oldal

alá vont személy védőjéről, hanem helyette az *eljárás alá vont személy képviselőjét* „keltette életre”, vagyis „az eljárás alá vont személy érdekében a szabálysértési eljárás bármely szakaszában törvényes képviselője vagy az általa vagy törvényes képviselője által írásban meghatalmazott nagykorú személy járhat el”. Az 55. § (1)-(2) bekezdésében a jogalkotó új fogalomként „megalkotta” a *sértett képviselőjét* és az eljárás alá vont személy képviselőjéhez hasonlóan megfogalmazta, hogy ki járhat el ilyen minőségben és a képviselőnek meghatározta a jogait is visszautalva a sértett jogaira.

A *bizonyítás általános szabályait* érintve a Szabs. tv. ellentétben az Sztv.-vel a bizonyítás eszközeit nem sorolja fel taxatívén, hanem kimondja, hogy „a szabálysértési hatóság a törvényi keretek között szabadon választhatja meg az alkalmazandó bizonyítási eszközt”.

A bizonyítást illetően újításként jelent meg a 61. § a *tanúvallomás bizonyítékként történő felhasználásának akadályaira* vonatkozóan, azaz „nem használható fel bizonyítékként az 59. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés megsértésével felvett tanúvallomás, továbbá az olyan tanúvallomás, amelynek megtétele előtt a tanút nem figyelmeztették a 60. §-ban meghatározott jogára”.

Új előírás a Szabs. tv.-ben az is, hogy a tanút a vallomása megkezdése előtt figyelmeztetni kell a hamis vád jogkövetkezményeire is.

A Szabs. tv. 63. § (2) bekezdésének a) és b) pontja – újításként – meghatározza, hogy ha a *tanú személyes adatainak zártan kezelését* rendelték el, ettől kezdve a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság biztosítja, hogy a tanú zártan kezelt adatai ne váljanak megismerhetővé, továbbá a személyes adatok zártan kezelésének megszüntetésére csak a tanú beleegyezésével kerülhet sor.

A Szabs. tv. a Be.-ben megfogalmazottakhoz hasonlóan mondja meg a 64. § (2) bekezdésében, hogy a szabálysértési eljárás során ki rendelhető ki *szakértő*ként.

A Szabs. tv. az Sztv.-vel szemben bővebben szól a *szakértő meghallgatása* cím alatt a korábbiakhoz képest, hiszen felsorolja azokat az eseteket is, amikor a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság a kirendelés alól felmentheti.

Nóvumként jelenik meg a Szabs. tv. 68. § (3) bekezdésében, miszerint a „bíróság, illetve a szabálysértési hatóság elrendelheti annak az ismeretlen helyen lévő egyedi azonosításra alkalmas *tárgynak a körözését*, amely a törvény értelmében lefoglalható”.

Fontos előírás a Szabs. tv.-ben – a korábban hatályos törvényhez képest bővebben felsorolva -, hogy az *eljárás alá vont személyt vallomása* alkalmával nyilatkoztatni kell a személyi körülményeire vonatkozóan a végzettségéről, a képzettségéről, az egészségi állapotáról is, hiszen ennek elmaradása esetén a szabálysértési hatóság/bíróság a közérdekű munkát, mint joghátrányt nem tudja megalapozottan alkalmazni.

A következő szigorítás az új törvényben a *rendbíróság* vonatkozásában jelenik meg, ugyanis a korábban hatályos törvény szerinti rendbíróság mértéke számottevően megemelkedett, bírósági eljárásban a korábbi maximum 50 000 forinthez képest a legmagasabb rendbíróság 150 000 forint, ismételt esetben pedig 200 000 forint.

Nagy változás az Sztv.-hez képest, hogy a jogalkotó „az eljárás alá vont személy *ismeretlen helyen tartózkodása*” korábbi megszüntetési okot áthelyezte a szabálysértési eljárás *felfüggesztési okai* közé – 82. § (1) bekezdés b) pont –, valamint kibővítette eme okokat azzal, hogy, ha az ügy elbírálása során olyan jogszabályt stb. kell alkalmazni, amely alaptörvény ellenes, vagy nemzetközi szerződésbe ütközik, akkor az eljárás felfüggesztésén túl az Alkotmánybíróság eljárását kell kezdeményezni.

Nóvumként került megfogalmazásra a *személyes költségmentesség* az új szabálysértési törvény 92. § (5) bekezdésében, vagyis ha az eljárás alá vont személy a jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán a szabálysértési költséget előreláthatóan nem tudja megfizetni és ezt megfelelően igazolta, akkor az ő vagy képviselője kérelmére a szabálysértési hatóság/bíróság határoz a személyes költségmentesség engedélyezése tárgyában.

A Szabs. tv. az „*általános szabályok a bíróság előtti eljárásban*” részt rövidebben határozta meg, mint az Sztv. A 107. § (2) bekezdésében kimondta, hogy a bíróság szabálysértési ügyben az iratok beérkezését követő harminc napon belül végzéssel határoz, amely rendelkező részből és indokolásából áll.

Az új törvény az eljárás gyorsabbá tétele érdekében a kifogással érintett ügyekben lehetővé tette, hogy a bíróság a *kifogást* tizenöt napon belül tárgyalás tartása nélkül, az iratok alapján bírálja el, feltéve, hogy nincs helye az ügy áttételének, az eljárás felfüggesztésének és megszüntetésének, továbbá a kifogásban nem kérték az ügy tárgyaláson történő elbírálását és az eljárás az iratok alapján lefolytatható.

A kifogás tárgyaláson történő elintézésének fő szabályát a 110. § (1) bekezdése állapítja meg: „a bíróság tárgyalást tart, ha a kifogásban a jogosult kifejezetten kérte az ügy tárgyaláson történő elbírálását, vagy ha a bíróság tárgyalás tartását szükségesnek tartja”. Álláspontom szerint a fenti újítás – iratok alapján történő döntés – gyorsítja ugyan az eljárást, azonban a 116. § (3) bekezdése alapján a végzés ellen nem enged jogorvoslatot a jogalkotó, így a korábbi eljárással ellentétben az ügydöntő határozat jogerőre emelkedik és nincs helye tárgyalás tartása iránti kérelem előterjesztésének.

A tárgyalás szabályai nem változtak jelentősen. Amire rámutatnék, az a Szabs. tv. 114. § (3) bekezdése, amely kimondja, hogy „ha a tárgyalás megtartásának akadálya van, a bíró a tárgyalást legfeljebb harminc napra elhalasztja, a tárgyalás új határnapját nyomban kitűzi”.

A Szabs. tv. 116. § (1) bekezdés b) pontja – a korábban hatályos törvényhez képest kiegészítésként megjelenve – szerint a „bíróság a *kifogás elbírálása tárgyában hozott ügydöntő végzésében* a szabálysértési hatóság határozatát az eljárás alá vont személy javára megváltoztathatja, ha a kifogásban olyan új tényt állítanak vagy olyan új bizonyítékra hivatkoznak, amelyet a szabálysértési hatóság a kifogással támadott határozat meghozatala során nem ismert”.

A bírósági eljárást tekintve nóvumként határozza meg a jogalkotó a *bíróság meghallgatás nélküli eljárásban hozott határozatát*, vagyis az eljárás gyorsításának céljaként megengedi a törvény azt, ha az előkészítő eljárás iratai alapján megállapítható, hogy a

tényállás tisztázott és az eljárás alá vont személy vagy a tanú, sértett, szakértő meghallgatása nem szükséges, akkor a bíróság határozatában büntetést szab ki, illetve önállóan vagy büntetés mellett intézkedést alkalmaz. Ennek az eljárásnak azonban van egy határidőbeli korlátja, mégpedig a bíróságnak a döntést az előkészítő eljárásról készített jelentés megérkezését követő tizenöt napon belül, kizárólag az iratok és a jelentés alapján kell meghoznia. További korlátjait az jelenti, hogy, ha az eljárás alá vont személy őrizetbe vételére került sor, akkor ezen eljárásnak nincs helye, továbbá ebben az eljárásban a bíróság nem szabhat ki közérdekű munka és szabálysértési elzárás büntetést. A 119. § (1) bekezdés tartalmazza, hogy a döntéssel szemben nincs helye fellebbezésnek, azonban az eljárás alá vont személy vagy képviselője tárgyalás tartását kérheti.

A 120. § (1) bekezdése szerint a bíróság tárgyalást tart, ha a fentebb hivatkozott eljárásnak nincs helye, ha a tárgyalás tartását szükségesnek tartja, valamint akkor, ha az eljárás alá vont vagy a képviselője tárgyalás tartását kérte az előbbiek alapján.

A következő újítás csak átnevezésben nyilvánult meg, hiszen a jogalkotó a Btk. szövegezésével egyezően a korábbi nevén gyorsított bírósági eljárást „átkeresztelte” *bíróság elé állításra*.

A Szabs. tv. 134. § (1) bekezdése ismételt újítása a jogalkotónak, hiszen megegyezik a Btk. szövegezésével a *fiatalkorúakra* vonatkozóan, vagyis „a fiatalkorúval szemben a szabálysértési eljárást az életkori sajátosságainak figyelembevételével és úgy kell lefolytatni, hogy elősegítse a fiatalkorúnak a törvények iránti tiszteletét, valamint a fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék és a társadalom hasznos tagjává váljék”.

A fiatalkorúakra vonatkozóan kiegészítésként megjelenik az, hogy szabálysértési elzárás, közérdekű munka vagy pénzbírság kiszabása esetén a fiatalkorú meghallgatásától nem lehet eltekinteni, a korábbi törvény eme kötelezettséget csak a pénzbírság kiszabása, illetve a járművezetéstől eltiltás intézkedés alkalmazása esetén írta elő.

A bírósági eljárás során felmerülő gyakorlati és értelmezési problémák

Véleményem szerint az első értelmezési problémát a *Szabs. tv. 12. § (3) és 13. § (3) bekezdése* adja. Eme jogszabályhelyeken akként rendelkezik a törvény, hogy „a meg nem fizetett pénzbírság helyébe lépő szabálysértési elzárás/közérdekű munka tartama eltérhet a szabálysértési/közérdekű munka tartamára vonatkozó e törvény szerinti előírástól”. A hivatkozott két bekezdés a törvény szöveg alapján, szigorú értelemben véve azt jelenti tehát, hogy a jogalkalmazó szabad belátása és mérlegelése szerint akár a törvényi generális minimum, illetve maximum mértéket is meghaladhatja, vagy épp nem érheti el?

A *közérdekű munkával* kapcsolatosan jelentkező hiányossága a törvénynek, hogy nem rendelkezett arról, hogy a bíróság elé állítás során, ha és amennyiben az eljáró bíró/bírósági titkár közérdekű munkát szabna ki büntetésként, akkor a közérdekű munka alapjául

szolgáló szabálysértéssel összefüggésben elrendelt szabálysértési őrizet teljes idejét mely rendelkezés alapján kell, illetve lehet beszámítani, vagy nem lehet beszámítani. Ez utóbbi esetben álláspontom szerint jelentősen sérülnek az eljárás alá vont személy érdekei tekintettel arra is, hogy a másik két büntetési nemnél a Szabs. tv. 9. § (2) bekezdése és a 11. § (2) bekezdése kifejezetten előírja a beszámítást.

A *fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezésekkel* kapcsolatosan számos kérdés felvetődik a törvény olvasása (alkalmazása) közben. Elsőként a 27. § (3) bekezdése esetén tehetnének fel – jogosan – azt a kérdést, hogy a bíróság, illetve a helyszíni bírság kiszabására felhatalmazott szabálysértési hatóság érdemi döntésének meghozatala előtt nem prejudikál-e, figyelemmel arra, hogy ha eleget akar tenni a törvény által előírt kötelezettségének, akkor rá kell kérdeznie, hogy vállalja-e a fiatalkorú a pénzbírság vagy a helyszíni bírság megfizetését, hiszen ennek hiányában nem hozhat ilyen tartamú döntést. Ekörben változott a Szabs. tv. az Sztv.-hez képest, hiszen a korábban hatályos törvény a pénzbírság kiszabásának feltételeként az önálló kereset (jövedelem) vagy megfelelő vagyon meglétét írta elő.

A Szabs. tv. 27. § (5) bekezdése – megegyezően a Btk. 113. §-val – tartalmazza, hogy „fiatalkorúval szemben közérdekű munkát akkor lehet kiszabni, ha a határozat meghozatalakor betöltötte a tizenhatodik életévét”, azonban a fiatalkorúval szemben kiszabható közérdekű munka legkisebb és legnagyobb mértékét nem határozza meg, szemben a szabálysértési elzárással, amelynek időtartama a felnőttekre kiszabható maximum fele – 30 nap -, illetve halmazati büntetés esetén 40 nap.

A Szabs. tv. 35. §-a szerint a szabálysértési hatóság, valamint a bíróság határozata és intézkedése ellen, valamint intézkedésének elmulasztása miatt – ha e törvény kivételt nem tesz – jogorvoslatnak van helye. A törvény hivatkozott rendelkezése – szemben az Sztv.-vel – általánosságban enged jogorvoslati jogot anélkül azonban, néhány kivételtől eltekintve, hogy meghatározná annak határidejét, illetve a határidő számításának kezdő időpontját.

Nem egyértelmű a Szabs. tv. 41. § (2) bekezdésében foglalt szöveg sem tekintetben, hogy a szabálysértési eljárás gyorsabb és eredményesebb lefolytatása érdekében az eljárás alá vont személy lakóhelye, tartózkodási helye, munkahelye, továbbá a szabálysértés felderítésének helye is megalapozhatja az eljáró bíróság illetékességét, azonban arról hallgat a törvény, hogy mely § alapján és ki állapíthatja meg az illetékességet.

A Szabs. tv. 62. § (7) bekezdés második mondatának második fordulata szerint a tanú meghallgatásán nem lehet jelen az eljárás alá vont személy és az eljárás egyéb résztvevője, ha elrendelték a tanú adatainak zártan kezelését. Álláspontom szerint ez a törvényi rendelkezés kivitelezhetetlen a bizonyítási eljárás során, tekintettel arra, hogy hogyan jár el a bíró/bírósági titkár, ha az eljárás alá vont személy kérdezni kívánna a tanútól, vagy a vallomásokban szereplő ellentmondások feloldása érdekében a bíró/bírósági titkár szembesítést rendel el? Amennyiben az eljáró betartja eme törvényi kötelezettséget, azzal egyidejűleg akaratlanul is megfosztja az eljárás alá vont személyt a kérdésfeltevési jogától, valamint attól az alapvető jogától, hogy az eljárási cselekményen jelen legyen.

Számos esetben előfordul, hogy az eljárás alá vont személy szabályszerű idézésre nem jelenik meg a tárgyaláson, majd az eljáró bíró/bírósági titkár a következő tárgyalásra elővezetéssel rendeli idézni, azonban a kényszerintézkedés eredményre nem vezet, mivel egyéb intézkedésre nem jogosítja fel a törvény, az eljáró ismételten próbálkozik az elővezetéssel. Azonban így az eljárás nagyon elhúzódik, valamint számottevő költségre számíthat az eljárás alá vont személy függetlenül attól, hogy szabálysértési felelőssége megállapításra kerül-e vagy sem.

A Szabs. tv. 82. § (1) bekezdés b) pontja szerint a szabálysértési eljárást fel kell függeszteni, ha az eljárás alá vont személy ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodik és távollétében az ügy érdemi elbírálása nem lehetséges. Korábban az Sztv. eme – 2012. április 15. napjától már felfüggesztési – okot az eljárás megszüntetésére vonatkozó okok között sorolta fel, amely véleményem szerint célravezetőbb megoldás volt az ügyteher csökkentése szempontjából még akkor is, ha a szabálysértési hatóságnak lehetősége volt a lakóhely, tartózkodási hely ismertté válása esetén az elévülési időn belül az eljárás folytatására.

A bírósági eljárás során talán a legnagyobb problémát a Szabs. tv. 107. § (2) bekezdése jelenti, amely tartalmazza, hogy a bíróság szabálysértési ügyben az iratok beérkezését követő harminc napon belül végzéssel határoz, amely rendelkező részből és indokolásból áll. Álláspontom szerint a „harminc napos” törvényi kötelezettség kivitelezhetetlen és tarthatatlan a régióban jelentkező ügyteher mellett, hiszen gyakorta előfordul, hogy fél évvel előbbi időpontra kell kitézni az adott ügyet. Ugyanez a probléma jelenik meg a 114. § (3) bekezdése kapcsán. Szinte lehetetlen tárgyalás megtartásának akadályá esetén az új határnap harminc napon belüli tűzésére – tárgyalás elhalasztására – vonatkozó törvényi kötelezettség. További határidő megtartási gondot jelent a nagy ügyteher – havi 300-400 érkezés – mellett a Szabs. tv. 141. § (6) bekezdése, mely szerint a bíróságnak a szabálysértési elzárásra történő átváltoztatás során az iratok bíróságra érkezésétől számított harminc napon belül tárgyaláson kell döntenie.

A Szabs. tv. 120. § (7) bekezdése értelmezhetetlen a benne foglalt korábbi bekezdésekre hivatkozással, jelen esetben nyilvánvaló elírásra került sor.

Nem egyértelmű a Szabs. tv. 141. § (5) bekezdése az illetékes helyi bíróságra vonatkozóan, vagyis a szövegezést tekintve felmerül a kérdés, hogy mely illetékes bíróságnak kell haladéktalanul megküldeni az ügy iratait abban az esetben, ha az elkövető a pénzbírságot, a helyszíni bírságot a határozat jogerőre emelkedésétől számított harminc napon belül nem fizeti meg és a szabálysértési hatóság a meg nem fizetett bírság szabálysértési elzárásra átváltoztatásának szükségességét állapítja meg. Ebben az esetben a főszabály – Szabs. tv. 41. § (1) bekezdése – szerinti, vagyis az elkövetés helye szerinti bíróság illetékes első fokon, vagy beléphet a kisegítő szabály a Szabs. tv. 41. § (2) bekezdése szerint?

Álláspontom szerint nem tartható a Szabs. tv. 142. § (1) bekezdésében megfogalmazott előírás, mely szerint a meg nem fizetett pénzbírság vagy helyszíni bírság közérdekű munkával történő megváltása érdekében az elkövető a pénzbírság befizetésére rendelke-

zésre álló határidőt követő három munkanapon belül jelentkezhet az állami foglalkoztatási szervnél. Általános tapasztalat, hogy az ország különböző pontjain eljáró bíróságok még nem alakítottak ki egyöntetű gyakorlatot abban a vonatkozásban, hogy a hivatkozott jogszabályhellyel kapcsolatosan milyen tartalmú tájékoztatásnak kell benne lennie az érdemi döntés rendelkező részében. Előfordul, hogy az elkövető tájékoztatása elmarad, melynek a következménye az lesz, hogy határidőben nem fog megjelenni az eljárás alá vont személy az állami foglalkoztatási szervnél, amely azt vonja maga után, hogy a meg nem fizetett pénzbírságot, helyszíni bírságot a bíróság szabálysértési elzárásra változtatja át.

A bírósági eljárás során többször előfordul, hogy a nyilvántartási rendszer nem követi nyomon az érdemi döntéseket, vagyis nem látható a rendszerben a kiszabott büntetés pl. szabálysértési elzárás esetén annak kitöltése. A végrehajtási szakban a szabálysértési elzárásra történő átváltoztatás során gondot okoz, hogy a nyilvántartási rendszer nincs „összefuttatva” a rendőrségen, illetve a kormányhivatalokban, azaz az eljárás alá vont személy megfizeti a kirótt pénzbírságot, azonban a hiányos rendszer miatt a szabálysértési elzárásra átváltoztatás iránti tárgyaláson a tárgyalóteremben derül ki, hogy az elkövető már teljesítette a fizetési kötelezettségét.

Összegzés

A gyakorlatból merített példákkal arra igyekeztem rámutatni, hogy a jogalkalmazásnak ezen a területén is jelen van az indokolt (jogszabályi) változtatások igénye, mert az anomáliák feloldása – számos fontos körülményből önkényesen kiemelve az egyre inkább növekvő munkaterheket – napirenden kell, hogy legyen a jogalkotásban.

A szabálysértési jog újrakodifikálásának margójára Kritikai észrevételek jogalkalmazói szemmel

Bevezetés

A közelmúltbeli jogalkotási hullám részeként 2012. április 15-től új szabálysértési törvényt² kapott Magyarország. Mondhatjuk, hogy szükség volt rá, hiszen a korábbi törvénnyel és rendeleteivel dolgozó közszolgák körében régóta ismertek voltak az 1999-es kódex³ gyakorlati hiányosságai, a sokszor módosított törvény logikátlan szerkezetétől kezdve, a nehezen alkalmazható törvényi rendelkezéseken át, egészen a szabálysértési eljárás rendjében tapasztalható vakfoltokig, amelyek miatt a jogalkalmazó bíró, rendőr vagy köztisztviselő időről időre kénytelen volt büntető vagy közigazgatási eljárásjogi analógiához folyamodni. Ez utóbbi sosem volt egyszerű feladat: főleg az eljárás hatósági szakában ténykedő hivatalnokok számára okozhatott fejtörést a szabálysértési jog kettős természetéből, a bagatell-büntetőjog és a közigazgatás-ellenes tényállások együttéléséből⁴ eredő dilemma: adott esetben a büntetőeljárás nehezkesebb, de alaposabb garanciát jelentő rendelkezéseihez vagy a hatósági eljárás gyorsabb, a szabályozás célját hatékonyabban elérő eszközeihez nyúljanak.

A jogalkalmazó szemével nézve is szükségesnek mutatkozott tehát a szabálysértési anyagi, de főleg eljárásjogi rezsim újraalkotása akképpen, hogy az ne csak az újabb rendparti büntetőpolitikai elvárásoknak⁵ feleljen meg, de megoldást adjon az 1999-es szabálysértési kódex évtizednyi gyakorlata során felmerült alkalmazási problémákra is. A szabálysértési eljárást alakítsa olyan – valódi, nem csak a jogdogmatikai deklarációk szintjén létező - sui generis eljárássá, amelynek nincs szüksége „mankókra” sem a büntető, sem a közigazgatási eljárásjog területéről. No és persze ugyanilyen fontos lett volna felülvizsgálni és megváltoztatni azokat a jogszabályi rendelkezéseket, amelyek nem állták ki a gyakorlat próbáját. Dolgozatomban néhány olyan pontra kívánok rámutatni, ahol megítélesem szerint nem sikerült jobb, alkalmazhatóbb szabályokat adni a jogalkalmazók kezébe.

---

1 Dr. Pék Szabolcs bírósági titkár, Pápai Járásbíróság

2 A 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

3 Az 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről

4 Nagy Marianna: A szabálysértési jog alapjai. In: Ficzer Lajos (szerk.): Magyar Közigazgatási jog Általános rész, Osiris 1998. 458. o.

5 T/4863. számú törvényjavaslat (törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről) általános indokolása nyomán

Rövid tanulmányomat vitaindítónak is szánom, a leírt példákat szubjektív módon választottam, fontossági, súlyossági sorrendet nem állítottam fel. Bízom abban, hogy a szabálysértési jogot alkalmazó szakmai közösség – csakúgy, mint a régi szabálysértési törvény esetében – megtalálja a maga hézagpótló intézkedéseit, vagy éppen a rációt ott, ahol e dolgozat írójának még nem sikerült. Esetleg újabb problémák felvetésével bővíti a közös megoldáskeresés lehetőségeit.

Értelmetlen fogalmi elem?

A büntetőjogi elvekhez közelítés jegyében a törvényalkotók a Büntető Törvénykönyv bűncselekmény-definíciójának mintájára újraalkották a szabálysértés fogalmát is:

1. § (1) Szabálysértés az a törvény által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra.

(2) E törvény alkalmazásában az a tevékenység vagy mulasztás veszélyes a társadalomra,

- a) amely a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükségesnél kisebb fokban sérti vagy veszélyezteti Magyarország állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait, és
- b) amelyre e törvény szabálysértési elzárás büntetés kiszabását is lehetővé teszi, vagy járművezetéstől eltiltás alkalmazását kötelezően elrendeli.

A fogalomképzés logikája minden részletében megfelel a Btk. bűncselekmény-fogalmának⁶, egyetlen apró különbséggel: a szabálysértési törvényben a jogalkotó szükségesnek tartotta a „társadalomra veszélyesség” kategóriáját az általános, jogelméleti jellegű meghatározáshoz [Szabs. tv. 1. § (2) bek. a) pont] képest kiegészíteni, egy konjunktíve hozzákapcsolt tételes jogi elemmel tovább árnyalni [Szabs. tv. 1. § (2) bek. b) pont].

Ez a tételes jogi elem azonban teljesen fölöslegesnek tűnik, mivel azt az 1. § (1) bekezdésének első fordulata – „a törvény által büntetni rendelt” kifejezés – már tartalmazza. Ez a megállapítás abból következik, hogy a Szabs. tv. valamennyi szabálysértésre lehetővé teszi az elzárás, vagy kötelezővé a járművezetéstől eltiltás alkalmazását, amennyiben azt többszörös visszaesőként követik el.⁷ Következésképp: amely tevékenységet vagy mulasztást a törvény bármiképpen büntetni rendel, arra – meghatározott törvényi feltétel fennállása mellett – lehetővé teszi az elzárás vagy kötelezővé a járművezetéstől eltiltás alkalmazását is. Vagyis a kettő tautológia: ugyanazt jelenti.

---

6 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 10. § (1) és (2) bek.

7 Szabs. tv. 23. §

Nem világos ezek után, mi a célja az 1. § (2) bekezdés b) pontja mint fogalmi elem beiktatásának. Mint láttuk, a definíció korábbi elemei által körülhatárolt szabálysértés-fogalmat nem árnyalja, bővíti vagy szűkíti, semmiféle többletelemet nem ad hozzá.

Lemondás a jogorvoslatról – de korlátozva

Az új szabálysértési törvény hiánypótló jelleggel beemelte a szabálysértési eljárásjogba a büntető eljárási alapelvek jelentős részét⁸, közöttük a jogorvoslathoz való jog generális jellegű kikötését is. Szintén hiánypótló és ily' módon előremutató, hogy a törvény a büntetőeljáráshoz hasonlóan lehetővé tette a jogorvoslati jogról való lemondást: úgy fogalmaz, hogy az eljárás alá vont személy jogorvoslati jogáról írásban lemondhat.⁹

Az azonban nehezen érthető, hogy a törvény miért korlátozta a lemondás lehetőségét az eljárás alá vont személyre, míg például a büntetőeljárásban az ügyész is tudomásul veheti a tárgyaláson kihirdetett ítéletet, lemondva ezzel a fellebbezésről. A bíróság szabálysértési tárgyaláson hozott végzése ellen az eljárás alá vont személyen túl képviselője, az előkészítő eljárást lefolytató hatóság és a kártérítési rendelkezés vonatkozásában a sértett is jogorvoslattal élhet. E további eljárási szereplők azonban nem kaptak jogot arra, hogy a fellebbezésről lemondjanak, így a végzés jogerőre emelkedésével mindenképpen meg kell várni, amíg a fellebbezési határidő velük szemben eltelik. Jogalkalmazói szemmel egyelőre nem látható ennek a megszorításnak az értelme, főleg, mert a gyakorlati tapasztalatok alapján azok, akiknek a jogorvoslathoz való jogát ilyen abszolút mértékben – még önmaguktól is – védi a jogalkotó, viszonylag ritkán élnek jogorvoslattal.

Minden kézbesítés közlés, de nem minden közlés kézbesítés

Az eljárásjogokban a hatósági vagy bírósági döntések közlésének egyik módja a címzett részére történő átadás, a kézbesítés. Emellett a bírósági döntések esetében a közlés egy másik módja a döntés kihirdetése. A szabálysértési jogban sincs másként: főszabály ugyan a kézbesítés mint közlési mód alkalmazása, azonban a bíróság a szabálysértési ügyben tárgyaláson hozott végzését nyomban kihirdeti, vagyis a tárgyaláson jelen lévőkkel szóban közli.¹⁰

Amíg azonban a polgári és a büntető eljárásjog egyértelműen meghatározza, mely döntést kell kihirdetéssel, kézbesítéssel vagy mindkét módon közölni, és különbséget tesz az egyes közlési módokhoz fűződő joghatások között, addig a szabálysértési jog meglehetősen következtelenül használja a közlés és a kézbesítés fogalmakat.

---

⁸ Szabs. tv. VI. fejezet

⁹ Szabs. tv. 35. §

¹⁰ Szabs. tv. 115. § (2) bekezdés

A szabálysértési törvény 95. §-a határozza meg, kivel kell közölni a bíróság végzését. Nem igazít el azonban a tekintetben, hogy a tárgyaláson jelen lévőkkel, akikkel kihirdetés útján már közölték azt, a kihirdetést követően kézbesítés útján is közölni kell-e a határozatot. Ha igen, akkor a fellebbezésre nyitva álló nyolc napos határidő mikor indul, melyik közlési módhoz kapcsolódik?¹¹ Az érintettek érdeke azt kívánja meg, hogy kézbesítés is történjen, és a fellebbezési határidő a kézbesítés napjával kezdődjön. Az, akire a végzés rendelkezést tartalmaz, az írásba foglalt, részletes indokolással ellátott végzésből tudja meg, pontosan hogyan kell teljesítenie a bíróság által előírtakat, ahogy azt is csak a részletes indokolás ismeretében tudja megalapozottan eldönteni, érdemes-e fellebbezéssel élnie.

Tovább bonyolítja a kérdést a törvény rendbírságra vonatkozó része, mely szerint a bíróság rendbírságot kiszabó végzése ellen egyértelműen a kézbesítésétől és nem a kihirdetésétől számított nyolc napon belül lehet fellebbezéssel élni.¹² Az egyes szabálysértési döntések súlyával nehezen egyeztethető össze az, hogy a jogalkotó egy pervezető végzés (rendbírság kiszabása) esetén még akkor is kötelezővé teszi a kézbesítést, ha azt a tárgyaláson jelen lévő személlyel szemben hozzák meg, míg például az eljárást érdemben befező döntés esetében *expressis verbis* nem írja elő annak kézbesítését.

Magánjogi igény: hivatalból, kötelezően?

A szabálysértési törvény a sértett eljárási jogává teszi azt, hogy kárigényét a szabálysértési eljárásban érvényesítse.¹³ A sértetti jogok között megjelenő szabályozás alapján a sértett – nagyon helyesen, mivel magánjogi igényről van szó – maga döntheti el, kíván-e a szabálysértési eljárásban kárigénnyel élni, avagy polgári útra tereli a kérdést, esetleg egyáltalán nem foglalkozik vele.

Azonban a kódex külön alcímet is szentel a szabálysértéssel okozott kárnak, ahol úgy tűnik, ellentmond korábbi rendelkezésének, és a hatóság vagy a bíróság kötelességévé teszi, hogy az ügy iratai alapján kötelezze az eljárás alá vontat az okozott kár megtérítésére.¹⁴ A normaszövegben használt kifejezés – „kötelezni kell” – azt sugallja, hogy a döntést a hatóságnak vagy a bíróságnak hivatalból, a sértett szándékától függetlenül meg kell hoznia.

Álláspontom szerint azonban a hatóság vagy a bíróság a „kellést” kifejező törvényszöveg ellenére sem dönthet hivatalból a szabálysértési eljárásban kártérítés fizetéséről. A sértett azon joga, hogy eldöntse, beviszi-e az eljárásba a kárigényét, erősebb, mint az az esetleges büntetőpolitikai szándék, hogy a kártérítés elkerülhetetlensége „qasi” mellékbüntetésként fenyegetse az eljárás alá vont személyt.

¹¹ Szabs. tv. 121. § (1) bekezdés

¹² Szabs. tv. 77. § (4) bek.

¹³ Szabs. tv. 54. § (3) bek.

¹⁴ Szabs. tv. 93. § (2) bek.

A kártérítés magánjogi jellegét akkor sem veszíti el, ha szabályértési eljárásban ítélik meg, ezért az is meglehetősen furcsa rendelkezés, hogy a törvény a rendbírsággal és a szabálysértési költségekkel egy sorban, adók módjára rendeli behajtani, mintha csak köztartozás lenne.¹⁵

A korszerű jegyzőkönyvezés a bíróság privilégiuma?

Az új szabálysértési törvény megreformálta a jegyzőkönyv elkészítésének szabályait. 91. §-ának (6) bekezdésében megengedi, hogy a hatóság vagy a bíróság hangfelvételrel vagy más módon rögzítse az eljárási cselekményeket, tehát az írott jegyzőkönyv hangfelvétellel mind a bíróság, mind a szabálysértési hatóság előtt kiváltható. Látszólag. Ugyanis a törvény azt is kiköti, hogy panasz vagy kifogás benyújtása esetén a felvétel nem pótolja a jegyzőkönyvet.

A panasz illetve a kifogás a szabálysértési hatóság törvényben meghatározott határozatai ellen előterjeszhető jogorvoslatok. Mivel a szabálysértési hatóságnak a jegyzőkönyvet az eljárási cselekmény résztvevőivel felolvasás után alá kell íratnia, meglehetősen problémás lehet, ha a jegyzőkönyvet a hangfelvétel alapján, utólag kell leírni. Tehát a szabálysértési hatóságnak, ha a hangfelvétel útján történő rögzítést kívánja választani, célszerű előre látnia, hogy olyan döntést fog hozni az ügyben, amely ellen nem fognak sem panasszal, sem kifogással élni. Ilyen kondíciók mellett a szabályértési hatóság aligha tudja az eljárási cselekmény rögzítésének ezt az egyszerűbb és gyorsabb módját választani.

Úgy tűnik, a hangfelvétel készítése a bíróság privilégiuma lesz, annak ellenére, hogy a szabálysértési ügyeket intéző bíró vagy bírósági titkár munkáját általában segíti jegyzőkönyvvezető, míg a szabálysértési hatóság tagja általában egyedül dolgozik.

Lehetetlen bírósági határidők

Az új szabálysértési törvény a régihez képest helyenként rövidebb – a jogalkotói eljárásgyorsítás céljának in abstracto nyilván jobban megfelelő – határidőket szab a bíróság számára. Kétséges azonban, hogy ezzel valóban gyorsítható-e az eljárás, sok esetben pedig az ügyteher növekedése mellett még lassúbbá is válhat. Áttekintve az új törvény bírósági határidőkre vonatkozó rendelkezéseit, nehéz szabadulni attól a feltételezéstől, hogy a törvényjavaslat alkotói nem rendelkeztek elegendő ismerettel arról, hogy a szabálysértési eljárás menetét, időtartamát milyen, a bíróság működési körén kívül eső, a bíró akaratával nem irányítható tényezők befolyásolják.

---

¹⁵ Szabs. tv. 141. § (10) bek.

A szabálysértési hatóság határozata ellen előterjesztett kifogás elbírálására 30 napos határidőt szab a törvény¹⁶. A 30 naptól öt napon belül kell eldönteni, hogy az iratok alapján nincs-e szükség az ügy áttételére, az eljárás felfüggesztésére vagy megszüntetésére¹⁷. Amennyiben tehát a bíróság az eljárás folytatását látja szükségesnek, további 25 nap áll rendelkezésére. A törvény nem tesz különbséget aszerint, hogy a bíróság a kifogást tárgyaláson vagy azon kívül bírálja el. Amennyiben a szabálysértési felelősség kérdése tárgyalás tartása nélkül is eldönthető – mert minden adat rendelkezésre áll és a kifogást tevő sem kért tárgyalást –, úgy a határidő tartható. Ha azonban tárgyalást kell kitűzni, úgy az csak akkor lesz ilyen rövid időn belül megtartható, ha az idézések, értesítések kézbesítése gördülékenyen megy, a kézbesítés során semmilyen – akár elégtelen címzésből, akár postai késedelemből, akár címzett átvételi hajlandóságából fakadó – probléma nem lép fel.

Az egyik leggyakoribb, a normálistól eltérő kézbesítési esemény az, amikor a címzett nem keresi a küldeményt, így azt a kézbesítési vélelem¹⁸ alapján kell kézbesítettnek tekinteni. A 30 napos határidőn belülré kitűzött tárgyalás napjáig sok esetben a kézbesítési vélelem nem áll be, vagy nem állapítható meg a beállta, emiatt pedig a tárgyalást el kell halasztani.

A bíróság hatáskörébe tartozó, elzárással is büntethető szabálysértések esetében 15 napon belül kell döntenie a bíróságnak, amennyiben nem tart tárgyalást.¹⁹ Ez a határidő is csak akkor tartható, ha nincsen szükség a feljelentés kiegészítésére, adatkérésre, esetleg szakértői vélemény vagy egyéb bizonyítási eszköz tárgyaláson kívüli beszerzésére.

Más a helyzet, ha az elzárással is büntethető szabálysértést tárgyaláson kell elbírálni.²⁰ A szabálysértési törvény kifejezetten nem állapít meg határidőt a tárgyalás megtartására, de előírja, hogy az elzárással is büntethető szabálysértések tárgyalására a kifogás elintézésére vonatkozó fejezetben²¹ meghatározott szabálysértési tárgyalásra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni²². Felmerül a kérdés, hogy alkalmazandó-e ebben az esetben is a kifogás elintézésre meghatározott, fentebb már tárgyalt 30 napos határidő, ugyanis azt a törvény nem „A szabálysértési tárgyalás szabályai” alcím²³ alatt állapítja meg, szoros értelemben véve tehát nem tartozik a szabálysértési tárgyalás szabályaihoz.

Álláspontom szerint a következtelen jogszabályszerkesztés miatt nem dönthető el egyértelműen, hogy a jogalkotónak szándékában állt-e határidőt szabni a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértések tárgyaláson való elintézésére.

Végezetül meg kell említeni a tárgyalás elnapolásának jogintézményét, ahol a jogalkotói akarat a lehető legtávolabb rugaszkodott a realitásoktól, úgy az előző, mint a hatá-

16 Szabs. tv. 107. § (2) bek.

17 Szabs. tv. 108. § (1) bek.

18 Szabs. tv. 89. § (3) bek.

19 Szabs. tv. 118. § (2) bek.

20 Szabs. tv. 120. § (1) bek.

21 Szabs. tv. XVI. fejezet

22 Szabs. tv. 120. § (2) bek.

23 Szabs. tv. 92. alcím (111. § - 115. §)

lyos szabálysértési törvényben. A bíróság a szabálysértési tárgyalást elnapolhatja, ha az ügy terjedelme, a bizonyítás kiegészítése miatt vagy egyéb fontos okból szükséges. Az elnapolás határideje nyolc nap²⁴. Ez a határidő azonban semmiképpen nem tartható meg akkor, ha az elnapolt tárgyalásra új bizonyítékot kell beszerezni, vagy olyan személyt kell idézni vagy értesíteni, aki az elnapolt tárgyaláson nincs jelen: nyolc napon belül ugyanis a tértivevényes postai szolgáltatás természetéből adódóan biztosan nem érkezik vissza a tértivevény, így a tárgyaláson nem lesz megállapítható az idézés vagy értesítés szabályszerűsége. A tárgyalás tehát nem lesz megtartható: újabb tárgyalási határnapot kell kitűzni. Ennek köszönhetően pedig az ügy elintézése fordított hivatali idő és munkateher bizonyosan megnövekszik, ahogyan végül az ügy befejezése is hosszabbra nyúlik annál, mintha egy, a nyolc napnál ugyan későbbi, de legalább megtartható tárgyaláson döntés született volna.

A helyszíni bírság „hatékony” végrehajtása

A jogalkotót nyilvánvalóan a hatékonyabb és gyorsabb végrehajtás, ezáltal a szabálysértési szankció céljának minél teljesebb érvényesülése vezette, amikor megszüntette a meg nem fizetett pénzbírság és helyszíni bírság adók módjára történő behajtását, és ezen pénzbeli szankciók közérdekű munkával való megváltására is rendkívül rövid határidőt szabott. A hatályos szabályozás szerint, ha az eljárás alá vont személy a pénzbírságot vagy a helyszíni bírságot a fizetésre nyitva álló határidő alatt nem rendezi, illetve a fizetési határidőt követő három munkanapon belül önként, külön felhívás nélkül nem jelentkezik közérdekű munkára, mindkét pénzbeli szankciót azonnal szabálysértési elzárásra kell átválttatni²⁵.

Kétségtelen, hogy a jegyző mint helyi adóhatóság meglehetősen rossz határfokú behajtási eljárása, valamint a közérdekű munkára való felhívás és nyilatkozat-beszerezés korábbi gyakorlata ragyogó alkalmat nyújtott az eljárás alá vont személynek arra, hogy elhúzza a végrehajtást, bízva abban, hogy a szankció végrehajthatóságát kizáró két éves határidő a huzavona során eltelik. Ugyanakkor tagadhatatlan előnye is volt ezeknek a közbenső eljárásoknak: „megszűrték” a bíróság elé kerülő ügyeket, így a szabálysértési elzárásra való átválttatás érdekében csak a valóban notórius szembeszegülők esetében kellett eljárni. A felhívások, adók módjára behajtás, közérdekű munkáról való nyilatkozat-kérés és átválttatás folyamatában a mulasztók egy része „észbe kapott”, és így vagy ügy rendezte penitenciáját.

A szűrő szerep különösen fontos lenne a helyszíni bírságok esetében, hiszen ott a fizetési kötelezettség beálltát nem előzi meg teljes szabálysértési eljárás, nem születik formális határozat, így az eljárás alá vont személyben sokkal kevésbé tudatosul, hogy

---

²⁴ Szabs. tv. 114. § (2) bek. és 1999. évi LXIX. törvény 99. §

²⁵ Szabs. tv. 141. § (5) bek. és 142. § (1) bek.

szigorúan betartandó kötelezettsége keletkezett. 2008. január 1-je és 2012. április 14-e között a helyszíni bírság átváltoztatására nem volt mód: azt kizárólag adók módjára lehetett behajtani. A 2008 előtti szabályozás ismerte utoljára a helyszíni bírság elzárásra való átváltoztatását, azonban a jogalkotó akkor még messzemenőig figyelemmel volt a fokozatosságra: az átváltoztatást meg kellett, hogy előzze a hatóság közvetlen letiltása, majd az adók módjára behajtás, végül próbálkozni kellett a közérdekű munkára való átváltoztatással is.

Könnyen belátható, hogy egészen más a pszichológiai hatása a szabálysértési eljárásban való részvételnek, mint egy helyszíni bírság-nyomtatvány aláírásának. A helyszíni bírságolást követően az eljárás alá vont átveszi, majd elteszi a csekket, egy részük meg is feledkezik róla. Míg azonban a korábbi szabályozás szerint foganatosított behajtási kísérletek emlékeztették kötelezettségére, és jó eséllyel fizetett, így az ügy el sem jutott a bíróságra, addig az új szabályok szerint az első „emlékeztető”, amit a mulasztó fél kézhez kap, nem más, mint az elzárásra történő átváltoztatás ügyében tartandó tárgyalásról szóló bírósági értesítés. Nem biztos, hogy a bíróság szerepével összeegyeztethető az, ha gyakorlatilag fizetési felszólításként funkcionáló tárgyalásokat tűz ki tömegesen...

Az új szabályozás hatása pedig már egyre inkább érezhető: a Szabs. tv. hatályba lépését követően négy hónappal a szabálysértési elzárásra történő átváltoztatási ügyek száma ugrásszerűen többszöröződött, ezekből is jelentős részt tesznek ki a helyszíni bírság megfizetésének elmulasztása miatti eljárások²⁶. A szabálysértési ügyeket tárgyaló bírák, titkárok ügyterhe jelentősen meg fog növekedni.

Zárszó

Mivel dolgozatomban kritikai szemlélettel íródott, néhány olyan problémára koncentrálok, melyek a gyakorló jogalkalmazót hátráltathatják, az új szabálysértési törvény pozitívumait nem részleteztem. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a törvény ilyenekkel ne rendelkezne.

A jogszabályt végigolvasva jól látható a jogalkotói törekvés arra, hogy kijavítsák a korábbi szabályozás gyermekbetegségeit, vagy rendelkezzenek olyan intézményekről, amelyekkel a régi törvény adós maradt (pl. a közérdekű munka önálló büntetési nemmé tétele, az eljárási alapelvek beemelése, az új tényekre alapozott súlyosítás kizárása kifogás elbírálása esetén stb.).

Ugyanakkor – ahogy a korábban részletezett példák a teljesség igénye nélkül is szemléltetik – a kísérlet felemásra sikerült. Az előremutató változtatási szándék mellett gyak-

---

²⁶ A Pápai Városi Bíróságon az új szabálysértési törvény alapján 2012. augusztus 1. és szeptember 10. között 123 db elzárásra átváltoztatási ügy érkezett, ebből 113 db a helyszíni bírságok száma. Összehasonlításképpen: 2012. július hónapban, még a régi törvény alapján az átváltoztatási ügyek érkezése összesen: 29 db.

ran érezhető, hogy a változtatás konkrét hatásait nem mérték fel kellően (pl. a jogorvoslatról való lemondás korlátozottsága, a jegyzőkönyvet pótló hangfelvétel alkalmazhatósága vagy a helyszíni bírság azonnali átváltoztatása).

Elmondható azonban, hogy a koncepció alapvetően helyes, a 2012. évi II. törvény szerkezete, vezérlő elvei, korszerűsítő törekvései alkalmasak arra, hogy egy, a joggyakorlat tapasztalatait felhasználó, komolyabb lélegzetvételű revíziót követően az 1999. évi LXIX. törvénynél jobban szolgálja a szabálysértési ügyekben eljáró állami szervek munkáját.

Tartalom

<i>Jungi Eszter</i> : Előszó a szerkesztő tollából.....	5
---	---

I.

<i>Zinner Tibor</i> : Rajk és az „elvtársak” – Rajk belügyminiszter bukása	9
<i>Botos Gábor</i> : Útkeresés a jogalkotás időtállóságának megteremtése céljából változó világunkban, eleget téve a társadalmi és gazdasági elvárásoknak.....	39
<i>Litkei-Szabó Anita</i> : Az erkölcsi fejlődés elméletei és vizsgálati módszerei.....	45

II.

<i>Károlyi Milán</i> : Az indulati cselekmények büntetőjogi megítélése, különös tekintettel az erős felindulásban elkövetett emberölésre	53
<i>Németh Csaba</i> : A nyilvános rendezvény fogalmának értelmezése a garázdaság törvényi tényállásában.....	63
<i>Rupa Melinda</i> : A csalás évszázados buktatói.....	69

III.

<i>Németi Sándor</i> : Az előzetes letartóztatás néhány kérdése.....	81
<i>Parti Mónika</i> : Kérdések a mediáció körül.....	95
<i>Novákné Lang Szabina – Szekeres Diána</i> : Áldozatsegítést érintő változások kapujában Az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv értelmezése és az ahhoz vezető út kihívásai	103
<i>Kőhegyi Eszter Barbara</i> : A 2012. évi II. törvény „újításai”, valamint az új szabálysértési törvény gyakorlati és értelmezési problémái a bírósági eljárás tükrében.....	119
<i>Pék Szabolcs</i> : A szabálysértési jog újrakodifikálásának margójára Kritikai észrevételek jogalkalmazói szemmel	131

